

ROND**OM**

EEN TOCHT DOOR DE TIJD IN **OUDE MOLEN**

UITGAVE BUURTVERENIGING OUDE MOLEN

RondOM

EEN TOCHT DOOR DE TIJD IN OUDE MOLEN

RondOM

Een tocht door de tijd in Oude Molen

Dit boek is een initiatief van 'Buurtvereniging Oude Molen' en werd mede mogelijk gemaakt dankzij een financiële bijdrage van Wijkaanpak gemeente Deventer.

Uitgever

©2011 Buurtvereniging Oude Molen
oudemolen@gmail.com

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm, of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de copyrighthouders.

ISBN 978-90-816671-1-1

Redactie

Mees Struijs heeft de hoofdstukken *Oude Molenweg*, *Oude Postweg* en *Oostermaatsdijk* geschreven.

Jacobien de Krijger nam de hoofdstukken *Ikkinksweg*, *Hemeltjesweg* en *Cröddendijk* voor haar rekening.

Harry Hekkert schreef de hoofdstukken *Bathmenseweg* en *Holterweg*.

Fotografie

Erna Lammers

Ontwerp

Laura Drewes

Met dank aan

De inwoners en oud-inwoners van Oude Molen voor hun enthousiaste medewerking aan de totstandkoming van 'RondOM'.

Thea Moes voor het illustreren van de plattegronden.

Gerrit Brilman, Harry Brink, Addie Roetman, Ellen Schepers, Wilma Schepers, Elise Schouten en Aart Verschuur voor tekstinhoudelijke adviezen en tekstcorrecties.

Stadsarchief en Athenaeumbibliotheek Deventer, Oudheidkundige Kring Bathmen en Dorpsarchief Lettele voor het beschikbaar stellen van hun archieven.

Voorwoord

Oude Molen is veel meer dan een oude molen. De buurtschap had en heeft van alles: kleurrijke inwoners, karakteristieke gebouwen en kostbare natuur.

Ooit verdienden drie bakkers op vijftig meter afstand van elkaar hun boterham. Op die paar vierkante kilometer platteland, in een uithoek van toen nog de gemeente Diepenveen, leek het een en al bedrijvigheid. Er waren ook drie kruidenierszaken langs de toen al drukke Holterweg, twee brandstoffenhandelaren, een garage en een café annex wegrestaurant. Kermis en school- en volksfeesten zorgden jaarlijks voor verstrooiing.

Anno 2011 is er veel veranderd en soms verdwenen. Maar er is nog altijd een bloeiende gemeenschap met middenstand, horeca en een buurtvereniging. En dankzij die buurtvereniging is Oude Molen nu ook een boek en een wandeling rijker.

Veertig jaar na de oprichting van 'Buurtvereniging schoolkring Oude Molen' ontstond in het bestuur van de vereniging het idee om een boek te maken. Dit met het doel om herinneringen van vroeger op te halen, de situatie van nu te beschrijven en wellicht een inkijkje in de toekomst te bieden.

Het bekende Heideschooltje vormde tussen 1938 en 1984 het hart van de gemeenschap. En ook voor dit boek is de bij de school horende schoolkring leidend om te bepalen welk gebied tot de Oude Molen behoort en zijn de denkbeeldige grenzen van de schoolkring aangehouden. Ook zonder school is Oude Molen al veel langer groter dan de kern rondom de oude molen.

In een straf tempo heeft de vijfkoppige redactie van dit boek tussen maart en december 2010 een beeld proberen te schetsen van de buurtschap. Het resultaat ligt voor u. In een rondje door de buurtschap worden in gesprekken met tientallen inwoners en oud-inwoners onderwerpen aangesneden, die naar het idee van de redactie bepalend zijn geweest voor Oude Molen. Deze onderwerpen zijn gekoppeld aan de belangrijkste straten in de buurtschap. Foto's uit verleden en heden maken dat beeld compleet. Er is overigens niet geprobeerd om de complete historie weer te geven. Dat is zelfs in 160 pagina's niet mogelijk.

De redactie heeft ook een wandelroute samengesteld rondom Oude Molen. De wandeling voert langs karakteristieke gebouwen en kostbare natuur in de buurtschap. En wellicht komt u de inwoners van Oude Molen tegen, die ook in dit boek worden opgevoerd. Soms kleurrijk, vaak vriendelijk en altijd behulpzaam. Zo merkten we bij het maken van dit boek. De hulp en medewerking die inwoners en oud-inwoners ons boden, verhoogden nog eens ons enthousiasme en plezier om dit boek te maken.

Oude Molen, 2011

Redactieteam 'RondOM':

Laura Drewes

Harry Hekkert

Jacobien de Krijger

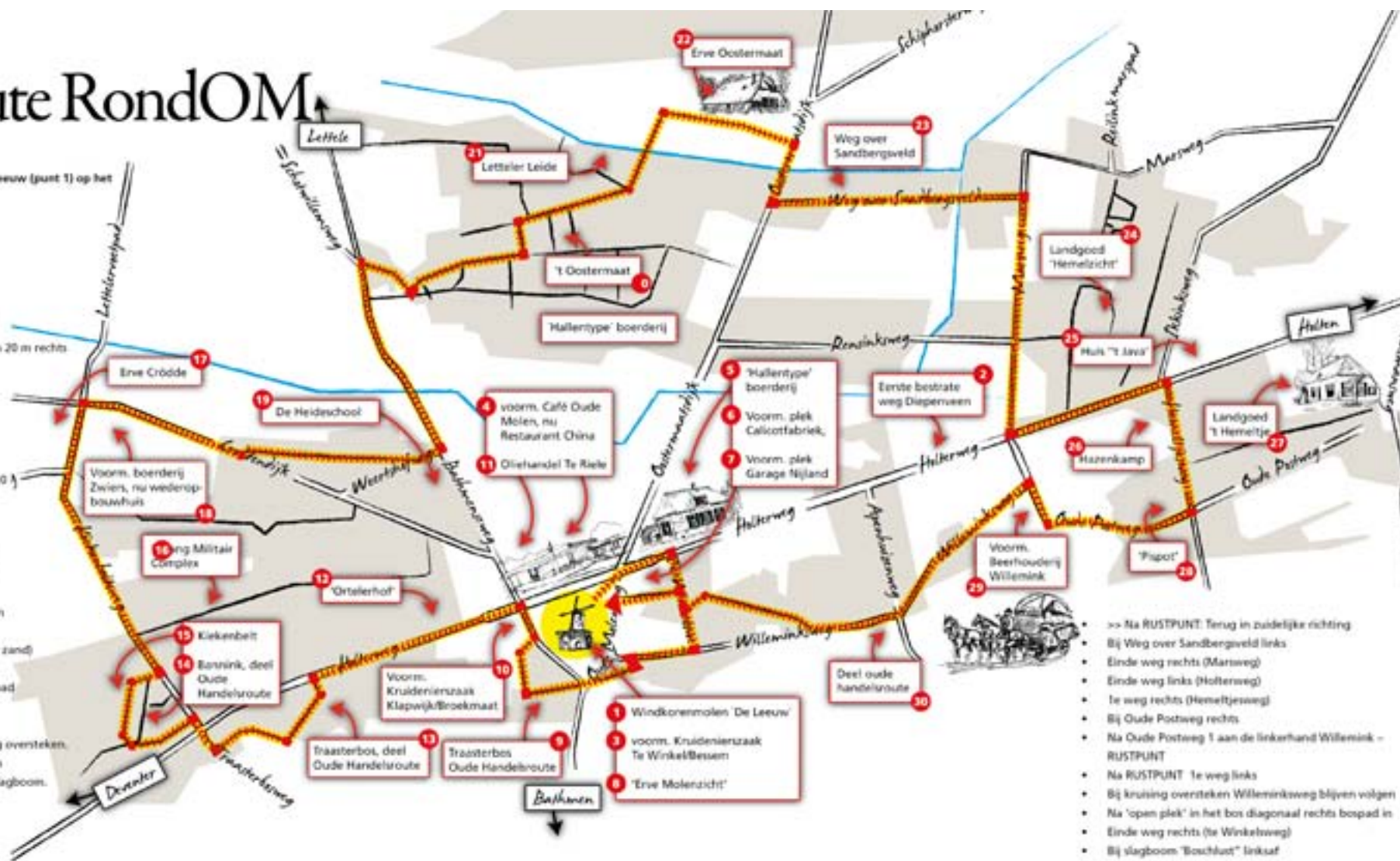
Erna Lammers

Mees Struijs

Wandelroute RondOM

De wandelroute start bij windkorensmolen de Leeuw (punt 1) op het Molenplein. Totale lengte: 13,7km.

- Vanaf Molenplein richting Holterweg
- Holterweg rechtsaf
- 1e weg rechts (Te Winkelsweg)
- Bij Willeminksweg rechtsaf
- 30 meter voor einde weg links aanhouden
- Langs lange kant van de manege
- Koekendijk/Oude Molenweg oversteken en 20 m rechts
- Bij bospad (bij slagboom) links
- Pad volgen en einde pad rechts.
- Aan uw rechterhand een weilje.
- Einde pad rechts
- Einde pad links (nummerbordje 1a)
- Kruispunt Holterweg links
- Langs Holterweg tot hectometerpaaltje 56,0
- Bospad links bij slagboom
- Einde bospad op dijkje rechtsaf
- Einde dijkje rechtsaf
- (Traasterbosweg - naam niet aangegeven)
- Holterweg oversteken - Kiekenbeltweg
- 1e zandpad links.
- Bij splitsing (na ca 100m.) rechts aanhouden
- Einde weg linksaf (Kiekenbeltweg
- Na 100m. wegdekovergang klinken naar zand)
- Einde weg rechts (Cröddendijk)
- Tussen huisnummers 18 en 20 linksaf, bospad
- Einde weg links (Weertshofweg)
- Einde weg links (Bathensweg)
- Bij Schotwillemsweg rechts, Bathensweg oversteken.
- Bij toegangshek woning, rechts aanhouden
- Bij roodendrons links aanhouden, langs slagboom.
- 1e bospad links
- 1e bospad links
- 1e bospad rechts
- Na passeren Letteler Leide, 1e weg rechts
- Einde weg links (Oostermaatsdijk)
- Na 50 meter Erve Oostermaat - RUSTPUNT >>

INTERESSEPUNTEN, LOCATIES EN REFERERENDE HOOFDSTUKKEN

- 1 Windkorensmolen 'De Leeuw' - locatie Oude Molenweg 3 - hoofdstuk Oude Molenweg
- 2 Eerste bestrate weg gem Diepenveen/ Na N344 - locatie Holterweg - hoofdstuk Holterweg, Oude Postweg
- 3 Voormalige Bakkerij Te Winkel/Bessem - locatie Holterweg 124 - hoofdstuk Holterweg
- 4 Chinees restaurant 'China' - locatie Holterweg 123 - hoofdstuk Holterweg
- 5 Karakteristieke 'Hallerijtype' boerderij - locatie Holterweg 129 - hoofdstuk Oostermaatsdijk
- 6 Voormalige plek Calicottfabriek - locatie Oude Molenweg 2a - hoofdstuk Holterweg

- 7 Voormalige plek rijwielhandel /garage Nijland - locatie Holterweg 128 - hoofdstuk Holterweg
- 8 Erve Molenzicht - locatie Oude Molenweg 1 - hoofdstuk Oude Molenweg
- 9 Traasterbos/ deel Oude handelsroute - locatie hoek Bathensweg/Oude Molenweg - hoofdstuk Oude Postweg
- 10 Voormalige kruidenierswinkel Klapwijk/Broekmaat - locatie Bathensweg 1 - hoofdstuk Holterweg
- 11 Oliehandel Te Riele - locatie Holterweg 119 - hoofdstuk Holterweg
- 12 Ortelshof - locatie Holterweg 117 - hoofdstuk Oude Postweg

- 13 Traasterbos/deel Oude handelsroute - locatie Ingang bij hm paaltje 56,0 - hoofdstuk Oude Postweg
- 14 Bannink/deel Oude handelsroute - locatie Kiekenbeltweg 1e weg links - hoofdstuk Oude Postweg
- 15 Kiekenbelt - locatie naast Kiekenbeltweg voor ingang Mil Complex - hoofdstuk Cröddendijk
- 16 Ingang Militair complex - locatie Kiekenbeltweg - hoofdstuk Cröddendijk
- 17 Erve Crödde/Zuid Crödde - locatie Cröddendijk 12 - hoofdstuk Cröddendijk
- 18 Voorm. Boerderij Zwiers, nu wederopbouwhuis (rood pannendak) - locatie Cröddendijk 14 - hoofdstuk Cröddendijk

- 19 Heideschool - locatie Bathensweg 7 - hoofdstuk Bathensweg
- 20 Landgoed Het Oostermaat - locatie Ingang bij Bathensweg 12 - hoofdstuk Hemeltjesweg, Oostermaatsdijk
- 21 Letteler Leide - locatie Oostermaat - hoofdstuk Oostermaatsdijk
- 22 Erve Oostermaat - locatie Oostermaatsdijk 5 - hoofdstuk Oostermaatsdijk
- 23 Weg over Sandbergveld/ woning Sandberg - locatie Weg over Sandbergveld - hoofdstuk Oostermaatsdijk, Oude Postweg
- 24 Landgoed Hemelticht - locatie Links van Marweg - hoofdstuk Hemeltjesweg

- >> Na RUSTPUNT: Terug in zuidelijke richting
- Bij Weg over Sandbergveld links
- Einde weg rechts (Marweg)
- Einde weg links (Holterweg)
- 1e weg rechts (Hemeltjesweg)
- Bij Oude Postweg rechts
- Na Oude Postweg 1 aan de linkerhand Willemink - RUSTPUNT
- Na RUSTPUNT 1e weg links
- Bij kruising oversteken Willeminksweg blijven volgen
- Na 'open plek' in het bos diagonaal rechts bospad in
- Einde weg rechts (te Winkelsweg)
- Bij slagboom 'Boschhut' linksaf
- Einde weg oversteken Molenplein
- Terug bij beginpunt, Einde Route

- 25 Huis 't Java, Oplaat - locatie Holterweg 137 - hoofdstuk Cröddendijk, Hemeltjesweg
- 26 Hazenkamp - locatie Holterweg 134 - hoofdstuk Oostermaatsdijk
- 27 Landgoed 't Hemeltje - locatie Links van Hemeltjesweg - hoofdstuk Hemeltjesweg, Oude Postweg
- 28 'Pipot' - locatie Oude Postweg 3 - hoofdstuk Hemeltjesweg
- 29 Voorm. beerhouderij Willemink - locatie Willeminksweg 2 - hoofdstuk Oostermaatsdijk
- 30 Deel oude handelsroute - locatie Hoek Apenhuizerweg/Willeminksweg - hoofdstuk Oude Postweg

Inhoud

HOLTERWEG, HANDEL LANGS EEN RACEBAAN Holterweg - Middenstand en verkeer

6

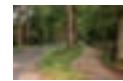
Gezichten RondOM 28

OUDE MOLENWEG: DAAR BIJ DIE MOLEN Oude Molenweg - Windkorenmolen 'De Leeuw'

30

Hekken RondOM 54

AAN CRÖDDENDIJK GAAT HET IN DE OOLOG GOED MIS Cröddendijk - Oorlog en defensie

56

Bevolking en grondgebruik 78

DE HEIDESCHOOL, HET HART VAN OUDE MOLEN Bathmenseweg - De Heideschool

80

De buurtvereniging 104

OOSTERMAATSDIJK: VAN HOOIVORK TOT BALENPERS Oostermaatsdijk - Landbouw

106

Straten RondOM 126

ONLAND WORDT HEMELS JACHTVELD Hemeltjesweg/lkkinksweg - Jacht en bijzondere namen

128

Natuur RondOM 142

OUDE POSTWEG: BESTUREN VAN LAND EN KOETS Oude Postweg - Openbaar bestuur

144

Bronnen en beeldverantwoording 158

Oude Molen

Holterweg - Zomer 2010

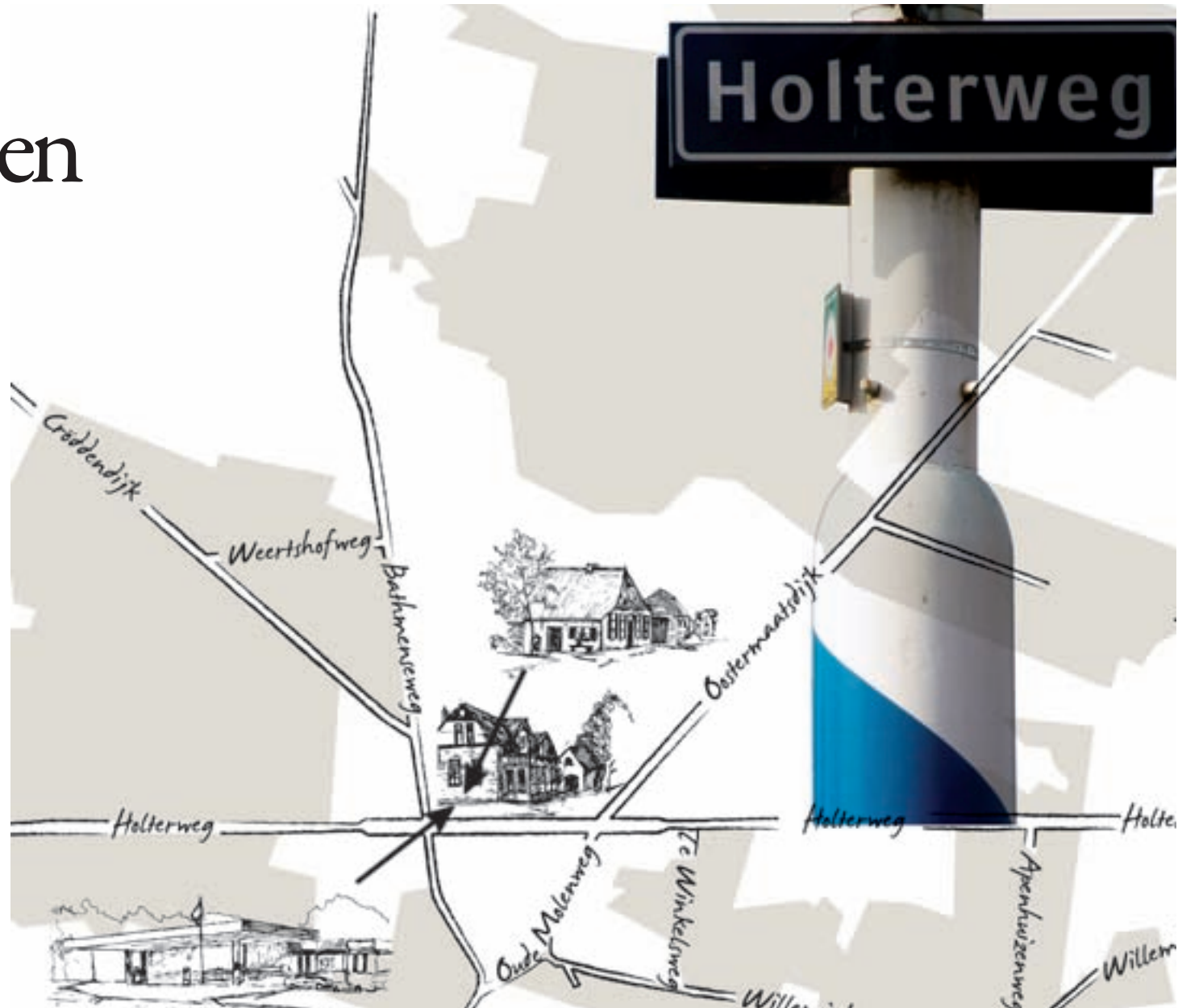
Ruim vijf kilometer door de buurtschap

De onder Napoleon ontworpen, maar pas in 1823 gereed gekomen doorgaande provinciale weg van Deventer naar Holten, werd en wordt met diverse namen aangeduid. Het was de eerste met klinkers bestrate weg in Diepenveen, aangelegd als 'Steenweg der eerste klasse van Amsterdam naar de Hannoversche grenzen'. Op verschillende kaarten wordt de weg daarna aangeduid met 'Straatweg naar Twente', 'Straatweg naar Holten' of 'Rijksweg naar Almelo'. Maar ook als 'Groote weg van Amsterdam naar Hamburg', Rijksweg 44, Rijksweg 844, E8 (tot de A1 kwam) en E30 om nu Provinciale weg N344, plaatselijk bekend als Holterweg, te heten.

Holterweg, handel langs een racebaan

Soms had het drukke verkeer op de Holterweg een enorme impact op het leven in Oude Molen. In het eerste weekeinde van juni 1965 vonden er vier aanrijdingen plaats op de Holterweg. Het was Pinksteren en Oude Molen vierde kermis bij het café van Van der Wal. Het bleek meteen de laatste kermis. Een van de slachtoffers van de ongevallen, een inwoner van Oude Molen, overleed een paar dagen later. Het was te gevaarlijk geworden op de almaar drukker wordende Holterweg. De doorgaande weg van west naar oost bracht welvaart en bloei voor de middenstand, maar soms wierp de drukte van de verkeersader de buurtschap terug.

De Holterweg bracht Oude Molen de vooruitgang. Tot het ongeval in 1965 zag het er naar uit dat daar geen einde aan zou komen. Ook de stroom verkeer leek soms niet op te houden. Aan het eind van de jaren zestig reden elke dag meer dan duizend auto's, vrachtwagens en autobussen over de E8, de belangrijkste doorgaande weg van Amsterdam naar Duitsland.

Vier aanrijdingen in Oude Molen in het drukke pinksterweekeinde van 1965. Het laatste dodelijke ongeluk was reden om de kermis te schrappen.

Snelheidsbeperkende maatregelen waren er nauwelijks. De Holterweg leek één grote racebaan. In Nederland kwamen in die jaren per 100.000 inwoners gemiddeld 26 personen in het verkeer om (in 2010 nog geen vier), vooral op drukke doorgaande tweebaanswegen zoals de Holterweg.

Elk jaar met Pinksteren was het weer een 'hoogtepunt' als er honderden motoren langskwamen. Het motorvolk was op weg naar de races van Tubbergen. Op zaterdag als het festijn begon en op maandag bij terugkomst kwamen nieuwsgierigen met tuinstoelen naar Oude Molen om post te vatten langs de Holterweg. Liefhebbers van een beetje sensatie werden niet zelden op hun wenken bediend met alwéér een aanrijding.

KERMIS EN SCHOOL- EN VOLKSFEEST

Oude Molen vierde tot 1965 ten minste twee keer per jaar feest. Met Pinksteren was er de kermis, achter of naast het café van Van der Wal. Op 31 augustus, de verjaardag van koningin - en later prinses - Wilhelmina, was er het school- en volksfeest. De kermis werd er al in de jaren dertig gevierd. De uitbater van café Oude Molen, eerst Te Winkel en later Klouwenberg en Van der Wal, organiseerde dat. Met Pinksteren werd een feesttent, draaimolen, zweefmolen en schiettent opgesteld achter, naast en zelfs een paar keer in het weiland voor het café, aan de overkant van de Holterweg. Door toenemend verkeer op de Holterweg werd die locatie al snel verruild voor het weiland áchter het café.

De kermis trok veel volk uit de wijde regio, ook vechtersbazen. Vooral in de jaren vijftig en zestig

stonden geregeld groepen jongeren uit Bathmen en Holten tegenover elkaar. De politie was daar later op voorbereid en stond op het einde van de avond met getrokken wapenstok al bij de ingang van de tent het onvermijdelijke af te wachten.

Het school- en volksfeest was het werk van de Oran-jecommissie, opgericht in 1945 na het eerste oran-jefeest om de bevrijding te vieren. Het school- en volksfeest werd vaak gevierd aan de Oostermaatsdijk, achter de boerderij van de familie Stoevenbeld. In optocht trokken de leerlingen vanaf de school, lopend of met een versierde wagen, naar het feestterrein. Muziekvereniging Orpheus ging de stoet vooraf. Ook het school- en volksfeest hield begin jaren zeventig op te bestaan, vooral omdat er niet genoeg animo meer was om mee te doen aan de optocht.

Met Pinksteren werd ook kermis gevierd in Oude Molen. Dat gebeurde al sinds er begin twintigste eeuw een café langs de weg was gebouwd. De uitbater van café 'De Oude Molen' organiseerde het volksvermaak. Het was klein, maar fijn. De feesttent, draaimolen en zweefmolen trokken volk uit de wijde omgeving. Tot 1965 dan.

TOENEMENDE VERKEERSDRUK

In dat rampzalige pinksterweekeinde gebeurde het ene ongeluk na het andere. Opmerkelijk genoeg was daar geen motorfietser bij betrokken. Op zondagmiddag begon het met een echtpaar uit Colmschate dat op de kruising Holterweg/Bathmenseweg met de auto op een paar bromfietzers botste.

Op maandagmiddag wilde een automobilist een file auto's in Oude Molen richting Deventer links passeren en vouwde daarbij zijn auto op een tegenligger. 's Avonds raakte een jongen uit Holten gewond toen hij vanaf het kermisterrein de Holterweg opliep en tegen een bus knalde. Tegen middernacht stak op ongeveer hetzelfde punt een bromfietser uit Oude Molen de weg over en knalde tegen een auto. Met deze 38-jarige man, op weg naar zijn huis aan de Ikkinksweg, liep het niet goed af. Zwaargewond aan hoofd en benen werd hij naar het Deventer Ziekenhuis gebracht, waar hij enkele dagen later overleed.

De in- en uitgang van het kermisterrein was toen al verplaatst naar de Oostermaatsdijk, omdat er de jaren daarvóór ook al ongelukken waren gebeurd.

"Het is weer net zo druk als in 1970"

Diny Borren-Nijland is geboren en getogen langs de Holterweg, waar haar familie al sinds begin twintigste eeuw woont.

"Het is nu weer net zo druk op de Holterweg als rond 1970. Ook nu kun je soms de weg niet over vanwege al het

verkeer. Of het nu weekeinde is of doordeweeks, verschil merk je ook haast niet meer. Ik weet nog dat Van der Wal één van de mensen in Oude Molen was die het jammer vond dat de A1 open ging. Hij verkocht de hele dag koffie en gehaktballen, het café was toen vooral een truckerscafé of wegrestaurant. Hij was echt van plan de vlag halfstok te hangen toen het besluit over de aanleg van de A1 was genomen en het verkeer minder leek te worden."

De laatste tien à twintig jaar neemt het verkeer op de Holterweg weer flink toe. "Maar als we op de A1 rijden en al dat verkeer zien, hebben we het er nog wel eens over. Van der Wal kon ook al die auto's en vrachtauto's van de A1 én wat er nu op de Holterweg rijdt echt niet aan.

Drukte bij nieuwe verkeersgeleiders, zomer 2010.

Het is nu wel veel veiliger. Sinds deze zomer middengeleiders of vluchtheuvels op de weg zijn geplaatst is er geen ongeluk geweest. Wel reed op een zondagavond een auto tegen die vluchtheuvels op. Weer een harde knal. We schrokken, maar het bleken twee lekke banden te zijn. Die man had gewoon niet opgelet."

In Oude Molen besloten ze dat het genoeg was geweest: geen kermis meer. Al speelde volgens sommigen daarbij ook mee, dat groepen jongeren uit Bathmen en Holten soms slaags raakten in de feesttent. Die vechtpartijen temperden de feestvreugde. Soms stonden al enkele agenten met getrokken politiestok bij de tent klaar om in te grijpen als aangeschoten jongeren met elkaar op de vuist gingen.

Het dodelijke ongeval was echter de directe aanleiding voor het einde van de kermis en zette Oude Molen nog eens op de kaart als 'gevaarlijk verkeerspunt'. Ernstige ongevallen op de Holterweg waren er al sinds de jaren dertig. Dodelijke aanrijdingen leken ook onvermijdelijk. De dood van een scholiere uit Oude Molen of een jonge Duitse toerist zorgde voor evenveel ontzetting. Snelheidsbeperkende maatregelen werden maar mondjesmaat genomen.

Omdat het autoverkeer bleef toenemen werd er eind jaren zestig al wel een tijdje gesproken over de aanleg van een snelweg aan de zuidkant van Bathmen. Pas in 1972 werd de A1 geopend. Vanaf mei van dat jaar kon het verkeer over een tweebaansweg van Amsterdam naar Goor rijden en in november werd de snelweg helemaal vierbaans, waardoor de almaar groeiende stroom voertuigen niet meer door dorpen en buurtschappen als Oude Molen hoefde.

Voor de veiligheid een zegen, voor de nering van de middenstanders een gemis. Jarenlang bloeide de middenstand op dankzij de stroom voorbijgangers, die bij één van de winkels in Oude Molen boodschappen deden of een bal gehakt aten bij het café.

CAFÉ

In 1823 was de Holterweg de eerste weg in de gemeente Diepenveen die werd verhard. De nieuwe weg, nog niet half zo breed als de huidige Holterweg, zorgde voor veel verkeer. En waar mensen kwamen ontstond er handel; langs de nieuwe weg was dit niet anders. Willem Bessem uit Bathmen rook in 1825 als één van de eersten zijn kans langs de nieuwe rijksweg.

Hij bouwde in 1825 aan de noordkant van de weg een huis, van waaruit tientallen jaren een tapperij werd gedreven. Het was het begin van horeca langs de rijksweg, die tot de dag van vandaag bestaat. Alleen is de herberg/pleisterplaats getransformeerd tot een Chinees restaurant en enkele tientallen meters verplaatst.

Het huis van Bessem stond ongeveer tussen de huizen waar nu de families Te Riele en Winkels wonen en diende als herberg annex boerderij. Het huis werd later aangeduid als 'De Oude Molen'. Na het overlijden van Bessem stond zijn weduwe, Reinira Schutte, jaren in het bevolkingsregister te boek als 'kasteleinsé' van de pleisterplaats 'De Oude Molen'.

Na haar nam Jan Jansen uit Bathmen de bediening van de tapkraan over. Hij werd in het register vermeld als 'tapper'.

Aan het begin van de twintigste eeuw nam Engbert Twellaar uit Colmschate de herberg over. Het laven van dorstige reizigerskelen kon toen ook al een lastig beroep zijn. Er passeerde ruig volk over de nieuwe straatweg.

In de familie Twellaar was een eeuw later nog een verhaal bekend van een klant, wie bij een vechtpartij een oor werd afgebeten. Bij een andere ruzie zette een bijtgrage en boze klant zijn tanden in een vinger van zijn opponent. Van een steekpartij keek ook niemand op. Net als bij de kermisruzies waren ook toen opvallend vaak inwoners van Holten betrokken bij de vechtpartijen.

***BATHMEN, 27 Febr. Gisteravond** ongeveer vijf uur kregen twee Holter stratenmakers, Koopman en Willemsen, hooge ruzie met een landbouwer, Vincent genaamd, eveneens uit Holten, die met paard en wagen aan de herberg „de Oude Molen“ stond, waar ook de stratenmakers waren. Koopman was zoo woedend dat hij Vincent een stuk van een der vingers beet. De landbouwer reed terstond naar hier om zich door dr. Mulder te laten verbinden. Ook had hij een bloedende wonde en een drietal gaten in zijn hoofd. Door rijks- en gemeentepolitie werden de vechtersbazen ingerekend en hier achter slot en grondel gebracht. Hedenochtend zijn ze weer losgelaten.

BATHMEN, 20 Maart. Gisteravond hadden een paar vrachtrijders nabij de herberg „de Oude Molen“ twist gekregen, die zoo hoog liep, dat gebruik van het mes werd gemaakt. Een van hen kreeg een steek in den arm, waardoor zooveel bloedverlies plaats had, dat zoo geneeskundige hulp niet spoedig was verleend, de man het leven er bij zou hebben ingeschoten.

Bij een andere ruzie zette een bijtgrage en boze klant zijn tanden in een vinger van zijn opponent

***BATHMEN, 24 Nov. Heden middag had** in 't café „De Oude Molen“ alhier een ernstige vechtpartij plaats tusschen de gebr. Schippers en den koopman Vincent, allen varkenskoopers uit Holten. Van de markt te Deventer komende, reden ze naar het café te Bathmen. Den geheelen dag al had er iets tusschen hen geboeid en in „De Oude Molen“ kwam het tot een woordenwisseling. De waard, niet gesteld op een vechtpartij binnenshuis, schoof ze met zachten drang naar buiten, en eenmaal daar, kwam het tot een uitbarsting. V. trok een mes en bracht daarmee zijn tegenstanders horizontale malen diepe sneden toe, zoodat ze, bewusteloos door 't ernstige bloedverlies, neervielen. Dokter Mulder was direct ter plaatse en legde het eerste verband. De wonden, die over 't geheele lichaam waren toegebracht, waren van ernstigen aard. Nadat de gewonden eenigen tijd hadden gelegen, konden ze met hun eigen voertuig naar Holten worden vervoerd. Politie was niet aanwezig.

Vechtpartijen in kroegen en café's zijn van alle tijden. Bij herberg 'De Oude Molen' en later café 'De Oude Molen' waren het opvallend vaak Holtenaren die zich misdroegen, zoals blijkt uit deze krantenberichten uit het Deventer Dagblad van 1897, 1909 en 1916.

Twellaar, en daarvóór Jansen, pachtten 'De Oude Molen' van molenaar Frederik te Winkel. Te Winkel had aan het eind van de negentiende eeuw zo'n beetje alle grond ten oosten van pleisterplaats 'De Oude Molen' in bezit. In augustus 1908 gaf de vermogende molenaar aan bouwbedrijf Bosman uit Deventer de opdracht een paar honderd meter ten oosten van de herberg een nieuw café/koffiehuis met zaal en serre te bouwen. Het café was voor zijn oudste zoon Hein, die eigenlijk bakker was. Aan de achterkant van het café kwam dan ook een bakkerij.

Voor de som van 7878 gulden stond er in 1909 een fraai nieuw café met kenmerkende serre aan de straatweg: café 'De Oude Molen'.

De oude pleisterplaats 'De Oude Molen' raakte zijn vergunning en klanten kwijt. Twellaar ging alleen als boer verder, totdat Te Winkel in 1916 het huis en de grond liet veilen en de familie Twellaar een nieuwe boerderij begon aan de Oostermaatsdijk.

Links: Molenaar Frederik te Winkel deed in 1915 boerenervé 'De Oude Molen' van de hand. De boerderij/herberg was sinds 1825 een belangrijke pleisterplaats geweest. Maar toen zijn zoon Hein iets verderop café 'De Oude Molen' had geopend had de oude herberg afgedaan. De veiling vond ironisch genoeg plaats in het nieuwe café annex koffiehuis van zijn zoon.

Rechts: De verkoop van herberg/boerderij 'De Oude Molen' leverde Te Winkel, toch al niet onbemiddeld, bijna 12.000 gulden op. Enkele jaren eerder had de familie voor nog geen 8000 gulden het nieuwe café laten bouwen. 'De Oude Molen' werd in de jaren twintig van de twintigste eeuw afgebroken.

Boven: Engbert Twellaar ploegt aan de Holterweg in 1914. Hij bewerkt hier met zijn twee beste paarden bijna 12.000 gulden op. Enkele jaren eerder had de familie voor nog geen 8000 gulden het nieuwe café laten bouwen. 'De Oude Molen' werd in de jaren twintig van de twintigste eeuw afgebroken.

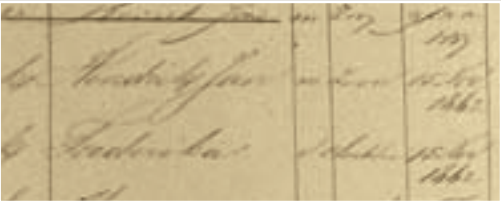
Schietvereniging

De eerste vereniging van Oude Molen was een schietclub. Al aan het begin van de negentiende eeuw kreeg een groep mannen uit Oude Molen en Bathmen er lol in om een schietvereniging te beginnen. Op een terrein tussen de Bathmenseweg en Oostermaatsdijk, dat toebehoorde aan de familie Te Winkel, werd een baan aangelegd. Daar werden ook kampioenschappen gehouden, zoals hier in 1905. Het biljet waarop dit te lezen is hangt nog steeds in de molen. De schietvereniging met prominente leden als Frits, Hein en Gert te Winkel en politiemann Piet Kemperman, deed mee aan wedstrijden in de wijde regio. In de jaren dertig nam de animo voor de schietclub af en raakte ook de schietbaan, die nu nog is te herkennen in een bosje dat aan Wim Pakkert toebehoort, in onbruik.

EEN DRIELING IN OUDE MOLEN

Op 15 november 1862 werd er in Oude Molen een drieling geboren. Op Erve Zeldenrust, nu Oostermaatsdijk 6, schonk Aaltje Rensink-Altena op 38-jarige leeftijd, die zaterdag om 11.00 uur het leven aan een meisje, Frederika, en een jongen, Hendrikus Jan. De derde baby, een meisje dat geen naam kreeg, kwam levenloos ter wereld.

Vader Engbert Rensink deed op maandagmorgen aangifte van geboorte van twee kinderen bij de ambtenaar van de burgerlijke stand, in dit geval burgemeester Johan Smijter zelf. Zijn beide burens, Herman Leemkuil en Hendrik Rattink, deden - zoals de gewoonte was - bij dezelfde Smijter aangifte van het overlijden van het naamloze meisje. Het jongetje van de drieling, Hendrik-Jan, bleef zijn hele leven op Erve Zeldenrust wonen. Hij werd de schoonvader van de alom bekende Gait Heuvelman.

De namen van Frederika en Hendrikus Jan werden ingeschreven in het geboorteregister. Het derde lid van de drieling Rensink, een meisje dat geen naam kreeg, werd doodgeboren en bijgeschreven in het overlijdensregister.

ONGELUKKIGE KASTELEIN

Was de oude herberg vooral een pleisterplaats voor de reiziger, het nieuwe café/koffiehuis werd ook een ontmoetingsplek voor de bevolking uit de omgeving. Er werden feesten gevierd, veilingen gehouden en toneeluitvoeringen gegeven. De schietvereniging vond er een thuis en ook de kermis ontstond daar. Het karakteristieke café maakte snel naam in de omgeving. De voorspoed was voor een deel schijn.

Hein te Winkel was de eerste kastelein op café 'De Oude Molen'. En Hein was geen gelukkige kastelein. Vier jaar na de opening van het café overleed zijn vrouw Mien Klosters en in 1917 liet hij zelf, net 34 jaar oud, het leven. Hij was hertrouwd, maar blijkbaar verre van gelukkig. Toen het voorjaar net was begonnen, begin mei, schoot hij zichzelf door het hoofd. Als prominent lid van de schietvereniging had hij een wapen. Hij gebruikte dat om een einde aan zijn leven te maken.

Zijn broer Gert nam het café een paar weken later over en bouwde het verder uit. Ook de groeiende lokale bevolking vond de weg naar het café van Te Winkel. Hij richtte zich nadrukkelijk op de inwoners van Bathmen en bood onderdak aan verenigingen, ook al omdat het in het dorp ontbrak aan dergelijke grote zalen. Het was niet alleen liefdadigheid van Te Winkel, maar vooral om de klantenkring te vergroten. De oprichting van sportvereniging ABS in het café in 1930 was daarvan een goed voorbeeld. Te Winkel bood de club een speelveld aan en verwachtte ook dat de dorstige kelen na een wedstrijd of training in zijn café werden gesmeerd.

Midden jaren dertig vertrok Gert te Winkel met zijn gezin naar Beekbergen om daar het veel chiquere hotel Smittenberg over te nemen. Het café werd geveild en kwam in handen van de Gerrit-Jan Klein Klouwenberg.

En dat was eigenlijk niet de bedoeling van deze Bathmense veehandelaar.

Hij zette bij veilingen op onroerend goed in met de intentie daar winst uit te halen. Soms liep dat mis en werd Klein Klouwenberg blijvend eigenaar van het pand of de grond. Dat gebeurde ook met café 'De Oude Molen'.

Tot ontsteltenis van zijn vrouw Anna zat er voor Klein Klouwenberg niets anders op dan te verhuizen naar Oude Molen en het café te exploiteren. Naast cafébaas bleef hij ook veehandelaar. Vier dagen per week vertrok Klein Klouwenberg 's morgens voor 5.00 uur naar vee-markten in Doetinchem, Zwolle, Purmerend of Deventer. Zijn vrouw, die ook nog de zorg had over vier kinderen, opende dan de deuren van de kroeg. Als de veehandelaar in de middag terugkeerde kocht hij het vee op bij de boeren in de buurt. Daarna was het tot laat in de avond zijn beurt om achter de tap plaats te nemen.

Pas in 1943 slaagde hij erin het café weer van de hand te doen, aan Arie van der Wal. Zijn vrouw Anna verzuchtte jaren later nog dat ze in de zeven jaar dat ze het café uitbaatten maar twee zondagen samen met het gezin hadden kunnen doorbrengen.

Het aanzien van café 'De Oude Molen' veranderde in de loop van de twintigste eeuw nogal. Hier het café in de jaren 1911 (links), 1935 (onder), 1963 (boven).

Klein Klouwenberg, zakenman in hart en nieren, liet er daarna meteen op volgen dat het ook nog zeven magere jaren waren geweest. In een goed jaar hield hij hooguit 200 gulden over aan het gesappel van vroeg tot laat achter de tap. Café 'De Oude Molen' kwam pas onder zijn opvolger tot bloei.

Onder leiding van trainer Leo Halle (rechts) rent de selectie van ABS over het veld achter café 'De Oude Molen'. Het gras werd niet altijd even keurig gemaaid en kietelde de spelers tegen de kuit. Op de achtergrond de boerderij van Krijt. Bij de pomp van Krijt was water om dorstige kelen te lessen of om zich na de wedstrijd te wassen.

ABS voetbalde in de oorlog gewoon door achter café 'De Oude Molen'. In 1941 droegen de spelers geen wit shirt met zwarte baan, maar een oranjeshirt tot dat in 1943 door de bezetter werd verboden. Op de foto achter vlnr Gerrit Bakker, A.de Groot (voorzitter), Henny van Welbergen

(sr), Gerrit Bieleman, Nico Pronk, Kees Bijma, Teun Nieuwenhuis, Jo Zomer, Jan Leijenaar, H. Huiskamp, Jan Bakker, Frits Volkers. Knielend: Hendrik Nijkamp, Bè van Welbergen, Flip Holstege, Jan Vukkink. Zittend: Jan Kemper, Wim Nieuwenhuis, Jan Zomer en trainer Leo Halle.

ABS WAS JARENLANG DE OUDE MOLENSE SPORTVERENIGING

Op een donderdagavond in augustus 1930 werd de Algemene Bathmense Sportvereniging (ABS) opgericht in café 'De Oude Molen' van Gert te Winkel.

De volgende 17 jaar bleef ABS op het veld achter zijn café spelen. ABS was daarmee eigenlijk de Oude Molense Sportvereniging.

Er werd daarvoor al jarenlang in Bathmen gevoetbald door verschillende teams. Er was een elftal met Bathmen in de naam, maar ook EMM (Eendracht Maakt Macht) aan de Veltkampsteeg en OKK (Oefening Kweek Kracht) aan de Hogeweg bleven voorlopig buiten ABS. Bij EMM speelde overigens wel een jongen uit Oude Molen; Gerrit Nijland. Zijn broer Frits (later in de wijde regio bekend van zijn taxi en garage) was in 1930 een van de twintig spelende leden van het kersverse ABS.

Het veld dat de caféhouder beschikbaar stelde was een weiland, zoals alle voetbalvelden in die tijd. Het terrein had precies de goede afmetingen, al kwam het gras soms tot kuithoogte en groeiden er ook pollen heide tussendoor. Helemaal egaal was het terrein in het midden ook niet. Als de keeper op een rustige middag op zijn doellijn hurkte kon hij volgens de overlevering van het andere doel alleen de bovenkant zien.

De spelers van ABS leken er niet om te malen; ze hadden immers een eigen veld. Caféhouder Te Winkel had er flinke klandizie bij. Toen EMM in 1935 ook in Oude Molen wilde spelen, werd die ploeg snel weggejaagd door de jongens van ABS. Later ging EMM op in ABS.

Het omkleden gebeurde al die jaren in de bakkerij van het café of in het voormalige kippenhok naast het veld. Voor water, om te wassen of te drinken, week de ploeg ook wel eens uit naar de pomp van de familie Krijt aan de Oostermaatsdijk.

ABS groeide in Oude Molen en kon zich na tien jaar zelfs een trainer permitteren. En niet zomaar één, maar Leo Halle, voormalig keeper van viervoudig landskampioen Go Ahead en vijftienvoudig international nam de ploeg jarenlang onder zijn hoede. ABS verruilde in de oorlog lange tijd het witte shirt met zwarte baan voor een oranje exemplaar, totdat dat in 1943 door de bezetter werd verboden. Kort na de bevrijding speelde ABS onder de Deventer trainer Halle achter café 'De Oude Molen' ook een vriendschappelijke wedstrijd tegen een team van geallieerden. ABS won.

In 1947 keerde ABS terug naar Bathmen, toen daar een veld beschikbaar kwam, pal naast de Schipbeek. Het bouwvallige schuurtje verhuisde overigens mee en deed ook daar de eerste jaren dienst als kleedruimte.

HUISSCHILDER ACHTER DE TOOG

Het café van Van der Wal was tientallen jaren een begrip in Oude Molen. Na een landbouwer (Twellaar), twee bakkers (Hein en Gert te Winkel) en een veehandelaar (Klein Klouwenberg) bleek een huisschilder achter de toog de succesformule.

Arie van der Wal had een schildersbedrijf in Heerde. Zijn vrouw Jo kwam wél uit een caféhoudersfamilie. En in het midden van de oorlog zag hij, aangemoedigd door zijn schoonvader, meer toekomst in het te koop staande café langs de Holterweg dan in zijn eigen schildersbedrijf.

Aan het eind van de oorlog werd het café door Duitsers ingenomen en moest de kersverse caféhouder noodgedwongen in Okkenbroek onderdak zoeken. Maar toen eenmaal de oorlog achter de rug was, begon café 'De Oude Molen' te bloeien.

Van der Wal had zijn tijd mee. Op de Holterweg werd het almaar drukker en het café maakte naam als voor- naam wegrestaurant.

Miny, Harry en Cor van der Wal voor het café. Geen van de drie kinderen bezat voldoende horecabloed om het van vader Arie over te nemen. De familie heeft nog wel tientallen kopjes, Martini-glazen, asbakken en ander serviesgoed met de afbeelding van het café erop. De suikerzakjes van café 'De Oude Molen' circuleren nog bij verzamelaars in heel Nederland.

Van der Wal bouwde een kring van vaste klanten op, die hij op hun wenken bediende. Zodra hij iemand verwachtte stond hij klaar: 363 dagen per jaar. Alleen de kerstdagen sloot hij de deuren. Doordeweeks konden de gasten al vroeg in de ochtend terecht voor koffie. De aimabele cafébaas had de gewoonte op te blijven tot hij geen klanten meer verwachtte, ook als het café al leeg was. Op zondag, als de truckers en vertegenwoordigers thuis zaten, bleef het café open voor toeristen en ook dan waren er de vaste klanten. Van der Wal wist precies welke voetbalwedstrijden wáár werden gespeeld. Hele elftallen en bussen met supporters werden verwelkomd op heen- of terugweg.

Café 'De Oude Molen' in volle glorie bij het afscheid van Arie van der Wal als caféhouder in 1971. De serre was inmiddels een overdekt terras geworden. Aan de overkant van de Holterweg was sinds de jaren dertig een groot terras. De ober of serveerster laveerde met een vol dienblad tussen het verkeer door om de klanten te bedienen. In de jaren zestig nam het verkeer snel toe en werd het een te gevaarlijke onderneming om de gasten 'aan de overkant' te bedienen.

Eén zaterdagavond per maand werden het café en de zaal door jongeren ingenomen voor een dansavond: het dubbeltjesdansen. Dat was ook al in de tijd van Klein Klouwenberg. De jongemannen betaalden per dans een dubbeltje.

Na bijna dertig jaar hard werken had Van der Wal zijn bekomst van het zware leven als cafébaas. Ook het feit dat de A1 er aan zat te komen stemde hem somber over de toekomst. De stoet vaste klanten zou voortaan niet meer de moeite nemen langs zijn café te komen, dacht hij. En dus verkocht hij café 'De Oude Molen' in 1971 aan Joop Löhr, die zijn broer Geert als uitbater aanstelde. Terwijl Van der Wal voor de gezelligheid op zondagavond bij Boode nog aan de kassa zat, probeerde Geert Löhr met zijn partner Ria het café/wegrestaurant met even veel succes voort te zetten.

Het horecapaar Löhr kwam over uit Almelo waar het restaurant Lido bestierde. Geert was kok en probeerde ook de keuken van de Oude Molen bekend te maken. Naast de gehaktballen stonden er opeens ook tournedos en tong op het menu. Löhr was een uitstekende kok, maar op een restaurant zaten ze in Oude Molen en omgeving niet te wachten. De klandizie viel tegen. Direct na de aanleg van de A1 in 1972 werd het langs de Holterweg sowieso rustiger, maar verschillende vaste klanten vonden na verloop van tijd de afslag Bathmen op de A1 en reden een paar kilometers extra om weer bij café 'De Oude Molen' te kunnen aanleggen. De omzet viel het best af te lezen aan het aantal gehaktballen dat gedraaid werd. Midden jaren zeventig werden er in de keuken elke week weer honderden ballen gedraaid, bijna net als in de drukke tijd van Van der Wal.

"Er gingen 400 gehaktballen per week doorheen"

Cor van der Wal is in 1945 in het café geboren.

Vader Arie en moeder Jo waren toen net twee jaar uitbater van café 'De Oude Molen'.

"Ik weet niet anders dan dat we een café hadden. Mijn vader werkte 363 dagen per

jaar. Alleen met Kerst zaten we dicht."

Café de Oude Molen is vooral een wegrestaurant. "Het café had vooral vaste klanten: vrachtwagenchauffeurs en vertegenwoordigers. De eersten, meestal uit Twente, kwamen om 7.00 uur voor koffie. Op de terugweg kwamen dezelfde klanten weer langs. Pa had de gewoonte het café altijd open te houden, als hij nog iemand verwachtte. Hij wist precies wie er nog moesten komen, ook al was dat om 23.00 uur; het café bleef open."

De lokale bevolking kwam voor een feestje of een dansavond op zaterdag, eenmaal in de vier weken. "Dubbeltjesdansen noemden ze dat. Elke dans kostte namelijk een dubbeltje. Een gemeenteambtenaar keek bij de ingang al mee, omdat over alle bezoekers belasting afgedragen moest worden."

Cor van der Wal was niet zo bedreven in het horecavak, zijn vrouw Jannie wél. "Na ons trouwen hebben we een tijdje aan de achterkant boven het café gewoond. Jannie hielp veel mee. Zo moest ze elke week driehonderd tot vierhonderd gehaktballen draaien. Die werden allemaal verkocht. We hadden een kleine kaart met ballen, uitsmijters en dat soort eten."

"Pa had de gewoonte het café altijd open te houden, als hij nog iemand verwachtte"

Inwoners van Oude Molen konden bij het café ook terecht om sterke drank te kopen. Als de fles over de bar ging vertrokken ze niet meteen. "Ze wisten dat mijn vader hun dan nog een borreltje of sigaar aanbood. Zo was hij. De winst op die fles drank was dan al wel weer weg."

Als Arie van der Wal rond 1970 van de plannen voor de A1 hoort, ziet hij geen toekomst voor het chauffeurscafé meer. "Pa was bijna zestig en vond het na 25 jaar misschien ook wel genoeg geweest. Maar hij vond de komst van de A1 wel jammer. Hij was daarin vast ook niet de enige in Oude Molen, de andere ondernemers kregen daarna ook minder klandizie."

EXOTISCHE GASTEN

De bovenverdieping van het café stond leeg en Löhr probeerde een graantje mee te pikken als pensionhouder. Hij zag mogelijkheden toen na de onafhankelijkheid van Suriname in 1975 een groep militairen van dat land een opleiding kreeg in de kazerne van Schalkhaar. De soldaten uit de tropen zochten met hun gezinnen een warm onderkomen in Nederland: het werd Oude Molen.

In het vroege voorjaar van 1976 nam een aantal Surinaamse gezinnen zijn intrek aan de Holterweg. De buurt keek met scepsis naar de vreemdelingen, die - op de mannen na - geen bezigheden hadden. Toen de gasten half mei nog met een muts op en rillend voor het café stonden, werd door de buurt al snel berekend dat de extra stookkosten niet tegen de pensionvergoeding opwogen. De Surinaamse gasten in Oude Molen verdwenen weer redelijk snel.

Na de brand in 1981 hield Geert Löhr er mee op. Op een zaterdag sloegen de vlammen uit het pand. Veel plezier had Löhr de tijd ervoor al niet meer gehad. Zijn broer was overleden en met zijn schoonzus Corry Löhr-Rekers, de nieuwe eigenares, boterde het allerminst.

Het café werd na de brand wel opgelapt voor nieuwe huurders. Die volgden elkaar snel op. Barrie en Marry Meulenbeld hielden het even vol, maar de klandizie liep terug. Deventenaar Joop Bronsvort probeerde het in 1984. In een interview met het Deventer Dagblad zei hij dat het café volop mogelijkheden bood en kondigde hij aan de boel in de slaperige buurtschap eens flink op te schudden. Dat bleken praatjes voor de vaak. Aan de bar zaten alleen stamgasten van bedenkelijk allooi en op een enkel schot na werd er door de buurt weinig meer vernomen vanuit het café.

Op zaterdag 21 maart 1981 zag het bij café 'De Oude Molen' weer eens zwart van het volk. Ditmaal trok een felle uitslaande brand mensen naar het café. De brandweer van Bathmen doofde het door kortsluiting veroorzaakte vuur snel. Caféhouder Geert Löhr opende de deuren niet meer nadat het etablissement was opgeknapt. Een conflict met schoonzus Corry Rekers lag daaraan ten grondslag.

OUDE MOLEN. - Grootse plannen heeft de nieuwe eigenaar van café-restaurant De Oude Molen aan de Holterweg in Oude Molen. Als het aan hem ligt wordt het etablissement en ook de buurtschap helemaal nieuw leven ingeblazen. Want Joop Bronsvort uit Deventer wijt het niet goed lopen van de zaak aan het feit dat er te weinig aan de weg is geïnvesteerd. Behalve het café-restaurant wil Bronsvort een cafetaria beginnen, de bovenverdieping als vakantieverblijf inrichten en op de parkeerplaats rond De Oude Molen op zondagen een antiekmarkt organiseren. Hij verwacht dit allemaal nog voor de zomervakantie te realiseren.

Verder is hij met de gemeente in overleg over overname van de overzijde van de weg, voornamelijk ten behoeve van fietsers en bromfietzers die in de richting Holten rijden.

Joop en zijn vrouw Wil Bronsvort huren voorlopig het restaurant van eigenaresse mevrouw Corry Löhr uit Holten. De Oude Molen werd tot voor kort nog geleid door Barry en Marry Meulenbeld, die enkele weken geleden stopten. Zij waren enkele maanden na de brand in De Oude Molen in 1983 gestart. Joop Bronsvort wil het pand naar eigen zeggen wel kopen. Hij is sinds een jaar ongeveer ook eigenaar van café De Troon aan de Julianastraat in Deventer.

Bronsvort wil van De Oude Molen geen stamcafé maken, maar wil zich in de eerste plaats richten op de passanten. Volgens hem is de buurtschap te klein voor een stamcafé. "Voor de brand liep het hier goed, maar daarna is er iets weggegaan. Dat was de pech. Nu moet het weer worden opgebouwd."

Vanavond vanaf half acht houdt Bronsvort open huis in De Oude Molen.

**Grootse plannen
café Oude Molen**

Deventenaar Joop Bronsvort had grootse plannen met café 'De Oude Molen'. Een antiekmarkt, ijsverkoop, een cafetaria en zelfs een vakantieverblijf wilde Joop er met zijn vrouw Wil realiseren.

De hele buurtschap zou met zijn komst nieuw leven worden ingeblazen. Er kwam niks van terecht. Het café werd onder zijn leiding een stamkroeg voor duistere figuren. Bronsvort was binnen een jaar weer gevlogen.

De Chinese familie Chiu werd in 1986 dan ook met open armen ontvangen, toen ze het karakteristieke pand kocht en een Chinees restaurant opende in het voormalige café. De familie Yang nam het in 1993 over en baat met kennelijk succes het restaurant uit. De parkeerplaats staat op zondagen soms net zo vol als in de beste dagen van het café van Van der Wal. De horeca, ook al is het in andere vorm, is dus gebleven in Oude Molen. Niet alle middenstanders op de Holterweg doorstonden de veranderde tijden.

"Zelfs mensen die een halve kilometer verder wonen noemen zich burenen"

De familie Yang drijft al sinds 1993 het restaurant China in Oude Molen. Met minstens zoveel gasten in het weekeinde als in de tijd van het voormalige café is het familierestaurant niet meer weg te denken.

Wel moest vooral zoon Huahe Yang even wennen aan Oude Molen.

"De eerste keer kwam ik met de bus vanuit Deventer. Ik was nog nooit in Bathmen geweest, laat staan in Oude Molen. Ik vond het hier behoorlijk rustig. We woonden hiervoor in Deventer, op de Zandweerd. Dat was nog wel een verschil. Ik ging toen nog naar het vwo in Deventer, dus zag nog wel elke dag mijn vrienden."

Ook langs de drukke Holterweg van nu vindt Yang het nog steeds rustig. Doordeweeks werkt hij in Den Haag bij het ministerie van Algemene Zaken. "Maar in het weekeinde kom ik altijd mijn ouders helpen in het restaurant. Doen mijn zusjes ook. En dan voelt Oude Molen weer als thuis."

"Het is moeilijk uit te leggen waar Oude Molen ligt. Toen mijn oom voor de eerste keer uit Arnhem hier naar toe kwam, kon hij ons niet vinden. We weten nog steeds niet of Oude Molen nu bij Lettele of Bathmen hoort. We zeggen maar 'Oude Molen in Lettele bij Bathmen'. Andersom is het ook lastig om van Oude Molen de weg terug naar de snelweg te vinden. De bewegwijzering is niet zo duidelijk."

"We weten nog steeds niet of Oude Molen nu bij Lettele of Bathmen hoort. We zeggen maar Oude Molen in Lettele bij Bathmen"

Na een week in het drukke Den Haag voelt Oude Molen als een oase aan. "Vooral omdat hier iedereen altijd vriendelijk is. Dat is echt een gigantisch verschil met de stad. We hebben ook heel goede burenen. Het is grappig dat veel mensen zich burenen noemen, terwijl ze niet eens naast of dichtbij wonen. Zelfs mensen die een halve kilometer verderop aan de Bathmenseweg wonen noemen zich burenen. Dat is ook wel weer iets moois en tekent de hechtheid van de gemeenschap hier."

Garage Stegeman heeft anno 2011 nog veel klanten uit de directe omgeving. Sommigen van hen kochten hun eerste auto al bij Frits Nijland, de garagehouder van het eerste uur. Waarschijnlijk leerden ze van hem ook autorijden. Nijland versterkte in 1935 de middenstand langs de straatweg met een garage annex fietsenhandel.

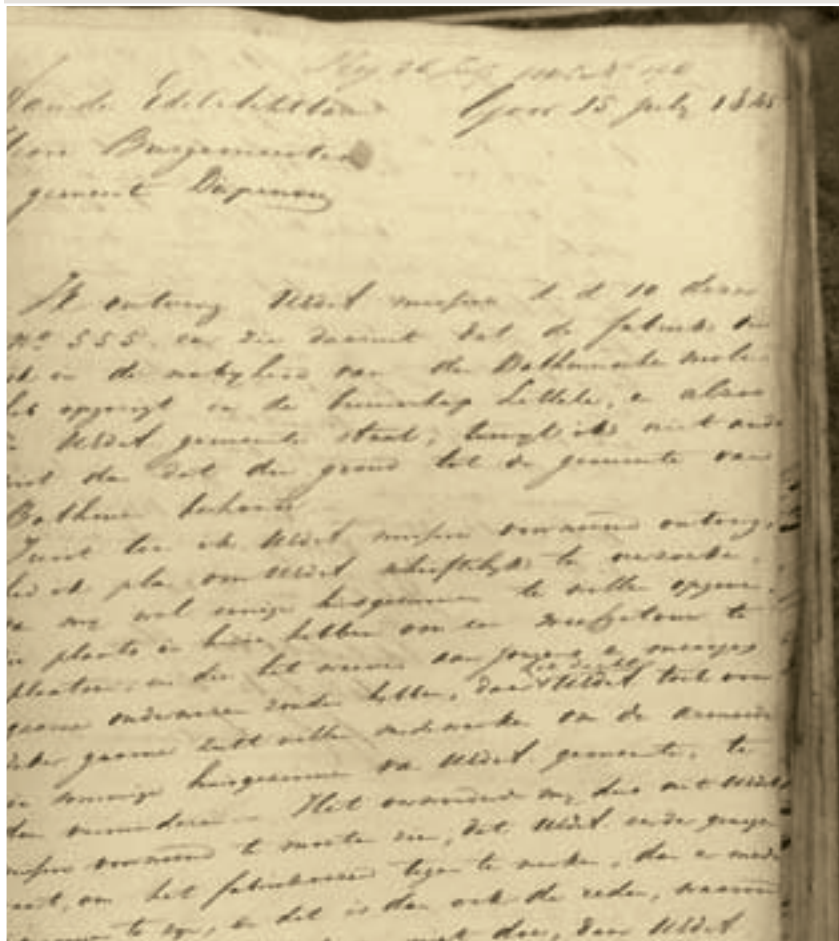
Nijland, geboren en getogen in Oude Molen, was misschien wel het drukste baasje van de buurtschap. Hij was monteur en knecht bij Leijenaar in Bathmen geweest, voordat hij voor zichzelf begon. In de jaren daarvoor had Piet van Milligen, eigenlijk timmerman van beroep, er al een fietsenhandel gedreven. Nijland nam de tweewielers erbij: het zou nog tientallen jaren duren voordat een auto gemeengoed werd.

Nijland genoot al voor de opening van zijn garage in de verre omtrek bekendheid als taxichauffeur. Oude Molen was weliswaar al sinds de jaren twintig een halteplaats op de lijnbusdienst tussen Holten en Deventer, maar Nijland zag al snel in wat vervoer op maat betekende en begon een taxidienst met een zwarte T-Ford.

Een rijbewijs had hij snel gehaald. De burgemeester van Holten, baron Allard van der Borch van Verwolde, gaf de certificaten af. Van der Borch, zelf in het bezit van auto met kenteken 'nummer 1', als eerste rijbewijshouder van Overijssel, vroeg Nijland hoe hij naar Holten was gekomen. Het antwoord 'Met de auto' was al genoeg om hem een rijbewijs te overhandigen. Voor Oude Molen, een deel van Bathmen en heel Lettele waren de Ford en later de grote zwarte Opel van Frits Nijland tientallen jaren de meest betrouwbare vervoermiddelen.

De Ford en later de grote zwarte Opel van Frits Nijland waren tientallen jaren de meest betrouwbare vervoermiddelen

De gebroeders Rattink bouwden in 1935 de fonkelnieuwe garage van Frits Nijland. Jarenlang dreef de geboren en getogen inwoner van Oude Molen een garage en rijwielhandel. In de jaren zestig vernieuwde hij het gebouw en het woonhuis. Er kwam een showroom bij. De opening van de nieuwe garage werd goed gevierd in Oude Molen.

Gulian Cornelis Arntzenius hield er in de zomer van 1845 een flinke correspondentie met de Diepenveense burgemeester Daniël Smijter op na. De Goorse textielhandelaar schreef zijn brieven gewoon zelf met inkt in regelmatig handschrift, net zoals Smijter dat deed.

KATOENFABRIEK BIJ DE OUDE MOLEN

De Diepenveense burgemeester Daniël Smijter zag het niet zitten dat er in 1845 een katoenfabriek werd gesticht aan de Holterweg. Volgens Smijter had de gemeente Diepenveen er niet veel aan als er zo dicht bij Bathmen, in een uithoek van de gemeente Diepenveen, industrie zou komen. Smijter schreef op bozige toon een brief aan Gulian Cornelis Arntzenius (1810-1861), de eigenaar van de eerste fabriek op Diepenveens grondgebied. Arntzenius was een grote textielondernemer uit Goor. Smijter was vooral geërgerd dat Arntzenius geen toestemming had gevraagd. De Goorse ondernemer had dat echter wel degelijk gedaan, maar dan aan burgemeester Pakkert van Bathmen, omdat hij er van uit ging dat de grond waarop zijn fabriek stond in de gemeente Bathmen lag.... De fabriek was echter al gebouwd toen Smijter zijn brief schreef en de onenigheid tussen de burgemeester en in de Haarlem geboren ondernemer werd snel bijgelegd.

De fabriek werd ook wel calicotfabriek genoemd, naar de katoensoort uit India (calicot is een verbastering van de stad Calcutta). Waarschijnlijk zag Arntzenius op doorreis van het Westen naar Goor de mogelijkheden van een fabriek in een omgeving met alleen wat keuterboertjes, die als arbeidskracht konden dienen. Zo'n twintig jaar lang bood de fabriek werk aan ongeveer tien arbeiders. Ongetwijfeld werden daarnaast ook kinderen ingezet achter het weefgetouw.

Arntzenius bood volgens zijn eigen gegevens in 1844 in Goor werk aan '166 arbeiders en 175 kinderen'. Kinderen werden in die jaren nog massaal ingezet voor fabriekswerk, ook in de gemeente Diepenveen waar tot 1860 betaald moest worden om naar de lagere school te gaan. Pas in 1874 kwam er een wet tegen kinderarbeid.

Arntzenius maakte dat al niet meer mee. Hij stierf in 1861, toen was hij enkele jaren lid van Provinciale Staten van Overijssel. Zijn fabrieken had hij overgedaan aan Engbert Jannink. Deze Enschedese textielbaas sloot drie jaar later de vestiging in Oude Molen.

Het gebouw op de hoek van de Holterweg/Oude Molenweg heeft nog tot 1917 dienst gedaan als woonhuis. Derk Nijland woonde tot dat jaar met zijn gezin in de voormalige katoenweverij, voordat de familie terecht kon in een huis aan de overkant van de Holterweg, naast het café 'De Oude Molen'. Nijland werd jaren later nog aangesproken als 'Derk van de fabriek'.

Ondertussen was hij ook een benzinepomp begonnen. Een vooruitziende blik, want de stroom verkeer over de Holterweg kwam na de oorlog steeds beter op gang. Vóór de oorlog had café 'De Oude Molen' overigens al wel een benzinepomp, een bijverdienste van de cafébaas Gert te Winkel en later Gerrit-Jan Klein Klouwenberg. Maar het aantal auto's op de rijksweg bleef beperkt.

In de jaren veertig werd er nog gewoon op straat gevoetbald

Frits Nijland begon als taxichauffeur. Hij trok voor zijn werkzaamheden een heus uniform aan.

Motorrijders op doorreis tanken omstreeks 1960 bij het benzinestation van Frits Nijland. De Holterweg is dan soms nog heel rustig.

In de jaren veertig werd er nog gewoon op straat gevoetbald. Vaak gebeurde dat voor het huis van de gastvrije familie Te Riele, waar de jeugd van Oude Molen rondom de boerderij een prachtige speelplek vond. Als er een auto voorbij kwam ging iedereen even opzij en daarna kon er minuten lang weer gevoetbald worden. Maar in de jaren vijftig nam de stroom auto's toe en voor de automobilisten was het tankstation van Frits Nijland tussen Deventer en Holten de enige plek om te tanken. Begin jaren zeventig verkocht Nijland de garage aan Klosse, die na verloop van tijd het tankstation afstootte. Ook garage Stegeman zag geen heil in een benzinestation.

TV-KIJKEN BIJ TE WINKEL OF NIJENHUIS

Oude Molen ging in de jaren vijftig met zijn tijd mee. Er waren al burgers en boeren met een auto. Halverwege de jaren vijftig deed ook de tv zijn intrede in Oude Molen. Kruidenier Nijenhuis en mole-naarszoon Te Winkel waren de eersten met een tv. Vooral bij Minie en Adrie te Winkel, die zelf geen kinderen hadden, was vanaf 1956 de jeugd van Oude Molen welkom. Met een huiskamer vol kinderen werd op woensdagmiddag gekeken naar de ene publieke zender met nieuws en jeugdprogramma's als 'Wie wil er mijn marmotje zien' met Han Rensenbrink en 'Pipo de Clown'.

Ook bij de familie Heuvelman aan de Oostermaatsdijk en de familie Van Ark aan de Oude Molenweg stond er ver voor de jaren zestig al een tv in de huiskamer te pronken.

EERSTE AUTO

Taxichauffeur Frits Nijland was de eerste autobezitter van Oude Molen. Cafébaas Gert te Winkel en diens opvolger Gerrit-Jan Klein Klouwenberg hadden ook vóór de oorlog al een auto, net als Nijland een T-Ford. Vooral Klein Klouwenberg, die naast kroegbaas ook veehandelaar was, gebruikte het voertuig om praktische redenen. Hij reed er mee naar veemarkten en vervoerde er ook kalveren in. Een nuchter kalf werd nog wel in een zak gestopt, maar reed vervolgens gewoon mee op de achterbank. Na de oorlog schaften ook Wim Bessem van de Oude Molenweg, Jan Heuvelman van de Oostermaatsdijk en Mannie Soeters van de Bathmenseweg, een auto aan. Soeters was een opmerkelijk persoon. Hij was schilder van beroep, maar had met zijn zoon ook een boerderij aan de Bathmenseweg. Soeters had geen uitgebreide veestapel, maar was wel vooruitstrevend. Zo was hij ook de enige boer die in de jaren vijftig een piano in de woonkamer had staan. En hij kon er nog op spelen ook.

De neven Paul en René te Riele zagen die mogelijkheid wél. In 1999 begonnen ze hun tankstation op de hoek van de Holterweg en de Bathmenseweg. Oude Molen kreeg er een bloeiend bedrijf en een opvallend gebouw bij.

Paul en René zijn de kleinzonen van Deventenaar Anton te Riele senior, die in 1928 op dezelfde plek was neergestreken. Als stadsjongen begon hij er een boerderij. Te Riele startte in 1936 als bijverdienste een kolenhandel, die zoon Anton te Riele junior voortzette en met hard werken uitbouwde tot een goedlopende brandstoffenhandel.

Anno 2011 wordt het familiebedrijf door zoon Paul en neef René voortgezet.

De 21-jarige Anton te Riele (junior) bij de eerste vrachtwagen van de brandstoffenhandel in 1956 of 1957.

"In het voorhuis groeide het harder dan in het achterhuis"

Het tankstation van Te Riele is nu een van de bloeiende zaken in Oude Molen. De neven Paul en René exploiteren sinds 1999 het benzinestation en de oliehandel. De handel in brandstoffen begon al twee generaties eerder, op dezelfde plek.

Anton te Riele junior nam

in 1964 de handel over van zijn vader Anton te Riele senior.

"Mijn vader is in 1928 op deze plek begonnen met een boerderij. Hij was geboren en getogen in Deventer, in de Smedenstraat. Als twaalfjarige ging hij al als knecht buiten de stad werken. Toen hij 28 jaar was, had hij genoeg gespaard om de boerderij te kunnen kopen."

Te Riele senior kocht eigenlijk een tuinderij van twaalf hectare, De Withof. Tuinder Van Dijk was net daarvoor berooid naar Canada vertrokken. Van Dijk had ruim tien jaar eerder een boerderij. "Mijn vader heeft het allemaal van de bank gekocht; Van Dijk had schijnbaar een schuld bij de bank. Later kwam er eens een keer een grote Amerikaanse auto bij ons thuis voorrijden. Het was de zoon van die Van Dijk, die als Amerikaans soldaat in Duitsland gelegerd was en wilde kijken waar hij geboren was. Hij sprak alleen Engels en wij helemaal níét.

Dat praatte wat lastig heen en weer, maar het was toch een bijzondere ontmoeting.

We boerden op erg slechte bosgrond. Er werd alleen bemest met afval van de gemeentereiniging, straatmest noemden ze dat. Slager Hunink dumpte slachtafval in een kuil achter de boerderij, dat diende ook als mest. Groeien deed hier niet veel."

Het is dit jaar 75 jaar geleden dat senior, midden in de crisisjaren, als bijverdienste begon met een handel in kolen en turf. "Hij moest wel wat, want in het voorhuis groeide het harder dan in het achterhuis. Mijn vader en moeder hadden elf kinderen."

Te Riele junior nam na zijn huwelijk in 1964 het bedrijf van zijn vader over. "Er stonden nog een paar koeien, maar ik ging al snel helemaal over op turf, kolen en gasolie. Dat ging goed, tot er in 1970 aardgas kwam. In Deventer zaten toen twintig brandstoffenhandelaren, maar anderhalf jaar na de komst van de het aardgas waren er nog één of twee over. Ik had het buitengebied nog, maar het was hard werken en sappelen. Pas toen er meer trekkers kwamen en wij daarvoor de diesel gingen leveren ging het beter.

Maar toen mijn zoon Paul aangaf de zaak van mij te willen overnemen, heb ik het hem toch afgeraden. Hij had toen al het idee van een tankstation in zijn hoofd. In Oude Molen was dat nog niet en we zitten op een goede plek. Het heeft even geduurd voordat alles rond was, maar ik ben blij voor Paul en René dat het nu zo goed loopt."

Schuin tegenover Te Riele zat ver voor 1928 al een kruidenierszaak. Aan die kant van Oude Molen bezat en verhuurde industrieel Herman ten Cate uit Eibergen verschillende huizen. Op de hoek van de weg naar Lettele en de Zandweg (nu bekender als het Beukenlaantje) vestigde weduwe Maartje Klapwijk zich in 1910 met haar ongehuwde dochter Helena Cornelia en haar gescheiden dochter Adriana. De oorspronkelijk uit Rotterdam afkomstige zussen stonden geregistreerd als naaister, maar dreven op die plek al snel een kruidenierszaak. In de etalage hingen prentbriefkaarten van de omgeving te koop. Helena Cornelia maakte de foto's. Adriana slaagde er steeds in om op de prenten van haar zus in beeld te komen.

In juli 1930 namen Hanna en Jan Willem Broekmaat, die naast bakker Nijenhuis woonden, de winkel over van Klapwijk. De dames Klapwijk, zoals ze in Oude Molen werden genoemd, vertrokken naar Joppe. Hanna Broekmaat dreef eigenlijk in haar eentje de winkel. Haar man was rietdekker en ging per fiets naar zijn klanten in de wijde omtrek met een paar bossen riet op de rug.

De vijfjarige Gerrit Broekmaat poseert met zijn driewieler voor de nieuwe winkel van zijn ouders in 1930. Tot verdriet van de kleine Gerrit mocht hij de driewieler alleen voor de foto even vasthouden. Het speelgoed verdween na de foto meteen weer in de winkel als koopwaar.

Broekmaat verkocht levensmiddelen, maar ook speelgoed en huishoudelijke artikelen stonden hoog opgestapeld in de stellingen. Menige aanstaande bruid wandelde met een complete uitzet de winkel van Broekmaat uit.

De winkelier was tot 1951 niet verplicht op zondag te sluiten. En dat deden ze bij Broekmaat dan ook niet. Alleen tussen 18.00 en 5.00 uur zat de winkel deur verplicht dicht en had Hanna Broekmaat rust. Op zondag verkocht ze vooral sigaretten en sterke drank. Zoon Marten nam de winkel van zijn moeder over, ventte er ook bij, tot hij omstreeks 1960 een baan kreeg aangeboden bij de Keuringsdienst van Waren. De nog jonge Broekmaat zag meer in de vaste betrekking bij de overheid dan in het sappelen met het uitventen van levensmiddelen. De winkel van Broekmaat sloot definitief de deur, tot verdriet van moeder Hanna.

Tot dat moment had Oude Molen maar liefst drie kruidenierszaken. Nijenhuis (later Zwienenberg), Bessem en Broekmaat verdienden de kost op enkele honderden meters van elkaar. De winkels van Nijenhuis/Zwienenberg en Broekmaat waren gevestigd aan de Holterweg en hadden extra klandizie van voorbijgangers, Bessem zat naast de molen.

Moeder Maartje (zittend) en dochter Adriana Klapwijk voor de winkel in 1911. Zus Helena Cornelia was de fotografe en had de gewoonte op elke prentbriefkaart haar zus te laten figureren. Voor het winkelraam hingen de prentbriefkaarten te koop. Elke kruidenierszaak had tot in de jaren zestig prentbriefkaarten te koop. Zo ook de winkel van Jan Willem en Hanna Broekmaat, de opvolgers van Klapwijk. Hanna Broekmaat maakte de foto's echter niet zelf. In hun oude huis, naast de bakkerij van Nijenhuis, woonde fotograaf Cornelis Stefarius. Hij huurde in de jaren dertig de woning van Broekmaat, kon de huur niet meer betalen en loste de huurschuld af met het maken van foto's voor de prentbriefkaarten.

Wim Bessem had de winkel voor de oorlog overgenomen van zijn ongetrouwde oom Frits te Winkel.

Tot zijn overlijden in 1972 dreef Bessem met zijn vrouw Anneke Markvoort de winkel met alleen levensmiddelen. Ze hadden knechten in dienst die de handel uitventten. Gerrit Bolink was jarenlang het gezicht van de winkel op de ventwagen.

Weduwe Anneke Bessem hield de winkel niet lang aan. Ze hertrouwde al snel met politicus Herman Wisselink en kon de kruidenierszaak in 1974 afstoten. De overgebleven klanten verhuisden met ventersknecht Bolink mee naar de enige overgebleven kruidenier, Zwienenberg.

Dick en Willy hadden de winkel en bakkerij overgenomen van pa Hendrikus Nijenhuis. Die had in 1930 alleen met een list zijn nering kunnen beginnen.

Nijenhuis was bakker bij het café annex bakkerij van Gert te Winkel, de broer van Frits. Met succes had de familie Te Winkel lange tijd de concurrentie afgehouden, vooral doordat zij een groot deel van de grond en huizen langs de straatweg in bezit had. Bakkersknecht Nijenhuis wilde eind jaren twintig voor zichzelf beginnen met een bakkerij en kruidenierszaak. Hij had daarvoor een plek op het oog aan de overkant van de weg, een paar honderd meter ten oosten van het café. Te Winkel weigerde. Maar het plan van Nijenhuis slaagde toch. Politieaan Piet Kemperman kocht het perceel een paar honderd meter ten oosten van het café aan de zuidkant van de weg. Hij fungeerde als stroman en verkocht de grond meteen door aan Nijenhuis, die zo in 1930 alsnog zijn bakkerij-kruidenierszaak kon openen.

"Zwaar werk, maar ik heb het met plezier gedaan"

Het leven van Jan Bos speelde zich vooral af in of naast de molen.

In 1953 begon hij, prille tiener nog, als ventersjongen in de winkel van Wim Bessem, naast de molen.

"Ik bezorgde met Gerrit Bolink het

brood en reed mee op de ventwagen. We kwamen overal. De hele Oude Molen en van Colmschate tot in Bathmen en Lettele aan toe.

Dolf Stokkink werd later bakker, totdat Bessem met de bakkerij stopte. Het broodbakken ging over naar de Baco, de bakkerscombinatie, in Bathmen."

Bessem dreef ook de meel- en veevoederhandel in de molen. Dat werd ook het werkterrein van Jan Bos. Vanaf 1962 was hij molenaarsknecht. "Soms zwaar werk, maar dat heb ik ook met plezier gedaan. We hadden bijna hetzelfde werkterrein als met de winkel. Alleen richting Bathmen en Loo was het wat groter."

Nadat Bessem in 1972 overleed en zijn weduwe Anneke later hertrouwde, werd de winkel na een tijdje gesloten en ingericht als kantoor, met nog enkele landbouwartikelen en rookwaren. Bos werkte vanuit dat kantoor en kwam met zijn gezin in het voorhuis te wonen. "In 1985 nam DMC (Deventer Mengvoeder Centrale, red.) de veevoederhandel over. Ik heb nog een tijd in de DMC-winkel in Holten gewerkt, tot ik met de vut kon."

Bos woont nog steeds in de helft van het huis waar hij als bakkersknecht zijn eerste broden uitventte, in de andere helft van het huis woont vrijwillig molenaar Moes.

Venten is er niet meer bij, maar op zaterdag verkoopt hij in de molenwinkel nog steeds broodmeel en andere waren. Alsof er in 57 jaar niks is veranderd.

"Er was geen aardigheid meer aan"

Willy Zwienenberg kent iedereen tot ver buiten Oude Molen nog als 'Willy van de bakker'. Jarenlang dreef ze met haar man Dick een kruidenierszaak/bakkerij. De zaak werd voor de oorlog opgezet door pa Hendrikus Nijenhuis.

"Ik heb een verschrikkelijke hekel aan boodschappen doen. Als het even kan laad ik voor een maand de boodschappen in. Tot 1980 zat ik elke dag in de boodschappen, misschien komt het dáárdoor. Toen mijn man Dick en ik in 1954 trouwden hebben we de zaak van mijn vader overgenomen. Vanaf die tijd was het kruidenier Zwienenberg, maar iedereen noemde me 'Willy van de bakker'. Pa was al lang bakker geweest bij Te Winkel, voordat hij in 1930 de zaak opende."

Binnen een paar honderd meter waren er op Oude Molen lange tijd drie kruidenierszaken. "We hadden er alledrie een goede boterham aan. De mensen uit de buurt hadden voor elke boodschap een vast adres. We ventten er ook nog bij. In Lettele zat Ehren en Okkenbroek had met Visser en Smale zelfs twee zaken en twee venters. Ehren, Visser en Smale ventten ook in Oude Molen. En ik kwam met de wagen in Lettele en Okkenbroek. Zo bracht ik bij de pastoor in Lettele twee keer in de week brood. Hij vond schijnbaar het brood van Ehren niet zo lekker.

In 1968 is Dick gestopt met bakken. Er waren inmiddels zoveel verschillende soorten brood en de mensen verwachtten dat ze uit veel konden kiezen. Er was geen aardigheid meer aan. We waren de laatste warme bakker in Oude Molen, maar hielden wel de winkel en de ventwagen. In 1980 zijn we ook gestopt met de winkel, Bessens en Broekmaat hadden dat al eerder gedaan. De komst van de supermarkt, die veel groter was en dus goedkoper kon inkopen, maakte ons kapot. De mensen gingen voor de boodschappen dáár naar toe. Iedereen had een auto en dat was veel makkelijker. Alleen grote kratten limonade verkochten we nog wel veel bij de mensen thuis. Daar kon ik dan mee gaan sjouwen, er was geen aardigheid meer aan."

"De mensen uit de buurt hadden voor elke boodschap een vast adres"

De vooruitgang van eind jaren vijftig, met een gemiddelde economische groei van vijf procent per jaar, was ook aan Oude Molen niet voorbijgegaan.

De drie kruideniers verdienden - weliswaar met hard werken - goed de kost.

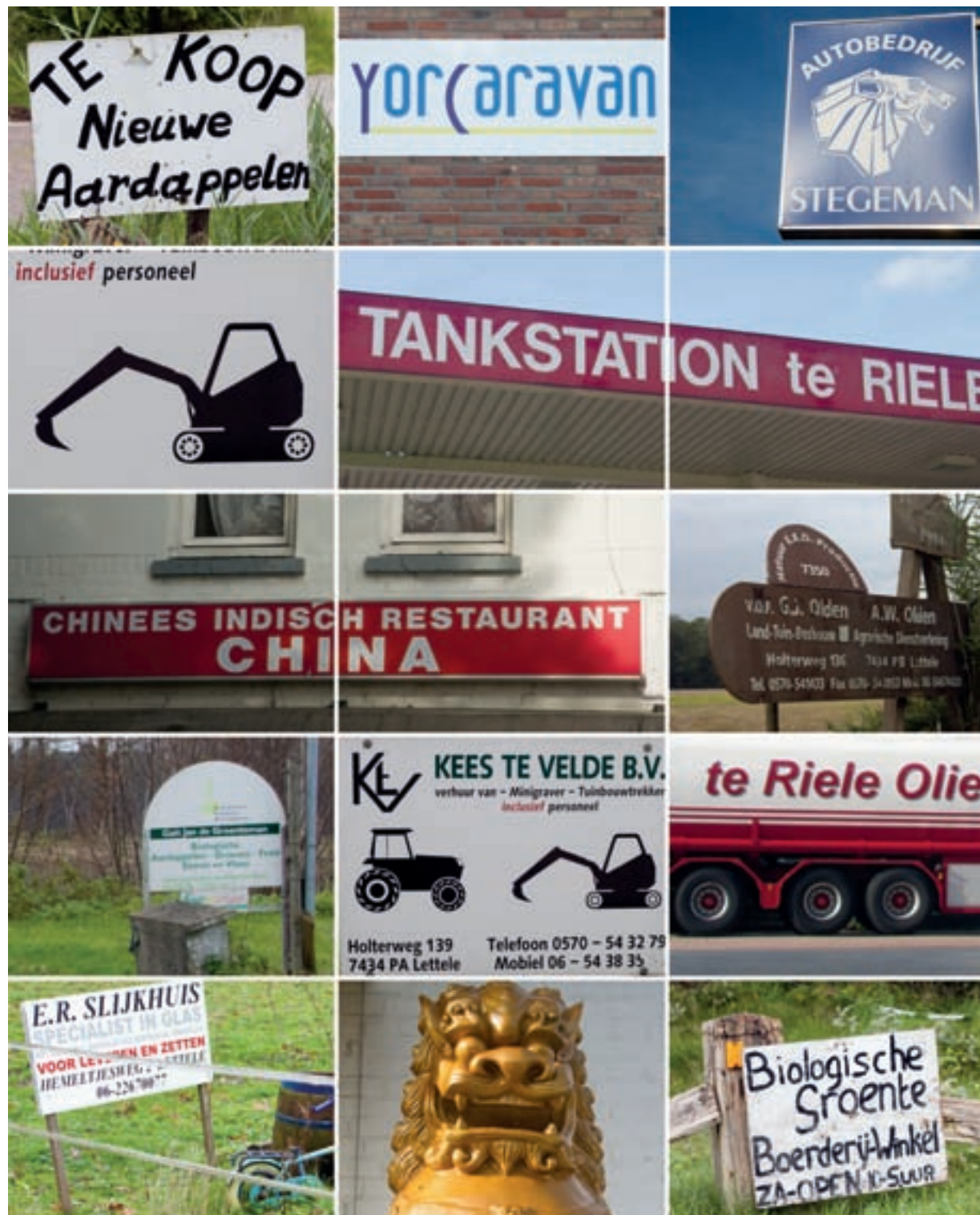
Zwienenberg opende op zondag ook de winkel. Zodra er bussen met Duitse toeristen terugkeerden van de bollenvelden in het westen zette hij een bord met 'Offen' en 'Käse' langs de weg. De kruidenier had zelfs de sleutel van botermaker Jan Koops van de zuivelfabriek om - als het nodig was - de voorraad boter en kaas aan te vullen. En dat was zeker met Pasen geregeld nodig.

De winkel van Nijenhuis/Zwienenberg, begin jaren vijftig. De rode VW-bestelbus staat voor het huis, klaar om te gaan venten. De Holterweg had tot de komst van het fietspad in 1957 een bomenrij aan beide zijden van de weg. Het huis rechts op de voorgrond, voor de garage van Frits Nijland, moest later plaatsmaken voor het huis van de familie Zomer.

Tot in de jaren zeventig bloeide de handel aan de Holterweg. Maar mensen werden steeds mobieler en kochten hun waar niet alleen meer bij de winkel in de buurt. De concurrentie van de grote supermarkten met scherpere prijzen was moordend. In 1980 sloot de laatste kruidenierszaak van Oude Molen.

Dick en Willy Zwienenberg bleven in de buurtschap wonen. Zij slaagden er met eindeloos veel geduld en enig getouwtrek met de gemeente Diepenveen in om later een nieuw huis te bouwen.

Sinds de oorlogsjaren was er zelden nieuwbouw mogelijk op Oude Molen. Het bestemmingsplan van de gemeente stond dat niet toe, waardoor de bevolking in de buurtschap vergrijsde en afnam. Dit ging ten kostte van de school en ten dele ook van de middenstand.

De Zwienenbergs bouwden hun huis overigens op memorabele grond: op de hoek van de Holterweg en de Oude Molenweg. Exact op die plek was in 1845 de Goorse ondernemer Gulian Cornelis Arntzenius een katoenfabriek begonnen. Hij was daarmee, de molenaar daargelaten, de eerste ondernemer van Oude Molen. Willy Zwienenberg keek met weemoed terug op de kruidenierszaak, het verkopen en de contacten met Jan en Alleman, die daarbij hoorden. Daarom begon ze na verloop van tijd asperges te verkopen vanuit de garage, zodra het seizoen was begonnen. Dat deed ze tot het haar te druk werd.

Haar dochter Jeanet brengt nu caravans aan de man vanuit haar woonhuis, op de plek waar voorheen de bakkerij/kruidenierswinkel stond. Met zoveel verkeer blijft de Holterweg een ideale plek voor handel: biologische groenten, zitmaaiers, caravans, auto's, openhaardhout, Chinees voedsel en benzine. De Holterweg telt anno 2011 eigenlijk net zoveel ondernemers - klein en wat groter – als in de bloeitijd van de jaren '50. Voor een ondernemer blijft de doorgaande weg een zegen, hoe hevig het verkeer ook nu weer door de buurtschap raast. Potentiële klanten worden nooit vervloekt.

1811

Eerste ontwerp voor een nieuwe rechte weg van Deventer naar het oosten, ten noorden van de molen.

1823

Aanleg verharde 'Nieuwe Postweg naar Twenthe' of 'weg der 1ste klasse van Amsterdam naar Hannoversche grenzen'; de rijksweg is de Holterweg van nu.

1825

Willem Bessem bouwt huis aan de 'Nieuwe Postweg naar Twenthe'. Het huis wordt later pleisterplaats 'De Oude Molen'

1845

Stichting calicotfabriek door Goorse textielbaron Gulian Cornelis Arntzenius aan de rijksweg op de hoek van de 'Weg naar Bathmen'; Nu hoek Holterweg/Oude Molenweg.

1864

Sluiting van de calicotfabriek.

1880

Holterweg wordt met klinkers bestraat.

1881

Molenaar Frederik te Winkel bouwt een nieuw huis tegenover de molen aan de Holterweg en begint de eerste kruidenierszaak en bakkerij van Oude Molen.

1908

Bouw café en koffiehuis 'De Oude Molen' aan de Holterweg door Hein te Winkel. Het café is nu restaurant China.

1910

Familie Klapwijk vestigt kruidenierswinkel op hoek Bathmenseweg/Holterweg.

1916

Voormalige pleisterplaats 'De Oude Molen' door Frederik Te Winkel verkocht.

1918

Voormalige calicotfabriek wordt afgebroken. Sinds 1864 fungeerde het als woonhuis.

1924

De eerste autobusdienst van Holtenaar Holterman tussen Holten en Deventer doet ook Oude Molen aan.

1930

Nijenhuis, bakkersknecht, opent zijn eigen bakkerij/kruidenierszaak aan de overkant van de straatweg. Hij is de derde bakker/kruidenier in Oude Molen. Broekmaat neemt winkel van Klapwijk over.

1930

De Algemene Bathmense Sportvereniging wordt opgericht in café 'de Oude Molen'. Deze club speelt op het veld achter het café.

1935

Frits Nijland opent een rijwielhandel/garage naast de bakkerij van Nijenhuis.

1945

Oprichting Oranjecommissie en eerste Oranjefeesten, later school- en volksfeesten.

1947

ABS verlaat Oude Molen en vertrekt naar Bathmen.

1956

Aanleg van een fietspad langs Holterweg.

TIJDLIJN

Holterweg

1962

De winkel van Broekmaat sluit.

1965

Laatste keer kermis in Oude Molen.

1972

Opening van de A1, waardoor de Holterweg niet langer de doorgaande weg van Amsterdam naar Duitsland is.

1974

De winkel van Wim Bessem sluit kort na zijn overlijden.

1980

De winkel van Zwienenberg sluit als laatste zijn deuren in Oude Molen.

1985

Familie Chiu vestigt een Chinees restaurant in café 'De Oude Molen'.

1999

De neven Paul en René te Riele openen een tankstation op de hoek Holterweg/Bathmenseweg.

Oude Molenweg - Zomer 2010

Oude Molen met twee hoofdletters

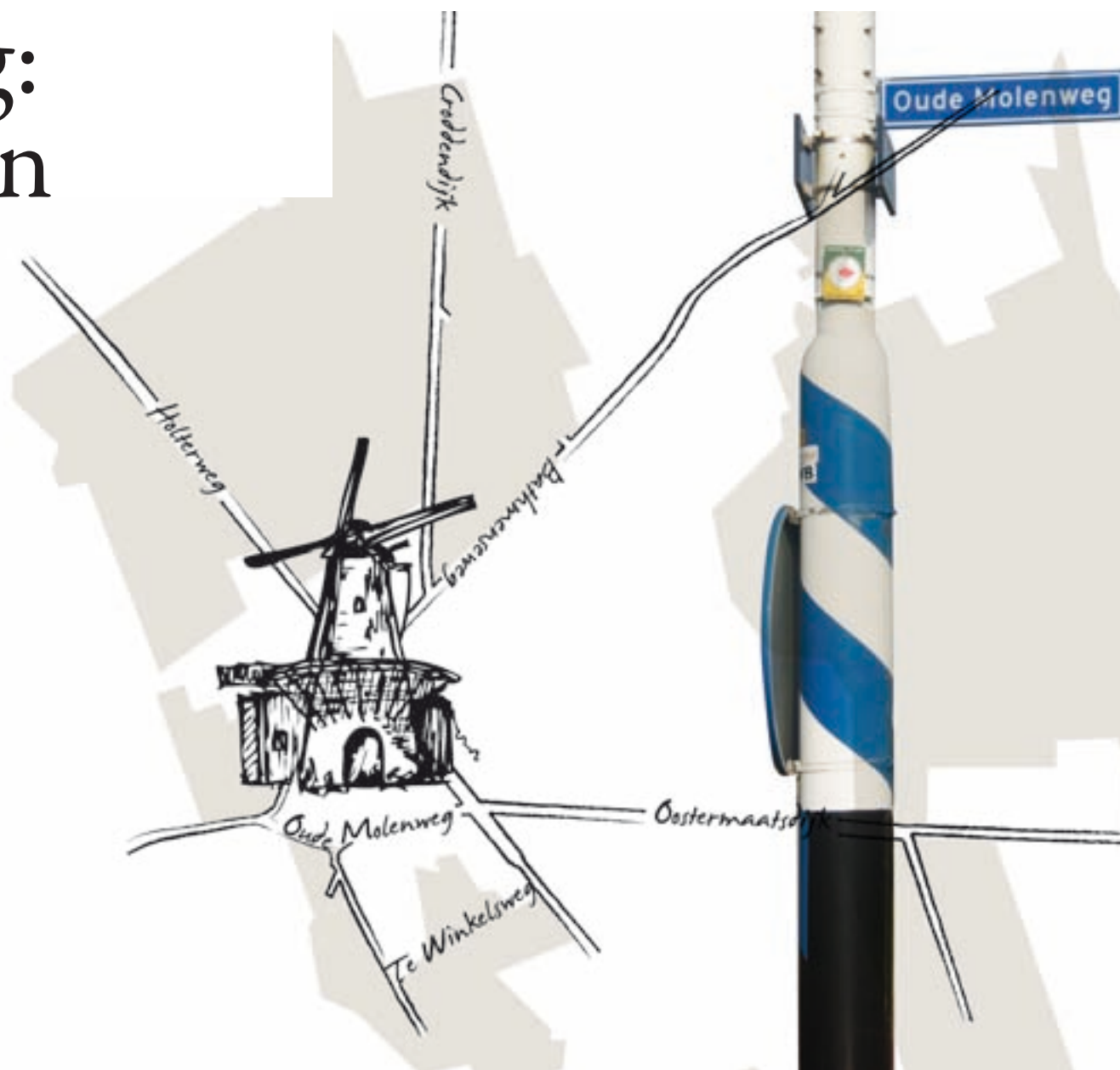
Samen met de Oostermaatsdijk vormde de Oude Molenweg eerst één weg: 'Bathmense Molen- en Kerkweg'. De twee delen waarin de weg door de aanleg van de Holterweg gesplitst werd, kregen uiteindelijk de namen Oostermaatsdijk en Oude Molenweg. De Oude Molenweg is weliswaar de vroegere Molenweg maar duidt ook op de naam van een boerderij 'Erve Oude Molen', die tot in de negentiende eeuw vlakbij de grens met Bathmen aan deze weg heeft gestaan. De buurt heeft ontleent daaraan ook zijn naam.

Oude Molenweg: Daar bij die molen

Dank aan huisarts Hendrik Mulders en leraar Willem Marten de Vries, twee Bathmenaren die het, zo'n vijftig jaar na elkaar, niet konden verkroppen dat de molen in de buurtschap Oude Molen verloren dreigde te gaan. Mulders als arts tijdens de economische crisis in de jaren dertig, De Vries als voorzitter van de Oudheidkundige Kring Bathmen in de jaren tachtig van de vorige eeuw.

Al eeuwenlang was de windkorenmolen het centrale punt in de buurtschap. Door de industriële revolutie en de ontwikkelingen in de landbouw was de oorspronkelijke functie van de molen weliswaar geminimaliseerd, maar beide Bathmenaren hadden besef van de cultuurhistorische betekenis van door wind aangedreven maalsystemen.

Anno 2010 komt daar het positief sentiment rond de smaak van eerlijk en ambachtelijk gemalen granen bij.

Hottinger kaart anno 1790. Links boven de toenmalige bebouwing bij de molen, aangeduid als 'Bathemer Moole'. In het midden de oude handelsroute Deventer naar Duitse grens langs 't 'Heemeltje'.

HERKOMST NAAM 'OUDER MOLEN'

Het lijkt allemaal zo logisch. De buurtschap 'Olde Mölle' of 'Oude Molen' is vernoemd naar de molen die in deze buurt al bijna 500 jaar een zeer centrale rol speelt. Echter, de molen wordt op geen enkele kaart uit die periode 'Oude Molen' genoemd. Wel zijn de namen 'Battumse molen', 'Bathmer Windemool', 'Bathemer Moole', 'Koorn Molen' en 'De Leeuw' terug te vinden. Hoe zit het dan? Kaarten uit 1790 en 1832 geven enige opheldering. Hierop komen namelijk zowel de namen 'Oude Molen', 'Nieuwe Molen' als 'Koorn Molen' voor.

De 'Koorn Molen' blijkt de aanduiding te zijn voor de molen zelf. De twee andere namen verwijzen naar boerderijen in de omgeving van de molen, waar de opvolgende molenaars met hun gezinnen woonden. De boerderij 'Erve Oude Molen' was tevens een herberg. Het was een overnachtingplaats voor kooplieden die, via de langs de boerderij lopende hessen- of postweg, heen en weer reisden tussen Duitsland en Holland. In het begin van de 19e eeuw is de boerderij 'Erve Oude Molen' vervangen door een nieuwe boerderij 'Erve Nieuwe Molen'.

Minuutplan sectie G gemeente Diepenveen van de eerste kadasterkaarten (1811-1832): Oude Molen (zonder bebouwing), Nieuwe Molen en de Koorn Molen worden aangegeven.

Vanaf 1770 zijn er binnen 100 jaar drie nieuwe molens gebouwd, opschuivend in noordelijke richting tot waar de Windkorenmolen 'De Leeuw' nu staat. Deze werd in 1856 gebouwd als maal- en pelmolen. Zijn voorgangers waren door brand verwoest. Er ontstonden geregeld branden in molens door blikseminslag of als gevolg van oververhitting als de molen bij storm, door de 'vang', de rem, ging. Van de drie oude molens zijn geen restanten overgebleven.

En dan de Oude Molenweg. Deze naam werd pas in 1956 vastgesteld. Tot die tijd heette de weg de Bathmense Molen- en Kerkweg.

De naam werd veranderd in Oude Molenweg op voorspraak van meester Leverink, hoofdonderwijzer van de openbare lagere school aan de Bathmenseweg (de Heideschool), die zitting had in de commissie die de gemeenteraad adviseerde over de omzetting van wijksgewijze naar straatsgewijze nummering.

ERVE 'NIEUWE MOLEN'

De naam 'Erve Nieuwe Molen' (Oude Molenweg 1) staat niet meer op de gevel van de huidige boerderij. In 1939 werd de oorspronkelijke boerderij verbouwd, maar in maart 1945 werden het voorhuis en het bovengedeelte van het achterhuis verwoest door een beschieting door Spitfires. Het achterhuis werd snel weer opgebouwd, het voorhuis pas vijf jaar later. De naam 'Erve Nieuwe Molen' op de gevel is toen vervangen door 'Molenzicht'.

Wim en Rikie Pakkert hebben hier hun bedrijf, dat sinds 1900 is uitgegroeid tot een grote boerderij met bedrijfspanden aan beide zijden van de Oude Molenweg. Stonden er voor de oorlog alleen maar wat hooibergen aan de overzijde van de weg, nu bevinden zich hier belangrijke delen van het bedrijf, zoals de stal en de mesttank. En deze staan niet meer aan een zandweg, maar aan de drukke verbinding van Bathmen naar het noorden van Salland.

Rond 1900 kocht ene Willem Kloosterboer uit Holten de boerderij van zijn neef Frederik te Winkel, de molenaar in die tijd. Samen met zijn vrouw Janna Beuze betrok hij met zes dochters hun nieuwe onderkomen. Er is daarna op 'Erve Nieuwe Molen' nog een zevende dochter geboren.

Via de vrouwelijke lijn en vererving is de naam Pakkert aan dit erf verbonden geraakt.

Het boeren op deze boerderij is een prachtig voorbeeld voor de ontwikkelingen in de landbouw en de keuzes die boeren hebben moeten maken. Het gemengd bedrijf kon maar gedeeltelijk in het levensonderhoud voorzien en alle vooruitstrevende boeren zochten dan ook naar nieuwe stukken land om de veestapel te kunnen uitbreiden. Zij verwierven die door te pachten of van stoppende boeren te kopen. Uitbreiden door nog niet in cultuur gebrachte grond te gaan ontginnen was vanaf het midden van de vorige eeuw niet meer aan de orde.

Als je niet meeding was dat het begin van het einde

Uitbreidingsmogelijkheden werden serieus overwogen. Soms lukte het wel, soms ook niet. Je deed mee met de mechanisatie van de landbouw of niet. Deed je het niet, dan was dat het begin van het einde. Dat beseften eerst opa Derk Willem Markvoort, daarna zijn vader en ook zoon Wim Pakkert maar al te goed. Er werd gekozen voor de melkveehouderij. De eerste melkmachine voor dertien koeien kwam in 1956, de eerste tractor in 1959 en de ligboxenstal aan de oostzijde van de Oude Molenweg in 1978. Daar kwamen in de jaren tachtig het melkquotum en de beperkingen vanwege de mestwetgeving bij en zo ging het maar door.

De Oude Molenweg zo'n honderd jaar geleden. Links 'Erve Nieuwe Molen' en molen 'De Leeuw'. Wie de deftige dame op de fiets is, is onbekend.

Ook andere veranderingen beïnvloedden de kansen van Pakkert enorm, zoals de vervanging van veevoerders als granen, voederbieten, aardappels en knollen door snijmais. Of de ruilverkaveling, die in de jaren zeventig alle boeren nerveus maakte.

In ieder geval, als boeren in de buurt het voor gezien hielden, vergrootte boer Pakkert zijn areaal en breidde hij zijn land uit tot de huidige 32 hectare.

En de toekomst? De buurtschap Oude Molen, inclusief 'Molenzicht', ligt in het voorontwerp bestemmingsplan buitengebied 2010 van de gemeente Deventer niet in een landbouwontwikkelingsgebied. Er zal in dit gebied hooguit nog een sterlocatie voor de intensieve veehouderij kunnen worden aangewezen.

Wat zijn dan de andere mogelijkheden? Wims zoon Gerbert, die in oktober 2010 met zijn gezin op Molenzicht is komen wonen en het bedrijf zal voortzetten, zal het de komende jaren ervaren.

"Er was veel vraag naar grond en de prijzen schoten omhoog"

Ontwikkelingen in de landbouw vereisten constante groei om de continuïteit van het bedrijf te waarborgen. Ook Derk Willem Markvoort, boer op Molenzicht, deed continue pogingen om grond bij te kopen of bij te pachten. Wim Pakkert

herinnert zich bijvoorbeeld dat zijn opa de volgende kans kreeg:

"Achter de boerderij en de molen was een grote tuinderij. Die omvatte vrijwel de hele huidige driehoek tussen Bathmenseweg, ook wel 'Beukenlaantje' genoemd, Oude Molenweg en Holterweg, plus een perceel ten noorden van de Holterweg. Er stonden veel fruitbomen en bessenstruiken. In de vijftiger jaren kon de tuinderij het niet meer bolwerken en kwam het hele stuk achter onze boerderij, zo'n 5 hectare, in de verkoop. Er was in die tijd veel vraag naar grond. De prijzen schoten omhoog en waar opa kort daarvoor nog 7000 gulden per hectare had betaald, moest voor dit stuk land al 12000 gulden worden neergeteld. Dat was teveel.

Particulieren en bedrijfsleven vochten om die grond. Zo wilde Provimi er wel een biggenfokbedrijf vestigen. De biggen zouden dan met mengvoerders van Provimi en Bessem kunnen worden gevoed. Provimi is geen kleintje. Het Rotterdamse bedrijf is nu een wereldmarktleider op het gebied van diervoeders.

Uiteindelijk werd het stuk grond verkocht aan de familie Kruitbosch, van de automaterialenhandel Kruitbosch en De Weerd uit Deventer. Hij heeft de bomen gekapt en zaaide er ten behoeve van de paardenhobby weer gras in. Nadien zijn er een huis en enkele paardenstallen op gebouwd, met als adres Bathmenseweg 2a.

"Waar opa kort daarvoor nog 7000,- gulden per hectare had betaald, moest voor deze grond al 12000,- gulden worden neergeteld"

Toen de erven Kruitbosch het huis, de stallen en de grond in 1997 weer in de verkoop brachten, heb ik door een goede afspraak te maken met de familie Van Keulen, een groot deel van het perceel uiteindelijk toch in mijn bezit kunnen krijgen. Het andere deel met woonhuis en paardenstal is gekocht door de familie Van Keulen zelf."

WINDKORENMOLEN 'DE LEEUW'

Van oudsher werden molens gebruikt om de krachten die in de natuur aanwezig zijn, in te zetten om menselijke arbeid te vergemakkelijken.

Op grote schaal is gebruik gemaakt van deze gratis energie door het bouwen van wind- en watermolens. Het nadeel was dat men afhankelijk was van de wind of het water.

Toen echter de motor zijn intrede deed was die afhankelijkheid van de baan. De vooruitstrevende molenaar Te Winkel installeerde rond 1900 een petroleummotor met gloeibuisontsteking in 'De Leeuw', zodat hij ook bij weinig of geen wind kon malen. Hij installeerde de motor in een speciaal 'motorhuis', dat tegen de molen werd aangebouwd.

Boven: De olieschaarste in de oorlogsjaren maakte het malen met windenergie weer aantrekkelijk, zoals ook blijkt uit een artikel uit 'De Molenaar' van 8 oktober 1941.

Rechts: Korenmolen 'De Leeuw' anno 2010.

WINDKORENMOLEN "DE LEEUW"

Rijksmonument nr: nr 7449

Romp: ronde stenen stellingkorenmolen

Muurdikte:

basis: 70 centimeter,
stellinghoogte: 60 centimeter,
kaphoogte: 50 centimeter

Diameter basis: 9 meter

Hoogte stelling: 6 meter

Hoogte molenkap: 18 meter

Kale roe: 1000 kilogram

Gewicht as met wieken: 7000 kilogram

Vlucht: 23,80 meter

Omwentelingssnelheid molensteen: 80-100/min

Maalstoel:

twee koppels maalstenen (ligger en looper):

één elektrisch aangedreven
13-der blauwe natuurstenen,
één windgedreven
16-der blauwe natuurstenen

Diameter stenen:

13-der 110 centimeter

16-der 140 centimeter

Gewicht nieuwe stenen:

Lopers (40 centimeters dikte):

13-der: 800 kilogram

16-der: 1240 kilogram

In 1932 maakte de petroleummotor plaats voor een Berkel-dieselmotor. De aandrijving met drijfriem naar boven in de molen bleef gehandhaafd.

Tot aan het stopzetten van de maalderij heeft deze motor dienst gedaan. Nadat de molen in 1990 in ere werd hersteld, ging de huidige molenaar Tonnie Moes op zoek naar een waardige vervanging. Die heeft hij gevonden in een ook uit 1932 daterende Deutz-dieselmotor. Deze drijft niet meer direct de maalstenen aan, maar een oorspronkelijke Heemaf-generator. Deze generator voorziet op zijn beurt een elektromotor van stroom, waardoor de as met molensteen, de loper, wordt aangedreven.

In de eeuwen hiervoor heeft de windmolen in de buurt-schap Oude Molen een hele ontwikkeling doorgemaakt. Vooral ontwikkelingen in de landbouw waren daar debet aan. In het jaar van de eerste vermelding was dit zeker niet de enige molen in de omgeving. Er waren véél molens, zowel in Deventer als in de wijde omgeving. Ooit telde alleen Overijssel al 10.000 molens.

Veelal waren de molens eigendom van de kerk, adel of overheid. Die hadden het monopolie op het malen, de zogenaamde 'heerlijke rechten', waardoor zij zicht hielden op de opbrengsten van de boeren.

Zij koppelden daaraan de pacht prijs van de grond. Deze heerlijke rechten werden bij wet in 1848 afgeschaft. In de praktijk maakte dat in eerste instantie geen verschil.

Er was in de omgeving van de Oude Molen geen alternatief voor het 'bij de Heer' (van Dorth) malen. Gezien de toestand van de wegen en de daarbij behorende lange reistijd, was het onmogelijk en sociaal niet gewenst om grote afstanden af te leggen met de oogsten. Die waren van individuele boeren voor een groot deel bestemd voor eigen gebruik: de rogge voor het brood, de boekweit voor pannenkoekenmeel of voor in de balkenbrij. De andere granen werden vooral gebruikt als veevoer.

Links en rechts: Deutz dieselmotor uit 1932 met Heemaf-stroomgenerator.

Molenaar Frederik te Winkel (rechts) en zijn zoon Frits voor de molen in 1925.

DE MOLENAARSFAMILIE TE WINKEL

De naam Te Winkel was ruim 200 jaar lang verbonden aan de molen in de buurtschap. Door de centrale plaats van de molen en het feit dat de boeren in de omgeving afhankelijk waren van de molen, heeft de familie ook een duidelijk stempel gedrukt op de ontwikkeling van de buurtschap zelf.

De eerste Te Winkel kwam in 1753 op de molen. Hij kocht die voor 9005 gulden van Graaf Reusch, de Heer van Dorth. Hij was niet alleen eigenaar, maar ook de molenaar. In 1772 bouwde hij een nieuwe molen.

In 1795 werden zijn zoon Jan en in 1800 zijn jongere broer Albert de molenaars. Uit zijn tweede huwelijk met Maria Bannink, afkomstig van Erve De Bannink, kreeg Albert negen kinderen. Naast de molen exploiteerden zij ook een bakkerij en herberg.

Eén van hun zoons, Hendrikus, volgde zijn vader op. Dat was niet direct na het overlijden van zijn vader, want toen was hij pas zeven jaar. Hendrikus bouwde in zijn periode twee nieuwe molens als vervanging van de oude; in 1830 en in 1856. De laatste is de huidige molen 'De Leeuw'.

Ook was Hendrikus één van de eerste gemeenteraadsleden van de gemeente Diepenveen. Op 63-jarige leeftijd vertrok hij met zijn vrouw naar Bathmen en werd de boerderij verpacht.

Zoon Frederik te Winkel volgde zijn vader als molenaar op. Aan de noordkant van de molen bouwde hij een nieuw huis, waarin ook een bakkerij en een winkel werden gevestigd.

Rond 1910 werd Willem Adriaan, een zoon van Frederik te Winkel, molenaar. Een andere zoon, Frederik met roepnaam Frits, runde de bakkerij en winkel.

Omdat er geen opvolger was voor de molen, werd deze verkocht aan broer Gert, die caféhouder was aan de Holterweg en het molenaarsvak weer oppakte.

In 1937 hield Gert het voor gezien en komen molen, bakkerij en winkel in handen van Frits en zijn zwager Bessem.

Diens zoon, Willem Bessem, voelt wel wat voor het molenaarsvak en zo worden de winkel en bakkerij weer van de molen gesplitst. Willem Bessem leerde het molenaarsvak van zijn oom Adriaan. Oom Frits en neef Willem handelden onder de naam fa. F. te Winkel/Bessem. Toen Bessem vervolgens ook de winkel van zijn oom overnam, werd het W.A. Bessem b.v.

Willem Bessem moest met de molen nieuwe wegen inslaan en startte in de molen rond 1965 een mengvoederbedrijf. Begin jaren zeventig overleed Willem Bessem. Zijn schoonzoon Johan Jansen, getrouwd met Joke Bessem, bouwde de maalderij en bakkerij verder af.

De molen en het belangrijke silogebouw zijn in 1983 overgenomen door de Deventer Mengvoeder Centrale. De molen zelf is in januari 1989 verkocht aan de Stichting Windkorenmolen De Leeuw. Het tijdperk van de familie Te Winkel was voorbij.

HOEZO 'DE LEEUW'?

"De Leeuw" dankt zijn naam aan het grote vermogen dat deze windkoren oorspronkelijk moest hebben om al de geïnstalleerde functies tegelijk te kunnen uitoefenen. 'De Leeuw' was in 1856 namelijk gebouwd als maal- en pelmolen. De molen had drie maalstoelen voor het malen plus een pelmolen.

Met de drie maalstoelen - elk bestaande uit een ligger en een loper waartussen granen worden gemalen - werden in die tijd diverse soorten meel bereid. Er was er één voor de rogge, één voor lijnzaadmeel en één voor de andere typen meel. Dat lijnzaad of vlaszaad was een bijproduct van de linnenfabricage in Twente. Van het lijnzaadmeel werden lijnkoeken geperst, een uitermate gezond veevoer.

Een pelmolen bestaat ook uit een loper en een ligger. Deze stenen hebben echter een andere functie. Door de bijna dubbele snelheid van de loper ontstaat er een luchtstroom tussen ligger en loper, die het graan via speciaal uitgebeitelde gleuven naar de buitenkant transporteert. Daar komen de zaden met flinke snelheid tegen een metalen rasp en worden het kaf van het zaad gescheiden. Dat heet pellen. Onder andere gerst, maar ook diverse tarwesorten, moeten eerst worden gepeld voordat het malen kan beginnen. Het is logisch dat een molen die al deze functies moet kunnen vervullen zo krachtig en sterk als een leeuw moet zijn. Vandaar de naam "De Leeuw".

Een overschot zou kunnen worden verhandeld, maar dat was meestal weinig. Pas ver in de 20e eeuw, toen de gemengde bedrijven begonnen te verdwijnen, kwam er meer graan beschikbaar, dat kon worden gemalen. Deze toename werd echter weer tegengewerkt door de opkomst van mais, dat een perfect alternatief veevoer bleek te zijn.

Eerst de bisschop van Munster, die de molen in leen had gegeven aan de Heer van Dorth, en later de Staten van Overijssel waren tot 1753 de eigenaren van de molen. In dat jaar kwam de molen in handen van ene Godefried Fredrik te Winkel, waarmee een bijna tweehonderdjarig tijdperk werd ingeluid van Te Winkels als molenaars en moleneigenaren.

Zij waren invloedrijk. In de buurtschap, doordat zij grote percelen grond en veel onroerend goed in bezit kregen, maar ook regionaal, doordat zij als ondernemers succesvol waren. Het was geen toeval dat Hendrikus te Winkel in 1846 als gemeenteraadslid werd aangesteld.

Gemeenteraadsliden werden in die tijd voor onbepaalde tijd benoemd en moesten afkomstig zijn van de 'vroedste en gegoedste ingezetenen' van Diepenveen. Om tot die elite te kunnen behoren, moest de kandidaat een zeker bedrag aan belasting betalen.

Hendrikus te Winkel was zo iemand. Hij betaalde van alle molenaars in Diepenveen de hoogste patentbelasting. Het patent een door de staat uitgegeven vergunning voor het uitoefenen van een beroep. De tarieven werden bepaald op basis van de omvang van het bedrijf, zoals het aantal knechten, het aantal productiemiddelen of de totale afzet.

De herkomst van het stenen leeuwte in de voorgevel zal wel altijd een raadsel blijven

Vanaf 1965 waakt een leeuwte over het Molenplein

Bij de bouw van het silogebouw naast de molen in 1965, is in de voorgevel een stenen leeuwte gemetseld. Het past wel bij de naam van de molen, maar het hoort er niet bij. Het enige wat Jan Bos, die toch veel van de recente geschiedenis van de molen weet, erover kan vertellen is dat deze leeuwenkop gevonden werd in de zakkenkelder van de molen, onder de machinekamer. Hoe die kop daar terecht is gekomen, zal altijd wel een raadsel blijven.

Rechts: Door in 1989 een groot bord aan de gevel van de molen te hangen wordt iedere passant er continu aan herinnerd dat giften van harte welkom zijn om de restauratie te kunnen bekostigen.

Links: Het hele bestuur van de nieuw opgerichte stichting Windkorenmolende Leeuw zet zich in om fondsen bij elkaar te krijgen om de noodzakelijke restauratie te kunnen uitvoeren. In het Deventer Dagblad van 25 maart 1988 wordt daar ruim aandacht aan geschonken.

VOORZITTER OUDHEIDKUNDIGE KRING BATHMEN, LERAAR ECONOMIE, DRS. WILLEM MARTEN DE VRIES

Nog maar enkele jaren bestond de Oudheidkundige kring Bathmen, toen hun voorzitter Willem Marten de Vries met nog enkele andere bestuursleden zagen aankomen dat de karakteristieke molen op de toegangsweg naar Bathmen dreigde te verdwijnen.

Hij mobiliseerde in de jaren daarna iedereen die hij maar kon bedenken om ervoor te zorgen dat de molen behouden zou blijven. Hij wist de gemeenten Diepenveen en Bathmen ervan te overtuigen dat de enige nog functionerende korenmolen in beide gemeenten in stand moest worden gehouden. Op basis van kostenramingen kreeg hij beide gemeenten zover grote subsidies te verstrekken.

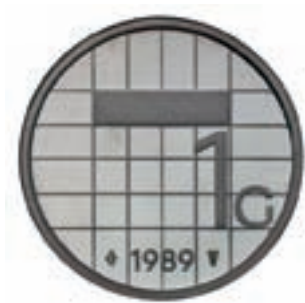
Als 'tegenprestatie' mochten de gemeenten elk een bestuurslid benoemen in de inmiddels opgerichte stichting. Dat was slim, omdat de gemeenten hierdoor moeilijker hun handen van de molen konden aftrekken. Daarnaast mobiliseerde hij de landelijke en provinciale molenstichtingen, het verenigingsleven in Bathmen en Diepenveen, de buurtvereniging, Plaatselijk Belang Lettele, Linde en Oude Molen en tenslotte de bewoners van de Oude Molen en wijde omgeving.

Dit resulteerde in grote en kleine giften, die het mogelijk maakten de molen over te nemen en te restaureren. De handtekeningen van De Vries en mede-stichtingsbestuurslid Miedema sieren dan ook de koopovereenkomst van 17 januari 1989, waarbij het eigendom van de molen overging van W.A. Bessem b.v. naar de 'Stichting Windkorenmolen De Leeuw'.

Als de naam van Te Winkel in 1960 uit de boeken verdwijnt, blijken zowel de opvolger Willem Bessem en na diens overlijden ook de nieuwe eigenaar Johan Jansen, door vererving een relatie te hebben met de familie Te Winkel.

Maar als de 'Stichting Windkorenmolen De Leeuw' de molen in januari 1989 voor het symbolische bedrag van één gulden overneemt van Johan Jansen, is de relatie met de oude generatie molenaars verbroken.

In januari 1989 wordt de molen voor één gulden verkocht aan de 'Stichting Windkorenmolen De Leeuw'

De laatste particuliere eigenaren, Bessem en Jansen (vennoot bij de Exportslachterij Gebroeders Jansen te Wesepe), hadden niet alleen belang bij het malen, maar ook bij het mengen van granen tot veevoeder. Daartoe werd door Bessem in de motorkamer een hamermolen geplaatst.

Ook was er een silo nodig waarin de verschillende granen en hulpstoffen konden worden opgeslagen. Na ampel beraad is besloten niet de molen zelf om te bouwen tot silo, maar een apart silogebouw te plaatsen.

Een deskundige van de stichting 'De Hollandsche Molen' adviseerde over plaats en hoogte. In de periode 1963-1965 werd de silo gebouwd en werd tevens de molen gerestaureerd.

De molen was een mengvoederbedrijf geworden. Mede door de schaalvergroting zag Jansen nieuwe kansen: hij ging deelnemen in het coöperatief Molenaars Fok Bedrijf (MFB te Markelo) en daarna aan de Deventer Mengvoeder Centrale. Het mengen bij de molen was toen wel voorbij. Door verdere fusering ging DMC later op in het mengvoederbedrijf dat nu ForFarmers heet.

Initiatief van particulieren en vooral van de voorzitter van de Oudheidkundige Kring Bathmen, de leraar economie Willem Marten de Vries, leidden uiteindelijk tot de oprichting van de eerdergenoemde Stichting Windkorenmolen De Leeuw.

HUISARTS DOKTER HENDRIK MULDER

Op 5 juli 1935 stuurde Hendrik Mulders, huisarts te Bathmen, een expresbrief naar de Stichting 'De Hollandse Molen' omdat hij had gehoord dat molenaar Gerrit te Winkel op 8 juli zou beginnen met de sloop van de molen. Mulders weet gedaan te krijgen dat de sloop een week wordt uitgesteld. Vervolgens mobiliseerde hij snel de VVV's van Deventer en Bathmen en de genoemde Stichting. Met Te Winkel werd onderhandeld over de herstelkosten en op 23 juli lag er al een deskundigenadvies. Helaas was het gemeentebestuur van Diepenveen niet bereid een financiële bijdrage te leveren, omdat de molenaar te bemiddeld was. Maar desondanks werd de molen opgeknapt en werd sloop voorkomen.

De uit Weststellingwerf afkomstige huisarts Hendrik Mulders had tussen 1930 en 1945 een praktijk in Bathmen op de plaats waar ooit erve De Boevinck stond en waar in 1967 de Rabobank een nieuw kantoor bouwde. Hij stond bekend als een deskundig arts en was zeer begaan met het lot van mensen. In de oorlog was hij betrokken bij het verzet, wat hem later het tijdelijk burgemeesterschap van Bathmen opleverde. In 1950 werd hij ziek en werd hij tijdelijk vervangen door zijn vriend Schönfeld Wichers, die naast bekwaam arts ook een fameus schrijver was. Hij publiceerde onder zijn pseudoniem Belcampo (vertaling in het Italiaans van zijn achternaam Schönfeld). Na de dood van Mulders heeft hij de praktijk in Bathmen overgenomen. Dat huisarts Mulders zich in 1935 zo enorm heeft ingespannen om met behulp van de VVV's in Deventer en Bathmen, de toenmalige molenaar Gerrit te Winkel over te halen om de molen in stand te houden, is een mooi voorbeeld van cultuurhistorisch besef.

TEN HAVE-KLEPPEN

In het nummer van 8 oktober 1941 van De Molenaar, een tijdschrift voor malend en mengend Nederland, werd verslag gedaan van 'de wederingebruikname van 'De Leeuw', één der mooiste windgraanmolens van Nederland'. Er werd een restauratie van onder meer het wiekensysteem uitgevoerd, omdat door de schaarste van ruwe olie de kosten van het mechanisch malen zo hoog opliepen, dat op de wind malen weer aantrekkelijk werd. De verslaggever rapporteerde opgetogen over 'het verbeterd remkleppensysteem, volgens het systeem van den bekenden Gelderschen molenmaker G. ten Have'.

In 1962 echter verdwijnen de Ten Have-kleppen weer. Willem Bessem vroeg een restauratievergunning aan, en kon die alleen krijgen als hij de wieken weer Oudhollands zou ophekken. De autoriteiten vonden de Ten Have-kleppen te modern.

Anno 2010 heeft 'De Leeuw' wederom twee roeden met Ten Have-kleppen en twee Oud-Hollands gedekte. Op uitdrukkelijk verzoek van Tonnie Moes is dit systeem bij de restauratie van 1989 weer geïnstalleerd. Dankzij de Ten Have-kleppen kan de molenaar met veel minder wind malen en door het al of niet verder openzetten van de kleppen de snelheid van de molen nauwkeuriger regelen.

De Oale Mölle

Oale Mölle, kuu weer wieder
Zeuen joor hej stille staan
Zeuen joor hebt oewe oale
Vleugels neet meer rond egaan.
Wöd iej op ekalfaterd
En oew ingewaand verniejd?
Oale Mölle toew 'k het lezen
Hek miej oaver oew ebliejd.
Zonne mooie schilderije as
Iej in't oale Salland zint!
'k Wete vaste, dew der weinig
Zukke mooie möllen vint.
Oale Mölle, toew 'k zoo lezen
Kreek ook effen nog nen schrik,
Zukke 'gestroomlijnde' vleugels
As oew det temee mar lik
Mar, allä, dan kuu ook eetsien
Mee doon met de nije tied
Loaw mar bliej wèen, völle tot oew

Zint de vleugels heemoa kwiet.
Oale Mölle, 'k wödden noew pas
Oewen rechten naem' gewaar
'k lezen, dej 'de Leeuw' edeupt zint,
Mar det klinkt miej toch zoo raer.
Nee, iej bieft 'de oale mölle',
Door ziew heemoa an ewend.
En 'de oale mölle' is deur
't Hele Sallaand hen bekend
'k Goa is gauw ne keer noa Battum
'k Zin' beniejd, woar 'k oew dan zee.
Oale Mölle, drèët nog lange
Met oald Sallaands leven mee!

Johanna F. van Buren

Een bekend dichteres
in de streektaal uit
Hellendoorn (1881-1962).

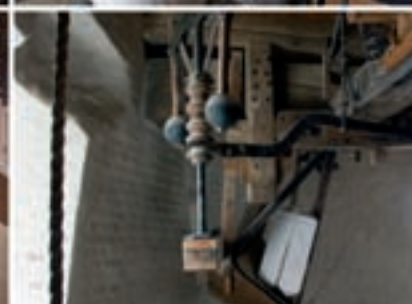
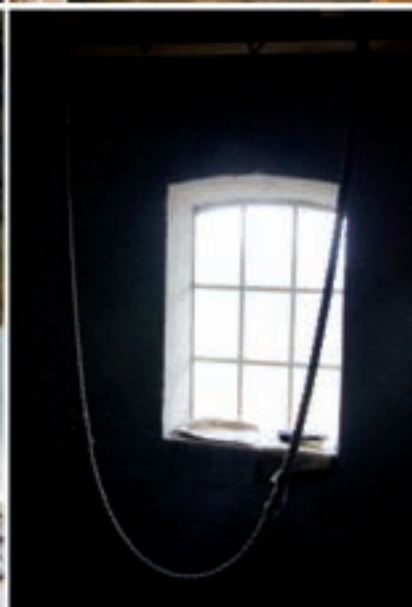
Naar aanleiding van de
restauratie van de molen in
1941 met het nieuwe Ten
Have-remkleppensysteem.

'Vreemde' molenaars

Omdat het malen tijden van vallen en opstaan kende, waren er vanaf 1880 niet altijd vaste molenaars op 'De Leeuw' aan het werk. Op de gebinten van de molen komen we, naast initialen van de Te Winkels en Bessem, ook nog de initialen en namen van 'vreemde' molenaars tegen, zoals onder meer WBB, E.H.Schreurs, AKM, A.Jansen, GB, G.H.Wagenvoort en Dijkers. De belangrijkste molenaar die van 1947 tot 1983 aan de molen verbonden is geweest is G.W. Bronzewijker. Voor hem heeft de Stichting, vlak voor de ingang van de molen, een speciaal gedenkbord aangebracht.

Tonnie Moes, sinds 1990 professioneel molenaar op molen 'De Leeuw', aan het werk met het luiwerk (hijswerk).

"Ik spijbelde om erbij te kunnen zijn."

Een goede molenaar word je niet zomaar. Tonnie Moes schetst hoe hij een molenexpert is geworden.

"Het is een lang traject. Als jongen was ik al gefascineerd door de molen in Balkbrug, waar ik opgegroeid ben.

Ik was er altijd in de

buurt. Toen op een gegeven moment deze molen naar het andere eind van het dorp werd verplaatst, moest ik daar bij zijn. Ik spijbelde gewoon van school. Toen de molen een jaar na verplaatsing stilviel doordat de molenaar vertrok, werd mij al gevraagd de molen te laten draaien. Ik was pas 14 jaar.

Ook oefende ik veel op molens die dagelijks draaiden, vooral in Hardenberg.

Jazeker, dagelijks 28 kilometer heen en weer van balkbrug naar Hardenberg om maar te kunnen draaien. Eerst leerde ik goed malen en later hielp ik mee om de molenstenen te scherpen. Dat alles ging mij goed af. Op dit moment ben ik echt wel een expert in dit vak en word ik veel gevraagd door collega's.

De opleiding tot molenaar bestaat ook uit veel theorie. En dat is voor praktijkmensen, zoals ik, redelijk lastig.

Je begint met de cursus Vrijwillig Molenaar, gevolgd door het Vakdiploma Korenmolenaar. De cursus Vrijwillig Molenaar duurt ongeveer twee jaar. Om toegelaten te worden moet je al heel wat uren op een molen hebben doorgebracht. Je leert op die cursus alles over het weer, de verschillende molens en onderdelen en van alles over granen en malen.

"Er zijn in Nederland hooguit twintig molenaars met het vakdiploma"

Het Vakdiploma Korenmolenaar is de opleiding tot professioneel molenaar (Meester Molenaar).

Deze bestaat uit een theoretisch gedeelte dat voortborduurt op de eerste opleiding, gevolgd door een praktijkgedeelte. Het theoretisch gedeelte wordt op de Universiteit van Wageningen gegeven. Het praktijkgedeelte moet op verschillende korenmolens worden uitgevoerd.

In Nederland zijn er maar weinig molenaars met dit vakdiploma, hooguit twintig. Jammer dat er tegenwoordig zo weinig jeugd is, die voor dit vak echte interesse toont. Als dat niet verandert, dan is er over een jaar of tien echt een gebrek aan molenaars."

DE STICHTING WINDKORENMOLEN DE LEEUW EN DE VRIENDEN VAN DE MOLEN

Na een grondige restauratie van de molen wordt Tonnie Moes in 1990 de nieuwe molenaar en zorgt de stichting voor de instandhouding ervan. Hiertoe kunnen voor een deel fondsen worden gebruikt die via de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed worden toegekend.

Voor bijzondere projecten, zoals de restauraties in 1990 en 2000 en de renovatie van het molenplein in 2008, zijn ook fondsen door andere subsidiegevers beschikbaar gesteld. De gemeenten Diepenveen en Bathmen, de provinciale overheid en EU-gelden hebben ervoor gezorgd dat deze projecten konden worden verwezenlijkt.

De activiteiten van omwonenden, verenigd in de 'Vrienden van de Molen', mogen niet onvermeld blijven. Stichtingsbestuurslid en initiator Diny Borren organiseert samen met een grote groep vrijwilligers het hele jaar door activiteiten die geld opbrengen voor het onderhoud van de molen: van pannenkoeken bakken op monumentendagen en nationale fietsdagen tot thee- en koffieschenkerijen bij evenementen in de omgeving en van deelname aan de sinds 2006 door Thea Moes georganiseerde wintermarkten tot de oliebolactie met de jaarwisseling.

Ten slotte zijn er ook de donateurs en bedrijven die op een bescheiden schaal sponsoren en zo een bijdrage leveren aan de instandhouding van de molen.

Zowel bij de restauratie van 1990 als 2000 werd de kap van de molen gelicht. In 1990 (links) zonder wieken, in 2000 (rechts) met twee wieken.

Foto onder: In 1990 werd de opening van de gerestaureerde molen verricht door twee burgemeesters, Ad van den Bergh van Diepenveen en Jan Weierink van Bathmen. Naast hen Willem Marten de Vries, de eerste voorzitter van de Stichting Windkorenmolen De Leeuw.

KWALITEIT EN AMBACHTELIJK MALEN

De molen draait nu enkele dagen in de week. De maatschappelijke functie is echter totaal gewijzigd. Sinds de jaren negentig ontleent de molen zijn bestaansrecht aan een verandering in het consumentenbewustzijn. Immers, de schaalvergroting en intensivering van de landbouw en de daaruit voortvloeiende wijzigingen in het productenassortiment leidden tot een verschraving van het productenaanbod. De consumenten konden, zwart-wit gesteld, alleen nog maar kiezen tussen wit en bruin brood, gemaakt van een op opbrengst geselecteerde baktarwe.

Het winkeltje in de molen is elke vrijdag en zaterdag geopend.
Achter de toonbank Jurjen Moes en Gé Kampinga.

DIVERS GEBRUIK DRIEHOEK OUDE MOLENWEG, HOLTERWEG, BATHMENSEWEG

1. Op dit deel van de Oude Molen, aan de westzijde van de Oude Molenweg, maar ook wel aan de Oostzijde in het (kleine) Traasterbos, is de paardenhobby belangrijk. Waren vroeger het vooral boeren en boerenzoons die paard reden en lid waren van een vereniging, nu zijn het voornamelijk particulieren en een veel groter deel meisjes en vrouwen die deze sport bij de 'landelijke rijvereniging Bathmen e.o.'. en ponyclub 'De Molenruiters' zijn gaan beoefenen. Door de toename van activiteiten van deze verenigingen vanuit de manege 'De Ruiterkamp' worden er op genoemde plekken jaarlijks diverse hippische evenementen (dressuur, springen en crosscountry) georganiseerd die landelijke bekendheid genieten.

2. Sinds enkele jaren is er ook jaarlijks de internationale meeting van de East Side Rollerz. Een club van bezitters van klassieke Amerikaanse auto's die door henzelf nog wat opgepimpt zijn. Op deze openbare clubdagen worden tientallen USA Custom Classic Cars tentoongesteld en gedemonstreerd. Ook is er een kleine markt en zijn er optredens van diverse rockformaties.

Dit leidde in de opinie van de kritische consument tot negatieve gevolgen voor kwaliteit en smaak. Voor 'warme bakkers' een uitgelezen mogelijkheid om een (h)eerlijker brood te gaan bakken van ambachtelijk gemalen graansoorten. En het imago van ambachtelijk brood kan eigenlijk niet beter worden ondersteund dan door meel te gebruiken dat is gemalen op een echte windkorenmolen. En dus levert 'De Leeuw' intussen meel aan talloze bakkers in de buurt en komen consumenten meel kopen in het winkeltje van de molen. Maar er gebeurt méér. Door de genoemde verschraving dreigden allerlei oude graansoorten te verdwijnen. Verschillende boeren, ook uit de omgeving van Deventer, zien het als hun taak en als een kans deze granen te revitaliseren.

Om deze ook commercieel aantrekkelijk te maken wordt in projectgroepen naar de juiste toepassingen gezocht. Zo is Tonnie Moes betrokken bij het 'Ijsseldal-project biologische granen', dat zich ten doel stelt de authentieke smaak van zeldzame granen als spelt, emmertarwe, eenkorn en Ölands landvete (een oud Zweeds tarwetype) te gebruiken in kwaliteitsproducten voor de consument.

En zo krijgt de molen een nieuwe functie. 'De Leeuw' ontwikkelde zich van de plaats waar de boer op aangewezen was voor de verwerking van zijn primaire producten tot een symbool voor een andere kijk op voedsel, een plaats waar wordt geappelleerd aan de consumentenbeleving van voedsel en gezondheid.

Boven: Vrienden van de molen bakken in december oliebolletjes. De opbrengst komt volledig ten goede aan de molen (vlnr Jeanette Wierik, Willie Strunk, Mees Struijs en Bertus Vierhouten).

Links: Koffie schenken en pannenkoeken bakken. De vrienden van de Molen proberen zoveel mogelijk geld bij elkaar te krijgen voor het onderhoud van de molen (vlnr Diny Borren, Joke Tuitert en Minnie Riele).

Daartoe worden marketingguitingen gebruikt, zoals 'biologisch', 'ambachtelijk', 'streekproducten' en 'van de boer'. En daaraan kan zonder schroom worden toegevoegd: 'Eerlijk graan op natuursteen gemalen van Windkorenmolen De Leeuw'. Heerlijk!

Bejaarde kweker ziet deel levenswerk verdwijnen

Veertig kanaries gestolen uit volière

Door GERAARD POTTIJK

OUDE MOLEN - „Kijk, daar zaten ze. Tien kanaries zijn er nog over, de rest is weg. Jonge vogels, oude vogels allemaal weg. Meer dan 40 stuks.” Uiterlijk onbewogen doet D. van Ark uit Oude Molen zijn relaas over de brutale diefstal van 40 kanaries uit de volière achter zijn huis. Maar van binnen doet het hem zeer, erg zeer. Kanaries zijn z'n lust en z'n leven en met de gestolen vogels verdween een deel van het levenswerk van Van Ark.

Wat ook verdween, is een stukje vertrouwen in de mensheid. Want wie doet nou niets? Van Ark: „Ze hadden uit de schuur ook gereedschap kunnen stelen. Dat was voor hen gemakkelijker geweest en voor mij beter te verdragen. De kanaries die ze hebben meegenomen, waren vogels van topkwaliteit. Het kost mij jaren voordat ik vergelijkbare vogels gekweekt heb. Ik moet helemaal weer opnieuw beginnen.”

In de nacht van vrijdag op zaterdag sloegen de dieven hun slag achter de woning van de 74-jarige Van Ark aan de Oude Molenweg. „Mijn vrouw en ik hebben náts gehoord die nacht. Toch moeten ze behoorlijk lang bezig zijn geweest. De vogels vang je met een

• De volière van de 74-jarige Van Ark is zo goed als leeg. Met de diefstal van veertig kanaries verdween een deel van zijn levenswerk. (Foto Vincent Jannink)

vangnet, dat gaat niet een, twee, drie. Toen ik 's morgens bij de volière kwam, lag het slot op de grond. Dat hadden ze losgeschroefd. Binnen vloog alles wat er nog over was los door het hok. Een kanarie lag op de grond, bijna dood. Daar hadden ze op getrapt.” Los van de emotionele schade

leidt Van Ark ook fikse financiële schade.

„De vogels waren nog niet op kleur maar over enkele maanden zouden ze zeker veertig gulden per stuk waard zijn. Nu brengen ze ruim twintig gulden op als ze worden verkocht.” Van Ark gaat er

vanuit dat dat verkopen gebeurt op een van de vele vogeltjesmarkten in België. „Dichterbij zijn ook vogelmarkten maar ze zullen het wel niet wagen om ze daar te verkopen.” De vogelmarkten afgaan op zoek naar de kanaries heeft volgens Van Ark geen zin want hij zou de vogels niet herkennen. „El-

ke vogel draagt wel een ring maar die is er gemakkelijk af te knippen.”

Topkweker

Van Ark geldt onder vogelliefhebbers als een topkweker. Zijn rode kleurkanaries vallen op tentoonstellingen vaak in de prijzen en niet zelden keert hij huiswaarts met een kampioen. Onder de gestolen kanaries zaten ook kampioenen. Volgens Van Ark moeten de dieven dat geweten hebben. „Wie de uitslagen van tentoonstellingen bijhoudt, kan het weten.” Bij de suggestie dat de vogeldieven gezocht moeten worden in kringen van afgunstige vogelliefhebbers in de regio, haalt Van Ark zijn schouders op. „Ook dat is mogelijk maar daar wil ik eigenlijk niet aan denken. Dat zou toch te gek zijn.”

Of de verzekering de schade dekt, weet Van Ark niet. „Ik heb de bank al gebeld maar ze konden me niet zeggen of de vogels onder de inboedelverzekering vallen. Dat wordt nog uitgezocht.” Zeker is wel dat hij binnenkort weer zo'n vijftien paartjes gaat aanschaffen. „Een paar van mijn vogelvrienden hebben aangeboden dat ik de beste jonge vogels bij hen mag komen uitzoeken. Eens afwachten wat dat oplevert. Dit jaar ben ik er in ieder geval niet bij op de vogeltentoonstelling. Volgend jaar weer. Tenminste dat hoop ik.”

DIEFSTAL VAN KANARIES

Oude Molen is qua criminaliteit een rustig buurtschap. Voor een zeer spectaculaire diefstal bij particulieren moeten we teruggaan naar 1999. Op een mooie zomernacht in juni van dat jaar werden aan de Oude Molenweg 2 maar liefst veertig kanaries gestolen uit de volière van Derk-Jan van Ark, zonder dat iemand dat had gemerkt.

Het waren niet zomaar kanaries, nee het waren kanaries die 'bijna op kleur' waren en daardoor wel 40 gulden per stuk zouden kunnen opbrengen. Derk-Jan was een topfokker, die op tentoonstellingen geregeld in de prijzen viel. Groot was dan ook de teleurstelling van de 74-jarige Derk-Jan dat juist de fraaiste Rode Schimmel-kanaries en de Rode Agaat-kanaries waren meegenomen. Dat moet in ieder geval het werk van kenners zijn geweest. Dat het afgunstige vogelliefhebbers uit de regio zouden kunnen zijn geweest, wilde er bij Derk-Jan niet in. „Dat zou toch te gek zijn”, zegt hij in het Deventer Dagblad op 12 juni 1999.

Ondanks aangifte bij de politie, zijn de daders nooit gepakt en heeft Derk-Jan de financiële schade zelf moeten dragen.

In het Deventer Dagblad van 12 juni 1999 wordt uitgebreid verslag gedaan van een bijzondere maar ook bijzonder brutale diefstal in Oude Molen.

1523

Eerste vermelding. Molen hoort bij
Huize Dorth
Heer van Dorth leenroerig aan bisschop
van Utrecht

1753

Eigendom Bathemer Windmool over
naar Godefried Fredrik Te Winkel

1772

Nieuwe Molen op andere plek

1830

Weer nieuwe molen, nu op huidige
plaats

1854

Molen door brand verwoest

1856

Nieuwe molen 'De Leeuw', maal- en
pelmolen

1900

Functie van pelmolen verval

1902

Petroleummotor Loog Landaal met
gloeibuisontsteking in speciale
motorkamer

1932

Installatie eerste dieselmotor
(Berkel)

1935

Bathmense arts Mulders voorkomt
sloop

1941

Op binnenroe nieuw systeem: Ten Have-
remkleppen

1962

Maalderij stopt, plan interieur
uitbreken voorkomen door bouw
silogebouw

1964

Wieken weer Oud-Hollands opgehekt

1965

Na restauratie molen weer in bedrijf als
mengvoederbedrijf

1972

Bessem overleden: molenaarsbedrijf
onder leiding van J.Jansen

1976

Leveringen onderdeel Molenaars Fok
Bedrijf (te Markelo)

1982

Productie maalderij stopt wederom

1989

'Stichting Windkorenmolen De Leeuw'
eigenares

1989

Restauratie met op binnenroe weer Ten
Have-remkleppen

1990

Molen opnieuw in productie: T.Moes
molenaar.

1993

Oprichting 'Vrienden van de Molen'

1998

Wederom grote restauratie van
start

2000

Verlichting aangeboden door 'Vrienden
van de Molen'

2001

Restauratie voltooid

2002

TIJDLIJN

De molen in de ochtendnevel - 2010

Subsidies onderhoud via 'Rijksdienst
voor Monumentenzorg'

2004

Deutz Dieselmotor uit 1932
geïnstalleerd

2005

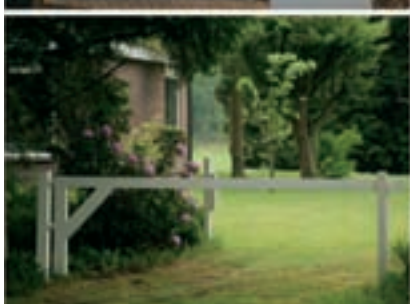
Samenwerking manege bij concoursen

2006

Nieuwe regeling subsidie
rijksmonumenten (BRIM)

2008

Renovatie en herinrichting Molenplein

Cröddendijk - Zomer 2010

Crodde of Crödde

De Cröddendijk had onder het bestuur van de gemeente Diepenveen officieel geen trema. Ambtenaren van de gemeente Deventer besloten dat de stippeltjes wel op de o hoorde toen zij in 2009 alle straatnamen voor de wet moesten vastleggen. Ze kozen voor het trema omdat deze schrijfwijze wel op een kaart van de gemeente Diepenveen was te vinden en in de praktijk volgens hen het meest gebruikt werd. De naam van de weg is waarschijnlijk afkomstig van de eigennaam Crödde zoals de boerderij aan de Cröddendijk 12 heette. Op de volkstellinglijsten van 1748 komt in het 'Boerschap Ortele' een 'Jan Crodden en zijn huisvrouw met zes kinderen onder de tyn jaar' voor. Crödde kan ook te herleiden zijn tot 'Krödde' of 'Krudde', wat in het algemeen kruid betekent.

Aan de Cröddendijk gaat het in de oorlog goed mis

De bewoners van de buurtschap Oude Molen leden in de oorlog geen gebrek. Ook was het relatief veilig rond de molen. Totdat de buurtschap het decor werd van neerstortende vliegtuigen en zwalkende V1-raketten. Aan de Cröddendijk ging het helemaal mis door het inslaan van een V1. De weg hield aan de oorlog een wederopbouwboerderij over en bleef verbonden met militair vertoon door de komst van een enigszins mysterieus defensiecomplex.

De bewoners van Oude Molen schrokken vrijdagochtend 10 mei 1940 op uit hun slaap door het lawaai van paarden, wagens en militaire voertuigen die over de Holterweg trokken.

De stoet Duitse voertuigen omzeilde zonder veel moeite de opgeworpen versperringen van boomstammen. Het geluid van de colonne en de overscherende vliegtuigen deed de bewoners van Oude Molen beseffen dat de oorlog was begonnen.

Veel inwoners van Oude Molen hadden in de oorlog onderduikers uit de stad. Baby Gerrit Oplaat poseert hier op de arm van zijn moeder Aaltje met Gijs en Annie van Rij uit Schiedam die enkele tijd op de boerderij Het Java bivakkeerden. Geheel links vader Johan Oplaat.

Het boerenleven van zaaien, maaien en oogsten ging tijdens de oorlogsjaren gewoon door. Wel draaide de bezetter de duimschroeven langzaam maar zeker aan. De Duitsers namen auto's, fietsen en radio's in beslag. Voor de boeren werd de situatie nijpender toen de Duitsers voor het boerenbedrijf onmisbare paarden vorderden. Soms lukte het de Duitsers te slim af te zijn door de paarden in de bosjes te verstoppert.

Soms lukte het de Duitsers te slim af te zijn door de paarden in de bosjes te verstoppert

Vanaf januari 1943 moesten boeren in Nederland al hun opbrengsten registreren en verantwoorden. De Duitsers namen het merendeel van de melk, het vlees en het graan in beslag om de Duitse soldaten in Nederland van voedsel te kunnen voorzien.

“We hoorden een gedonder en lawaai”

De oorlog begon voor Janna Wilmerink-Ten Dam ‘een beetje plotseling’.

“Tien mei, tegen vier uur 's nachts, hoorden we een gedonder en lawaai.

Wij zijn uit bed gegaan en vroegen ons

af: wat is er toch aan de hand?

Een hele stroom van paarden, wagens en militaire voertuigen trok over de Holterweg. Nu is het mis, wisten we. Ik zie de Duitse soldaten nog zo voorbij sjokken. Ze kwamen met de trein van de Holtense kant. Bij de Bannink hadden de Hollandse soldaten dikke bomen met dynamiet op de weg laten vallen. Ze voelden zich hele helden maar het had niks geen zin. De Duitsers gingen er zo langs. Toen begon het eigenlijk.”

"Hongerlijders huilden omdat ze geen rogge meer kregen"

Ondanks de strenge controle van de Duitsers lieten de boeren zich niet al het eten afpakken. Henk en Janna Wilmerink:

"Door steeds een klein beetje melk achter te houden konden we eigen boter maken in een melkbus. Het karnen moest stil gebeuren, ergens in een hoekje, zodat niemand het zag of hoorde.

Bij het dorsen wisten de controleurs precies hoeveel zakken rogge er van het land moesten komen. Maar met de meeste controleurs was wel iets te regelen. Die hielden de taxatie laag, in ruil voor een stuk spek of boter. Dan konden we zelf in het achterhuis met een klein molentje op paardenkracht rogge malen. Maar je moest uitkijken dat het geluid van het dorsen niet gehoord werd.

Of vader reed stiekem met paard en wagen door de bossen naar de molen om clandestien graan te laten malen.

Vanaf het tweede jaar van de oorlog werd het gebrek aan voedsel in Nederland erger.

De hongerlijders stonden eens in de rij voor een schep graankorrels. De controleur vond het goed dat we iedereen een schep rogge gaven. Eén schep, ongeveer een literbus vol, daar kon je al heel wat mee. Maar toen begon het te regenen en konden we niet verder dorsen. De mensen die niets meer kregen stonden te huilen. Dat was zo vreselijk.

"Ook gebeurde het dat ze uit Den Haag met de kinderwagen hier naar toe kwamen gelopen"

Ook gebeurde het dat ze uit Den Haag met de kinderwagen hier naar toe kwamen gelopen. Ze vroegen van alles en ze kregen van alles. Als ze dan in Deventer voor de brug kwamen te staan, pakten die smerige Duitsers alles af."

Ondanks het toenemende tekort aan eten leden de boeren van Oude Molen geen gebrek. Clandestien viel er nog wel eens wat te regelen. Goedgezinde controleurs knepen een oogje dicht en dronken een extra kop koffie, zodat de boer tijd had om iets achter te houden. Of ze taxeerden de opbrengsten expres laag.

De roggepap en de heimelijk gekarnde boter trokken de laatste oorlogsjaren steeds meer hongerige stedelingen aan. Ook de Nederlanders die na afloop van de oorlog vanuit Duitsland naar huis terugliepen, klopten met succes bij de bewoners van Oude Molen aan.

Behalve voedselhulp boden de inwoners van Oude Molen ook schuilplaatsen aan familieleden en stedelingen die niet wilden werken voor de Duitsers of het te gevaarlijk vonden in de stad. 's Avonds sliepen de onderduikers op provisorische bedden in de huiskamer, verscholen zich in de graanberg of bietenkuil.

POLITIE-AGENT LOUWES BERUCHT

De bevolking van Oude Molen die voor de mensen op hongertocht altijd wel wat te eten had, vreesde de Bathmense politie-agent H. Louwes. Hij maakte deel uit van de staf van gewestelijk politiepresident overste J.E. Feenstra, die enige tijd zijn hoofdkwartier in Bathmen had.

Louwes was berucht om zijn fanatieke controles op het vervoeren van eten. De plaatselijke politie-agenten Te Pas en Oolbekkink probeerden de burgers te helpen.

Gerrit Oolbekkink smokkelde in zijn fietstas etenswaren over de brug bij Deventer. Westerlingen op hongertocht gaven hun 'veroverde' etenswaren aan de politie-agent die het aan de andere kant van de brug aan hen teruggaf. Ook waarschuwden de politie-agenten in het geheim als de NSB vanuit Bathmen arrestaties beraamde.

ORGANISATION TODT

Organisation Todt is vernoemd naar oprichter Fritz Todt, de baas van een Duitse bouwmaatschappij tijdens nazi-Duitsland. De arbeiders waren in eerste instantie vrijwilligers of dienstplichtige Duitsers. Later werden de 'vrijwilligers' geworven in de bezette gebieden. De leiding was in handen van oudere of gehandicapte soldaten die niet meer geschikt waren voor het front. Ze droegen olijfgroene uniformen met een hakenkruisband om de arm. In Nederland werden circa 60.000 burgers gedwongen bouw- en graafwerkzaamheden voor de Todt te verrichten.

De mannen uit Oude Molen die niet naar Duitsland hoefden omdat ze bijvoorbeeld kostwinner waren, werden begin 1943 geronseld om voor de Duitse bouwmaatschappij Organisation Todt verdedigingswerken te maken. Ze legden loopgraven aan langs de dijk bij Wilp, werden verordonneerd om met paard en wagen materieel te vervoeren, groeven mansgaten langs de Holterweg en moesten de zogenoemde spijkerwacht lopen. Die nachtelijke wacht moest voorkomen dat saboteurs scherpe voorwerpen tussen de klinkers staken om de Duitse voertuigen lekke banden te bezorgen.

Het werk voor 'de Todt' kon levensgevaarlijk zijn vanwege de beschietingen van de Engelsen. Zij vuurden vanuit hun vliegtuigen op alles wat bewoog. De munitie was doorspekt met brandkogels om het doelwit direct in vuur en vlam te zetten. Het verkeer op het spoor en de Holterweg was vaak het mikpunt.

SPITFIRES RAKEN HUIS

Drie Spitfires beschieten op 24 maart 1945 rond 13.30 uur een melkwagen en raken de boerderij van de familie Markvoort aan de Molenweg. Een auto met Duitsers die een kijkje komen nemen wordt vervolgens door vier Spitfires in brand geschoten. Politieaanvoerder Poll Jonker, die aan komt fietsen, raakt gewond. Hij wordt met een bakfiets over de zanderige Cröddendijk naar het ziekenhuis gebracht.

Soms stonden er dagenlang kapotte voertuigen langs de weg die de Engelsen steeds weer beschoten. Totdat er iemand op het idee kwam de wrakken daar weg te halen.

"Moffen sprongen in zo'n mansgat"

Henk Wilmerink moest als tiener voor Organisation Todt werken.

"Langs de Rijksstraatweg moesten we grote gaten graven voor de Duitsers. Overal waar het goed graafbaar was, vlak langs de weg. Als de

moffen dan beschoten werden, konden ze in een gat springen. Die gaten waren circa 1.40 meter diep, met een doorsnee van zestig centimeter. Je kon er tot je borst in staan. Je moest voorover kunnen bukken om je hoofd te beschermen. Voor de Todt moesten we ook wel eens een boerderij van een NSB'er bewaken omdat er 's nachts wat kon gebeuren. Ik vond het pure onzin. Of we moesten 's nachts spijkerwacht lopen. We liepen van Oude Molen naar Dijkerhoek om te kijken of er niets scherp tussen de stenen was gestoken. Ik heb nooit iets gevonden en al zou ik iets vinden, dan had ik het niet gezegd."

“Duitsers lieten ons onzinnig werk doen”

Als kostwinner hoefde twintiger Ab Lensink niet naar Duitsland maar hij moest wel graven voor de Todt.

‘Op de Zandweerd in Deventer moest ik met de schop werken aan een grote tankval, een enorme sleuf. De

Duitsers dachten daarmee de Engelsen te vangen. Maar dan kwamen de tommy’s. Die gooiden er wat zand over en reden er zó over heen. Het was onzinnig werk. De slavendrijvers waren oude Duitsers. Ze gaven het bevel ‘ranggg’. Ik weet nóg niet wat het betekent, maar dan moest er gewerkt worden. Met de honderden mensen met wie we aan het werk waren, gebeurde er natuurlijk wel iets, maar we voerden eigenlijk niets uit. We moesten bijvoorbeeld zand bedekken met grasmatten. Met zo’n stuk gras op de schop moesten we dan honderd meter lopen. En ja, als ‘ie er dan hoeps afviel....”

Sommige brandkogels misten hun doel en troffen woonhuizen. Eind maart 1945 beschoten drie Spitfires een rijdende melkwagen. De kogels troffen niet het voertuig maar het huis van de familie Markvoort aan de Molenweg. De boerderij vloog in brand en ging voor een deel verloren.

Een paar dagen later, op Goede Vrijdag, was de boerderij Het Java van de familie Oplaat hetzelfde lot beschoren. Duitsers zetten in de mist een aantal legervoertuigen aan de Holterweg. Toen de nevel optrok, schoten de Engelsen alles aan flarden. Ze raakten ook de boerderij, die in brand vloog. De familie Oplaat bevond zich in de schuilkelder en bracht het er ternauwernood levend vanaf. Terwijl de familie het vee probeerde te redden, kwamen de vliegtuigen nogmaals schietend over. Nadat de brand was uitgewoed stonden alleen de muren van het huis nog overeind.

De Engelsen schieten aan het einde van de oorlog op een aantal Duitse legervoertuigen die bij de Holterweg stonden maar raakten de boerderij Het Java.

Als de brand is uitgewoed staan alleen de muren van het huis nog overeind.

Gerrit Stegink vond bij het ploegen op zijn land stukken van een Amerikaanse bommenwerper die 8 maart 1944 neerstortte aan de Bathmenseweg 11 in Oude Molen.

OUDE MOLEN IN GEVAAR

De steeds feller aanvallende Duitse bezetter brachten ook de inwoners van Oude Molen in gevaar. Een Amerikaanse bommenwerper draaide op 8 maart 1944 cirkels boven het gebied rond Oude Molen. Het leek alsof de kolos wilde landen. De cirkels werden echter kleiner en kleiner en er sloegen vlammen uit de linkermotor. In de verte zagen de mensen witte stippen in de lucht. Het waren de parachutes waarmee de bemanning het neerstortende vliegtuig had verlaten. De brandende kist verloor hoogte en scheerde rakelings langs de schuur van de familie Van Schooten aan de Bathmenseweg 11, waar nu de familie Meuleman woont. Dertig meter verderop versplinterde het bijna 23 meter lange vliegtuig op de weidegrond. De wrakstukken lagen verspreid over een gebied van tweehonderd meter. Alleen de piloot raakte gewond bij de landing. Hij brak zijn been en de Duitsers namen hem gevangen. De negen andere bemanningsleden landden in de omgeving van buurtschap De Schoolt en konden ontsnappen. Allen overleefden de oorlog en keerden terug naar de Verenigde Staten.

"Vliegtuig kwam recht op mij af"

Op 8 november 1944 trekt een vreemd geluid de aandacht van Gerritje Borkent - van Schooten als zij zich in het huis aan de Bathmenseweg 11 bevindt.

"We zaten binnen bij elkaar en we hoorden een vliegmachine met

een vreemd geluid. Ik ging buiten kijken om te zien waar hij bleef. Hij kwam recht op mij af, vanuit het oosten, uit het Oostermaat. De vleugel brandde en hij hing helemaal scheef, voordat hij bij de weg kwam. Op de Bathmenseweg heeft de vleugel de grond geraakt. Er zaten grote gaten in de weg. Hij ging onder de hoogspanningsmast door, rakelings langs de schuur bij ons huis, voordat hij neerkwam in het weiland.

Het was een enorme rommel, duizenden stukjes. Je had geen tijd om te schrikken, zó snel ging het. Heel veel mensen stroomden toe. Het was biddag. Iedereen was thuis. Het zag zwart van de mensen uit Lettele, Bathmen en Loo die het vliegtuig gezien en gehoord hadden en dachten: dat gaat niet goed. De Duitsers kwamen om de bemanning te zoeken. Ze zochten overal en vroegen iedereen naar zijn persoonsbewijs. Een man die zijn pas niet bij zich had, verstopte zich in het hooi, waar de Duitsers met bajonetten op instaken. Maar hij had geluk en ze hebben hem niet gevonden."

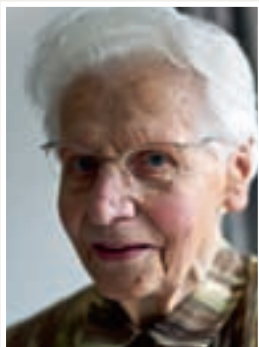
BOEING B-17G FLYING FORTRESS

De Amerikaanse bommenwerper die aan de Bathmenseweg neerstortte was een viermotorige bommenwerper voor de lange afstand. Het toestel uit de jaren dertig kreeg als bijnaam 'Vliegend Fort' vanwege de geduchte bewapening die aan boord was. De B-17 bemanning bestond in principe uit tien man.

Lengte: 22,70 meter
Hoogte: 5,8 meter
Spanwijdte: 31,6 meter
Vleugeloppervlak: 131,9 vierkante meter
Leeggewicht: 16390 kilogram
Startgewicht: 24495 kilogram
Maximale snelheid: 462 kilometer per uur

"We hadden geen uitweg"

Het jachtopzienersgezin Heuvink, dat in het bos woont, moest op stel en sprong het huis verlaten vanwege de V1-installatie in Het Oostermaat. Gerritje Braakhekke - Heuvink had geen idee wat er aan de hand was.

"De Duitsers stonden bij de kerk in Okkenbroek om te vertellen dat acht gezinnen weg moesten. Wij wisten toen nog niets. Op maandagmorgen kwamen ze bij ons. We wisten niet waarom we weg moesten en waar naar toe. In het jachthuis verderop zaten al mensen. We hadden geen uitweg. Het was verschrikkelijk.

Uiteindelijk konden we in het andere jachthuis van landeigenaar Birnie terecht.

Op zestien december, op zaterdagmorgen, hoorden we een grote knal. Toen hadden we al wel begrepen dat ze die dingen bouwden. Onze buurman was net jarig. En toen een vlamme straal. Wat een nare dingen. Als er gemikt werd op de startbaan, kwam het in de achtertuin van ons eigen huis terecht. Het is een wonder dat het is blijven staan. Geregeld moesten de dakpannen er weer opgelegd worden en de ramen rammelden eruit. Toen we na de oorlog terugkeerden naar ons huis was alles weggehaald. Mijn vader had de klok niet willen meenemen. 'In die oude klok zit houtworm, die wil toch niemand hebben,' zei hij. Maar zelfs het brandhout was weg. En ik had geen bed meer."

V1'S OP ANTWERPEN

De V1 (Vergeltungswaffe 1) is een Duitse uitvinding uit de Tweede Wereldoorlog. Als onderdeel van het Ardennenoffensief plaatsten de Duitsers in december 1944 in Oost-Nederland een aantal lanceerinstallaties (Abschussrampen), gericht op Antwerpen. Volgens Duitse gegevens zijn ruim 8500 V1's afgeschoten op Engeland en Antwerpen; 57 procent trof doel. De rest van de onbemande straalvliegtuigen werd onderschept of kwam niet aan door defecten bij de lancering of tijdens de vlucht.

Lengte: 7,9 meter
Spanwijdte: 5,37 meter
Hoogte: 1,42 meter
Gewicht: 2150 kg, waarvan 830 kg explosieven
Maximale snelheid: 656 kilometer per uur
Bereik: 240 kilometer
De lanceerinstallatie was 46 meter lang, met een hoek van zes graden.

Nog jaren later vond de boer bij het ploegen brokstukken op de plek waar het vliegtuig neerstortte.

Nog geen vijfhonderd meter verderop kwam dat najaar, tijdens het rooien van de aardappelen, weer een vliegtuig naar beneden. Vlak bij de weg naast het woonhuis aan de Bathmenseweg 4 streek in een glijvlucht een Duits gevechtsvliegtuig neer. Het was tijdens een vuurgevecht boven Oude Molen geraakt door de Amerikanen. De piloot ontkwam door een parachutesprong. De Duitsers wilden het vliegtuig, dat nog vrijwel intact was, snel uit het zicht van de vijand hebben en ruimden het haastig op.

MISLUKTE LANCERINGEN V1'S JAGEN ANGST AAN

Voor de inwoners van Oude Molen brak een angstige periode aan toen de Duitsers een lanceerbasis voor V1-raketten in Het Oostermaat in gebruik namen. De startbaan was in het diepste geheim gebouwd.

De plek aan de Oerdijk was goed gecamoufleerd door het dennenbos. De startbaan maakte onderdeel uit van het Duitse Ardennenoffensief en was gericht op de strategisch belangrijke havenstad Antwerpen, die toen al bevrijd was.

FIETSBANDEN VAN VliegTUGWIEL EN V1-LAMPEN

Van één van de wielen van de neergestorte Amerikaanse bommenwerper zijn volgens de overlevering vele fietsbanden geproduceerd. Een soldaat, een Oostenrijker, ingekwartierd bij de familie Van Schooten, moest op de resten van de bommenwerper passen. Hij liep rondes om de vliegtuigresten aan de bosrand bij de Bathmenseweg. Steeds als de man voorbij was trokken een paar heldhaftige mannen uit Oude Molen het wiel met een touw een stukje het bos in. In eerste instantie werd het wiel voor de veiligheid op een erf begraven. Later zijn er fietsbanden van gemaakt.

Het staartwiel van het Duitse gevechtsvliegtuig dat neerkwam bij de Bathmenseweg 4 heeft jarenlang dienst gedaan als kruiwagenwiel. Tiener Albert Oolbekkink was als een van de eersten bij het vliegtuig. Voordat de Duitsers arriveerden had hij de bout waarmee het wiel vast zat losgemaakt. Hij gaf het weg aan iemand die het nodig had voor zijn kruiwagen. De familie Dinkla bemachtigde de parachute van de neergehaalde Duitser en naaide er kleren van.

Ook van neergekomen V1-raketten werd gebruik gemaakt. De brandstof uit de tank taptten inwoners van Oude Molen stiekem af. De sterk stinkende vloeistof gebruikten ze om lampen te laten branden. De twee ronde 'flessen' perslucht die zich in de raket bevonden ten behoeve van de automatische piloot werden na de oorlog wel voor de sier op het erf gelegd.

"Het huis ging met één plof de lucht in"

Henk Zwiers was drieënhalftoen het noodlot op 19 december 1944 toesloeg bij het gezin Zwiers. De lancering van een V1-raket mislukte en het gevaarte ontplofte niet ver van de lanceerplaats.

"Het gebeurde

's avonds om elf uur, we lagen net goed en wel op bed. Mijn oom en mijn neef waren bij ons ondergedoken. Zij lagen op matrassen op de grond te slapen. Je had wel eens van die blindgangers en eentje heeft eerst de hooiberg van de burens geraakt en toen hun dak. Het halve dak was eraf en zo hoeps, bats lag 'ie met z'n snuffel in ons keldergat.

Ik lag in mijn bedje. Ik hoorde het gerommel en keek toen in de vlammen die uit de deur van de keuken kwamen. In de paniek en de vlammen heeft mijn vader, met mijn oom en neef, de slaapkamerramen losgegooid. Hij heeft mij onder de arm genomen en we zijn door het raam geklommen. Hij riep: 'Lopen! Naar de andere kant!' We stonden net in de waskamer van de burens, zo'n twee minuten later, toen het huis met één plof de lucht in ging.

Het was één groot gat in de grond. Mensen dachten: God, van hen zien we nooit meer iets terug. Van mijn vaders geiten hingen de stukjes in de bomen. De stenen staken in het rieten dak van het huis, tweehonderd meter verderop.

Je had alleen nog wat je áán had. Mijn vader had geen klompen meer. Geen foto's, niks was er meer. Iedereen die maar wat kon missen, kwam spullen brengen. Ik kreeg een nachtjapon van een meisje uit de buurt die ik onder mijn voeten door kon knopen.

Het gerommel van de neerstortende V1 en de vlammen bleven Henk altijd bij. Toen er plannen waren om de V1 startbaan als herinnering weer op te bouwen, protesteerde de familie Zwiers. "Het heeft zoveel narigheid en rotzooi gebracht. Zet hem maar in het oorlogsmuseum dan kunnen mensen dáár zien hoe zo'n ding eruit ziet. Maar niet hier."

In de schuur bij de familie Dee liggen nog onderdelen van een V1-raket. De ballen bevatten perslucht voor de automatische piloot.

Bij deze krater ter hoogte van de Bathmenseweg 17 stond eens een nog nieuw zomerhuis. Het werd vernield door een V1-raket die er vlakbij neerkwam.

"We sliepen maandenlang in de varkensschotten"

De angst zat er bij de familie Grotentraast goed in nadat een V1-raket in januari 1945 vlak bij het woonhuis aan de Assinksteeg was neergekomen. Riek Lensink-Grotentraast is dan een jaar of zestien.

"Je hoorde eerst een knal en dan een regelmatig of een onregelmatig geluid. Was het onregelmatig, dan kwam 'ie niet ver. Die waren gevaarlijk. Je kon niet schatten waar ze zouden neervallen. Dat moest je maar afwachten. Met een stuiterende golfbeweging zag je ze neerkomen. Eentje is dichtbij ons gevallen. De stukken van de V1 lagen bij ons huis. Sindsdien sliepen we bij de buurman in de varkensschotten. Elke avond, een paar maanden lang, gingen we met de kinderwagen, met mijn pasgeboren zusje erin, naar buurman Dolman."

GEEN CONTACT MEER MET FAMILIE POLAK

Zeer aangrijpend voor inwoners van Oude Molen was het lot van de welbekende joodse familie Polak uit Bathmen, bekend van de manufacturenwinkel en café's. Bijna elke inwoner van Oude Molen had wel eens met de gewaardeerde familie van doen. Net als alle joden in Nederland moesten de Polaks vanaf mei 1942 een Jodenster dragen. Ineens mochten inwoners van de buurtschap geen contact meer met hen hebben. Het dienstmeisje haalde en bracht de was stiekem via de achtertuin. De Polaks werden later opgepakt en bijna de hele familie kwam om in Sobibor. Leny Polak is de enige overlevende.

VUURGEVECHTEN VAN BOERDERIJ TOT BOERDERIJ

Een maand voordat de Duitsers de V1-baan in gebruik namen, op 5 november 1944, sommeerden ze acht gezinnen die vlakbij de installatie woonden, huis en haard te verlaten. Ook de bewoners van het jacht-opzienshuis in Het Oostermaat moesten de dag erna halsoverkop vertrekken. Circa vijftig personen dienden ergens anders onderdak te zoeken. Ze hadden geen idee wat er stond te gebeuren.

Kort na de eerste lancering op 19 december 1944 besefte Oude Molen in volle omvang in welk gevaar de buurt zich bevond. Een van de lanceringen mislukte en de verdwaalde raket trof de boerderij van de familie Zwiers aan de Cröddendijk. Het gezin en een aantal onderduikers konden zich twee minuten voor de allesvernietigende ontploffing in veiligheid stellen. Een groot gat in

de grond was wat restte. Al hun bezittingen waren van de aardbodem verdwenen.

Vanaf dat moment stonden de inwoners van Oude Molen telkens weer met de handen aan de oren te luisteren naar het gesputter van de vliegende bommen. 'Gaaf ie door?' vroegen ze zich angstig af. Opgelucht haalden ze adem als ze hoorden dat de lancering was gelukt. Mensen die in de buurt van de lanceerrichting woonden, namen het zekere voor het onzekere en zochten elders een slaapplek.

De Duitsers maakten de raketten die voortijdig neerkwamen pas onschadelijk als ze een gevaar voor henzelf vormden. De rest lieten ze gewoon ontploffen.

Een V1 die vlak bij een zomerhuis aan de Bathmenseweg neerkwam, verwoestte het huis dat net voor de oorlog was opgeleverd. Op het moment van de ontploffing, in het voorjaar van 1945, woonde er niemand. Het door de familie Zondervan gebouwde buitenverblijf was een voor die tijd modern huis met veel glas. Het is nooit opnieuw opgebouwd. Honderd meter verder naar de Bathmenseweg staat nu het huis van de familie Schutte.

'Gaaf ie door?' vroegen ze zich angstig af

In Het Oostermaat zijn nog steeds veel kraters te vinden van de V1's die daar zijn ontploft. In drieënhalve maand lanceerden de Duitsers zo'n vierhonderd V1's vanaf de basis in Het Oostermaat.

Elf dagen voor de bevrijding van Lettele bliezen ze de startbaan op.

DEVENTER BEVRIJDING BERAAMD VANUIT HUIS MEESTER DINKLA

De voorkamer van het huis van meester Dinkla, aan de Bathmenseweg, is vanaf maandag 9 april 1945 een paar dagen het hoofdkwartier van brigade-generaal Graeme Gibson.

De uit Groningen afkomstige onderwijzer Dinkla spreekt goed Engels, in tegenstelling tot de rest van de plattelandsbevolking, en heeft snel contact gelegd met de Canadezen. Moeder Dinkla en de drie kinderen verhuizen naar de kelder onder het huis, waar ze ook de dagen voor de bevrijding zaten. Dinkla zelf onderhoudt zich in het voorhuis met de mannen, die aan de hand van grote kaarten op de tafel afwegen hoe ze zo snel mogelijk Deventer kunnen innemen.

Dat het buiten gevaarlijk is weet het gezin Dinkla dan maar al te goed. Canadese tanks, die vanuit Lettele over de Bathmenseweg raasden, hebben de bestrating vernield. De twee spaniëls van het gezin renden, geschrokken van het lawaai, richting de weg en kwamen onder de rupsbanden. Dat het zondagse tafelkleed niet geheel ongeschonden het Canadese bezoek overleeft wordt minder erg gevonden. De militairen roken nogal veel, generaal Gibson voorop. Brandgaten in het tafelkleed zijn het gevolg. Gibson, die later ereburger van Deventer wordt en een straat naar zich vernoemd krijgt, bekijkt vanuit het huis aan de Bathmenseweg hoe hij Deventer kan bevrijden. Woensdagmorgen 1 april hebben zijn troepen de hele stad ingenomen.

Dit huis aan de Bathmenseweg in Oude Molen bood enige dagen onderdak aan brigade-generaal Gibson onder wiens leiding Oude Molen en later Deventer bevrijd werden.

Oude Molen eert haar bevrijders door eens in de vijf jaar vanaf 9 april tot en met 5 mei te vlaggen voor de Canadezen. De buurtvereniging Oude Molen nam in sommige jaren ook deel aan het Bathmense bevrijdingsfeest. In 1960 deed Oude Molen mee met twee wagens die toen en nu uitbeeldden. Het motto was 't Kan verkeren'. In die tijd kwamen de Duitsers alweer op hun scooter langs Oude Molen voor een dagje bollenstreek of strand. Slechts vijftien jaar daarvoor zaten de mensen nog in een concentratiekamp zoals verbeeld op de foto links. Vlnr Egbert Twellaar, Gerrit Nijland (ztd), Hendrik Meijer, Gert Zomer (ztd), Engbert Pakkert, Hendrik Egbers. Rechts: Bertus Bijsterbosch en Gerrie Heuvelman op de scooter.

Toen de bevrijding naderde doken de inwoners van Oude Molen onder in hun schuilkelders. In de boerderijen waren vaak Duitsers ingekwartierd. Verbeten probeerden de oververmoeide soldaten die laatste dagen stand te houden. Er ontstonden vuurgevechten met de Canadezen, van boerderij tot boerderij. De boeren wisten niet of ze hun koeien binnen of buiten moesten houden vanwege brandgevaar en rondvliegende granaten. Ook in de molen verschansten zich Duitsers. Het gebouw liep aanzienlijke schade op toen een Canadese tank er vanaf de Oude Molenweg doorheen schoot. Boerderij voor boerderij werd duidelijk dat de Duitsers het onderspit zouden delven. Nog onzeker of de bevrijding werkelijk een feit was, kropen de inwoners van Oude Molen in de ochtend van maandag 9 april uit hun schuilkelders. Tot hun opluchting zagen ze de Canadezen door Oude Molen marcheren. Maar het gevaar was nog niet geweken. De bevrijder stond op scherp en schoot onverbiddelijk op iedere vermoedde vijand.

De boeren wisten niet of ze hun koeien binnen of buiten moesten houden vanwege brandgevaar en rondvliegende granaten

"Boerderij van buurman stond in brand"

De nacht voor de bevrijding was het huis van de familie Grotentraast het middelpunt van een hevig vuurgevecht. Riek Lensink-Grotentraast schuilde met haar familie in de voorraadkelder.

"'s Avonds lag de hele huiskamer en de deel vol met Duitsers. Bij de buurman waren de Canadezen al. We hielden de kelderdeur met een touw dicht. Door het kelderraam konden we zien dat de boerderij van de buurman aan de Spikvoorderweg in brand stond. Toen we uit de kelder kwamen, lagen er gewonde Duitsers op de deel en langs de weg lagen doden. Tanks reden er nog net niet overheen. Ab Lensinks vader werd met paard en wagen er op uitgestuurd om gewonden af te voeren. Toen hebben we nog een paar benauwde uren beleefd omdat we niet wisten of hij wel terug zou komen."

“We zagen de Canadezen aankomen, prachtig”

De dag voor de bevrijding deed een eskadron terugkerende Duitsers het huis van Henk Wilmerink aan.

“Een wagen vol eten hadden ze bij zich. De Canadezen zaten aan de andere kant van de Schipbeek. De

Duitsers hoorden geschiet en vroegen hoe ver dat weg was. Ik zei: ‘Een kwartiertje.’ Toen zijn ze met grote spoed allemaal opgetrommeld en het bos ingegaan. Gelukkig waren ze weg. We zaten toen al een week in een grote schuilkelder. De kuil was bedekt met zand, en daarop grote takkenbossen om granaten tegen te houden. We waren met elf mensen en sliepen op bedden van stro. ’s Avonds zagen we die Duitsers vertrekken en ’s morgens, toen we de schuilkelder uit kwamen, zagen we de Canadezen zigzaggend over de weg aankomen. Prachtig was dat.”

Langs de binnenwegen en in de bossen, waar zwaar gevochten was, lagen tientallen gesneuvelde soldaten. De Canadezen haalden hun doden direct op, maar de Duitsers hadden daar op de vlucht geen tijd voor. Hooguit lag er een deken of een schep zand over de dode soldaten heen. Pas enige tijd later haalde een speciale eenheid in opdracht van de geallieerden de doden op.

Van een collectief bevrijdingsfeest was in Oude Molen geen sprake. Vanwege de nog heersende angst en de zorg voor de dieren vierden de inwoners de bevrijding pas later bij het vreugdevuur van Bathmen.

Meteen nadat Oude Molen bevrijd was, nam de leider van de bevrijdingsoperatie, brigade-generaal Graeme Gibson, zijn intrek in het huis van Harbert Dinkla, hoofdonderwijzer van de Heideschool. Het huis was een paar dagen het provisorische hoofdkwartier van de Canadese bevrijders. Van hieruit beraamde Gibson met succes de inname van Deventer.

De molen liep aanzienlijke schade op toen een Canadese tank er vanaf de Oude Molenweg doorheen schoot

Op een wagen van de optocht van 5 mei 2010 in Bathmen waar Oude Molen aan deelnam, is de neergestorte Amerikaanse bommenwerper te zien. Vlnr John Harleman, Jaap Borren, Paul te Riele (militaire uniformen). In laadbak jeep Daan Borren, Bram Denneboom, op wagen Gerrit Tuitert, achter wagen zichtbaar Diny Borren en Joke Tuitert. Op de foto rechts John Harleman.

VERWOESTE BOERDERIJ HERBOUWD

Bakstenen boerderijen met rode dakpannen herinneren aan de oorlog in Oude Molen. Ze waren door oorlogshandelingen verwoest en met wederopbouwgeld in de kenmerkende stijl herbouwd.

Ook aan de Cröddendijk is in 1956 op de plek waar het huis van de familie Zwiers de lucht in ging, een nieuwe boerderij gekomen met het karakteristieke rode pannendak.

De overheid richtte in 1940 het Bureau Wederopbouw Boerderijen op om de herbouw van door oorlogshandelingen verwoeste boerderijen te coördineren. Tijdens de Tweede Wereldoorlog werden in Nederland meer dan achtduizend boerderijen verwoest. Aan de Cröddendijk 14 werd in 1956 zo'n wederopbouw-boerderij gebouwd ter vervanging van de boerderij van de familie Zwiers die getroffen werd door een V1-raket.

"Paard Beatrix deed plasje voor het huis"

Voor het huis van de familie Krukkeland speelde zich begin maart 1995 een bijzonder tafereeltje af. Een groepje ruiters bleek in verrassend gezelschap. Wim Krukkeland en zijn familie zagen ineens Koningin Beatrix voor hun huis verschijnen.

"Er lag sneeuw. Het waren vier ruiters en er voor twee bewakers op de fiets. Iemand die het niet doorhad zou er zó aan voorbijgegaan zijn. Een buurvrouw kwam erachter rijden, maar dat mocht niet. Zij moest doorrijden.

We zaten er zo'n vijftientig, dertig meter vanaf. Beatrix stopte bij ons omdat het paard een plasje moest doen. Dat duurde een minuut of twee. Ze moest even wachten en we herkenden haar. Ze was gestart bij Manege Schalkhaar zo hoorden we later. Ze ging over de Cröddendijk via de Brandkoeleweg naar Oude Molen. Een plezierritje. Dat schijnt ze wel meer te doen.

Overigens was het niet de eerste keer. De Brandkoeleweg is een koninklijke weg. Prins Bernhard is ook te paard over de weg gekomen ten tijde van de mobilisatie in 1940. De Huzaren van Boreel in Deventer hielden er vlak voor de oorlog oefeningen waar hij bij was. Mijn vader zag hem. Hij ging hard want hij miste bijna de bochten."

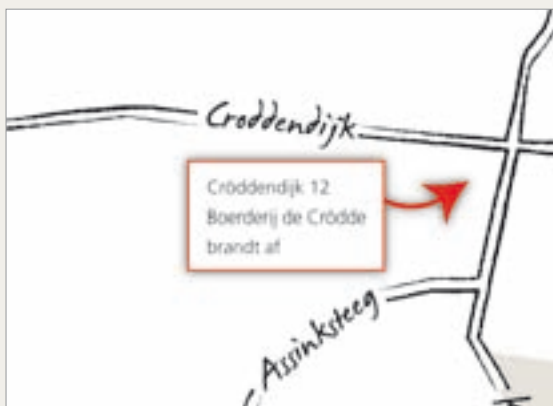

De tweede amazone links op de foto die de camera in kijkt, is koningin Beatrix die een ritje maakt door onder meer Oude Molen.

"Zwartgeblakerde varkens moesten we afmaken"

De oude boerderij De Crödde, waarschijnlijk de naamgever van de Cröddendijk, overleefde de oorlog, maar gaat op 18 mei 1973 verloren door een brand, veroorzaakt door kortsluiting. Riek en Ab Lensink hadden de koeien na het melken net weer op stal toen de brand uitbrak.

"Iemand ging brokken halen uit de schuur en zag dat het brandde. Er stond een harde oostenwind. Het ging zó hard. Het was een heel droge periode, het was hooitijd. We hadden het geluk dat de defensiemensen net terugkwamen van hun werk. Die hebben de koeien uit de stal gehaald. Wij hebben geprobeerd de varkens naar buiten te krijgen maar dat zijn rare dieren. Ze liepen weer naar binnen. Met een enorme noodgang gingen ze zó het vuur in. Vijf meter naar binnen en ze zijn helemaal zwartgeblakerd. Die hebben we moeten afmaken. De koeien en kalveren hebben we wél allemaal in veiligheid kunnen brengen. Het huis was niet meer te redden.

We zijn dankbaar dat we het er zelf allemaal goed van hebben afgebracht. We hadden niets meer. Het was heel warm, dus je had zowat geen kleren aan. Oude dingen waren we kwijt. Koopaktes maar ook merklappen uit zeventien of achttienhonderd, grote kerkboeken en Bijbels. Een paar foto's zijn bewaard gebleven doordat iemand ze uit het raam heeft gegooid."

Voor de boer betekende de brand niet alleen maar ellende. "Het was een heel oud huis waar je veel onkosten aan had. En we waren goed verzekerd. We konden een nieuwe boerderij bouwen."

Het Deventer Dagblad deed verslag van de brand.

DE CRÖDDE

Boerderij de Crödde, onderdeel van erve Cröddenhaar, behoorde ooit tot het bezit van Aemilia Alida Weerts (1748-1865). Zij bezat ook de erven De Crödden, Kroepin en Weertshof. Haar opa en oom zijn beiden burgemeester van Deventer geweest. De ongehuwde Aemilia liet in 1841 de Weertshof bouwen aan de Cröddendijk 16.

Boven: Boerderij de Crödde

Links: De negentiende-
eeuwse boerderij de
Crödde gaat in 1973 door
kortsluiting in vlammen op.

Twintig loodsen, brandstoftoverslag, ondergrondse tanks, drie kantoren en een bedrijfskantine vormen het defensiecomplex in Oude Molen.

DIESEL EN MACARONI OP BEWAAKT MILITAIR COMPLEX

Aan diezelfde Cröddendijk verrees circa tien jaar na de oorlog een groot gebouwencomplex van Defensie. De loodsen, op het voormalige grondgebied van landgoed De Bannink, dienden als opslagmagazijn tijdens de Koude Oorlog. Voertuigen en levensmiddelen stonden klaar om bij een inval van de Russen de Nederlandse troepen te bevoorraden.

‘Pssst, wegwezen’, kregen nieuwsgierige snotjongens te horen als ze in de buurt van het complex kwamen. Voor het hek hielden soldaten in wachthuisjes de buitenstaander op afstand. Vanaf de jaren tachtig liepen er bewakers met honden rond het complex.

Omdat het militaire complex een bewaakte toegang had, sprak het tot de verbeelding van de buurt. Er zouden grote hoeveelheden munitie opgeslagen zijn. Levensgevaarlijke staatsgeheimen waar niemand het fijne van mocht weten.

Het ‘kamp’, zoals het complex in de volksmond heette, bezorgde de Cröddendijk het eerste stuk verharde weg om legervoertuigen ruim baan te geven. Tot dan toe was de dijk een zandweg die in slechte staat verkeerde. Maar ook vuile was en beroete moestuinen vielen omwonenden ten deel. Door de brandweeroefeningen van de militairen stegen er geregeld grote rookkolommen op uit het omringende bos. Een keer per jaar was er een grote calamiteitenoefening waarbij korpsen uit Bathmen, Deventer en Diepenveen betrokken waren.

WERKGELEGENHEID MILITAIR COMPLEX

Het Militair Complex Bathmen, zo genoemd om geen verwarring te scheppen met het complex aan de Spanjaardsdijk in Lettele, bood vroeger werkgelegenheid aan zestig burgers en tientallen militairen méér dan nu. Toen de dienstplicht nog gold werd er bij drukte een bus dienstplichtigen aangevoerd.

Tegenwoordig werken er slechts vier militairen op een totaal van 55 medewerkers. Het burgerpersoneel komt uit een straal van dertig kilometer rondom Oude Molen. Twee werknemers komen uit Oude Molen zelf.

Enkele omwonenden maakten in de jaren tachtig bezwaar tegen de oefeningen omdat ze last hadden van het roet. De toenmalige majoor organiseerde naar aanleiding van de klachten een open dag en waarschuwde sindsdien als er weer een grote oefening op de planning stond. Het ministerie van Defensie ontkwam er in die tijd ook niet aan meer openheid te geven omdat de eigen rijksvergunningen werden afgeschaft en het aan steeds meer civiele wet- en regelgeving moest voldoen.

Aan de grote brandweeroefeningen kwam een eind toen er strengere milieu-eisen gingen gelden. Dergelijke oefeningen mochten alleen nog op gecertificeerde trainingslocaties plaatsvinden en de oefenplaats aan de Cröddendijk verviel. De oefeningen waren ook minder nodig omdat het risico van een calamiteit op het complex veel kleiner werd door branddetectiemiddelen en blusinstallaties.

Grote rookkolommen stegen regelmatig op uit het bos door brandweeroefeningen die de militairen hielden

SIBERIË

Defensie verhardde het eerste stukje van de Cröddendijk, bij de hoofdingang van het militair complex. De dijk was namelijk een in slechte staat verkerende zandweg die menige boer uit de slaap hield als er weer eens iemand vast zat in de modder. Boeren werden geregeld uit bed gebeld om met paard of tractor de vastloper te verlossen.

Het gebied in de omgeving van de Cröddendijk, Assinksteeg, Aarninksweg werd in de volksmond 'Siberië' genoemd vanwege de slechte berijdbaarheid. In 1965 is de Cröddendijk volledig verhard. Aanwonenden betaalden dertig jaar lang baatbelasting voor de aanleg en het onderhoud. Het tarief werd berekend naar gelang het aantal strekkende meters van het land dat aan de weg grensde.

De zanderige Cröddendijk in de jaren dertig.

Uitkijkpost wordt speelplek

Aan de Kiekenbeltsweg ligt naast het militair complex nog een defensieobject. De Kiekenbelt afgeleid van 'kijkbult' is waarschijnlijk een restant van een aarden wal die werd opgeworpen om de naastgelegen voormalige handelsroute te beschermen. Vanaf de veertiende eeuw werden deze landweren aangelegd als natuurlijke barrières ontbraken. De wallen werden dicht beplant om ze ondoordringbaar te maken.

De 'kiekenbult' bleek eeuwen later voor kinderen van Oude Molen een ideale speelplek waar ze vele speeluurtjes doorbrachten. De leerlingen van De Heideschool liepen soms naar de Kiekenbelt voor hun gymnastiekles.

VUILE WAS ONTHULT MYSTERIE 'HET KAMP'

Wat er op het 'militair kamp' aan de Cröddendijk gebeurde was lange tijd ongewis. De jeugd speelde wel eens thuis bij de majoor, onder wiens leiding het complex stond, maar kwam niet op het kamp zelf. Ook hoorden de omwonenden wel de sirenes maar ze wisten niet wat er precies plaatsvond. Totdat ze in de jaren tachtig klaagden over vuile was en roet in de groentetuin als gevolg van de brandweeroefeningen die er gehouden werden. Adjudant Dalemans van de brandweer nam de klachten serieus en na een telefoontje over de beroete was kwam hij direct langs bij Willy Timmermans-Jurriëns die er vlak bij woonde. Dat de vereiste hinderwetvergunning er niet was speelde waarschijnlijk een rol bij zijn snelle actie. Ook Plaatselijk Belang was bij het gesprek aanwezig. Dalemans speelde handig op de situatie in en vroeg een paar jongens van Oude Molen een middagje brandweerman te komen spelen op het complex. Ze mochten spuiten en met schuim blussen. De buurt kreeg op een avond een rondleiding en werd getraceerd op koffie en koek. Eindelijk konden ze eens binnen kijken. Ook kondigde Defensie vanaf die tijd de brandweeroefeningen aan, zodat de was op tijd naar binnen kon.

Indianenverhalen ten spijt stonden er in het depot ten tijde van de Koude Oorlog slechts voertuigen en voedsel.

Nog steeds liggen er veel etenswaren opgeslagen nu de cateraar van Defensie er is gevestigd. Deze afdeling zorgt voor eten en drinken voor militairen op oefening of bij uitzending. Daarnaast is er een loods met gevechtsrantsoenen van lang houdbare voedingmiddelen zoals ham, macaroni en bonen.

Per jaar komen er ruim 50.000 afgevulde jerrycans uit Oude Molen

Tot in de jaren negentig liep een bewaker met hond dagelijks rondes bij het militair complex aan de Kiekenbeltsweg/Holterweg. Het bord hangt nog op de omheining.

De levering van olie, smeermiddelen, chemicaliën en onderhoudsmiddelen is sinds de jaren zeventig een belangrijke taak van het complex. Defensie bouwde er een brandstofoverslaginstallatie bij met vier ondergrondse brandstoftanks van elk honderd kubieke meter. Twee zijn gevuld met diesel, één met benzine en één met kerosine. Hiermee bevoorraadt het Militair Complex Bathmen alle militaire tankstations in Nederland.

Als enige binnen het Nederlandse leger beschikt het complex over een brandstofinstallatie die tankauto's en jerrycans kan afvullen. De jerrycans gebruikt Defensie bij oefeningen en uitzendingen om kachels en aggregaten aan de gang te houden op plekken waar geen tankauto kan komen. Per jaar komen er ruim 50.000 afgevulde jerrycans uit Oude Molen.

De unieke brandstofoverslaginstallatie, die aan strenge milieu- en veiligheidseisen voldoet, is niet zomaar te verplaatsen. Daardoor zal de locatie in Oude Molen niet snel verdwijnen terwijl kostenbesparingen van Defensie het complex in Lettele wél bedreigen.

Het eens geheimzinnige defensiecomplex aan de Cröddendijk bestaat tegenwoordig uit twintig loodsen, brandstofoverslag, ondergrondse tanks, drie kantoren en een bedrijfskantine. Dit enorme complex in het kleine Oude Molen zorgt ervoor dat Nederlandse defensievoertuigen over de hele wereld in beweging blijven.

"Het zou levensgevaarlijk zijn, terwijl er gewoon kaas lag"

Roel Dokter was jarenlang hondengeleider bij het Militair Complex Bathmen.

"Er waren toentertijd acties van Rara-groepen die het voorzien hadden op tankstations en militaire complexen. Er zijn actiegroepen

gepakt die met dienstroosters van complexen in heel Nederland op zak liepen. Ieder militair complex had twee hondengeleiders, met pistool en uniform. Als de bewaking aan de poort naar huis ging, kwamen wij met diensthonden. Ik wisselde af met collega Henk Krommendijk.

De mensen uit Oude Molen dachten dat het een gesloten complex was als ze hier aan de poort kwamen. Maar als ze gewoon zouden vragen of ze naar binnen mochten, dan mócht dat. Er deden veel indianenverhalen de ronde. Dat ging van vader op zoon. Daar mag je niet gaan spelen! Er zou munitie liggen, het zou levensgevaarlijk zijn. Staatsgeheim. Daar kon je tegen lullen wat je wilde. Terwijl er gewoon kaas lag.

In 2000 is de hondengeleidersfunctie opgedoekt. Een paar weken later was er een grote inbraak. Ze zijn met een auto door de omheining gereden, door het bos aan de kant van de Holterweg.

De bedrijfsbrandweer oefende één keer in de twee weken en één keer per jaar werd een grote oefening gehouden. Daarbij werd nagespeeld dat de brandstofopslag de lucht in ging. De bedrijfsbrandweer, zo'n dertig man, en de korpsen Bathmen, Deventer en Diepenveen deden eraan mee. Een grote betonnen oefenplaat van vijftig bij vijftig meter werd volgepakt met oude jerrycans. Daar zat een restant afgekeurde brandstof in om het zo echt mogelijk te laten lijken."

TIJDLIJN

Herdenkingsplaats V1 lanceerplaats

1940

Duitse soldaten trekken 10 mei door
Oude Molen

1941

Vorderen auto's in mei in gemeente
Diepenveen

1943

Inname radio's bij Café Spikker in
Lettele, begin juni

1944

Amerikaanse bommenwerper stort 8
maart neer bij Bathmenseweg 11

1944

Eerste lancering V1-raket vanaf
lanceerbasis op hoek Oostermaatsdijk /
Oerdijk, 16 december

1944

V1 verwoest huis aan Cröddendijk
op 19 december

1945

Startbaan V1
opgeblazen op 29 maart

1945

Boerderij familie Markvoort verwoest
op 24 maart

1945

Boerderij Het Java
verwoest op 30 maart

1945

Bevrijding
Oude Molen op 9 april

1956

Militair complex
gebouwd

1973

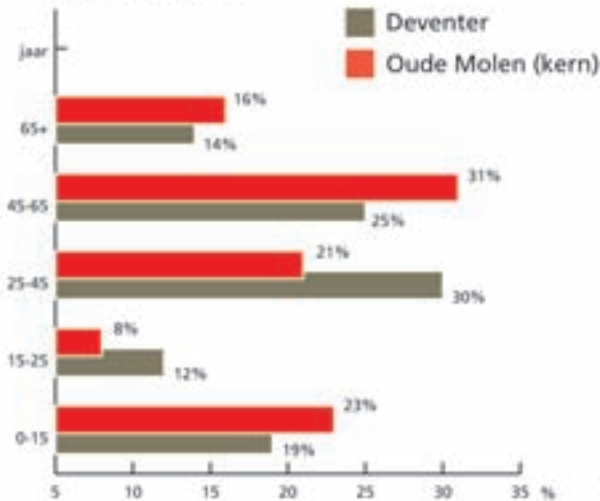
Boerderij de Crödde brandt af op 18
mei

Bevolking

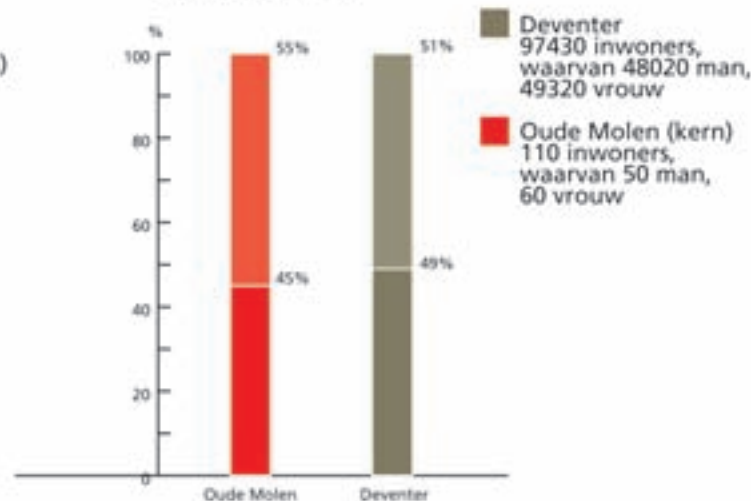
In de kern van Oude Molen wonen volgens de meest recente gegevens van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) 110 mensen. De bevolking van de buurtschap is de laatste decennia niet toegenomen. In 1950 woonden er in de huidige kern van Oude Molen zelfs meer dan 110 mensen. De lichte krimp is vooral te verklaren door de gebruikelijke grotere gezinnen in het midden van de twintigste eeuw.

Nederland telde in 1950 tien miljoen inwoners, in 2009 was dat aantal toegenomen tot 16,5 miljoen inwoners. Oude Molen is een witte vlek op de bevolkingskaart van ons land. Het bestemmingsplan van de gemeente stond en staat de bouw van nieuwe woningen niet toe. Slechts bij hoge uitzondering zijn de afgelopen jaren in de kern van Oude Molen enkele huizen bijgebouwd.

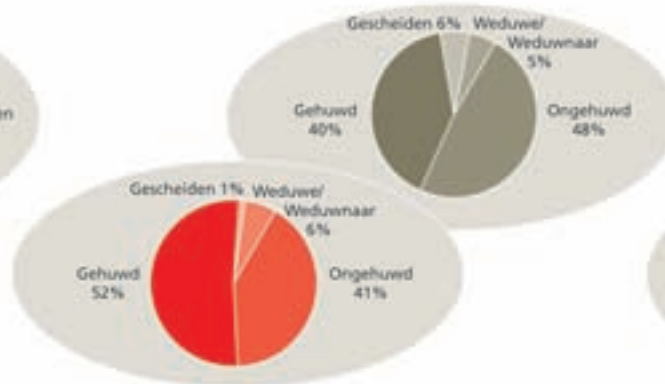
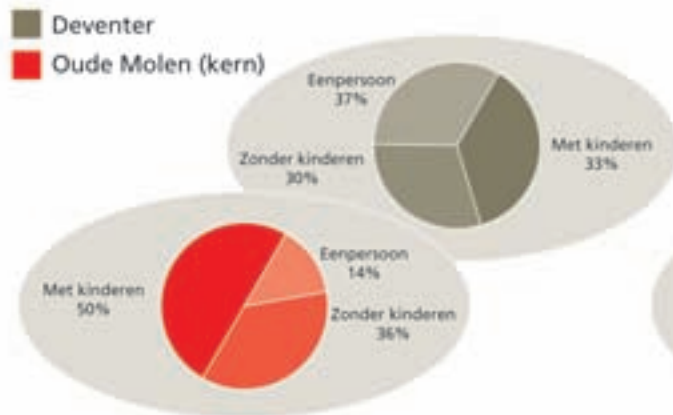
LEEFTIJDOPBOUW
per 1 januari 2009

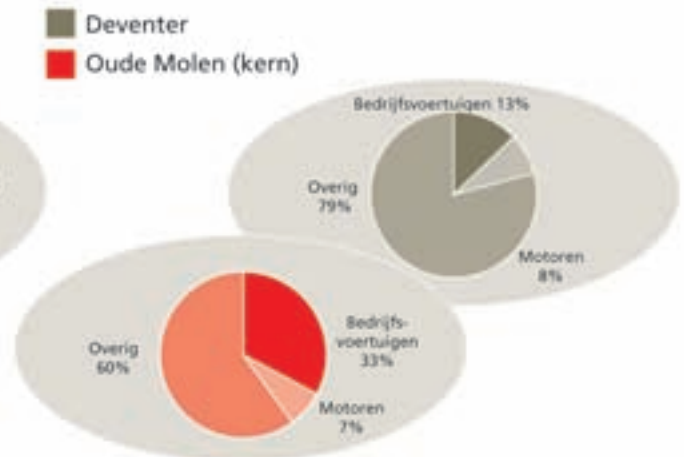
VERDELING MAN/VROUW
per 1 januari 2009

HUISHOUDENS NAAR
BURGELIJKE STAAT & NAAR SAMENSTELLING
per 1 januari 2009

MOTORVOERTUIGEN
per 1 januari 2009

Oude Molen is enigszins vergrijsd, zo blijkt uit de CBS-gegevens van de bevolkingsopbouw. Het percentage kinderen tot vijftien jaar in Oude Molen (23 procent van de totale bevolking) is nagenoeg gelijk met het landelijke gemiddelde (24 procent) en ligt zelfs hoger dan in de rest van de gemeente Deventer (19 procent).

In de categorie van 25 tot 45 jaar zijn de cijfers minder florissant in Oude Molen. Slechts 21 procent van de bevolking in de buurtschap bestaat uit inwoners in die leeftijdscategorie, terwijl in de rest van de gemeente Deventer 30 procent is en landelijk zelfs 34 procent. Dat die cijfers zo afsteken is vanzelfsprekend te verklaren uit het ontbreken van nieuwe woningen voor startende gezinnen.

Ook het percentage inwoners in de categorie van 45 tot 65 jaar (31 procent) ligt hoger dan in de rest van de gemeente Deventer (25 procent) en het landelijke gemiddelde (27 procent).

Grondgebruik

In de definitie van de gemeente Deventer en het CBS is Oude Molen slechts 80 hectare groot. Het is de kern waarop de bevolkingsgegevens zijn gebaseerd. De kern is wat bij de grotere bebouwde gebieden de bebouwde kom heet. Oude Molen heeft echter naast de kern ook een enorm buitengebied. Dat is de reden om de verdeling naar grondgebruik te baseren op het bereik van de schoolkring Heideschool. Dat gebied is bijna 900 hectare groot. In vergelijking met het gemiddelde in Nederland is Oude Molen heel groen; slechts 10 procent van de oppervlakte wordt gebruikt voor wegen en bebouwing (Nederland 21 procent). Van de rest heeft 51 procent een agrarische bestemming en 39 procent is natuur. In vergelijking met de 14 procent natuur als gemiddelde voor heel Nederland hebben de inwoners van Oude Molen een bevoorrechte positie.

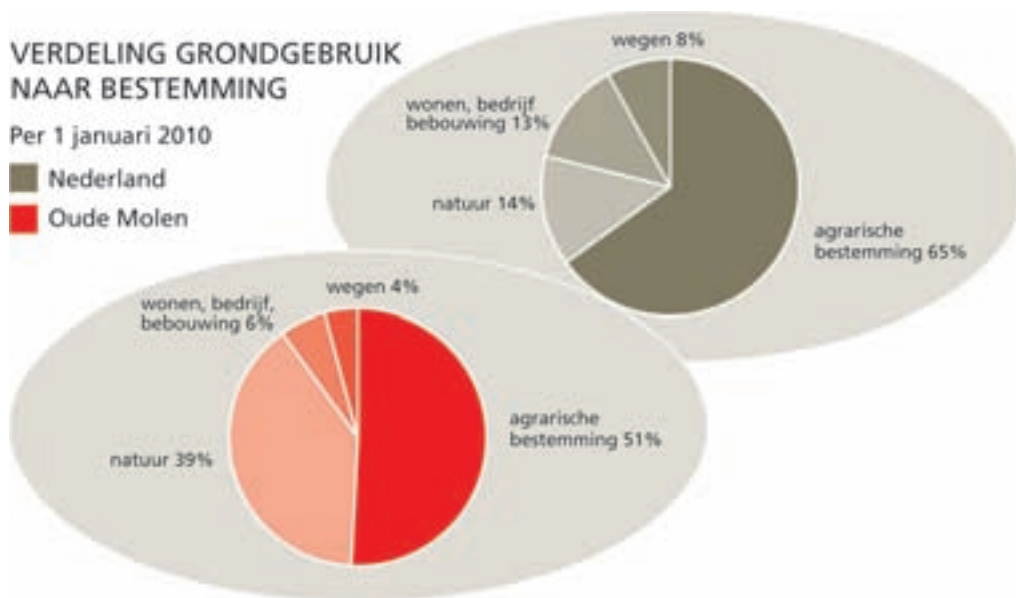
DEFINITIE BUURTSCHAP OUDE MOLEN ANNO 2010 WAAROP DE GEMEENTE DEVENTER (EN HET CBS) HUN STATISTIEKEN BASEREN

Bathmenseweg	even no.'s 2 t/m 8 oneven no.'s 1 t/m 3
Cröddendijk	13, 28
Holterweg	even no.'s 116 t/m 132 oneven no.'s 119 t/m 131
Oostermaatsdijk	no. 1A, 2 en 4
Oude Molenweg	alle

VERDELING GRONDGEBUIK NAAR BESTEMMING

Per 1 januari 2010

■ Nederland
■ Oude Molen

Bathmenseweg - Zomer 2010

Van Bathmen naar Lettele

De Bathmenseweg is de verbindingsweg van Bathmen naar Lettele. Wegen die een bestemming aangaven werden ook 'van - naar'-wegen genoemd. Zo komen op oudere kaarten ook de namen 'Grindweg van Bathmen naar Lettele' en 'Weg van Bathmen naar Linde' voor. In de volksmond zijn ook nog wat oudere namen bekend. Bijvoorbeeld Lettelsche weg (niet te verwarren met de Lettelerweg, ooit de verbindingsweg tussen Schotwillemsweg en de Diepeweg in Lettele) voor het nu geasfalteerde deel en het 'Beukenlaantje' voor het zuidelijk stukje zandpad.

De Heideschool, het hart van Oude Molen

De komst van pastoor Dröge naar Lettele luidde onbedoeld de bloei van de buurtschap Oude Molen in. Dröge en het kerkbestuur wilden in 1937 dat katholieke leerlingen op een rooms-katholieke school onderwijs zouden volgen. In Lettele werd daarop een nieuwe en katholieke school opgericht. Op zijn beurt bouwde het gemeentebestuur van Diepenveen een school voor het openbare onderwijs in Oude Molen.

De bestaande school aan de Oerdijk was sterk verouderd. De keus viel op een terrein, zo dicht mogelijk bij de Holterweg. De Bathmenseweg werd zo niet alleen de doorgangsweg van Bathmen naar Lettele vice versa, maar nummer 7 was 46 jaar lang vijf dagen per week eindbestemming van tientallen leerlingen. De school, in de wijde omtrek bekend als de Heideschool, vormde tot 1984 het hart van de buurtschap Oude Molen.

Aan het eind van de zomer van 1938 werd de nieuwe school opgeleverd. Een paar grote Amerikaanse eiken en verschillende dennenbomen omringden het schoolplein. Ten zuiden van de school was het verder één groot heideveld. De naam van de 'openbare lagere school Lettele' veranderde daarmee snel in 'Heideschool'.

De Heideschool was begin 1938 al geliefd, nog voordat er één steen gestapeld was.

Gevierd bij de aannemers in de zeer wijde omtrek. Achtenzestig aannemers schreven in op de openbare aanbesteding voor 'een Openbare Lagere School met twee lokalen en een rijwielbergplaats'. Getroffen door de grote crisis van de jaren dertig wilden ambachtslieden wel wat kilometers reizen voor een aanzienlijke opdracht.

Burgemeester Arriëns bracht op 22 februari van dat jaar een overzicht uit met aannemers van Vriezenveen tot Kampen en van Zwollerkerspel tot Apeldoorn. Uit deze waslijst werd de gebroeders Rattink uit Bathmen het werk gegund. Niet om een lokale ondernemer te steunen, maar Rattink was met 8285 gulden de goedkoopste. Aannemer Bessels uit Wilp werd door het Bathmense bouwbedrijf met een tientje verslagen.

Nieuwbouw werd in de eerste helft van de vorige eeuw nog niet belemmerd door al te veel regels en vergunningen. Pas op 23 februari 1937 werd door het gemeentebestuur een verzoek van het kerkbestuur van Lettele om een katholieke school te mogen openen, ingewilligd.

Een jaar eerder kwam pastoor Dröge naar Lettele en het was hem een doorn in het oog dat katholieken en niet-katholieken bij elkaar in de banken zaten.

LETTELE EN OUDE MOLEN GESCHIEDEN

Dat katholiek Lettele gebruik maakte van het recht op een eigen school namen de niet-katholieke inwoners het dorp soms niet in dank af. Het gevoel heerste dat niet-katholieken in het dorp Lettele niet welkom waren. De oud-leerlingen van de openbare school aan de Oerdijk waren weggestuurd en dat viel niet goed.

Inwoners van Oude Molen trokken meer nog dan voorheen naar Bathmen. Andersom leek Lettele de rug richting Oude Molen te keren. De oprichting van Plaatselijk Belang is daarin kenmerkend. Op 1 maart 1932 werd in het Deventer Dagblad de oprichting van Plaatselijk Belang Lettele-Linde-Oude Molen aangekondigd. De zwagers Gait Heuvelman en Jan-Willem Broekmaat hadden zitting in het voorlopige bestuur namens Oude Molen. Plaatselijk Belang leidde een stil bestaan. Bij de heroprichting, begin 1946, waren de vertegenwoordigers uit Oude Molen al niet meer aanwezig. PB was officieel onafhankelijk, maar opmerkelijk genoeg was pastoor Dröge als raadgever bij elke vergadering aanwezig.

Begin jaren vijftig was er een crisis in PB Lettele-Linde, zo blijkt uit de notulen. De 'belangenvereniging'

Overall in Nederland was het confessioneel onderwijs in opkomst, een gevolg van het recht op bijzonder onderwijs sinds de nieuwe Schoolwet van 1920. Wet-houder Bernard Krijt maakte zich sterk voor openbaar onderwijs in de oostelijke hoek van de gemeente Diepenveen en ging op zoek naar een lapje grond voor nieuwbouw van de openbare lagere school in Lettele.

voelde weinig vertrouwen onder de schaarse leden.

De gemeente bleek daarnaast de belangenvereniging niet serieus te nemen, doordat er door het gemeentebestuur 'nooit op verzoeken wordt gereageerd'. Daarnaast vroeg het (katholieke) bestuur zich af waarom er geen protestantse leden op de vergaderingen verschenen. Op een vergadering in 1951 vroeg het bestuur van PB zich tegelijkertijd af of 'het deel van Lettele dat bij de Oude Molen woont zich niet zonder meer Lettele wilde te noemen'. Volgens het bestuur van PB leverde dit verwarring op.

Pas aan het eind van de jaren zestig zocht PB weer toenadering tot Oude Molen. De naam werd weer officieel Lettele-Linde-Oude Molen en er werd besloten dat steeds een bestuurslid uit Oude Molen afkomstig diende te zijn. Overigens zijn tot op de dag van vandaag leden van PB in Oude Molen dun gezaaid.

Het gebouw aan de Oerdijk met vier lokalen was verouderd. Zo waren er klachten dat de wc's niet meer schoon te maken waren. Bovendien was het gebouw ook te groot voor alleen niet-katholieke leerlingen. Een gemeente-ambtenaar telde in 1937 164 leerlingen in Lettele, van wie er maar dertig niet-katholiek waren.

Besloten werd om een nieuwe plek te zoeken 'dichter bij de Rijksstraatweg Deventer-Holten' om ook leerlingen te trekken die op dat moment waren uitgeweken naar de openbare scholen in Loo, Bathmen en Schalkhaar. De keus van de gemeente viel op een stuk grond 'aan de Bathmensche Molen- en Kerkweg', zoals de gemeenteraad de weg ten onrechte aanduidde. In de volksmond was de Bathmenseweg destijds beter bekend als 'Let-telscheweg'. Jan Stenvers, handelaar in delicatessen en dranken met een winkel in de Deventer Walstraat, wilde zijn land aan de weg wel verkopen. Hij ontving 2180 gulden voor de 5420 vierkante meter zandgrond met heide, dennen en een enkele berk.

Saterdag 30. Juli 1900
 De Opzichter I. Schilder
 Apeldoorn Gemeente.
 Ten aanzien van buiten
 goet en bijstroom.

De Opzichter
 J. H. H. H. H.

BESPARING

Op de eerste bouwtekening voor de nieuwe openbare lagere school van gemeente-architect Jansen ging het er nog royaal aan toe. Totdat onderwijsinspecteur Ladage de schets onder ogen kreeg. Hij berekende vlotjes dat de nieuwe school met twee lokalen maar 500 gulden minder ging kosten dan de nieuwe rooms-katholieke school in Lettele met vier lokalen. Ladage zette daarop een streep door luxe als een bloemenbak, een overdekt speelplein, een portaal voor de toiletten en het spiegelglas voor de lokalen. Een besparing van honderden guldens. Rattink kon met de iets 'minder luxueus' uitgevoerde bouw beginnen.

De Bathmense gebroeders zetten op 12 april 1938 de eerste spade in de grond voor de fundering. Als opzichter had de gemeente de jonge ambtenaar Hofman aangesteld, ook decennia later nog ambtenaar Onderwijs in Diepenveen.

Voor 125 gulden per maand hield Hofman een dagboek bij, waarin hij per dag meldde hoeveel werklieden er aan de slag waren en wat er gebouwd was. Ook de weersomstandigheden bleven niet onvermeld. 'Gunstig', noteerde Hofman na de eerste werkzaamheden op 12 april.

Ook op zaterdag werd er aan de nieuwe school gewerkt. Twee schilders namen onder andere buiten de goot en het lijstwerk onder handen. Opzichter Hofman maakte er een notitie van.

Achtenzestig aannemers schreven in op de openbare aanbesteding voor 'een openbare lagere school met twee lokalen en een rijwielbergplaats'.

[illegible]

Links: Vanaf het huis van de familie Jurriëns ging het op maandag 19 september 1938 in optocht naar de nieuwe school. Bij Jurriëns hadden meester Dinkla en zijn gezin en juffrouw Oonk kost en inwoning.

Boven: Burgemeester Arriëns van Diepenveen verklaart met een toespraak de nieuwe school voor geopend.

Het eerste schoolbestuur van de 'nieuwe' school, onder aanvoering van Gait Heuvelman en Berend Rattink, probeerde intussen twijfelende ouders over de streep te trekken. Met succes want op de eerste schooldag, 19 september 1938, trokken 53 leerlingen het nieuwe gebouw in. Ruim twintig méér dan het aantal niet-katholieke leerlingen dat in het oude gebouw les kreeg. Het interieur was, ook al met het oog op de kosten, uit de oude school aan de Oerdijk meegenomen.

De leerlingen kwamen uit de wijde omtrek. Van de Bannink tot de Spanjaardsdijk, destijds nog aangeduid met Linde plus huisnummer, en van Java tot Okkenbroek kwamen ze in 1938 vaak lopend naar de nieuwe school. Van een aangebouwde woning voor de onderwijzer, tot dan nog wel gebruikelijk, was uit een oogpunt van financiën ook afgezien. De nieuwe hoofdonderwijzer Harbert Dinkla vond met zijn vrouw Janna en dochter Soetje eerst onderdak bij de familie Jurriëns, een paar honderd meter van de school. Het huis naast de familie Jurriëns betrok Dinkla in februari van dat eerste schooljaar en ook voor zijn opvolger zou het huis nadien als 'meesterswoning' dienst doen.

Vanaf huize Jurriëns toog op maandag 19 september een omvangrijk gezelschap richting nieuwe school voor de opening. Van de vijf sprekers die mooie woorden het zwerk inslingerden wenste wethouder Krijt dat het gebouw spoedig te klein zou zijn. Ook hoopte hij dat de school het centrale punt van de streek zou worden. Tot een gepland derde lokaal kwam het nooit. Maar de Heideschool, zoals de openbare lagere school in de volksmond ging heten, werd in de decennia daarna wel het kloppend hart van Oude Molen en wijde omgeving.

GRATIS KLOMPEN

Meester Dinkla en juffrouw Oonk vormden in 1938 het onderwijzend duo. Een juffrouw voor de jongste klassen en een meester voor de klassen 3 tot en met 6, zo bleef het al die jaren daarna. Al veranderde er steeds veel in het vrouwelijke deel van het onderwijzend koppel.

Binnen een paar jaar stonden achtereenvolgens Johanna Oonk, Greet Siccama, Ida Rotteveel, Nelly Dalhuyzen, Fennigje Struik en Willemmina Kleiboer voor de laagste klassen. Alleen Greet Siccama kreeg in januari 1939 een vaste aanstelling. Voor de 19-jarige onderwijzeres was het haar eerste baan. Ze kwam net als Dinkla uit Groningen en had als vrijwilligster op de vorige school van Dinkla in Lutjegast gewerkt. Siccama keerde in februari 1943 zelf terug naar Groningen. Ze had ontslag genomen nadat aan een 'belangrijke vriendschap' met een jongeman uit Oude Molen een eind was gekomen. Het vertrek van Siccama werd betreurd. Ze had snel naam gemaakt als de innemende jonge juffrouw naast de strengere en formelere hoofdonderwijzer Dinkla.

Dinkla probeerde in de beginjaren uit alle macht het leerlingenaantal boven het minimum van vijftig te houden, zoals de wet eiste. Dat lukte, al moest hij soms ver gaan om leerlingen over te halen naar zijn school te komen. Zo streed hij in de eerste jaren met de school in Schalkhaar om de gunst van een arm gezin aan de Oerdijk, halverwege Lettele en Schalkhaar. Door de kinderen van deze familie nieuwe klompen of schoenen te beloven, slaagde hij erin ze naar de Heideschool te laten komen.

De nieuwe openbare school te Lettele geopend

Maandagmiddag is te Lettele de nieuwe openbare lagere school aan den Lettelschen weg nabij den Ouden Molen officieel geopend. Hier een stuk van de school, met feestcommissie, autoriteiten, schooljeugd en belangstellenden.

De opening van de school beschreven in het Deventer Dagblad.

Onder Dinkla's leiding doorstond de school ook zonder problemen de oorlog. Als het even ging vonden de lessen doorgang. In het laatste oorlogsjaar werd de school wekenlang door Duitse soldaten bezet. Dinkla gaf de hoogste klassen een paar morgens per week thuis les, terwijl juffrouw Struik met de jongste kinderen in de kamer van de familie Jurriëns neerstreek. Dinkla schikte zich in de oorlog naar de wetten van de bezetter. In augustus 1941 werd bijvoorbeeld door hem het verzoek van het gemeentebestuur om een opgave van Joodse leerlingen ('bedoelde leerlingen zijn hier niet aanwezig') gewoon beantwoord. Het Okkenbroekse schoolhoofd Klaas Mol weigerde als enige in de gemeente Diepenveen opgaaf te doen. Dat bleef zonder consequenties.

Het snelle verloop onder de onderwijzeressen had met de oorlog te maken. Zo weigerde de opvolgster van Siccama, Rotteveel, in 1943 te tekenen voor de Kulturkamer, een door Joseph Göbbels opgericht instituut waarbij mensen in creatieve beroepen zich verplicht moesten aanmelden. Rotteveel moest daarop vertrekken.

In de laatste maanden voor de bevrijding kreeg de Heideschool met Fennigje Struik ook nog een onderwijzeres met Duitse sympathieën. Een week voor de bevrijding nam ze zelf de benen richting haar ouderlijk huis in Deldmsvaart.

In Oude Molen, in het huis naast de bakkerij van Nijenhuis, woonde de familie Gotlieb. Roelfina Gotlieb was onderwijzeres in Colmschate; haar werden eveneens Duitse sympathieën toegedicht. In mei 1945 werd zowel Struik als Gotlieb formeel door het nieuwe gemeentebestuur van Diepenveen 'wegens politieke redenen de toegang tot de scholen ontzegd'.

"In het speelkwartier deed de juffrouw gewoon mee."

Greet de Waard was 19 jaar toen ze haar eerste betaalde baan kreeg; zij werd onderwijzeres naast meester Harbert Dinkla op de Heideschool.

Ze kwam uit Burum in Groningen, waar ze als vrijwilligster al les had gegeven - naast hoofdonderwijzer Dinkla

- op de openbare school in Lutjegast. Ze is nu 92 en woont in Beverwijk.

"Ik denk met heel veel plezier aan Oude Molen terug. Vanaf het begin was het al zo fijn en gemoedelijk. Het was mijn eerste baan. Er waren toen veel meer onderwijzers dan er banen waren. Dinkla vroeg me te solliciteren. Met juffrouw Oonk en nog iemand anders moesten we een proefles geven. De burgemeester en de wethouder zaten ook in de klas. Ik had al een flater gemaakt bij burgemeester Arriëns; ik haalde Diepenveen en Diepenheim door elkaar. 'Nee', zei hij, 'dit is Diepenveen. Ik ben burgemeester van hééél Diepenveen'. Toch kreeg ik de baan." Het was januari 1939 en ze kreeg kost en inwoning bij de familie Jurriëns, waar ook Dinkla eerder onderdak vond. "Ik kreeg de mooie voorkamer bij de familie. Daar had ik prachtig uitzicht op de Cröddendiek. Op die weg maakte ik ook kennis met de hartelijkheid van de mensen.

Je moest in die tijd elke vrijdagmiddag zelf je salaris ophalen. De heenweg ging nog, maar terug door de sneeuw lukte het niet meer en werd ik opgepikt door een melkwagen. Dat was fijn." Op de fiets bezocht ze alle ouders van de leerlingen in de eerste drie klassen. "Ik ben bij veel boerengezinnen in de omgeving geweest. Ja, iedereen sprak dialect. Maar dat was geen enkel probleem. Ik was zelf ook een boerendochter, al waren de boerderijen in Oude Molen heel veel kleiner. In Oude Molen waren ook de winkels. Die van Broekmaat bij het Beukenlaantje staat me nog het meest bij. Daar kochten we alle cadeautjes voor sinterklaas." "Het was zo'n mooie school in zo'n mooie omgeving. Je keek uit het klaslokaal zó over de heide. Hier en daar stond een boompje. Aan de leerlingen heb ik uitsluitend goede herinneringen. In het speelkwartier was het touwtjespringen en bokspringen. En de juffrouw deed gewoon mee, hoor. Ik was nog maar negentien." Na het werk verpoosde zich vooral thuis, of bij haar vriendin Alie Klein Klouwenberg, de dochter van de caféhouder in Oude Molen. "Soms speelden we op zondag tennis. Ergens achter een huis in de Dortherhoek was een tennisbaan. In 1943 ben ik toch weggegaan. Niet vanwege de oorlog. Die was in Oude Molen toch verder weg, al was ik erg anti-Duits en kreeg ik daarvoor eens een waarschuwing van een politiemann in Bathmen. In '43 was een belangrijke vriendschap voor mij geëindigd en verlangde ik terug naar Groningen. Toevallig was er in Lutjegast weer een baan vrij. Maar de goede herinneringen aan Oude Molen koester ik."

"Ik kreeg om de haverklap een tik"

Soet de Graaf-Dinkla kwam met haar vader Harbert en moeder Janna in 1938 op driejarige leeftijd naar Oude Molen. Haar vader gaf les op de school. Dat was voor haar niet altijd even makkelijk.

"Ik herinner me het uitzicht op het enorme heideveld voor ons huis. We speelden ook later veel bij de familie Te Riele. Het was daar erg gezellig, daar heb ik heel goede herinneringen aan."

Met zes jaar moest ook de dochter van de hoofdonderwijzer naar school. Dat was niet altijd prettig. "Mijn vader was een formele man. Ik denk niet dat er ook maar een beetje de indruk ontstond dat hij me zou voortrekken. Toen ik bij hem in de klas kwam kreeg ik om het minste een tik over mijn vingers. Dat was helemaal niet prettig. Ik kan me herinneren dat ik later terug ben gegaan naar de klas met de juffrouw. Dat was beter voor ons allebei."

Soet de Graaf kijkt niettemin terug op een prettige tijd in Oude Molen. En ook met trots op de werkzaamheden van haar vader. "Ik ben trots dat mijn vader bij het opzetten van de school veel heeft kunnen betekenen. Ik denk dat hij het die eerste jaren best moeilijk heeft gehad om alles van de grond af op te bouwen. Ik kan me ook herinneren dat er vaak overleg was met de hoofdonderwijzers van Schalkhaar, Dijkerhoek, Espelo en Bathmen. Mijn vader had als hoofdonderwijzer ook wel gezag en werd door veel mensen geraadpleegd."

VERTROUWD KOPPEL

Met het aanstellen van Tiny Boswinkel keerde direct na de Tweede Wereldoorlog de rust bij de laagste klassen van de Heideschool terug. Dinkla verhuisde in 1946 naar Deventer en werd daar hoofd van een school in het voortgezet lager onderwijs. Jan Willem Leverink werd zijn opvolger. Zo ontstond het duo juffrouw Boswinkel-meester Leverink. Tientallen jaren een vertrouwd en zeer gezien koppel. Met de twee toegewijde en zachtaardige onderwijzers werd de Heideschool voor jaren een veilig en vertrouwd oord voor al die honderden kinderen in en rondom Oude Molen.

In veel plattelandsgezinnen werd alleen dialect gesproken. Veruit de meeste kinderen drukten zich dan ook alleen in het vertrouwde Sallands uit. Als een zesjarige zich een tikkeltje zenuwachtig voor de eerste dag op de school aan de Bathmenseweg meldde, eerst in april en later in september, begon juffrouw Boswinkel in de eerste klas hem of haar Algemeen Beschaafd Nederlands bij te brengen. Met spelenderwijs ABN leren begon het vergaren van de basiskennis. Spreken, lezen op de Aapnoot-Mies-leesplank en netjes tussen de lijntjes schrijven. Juffrouw Boswinkel leerde het generaties met haar bekende engelengeduld.

Meester Leverink was een sober man, wars van opsmuk of uiterlijk vertoon. De zachtaardige meester paste ook goed op de centen. Wellicht daardoor en om ouders niet zomaar op kosten te jagen werden er met Leverink als hoofdonderwijzer nauwelijks klassenfoto's gemaakt. Pas in 1973 legde een professioneel fotograaf leerlingen en onderwijzers vast. Af en toe werden er wel portretten gemaakt en soms, zoals hier, werd de nog jonge hoofdonderwijzer dan ook zelf gefotografeerd.

IJSBAAN OP HET SCHOOLPLEIN

In de strenge winter van 1979 was Oude Molen zomaar een ijsbaan rijker. Begin januari 1979 vroom het 's nachts wel 20 graden. Het bracht meester Wentink en enkele vaders op het idee een ijsbaan te maken op het voetbalveld achter de Heideschool. Meester Wentink was een groot sportliefhebber, die zijn leerlingen ook stimuleerde lid te worden van de sportvereniging in Bathmen of Lettele.

Met een giertank werd water op de hard bevroren zandvlakte tussen de twee goals gespoten, binnen een klein 'zanddijkje'. Binnen een paar dagen lag er vervolgens een prachtige ijsvloer die dagenlang dienst deed als de eerste natuurijsbaan van Oude Molen.

De beste schaatser van Oude Molen, Gerrit Stegink, die in 1985, 1986, 1997 driemaal een Elfstedenkruisje verdiende, bond de hoge noren onder en was in drie slagen aan de overkant van de ijsvloer.

Leerlingen hadden wat meer slagen nodig. En zo'n baan was eveneens handig om het 'pootje over' onder de knie te krijgen.

In andere winters werd er ook geschaatst op natuurijs, op een paar honderd meter afstand van de Heideschool, op een recht stuk van de Leide tussen de Oostermaatsdijk en de Bathmenseweg. Schuin tegenover de school, via het weiland van Smeenk, kon makkelijk de Leide bereikt worden. Als er langer dan een paar dagen ijs lag, organiseerde meester Wentink er ook schoolschaatswedstrijden.

Leerlingen binden de schaatsen onder bij het fietsenhok naast de natuurijsbaan. De opgespoten ijsbaan op het voetbalveld achter de Heideschool was in januari 1979 een groot succes.

Misschien nóg wel heugelijker was de tijd die buiten de twee lokalen werd doorgebracht. Rondom de hele school lag een immens schoolplein van honderden vierkante meters om te ontdekken. De heide en het bos, ook geliefde speel- en verstopplekken tijdens de grote middagpauze, daarbij niet eens meegeteld.

Op het heideveld groeide bij de start van de school hier en daar een verdwaald berkje of dennenboom. Later raakte het meer begroeid en bleek het ideaal om je te verstoppen als het eens nodig was. Toen in latere jaren een mobiele schooltandarts twee keer per jaar voor kwam rijden, zocht een angstige leerling uit een van de lagere klassen eens zijn toevlucht tot het heideveld. Om pas na uren, bij het weggrijpen van de tandartsbus, weer tevoorschijn te komen.

Van het grote voetbalveld achter het fietsenhok werd toch wel het meest gebruik gemaakt. Vaak door de 'groten', de leerlingen van de hoogste klassen. In de strenge winter van 1979 werd het voetbalveld omgetoerd in een echte schaatsbaan. Met behulp van giertanks sproeiden hulpvaardige vaders in een paar nachten de ijsbaan op. Een school met een eigen natuurijsbaan op het speelplein, waar was die verder in Nederland te vinden?

De Heideschool vormde zo het middelpunt van de buurt-schap. Oud-leerlingen bleven terugkomen om trots hun rapport te laten zien aan de meester en om de jaarlijkse bazaar of fancy-fair te bezoeken. Of ze verschenen op de feestelijke ouderavond aan het eind van elk schooljaar, waarbij alle leerlingen een toneelstukje opvoerden. Ook ouders, van wie de kinderen al jaren geleden de lagere school achter zich hadden gelaten, bleven terugkeren.

SINTERKLAAS

Eén keer per jaar werden de grote deuren in de poort van de Heideschool gebruikt: op 5 december als Sinterklaas op school kwam. Juffrouw Boswinkel maakte elk jaar in de weken voorafgaand aan de grote dag een prachtige tekening op het schoolbord van een sinterklaas op een witte schimmel.

De sint op het schoolbord zag er elk jaar hetzelfde uit. De bebaarde grijsaard die in levenden lijve de school met een bezoek verblijdde onderging nogal eens een metamorfose en kwam stevast met de auto en niet op een schimmel. Vooral de oudere leerlingen merkten dat op. Dan was de Sint wat klein van stuk, soms wat dik en een enkele keer droeg hij een bril. De oudercommissie slaagde er niettemin steeds weer in om de Sint en tenminste één Zwarte Piet naar de Heideschool te halen.

Cadeautjes konden door de 'groten' vooraf uitgezocht worden. De kinderen in de lagere klassen werden verast met een pakje. De traditie van sinterklaas werd door meester Dinkla al ingezet. Het speelgoed werd in die eerste jaren ook nog in Oude Molen gekocht; in de winkel van Broekmaat.

Verschillende Sinterklazen en Zwarte Pieten deden de Heideschool aan. Hoewel de Sinterklaas vaak uit Okkenbroek kwam werd hij met de auto door één van de leden van de Oudercommissie naar Oude Molen gehaald. Het paard liet hij in Oude Molen altijd op stal.

Links: De eerste klassenfoto in 1938.
 Rechts: Klas 1, 2 en 3 in het schooljaar 1944-1945.
 Achterste rij: juf Nel Dalhuijzen. Middelste rij vlnr Adriaan Rattink, Benny Koldewee, Johan Stoevenbeld, Dick Nijland, Appie Berends, Wim Krukkeland, Wim Heuvelman, Henk Kluin, Benny van der Werve. Voorste rij vlnr: Janny Stoevenbeld, Alie Manenschijn, Aleida Jurriëns, Jenny Zwiers, Reina Niemeijer, Soetje Dinkla, Henny Grootentraast, Willy Koldewee, Mina Mulderij, Rika Mulderij.

De school werd ook uitvalsbasis voor de activiteiten van de buurtvereniging, die in 1969 voortkwam uit de Oran-jecommissie. En juffrouw Boswinkel had achter in haar klas haar eigen bibliotheekfiliaal in een bergkast. Met beperkte openingstijden weliswaar; vrijdagmiddag een half uur nadat de school uitging. Toch werd daar door een vast publiek trouw gebruik van gemaakt.

LEERLINGENAANTAL

In 1938 kropen 53 leerlingen in de bankjes. Dat aantal steeg gestaag, maar de school heeft nooit meer leerlingen geteld dan 62. De babyboom na de oorlog kwam in Oude Molen maar langzaam op gang. In 1954, toen de kinderen, geboren in 1946 en 1947, zich op school dienden te melden, steeg het leerlingenaantal weliswaar voor het eerst naar 62, maar een jaar later telde de Heideschool weer 57 leerlingen. Aan het eind van de jaren zestig zakte het aantal leerlingen duidelijk terug; van 47 bij de start van het schooljaar in 1967 naar 33 in 1970.

Dat laatste aantal was duidelijk onder de kritische grens. Een lagere school diende volgens de wet ten minste 50 leerlingen te tellen. Alleen in bepaalde uitzonderingen werd daarvan afgeweken. Meester Leverink startte al met het opstellen van lijsten met verwachte nieuwe leerlingen en het beargumenteren van het verzoek om de school open te houden. Meester Henk Wentink, die Leverink in 1975 als schoolhoofd opvolgde, diende met de oudercommissie elke drie jaar een verzoek in bij de gemeente Diepenveen. Het gemeentebestuur verzocht dan op zijn beurt het ministerie om de Openbare Lagere School Oude Molen, ontheffing te verlenen voor nog eens drie jaar.

In 1980 deed Wentink nog eens beroep op bijzondere omstandigheden. Met als voornaamste argument dat de school een bijzondere rol in de gemeenschap vervulde hield hij de school nog eens drie jaar overeind. Hij verwachtte toen al dat het aantal leerlingen van 33 in 1980 daalde tot elf in 1983. Dat gebeurde ook. In 1983 was er geen houden meer aan. In Oude Molen mochten volgens het bestemmingsplan van de gemeente Diepenveen geen huizen gebouwd worden en jonge gezinnen streken nauwelijks op het platteland neer.

Verschillende ouders stuurden hun kinderen vanwege de te verwachten sluiting van de Heideschool al naar Okkenbroek of Bathmen. Dat versnelde de sluiting nog eens. Op de laatste klassenfoto in 1984 stonden naast meester Wentink en juffrouw Boswinkel nog negen leerlingen. Gevoetbald op het grote veld werd er toen al niet meer. Wel werd er door de laatste leerlingen driftig getuind in een eigen plekje naast de school. En nóg een voordeel: bijna had elke leerling zijn eigen wc.

Links: De klassen 1, 2, 3, 4, 5 en 6 in het schooljaar 1973-1974. Achterste vlnr Jeanet Zwienenberg, juf Boswinkel, Jenny Jansen, Erna Denneboom, Herman Grotentraast, Hans van Voorst, Erna Lenderink, Henk Berends. Middelste rij vlnr Marjan Grotentraast, Anja Dolman, Wim Hekkert, Janny Krijt, Jan Heuvelman, Erik Boode, Detje Krukkeland, Jan Berends. Voorste rij vlnr Margriet van Diepen, Ria Haverslag, Erna Boode, Gerrit-Jan Krukkeland, Erik Denneboom, Janny Berends, Zwier Veldhoen.

Rechts: De laatste schoolfoto in 1984. Achterste vlnr: Arnoud Wentink, meester Henk Wentink, Arjan Timmerman, Gert Vierhouten, juf Tiny Boswinkel. Voorste rij vlnr: Rianne Grotentraast, Geke Oolbekkink, Ilja Wentink, Jacco Denneboom, Ronald Wassink, Martin Haverslag.

Het schoolreisje in juni 1966 van leerlingen en moeders naar Hellendoorn.

Bovenste rij vlnr Jan Lenderink, Gerrit Bos, Truus Tuitert, Eppie van Ark, Jan Aaldert Baltes, Janny Krijt, Henny Lensink, Janny Welgraven, Rikie Kromdijk, Berti Welgraven, Herman Jansen, Henny Wittenberg, Rudie Welgraven, Wilma Twellaar, Piet Dolman. Derde rij vlnr Martie Krukkeland, Henny van Ark, Harry Wibbelink, Henk Jan Bos, Martina Schutte, Janny Hekkert,

Toosje van Schooten, Janny Braakhekke, Henny Wibbelink, Gerrie Flierman, Henk Jansen, Rinus Jansen. Staand en tweede rij vlnr: Jantje Braakhekke-Nijkamp, Gerritje Wibbelink-Lensink, Hanna Van Ark-Agterkamp, Alie Bos-Bolle, Betje Flierman-Lenderink, Joke Bos, Marjan Grotentraast, Detje Krukkeland, Ina Pakkert, Anja Lensink, Dries Zwienenberg, Ina Kloosterboer, Anja Dolman, Wim Hekkert, Stienie Hekkert, Dinie van Zeijts,

Alie Baltes-Jurriëns, Hermien Baltes, Alie Flierman, Dien Leverink, meester Jan Willem Leverink. Onderste rij vlnr: Rikie Bos-Bouwman, Rikie Grotentraast-Haarmann, juf Tiny Boswinkel, Derkjen Krukkeland-Preuter, Dikie Pakkert-Markvoort, Riek Krijt, Riek Lensink-Grotentraast, Janna Dolman-Kloosterboer, Anna Hekkert-Twellaar, Jet Jansen-Brilman, Willy Zwienenberg-Nijenhuis.

SCHOOLREISJE

Van het eerste tot het laatste jaar van het bestaan kregen de leerlingen van de Heideschool aan het eind van het schooljaar een verzetje: het schoolreisje. Meester Dinkla begon er al mee, zijn opvolger Leverink ging er mee door. Leverink was een bescheiden man, maar pakte uit met het jaarlijkse uitje. Nadat hij bij zijn eerste schoolreisje in 1947 nog met leerlingen van alle klassen in één OAD-bus stapte, splitste hij de school de jaren daarna in drieën; de ouders naar verschillende streken in Nederland, België of Duitsland, de 'kleintjes' met moeders en niet-schoolgaande kinderen naar Hellendoorn of

Harderwijk en de 'groten' naar Amsterdam, Rotterdam of Den Haag.

Leverink introduceerde later het driedaagse kamp naar Lunteren voor de hoogste klassen.

Op de fiets weliswaar, maar het was vaak de eerste keer in hun leven dat kinderen uit Oude Molen niet in hun eigen bed sliepen.

In de jaren zestig bracht Leverink ook voor de 'groten' de tripjes weer terug naar een eendaagse reis met de trein; Zuid-Limburg of Amsterdam waren weer geliefd. Bij terugkomst bij het café van Van der Wal stonden muziekkorps van Orpheus en de ouders al klaar voor de gebruikelijke rondedans op het plein bij het café.

Bij terugkomst stonden het muziekkorps van Orpheus en de ouders klaar voor de gebruikelijke rondedans op het plein bij het café

Leverinks opvolger Wentink zette de traditie van schoolreisjes voort. In de laatste jaren van de Heideschool waren er gezamenlijk schoolkampen met de school in Okkenbroek.

Ook in dat laatste jaar kwamen leerlingen nog van kilometers ver naar de Bathmenseweg gefietst, van de Ikkinksweg en de Oude Postweg tot de Assinksteeg en de bebouwde kom van Lettele. Door de jaren heen was de kring van schoolgaande kinderen bijna hetzelfde gebleven. Van de Spanjaardsdijk tot de Bannink gingen kinderen van niet-katholieke gezinnen naar de openbare school aan de Bathmenseweg.

Af en toe fungeerde de school ook als opvang voor leerlingen die het elders niet naar hun zin hadden. Zo kwamen in de jaren tachtig leerlingen uit Deventer en vanuit de Hooge Wegen bij Heeten naar de Heideschool. In het schooljaar 1963-1964 telde het leerlingenbestand zelfs een adres aan de Van Deinselaan in Enschede. Herman Haverkate verbleef dat schooljaar een aantal maanden bij zijn oom, politieagent Gerrit van Petersen, aan de Bathmenseweg en ging hier naar school. Iedereen was welkom op de Heideschool.

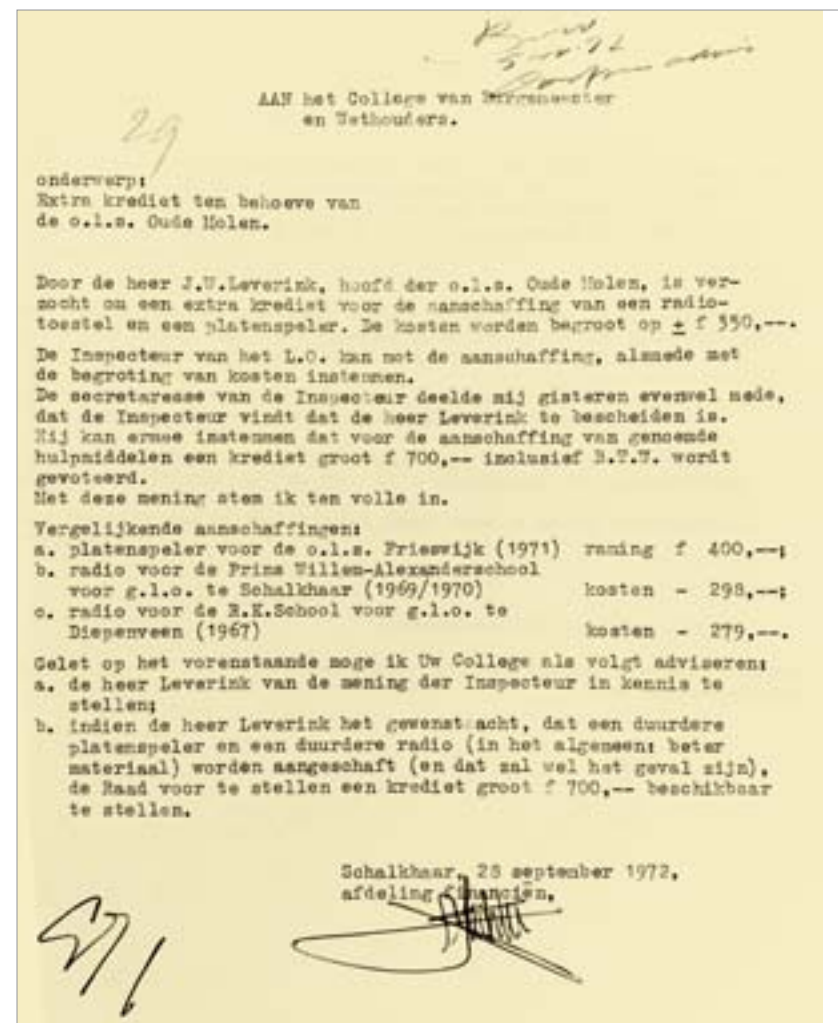
In de laatste negen jaar, de jaren dat Wentink de school leidde, werd er wel drastisch gemoderniseerd. Voorganger Leverink gaf prima onderwijs, zonder dat hij de gemeente Diepenveen veelvuldig om nieuwe leermiddelen verzocht. In het voormalige gemeente-archief zijn nog enkele handgeschreven en bescheiden verzoeken van Leverink terug te vinden.

Zo vroeg hij in 1966 een bijdrage voor plaatsing van een eenvoudige kachel van 145 gulden in zijn kantoortje. De onderwijsambtenaar wees daarop 208 gulden toe, voor een iets betere kachel. In 1972 kwam op het gemeentehuis in Schalkhaar het verzoek binnen voor een platenspeler en een radiotoestel. De onderwijsambtenaar tikte vlot de guldens af. De andere scholen in de gemeente hadden die apparatuur al jaren eerder laten aanschaffen.

Wentink vernieuwde echter het onderwijs en liet zich ook buiten het klaslokaal gelden. Zo kregen leerlingen aan het eind van de jaren zeventig voor het eerst gymnastiek, buiten het spelen op het schoolplein. In de sporthal in Lettele streek ook Oude Molen tweemaal per week neer.

Verder werd samenwerking met de school in Okkenbroek gezocht. Samen met ouder Fré Boode stond de nieuwe hoofdonderwijzer ook aan de wieg van een heuse schoolkrant, die huis aan huis in Oude Molen werd bezorgd. Zo wisten ze, ook nu de school kleiner werd, een grote kring over het wel en wee van school te informeren. Tot de zomer van 1984. Toen sloot de Heideschool definitief.

Het Deventer Dagblad besteedde in 1984 aandacht aan de sluiting van de Heideschool. In de regio had de school in 46 jaar een goede naam opgebouwd.

Meester Leverink was te bescheiden bevestigd de gemeente-ambtenaar nog eens. De Heideschool kreeg in 1972 zomaar 700 in plaats van de gevraagde 350 gulden voor de aanschaf van een radio.

"Als we de zandweg in fietsten was 't opeens meester"

Arnoud Wentink was één van de negen leerlingen van de Heideschool, bij de sluiting in 1984. Hij zat in de zesde klas en kon de lagere school nog net afmaken.

"Ik heb prima herinneringen aan de school. Een kleine school, met een groot schoolplein.

Geweldig om daar te kunnen spelen."

Net als zijn jongere zus Ilja kreeg hij les van pa Henk. "Dat was nooit een probleem. Het was eigenlijk vanzelfsprekend. We woonden in Lettele en we fietsten samen naar school. Onderweg was het papa voor en papa na. Als we de zandweg richting school indraaiden was het opeens weer meester. Ik heb nooit het gevoel gehad dat ik anders behandeld werd."

Meester Wentink bezorgde ook hem een fijne schooltijd, tegelijkertijd zag hij hoe het er na schooltijd aan toe ging. Zeker toen Wentink na het afscheid van juffrouw Boswinkel de enige leerkracht was. "Mijn vader was geregeld tot laat in de avond druk met school. Dat is niet het beeld dat ik van een moderne meester heb. Hij deed er veel voor. Ik kan me de ritjes naar Zutphen nog herinneren, waar we bij een bevriende drukkerij papier ophaalden. Dat kon hij in de lessen weer gebruiken. Dat alles om de school niet op kosten te jagen.

Hij had ook heel veel aan de ouders, die hem hielpen waar ze konden. Dat de school moest sluiten heeft hem echt heel veel pijn gedaan, zo heb ik later van mijn moeder gehoord. De gemeente beloofde hem ook van alles met een nieuwe baan, maar hij was wel een tijdje werkloos."

"Ik hoor nog het geluid als mijn vader met zijn trouwring op het schoolraam tikte, ten teken dat de pauze was afgelopen en we binnen moesten komen"

Toen hij begin 1995 plotseling overleed was Henk Wentink onderwijzer op een school in Schalkhaar. Arnoud: "Maar de band zoals met de Heideschool heeft hij daar nooit gehad."

Meester Wentink ontwikkelde - heel vooruitstrevend - zelf lesmethodes, bijvoorbeeld met rekentaken. In zijn poging om het maximale uit een leerling te halen eiste hij wel inzet. Ook van zijn eigen zoon. "Ik was niet zo goed in rekenen. We moesten onze rekentaken zelf nakijken. Om er van af te zijn bedonderde ik de boel. Mijn vader ontdekte het en gaf me straf. Hij was niet streng, maar je moest hem niks flikken. Ik moest in de kerstvakantie alle taken opnieuw maken. Dat was nog eens een wijze les. Wat ik leerde? Om het eerlijk te doen. Of om de boel beter te flessen natuurlijk, haha."

Op de terugweg van zijn werk als jurist bij een bouwbedrijf in Rijssen rijdt hij wel eens door Oude Molen. "De herinneringen blijven heel mooi. Ik ben al weer jaren weg uit Lettele en Oude Molen, dus de band is veranderd. Maar als ik langs de Heideschool rij zie ik geen woonhuis, maar nog steeds de school. Ik hoor nog het geluid van mijn vader die met zijn trouwring op het schoolraam tikte, ten teken dat de pauze was afgelopen en we binnen moesten komen."

"De sfeer was heel bijzonder, heel vertrouwd."

Toen in 1984 de Heideschool voor het laatst haar deuren sloot, eindigde ook voor Willie Timmerman-Jurriëns een tijdperk. De school was altijd belangrijk geweest in haar familie, zoals ook haar familie belangrijk was voor de school.

"Ik heb toch wel een paar tranen gelaten toen de school sloot. Nu mis ik het niet meer, maar ik vond de sluiting heel erg jammer. De Heideschool was zo belangrijk voor de band in de gemeenschap en ik wist toen al dat dat alleen maar minder zou kunnen worden. Ik geloof ook wel dat het gebleken is. Juist omdat de school bij de start leerlingen nodig had, kwamen de leerlingen van verder dan alleen Oude Molen. We vormden de schoolkring Oude Molen. Nu is Oude Molen toch weer vooral de buurtschap rond de molen."

Haar vader en moeder boden in 1938 onderdak aan hoofdonderwijzer Dinkla en namen later ook de verschillende juffrouwen in huis. In 1952 volgde Willie Timmerman haar twee oudere zussen naar de Heideschool. "Zoals zoveel anderen kreeg ik les van juffrouw Boswinkel en meester Leverink. School was niet altijd leuk, maar ik denk er wel met veel plezier aan terug. Het was zo'n beschermde wereld. De sfeer was heel bijzonder, heel vertrouwd. Daar droeg de omgeving natuurlijk ook wel aan bij."

Haar zoon Arjan maakte in 1984 deel uit van de laatste groep van negen leerlingen die les kreeg op de Heideschool, met Henk Wentink als enige leerkracht. Willie Timmerman hielp, net als andere ouders, op school waar ze kon en schiep er jaren voldoening in een fraaie schoolkrant te maken. "De sfeer op school was in die jaren wel veranderd. In de tijd van meester Leverink was er wat meer discipline, maar dat had ook met die generatie te maken. Onder Henk Wentink werd het wat losser en werd de leerstof moderner. Ik kon het met beide leerkrachten, en ook met juffrouw Boswinkel natuurlijk, heel goed vinden. Op die contacten kijk ik met het meeste plezier terug."

"In de tijd van meester Leverink was er meer discipline"

't Heideschooltje

In mien harte he'k verdreet,
noe 't schooltje doar zo stille en verloaten steet.
'k Kan nit genog woorden bedenken
om mien dankbaarheid te schenken,
an 't mooie schooltje, midden tussen 't greun.
Eens leerde ik hier van Juf,
het aap noot mies en teun.
En meester kon o zo mooi vertellen,
bie aardrijkskunde en geschiedenis.
Dit alles geet nooit meer uut mien gedachtenis.
Schooltje uut mien jeugd, wat bin'k blie,
da'k noa oe toe heb emeugd.
't Heideschooltje, 't hartje van de Olde Mölle,
't betekende zo vülle!!
46 joaren heft bestoan,
det noe toch zo mos goan??
Fijn, fijn schooltje van weleer,
ik doo oe toekommen alle eer.

Alie Baltes-Jurriëns
verwoordde haar gevoel
over de sluiting van de
Heideschool in een gedicht.
Het werd in de Bathmense
Krant gepubliceerd.

REACTIES UIT DE LAATSTE SCHOOLKRANT VAN 1984

De laatste negen jaar had de Heideschool een eigen schoolkrant. Ouder Fré Boode kwam met meester Henk Wentink op het idee. Ondanks een prijsvraag in de eerste editie bleef die schoolkrant, tot en met het zeventiende en laatste nummer, naamloos. Ouders Fré Boode, Gerrie Oolbekkink-Brinkman en Willie Timmerman-Jurriëns stelden samen met Wentink de schoolkrant samen. In het laatste nummer schreven tal van personen die een rol hadden gespeeld in 46 jaar Heideschool een afscheidsherinnering. Een bloemlezing:

Oud-burgemeester Crommelin van Diepenveen: "Ik heb zulke goede herinneringen aan mijn bezoeken daar; met sinterklaas of andere schoolfeesten of zomaar om met de meester te praten. Er heerste een moeilijk te omschrijven, warme sfeer."

"De school was één van de poten, waarop de buurt steunde"

Oud-voorzitter oudercommissie Jan Heuvelman: "Nu de school na 46 jaar wegens gebrek aan leerlingen gesloten moet worden, is dat een harde klap voor de hele buurt. Ik hoop dat de onderlinge band, bewaard mag blijven. En dat kan alleen door lid te blijven of te worden van de buurtvereniging Oude Molen."

Rikie van Voorst-Bolink, schoonmaakster van 1967 tot 1984: "Als de schooljeugd, bepakt met overal en schop, 's morgens naar school gaat, dan reken er maar op! Dan wordt er gegraven alsof er goud mee te verdienen is. Het resultaat is dan een gang vol zand. Ik zie ze liever andere spelletjes doen."

"Dan was er een rondedans op het plein"

Oud-hoofdonderwijzer Jan Willem Leverink: "We hebben nog altijd prettige herinneringen aan de schoolreisjes, die gelukkig altijd gezellig en zonder ongelukken zijn verlopen. In de tijd dat we met de trein waren ging het naar zee of Zuid-Limburg. In de eerste jaren werden we altijd opgewacht door Orpheus en de ouders. Dan was er een rondedans op het plein bij het café van Van der Wal."

Gerrit Stegink, voorzitter buurtvereniging: "Als je er goed over nadenkt, is het net of er een poot onder je stoel wordt weggehaald. Want zo is het toch; de school was één van de poten waarop de buurt steunde."

Oud-onderwijzeres juffrouw Boswinkel: "Weet u het nog? De floraliadag, die altijd werd gehouden omstreeks half september? Het begon altijd in mei. De kinderen kregen stekjes mee om op te kweken. De opgekweekte stekjes werden op floraliadag 's morgens op school ingeleverd. Een deskundige jury beoordeelde de planten. Voor de mooiste waren prijzen beschikbaar."

Hoofdonderwijzer Henk Wentink: "Over het algemeen is het een fijne periode geweest, waarin ik veel mensen uit de buurt heb leren kennen, die achter hun schoolje stonden en dat ook lieten merken door zich in te zetten voor de school als daar om gevraagd werd."

De laatste schoolkrant.

Het uiterlijk van de school veranderde in 46 jaar niet. Alleen de omgeving veranderde. Het grote heideveld was na 46 jaar meer bos dan heide. De foto's zijn uit 1957, 1963, 1984 en 2010.

De Heideboys voor op het vaste speelveld achter café Spikker in Lettele, tijdens een wedstrijd eind jaren '70. Achter vlnr Benny Kromdijk, Henk Willemink, Dick Meuleman, Hennie Klein Koerkamp, Ep van Schooten, Wim Meuleman, Jan Lenderink, Herman Meijer. voor vlnr: Gerrit Tuitert, Gerrit Jansen, Johan Jansen, Herman Jansen, Johan Wassink.

HEIDESCHOOL HAD EEN EIGEN VOETBALELFTAL; DE HEIDEBOYS

Oud-leerlingen van de Heideschool formeerden in 1976 een eigen elftal, de Heideboys. Het voetbalveld op het schoolplein was net te klein, dus werden er veel wedstrijden op het voetbalveld achter café Spikker in Lettele gespeeld.

Als tegenstanders fungeerden buurtteams als Zuidloo, Loo, Okkenbroek, Espelo en Oxe. Gerrit Jansen regelde de tegenstanders, Wim Meuleman was de voortrekker van het team en zorgde er voor dat er voldoende spelers waren. In de rode shirts van sponsor Bessem werd tot 1980 precies 49 wedstrijden gespeeld, 19 gewonnen, 24 verloren en zes remises.

Daarnaast speelde het team op zes toernooien. Dick Meuleman was de trouwste speler en deed 54 duels mee. Gerrit Tuitert (32 goals), Bennie Krommendijk (26) en Gerrit Jansen (24) waren de topscorers van het elftal, dat zelfs een clublied had. Wim Meuleman had het geschreven. Dat clublied raakte zo ingeburgerd dat ook bij feesten en partijen met inwoners van Oude Molen de dienstdoende band werd gevraagd om 'Op de grote stille heide' te spelen. Naar verluidt hief bijna de hele zaal dan de beginregel 'Bij de grote stille heide' aan. Het elftal speelde na verloop van tijd minder wedstrijden en hield na 1980 op te bestaan. Een enkele keer was er ook een dameselftal actief; de Heidegirls.

Clublied Heideboys

(op wijze 'Op de grote stille heide')

Bij de grote stille heide
Staat een hele kleine school
En met voetbal in de pauze
Maakten velen daar een goal

Refrein:

En al was de kans niet groot
Die de tegenpartij bood
't Was raak bij de heide
't Was raak bij de heide
Voor Heideboys

Bij de grote stille heide
Is er nu een voetbalclub
Iedereen die kan het weten:
Heideboys, dat wint de cup

Bathmenseweg 7, nu woonhuis van de familie Schutte.

KOPERS

Even laaide er nog een discussie op over wat er met de school diende te gebeuren. Verenigingen uit Lettele maakten zich sterk voor een culturele- en/of sociale functie en zagen er een nieuw onderkomen in. De Heideschool zou als dependance voor gemeenschapshuis De Spil kunnen fungeren en een belangrijke functie in Oude Molen blijven vervullen.

Zo toonden de peuteropvang, jongerenorganisatie JOL en het jeugdcultureel werk interesse. Ook de buurtvereniging Oude Molen sprak even mee, maar liet al snel weten geen interesse in een permanent onderkomen te hebben. Wethouder Oosterwechel vreesde dat de gemeente moest opdraaien voor de exploitatie van een nieuwe bestemming van de Heideschool. De gemeente was dat niet van plan.

Op het gebouw rustte geen hypotheek, de opbrengst vloeyde geheel in de gemeentekas. Besloten werd het te verkopen als woonbestemming. Makelaar Ruitenbeek waardeerde in mei 1984 het gebouw op 85.000 gulden. Aan de verkoop werd opmerkelijk genoeg geen ruchtbaarheid gegeven, ook niet toen Ruitenbeek opmerkte dat het een 'incourant en moeilijke verkoopbaar object betreft'. Dat zou meevallen. Alleen potentiële kopers die zich spontaan meldden kwamen in aanmerking.

Er meldden zich vijf gegadigden, onder wie één familie uit Oude Molen, de familie Van Voorst. Rikie van Voorst had sinds 1967 de school met toewijding schoongemaakt. Vele kilo's zand die de leerlingen van het speelterrein ongemerkt mee naar binnen hadden genomen voerde zij weer af. Van Voorst dong mee naar het object dat ze tientallen jaren had schoongeschrobd. Maar net als bij aanbesteding van de bouw in 1938 telden ook ditmaal sentimenten bij de gemeente niet: de school ging naar de hoogste bidder. Tonnie en Riny Schutte werden op 21 augustus 1984 eigenaar van het schoolgebouw voor de som van 91.000 gulden.

"Oh, dus hier heeft opa op school gezeten"

Het voormalige voetbalveld is nu een weide en het domein van pony's. Het oude fietsenhok is vervangen door een fraaie kapschuur en biedt onderdak aan twee auto's en een trailer. Anno 2011 herinnert aan de Bathmenseweg 7, buiten het gebouw, weinig meer aan de Heideschool. De school is nu het woonhuis van Tonnie en Riny Schutte en hun kinderen.

"We hebben niet het gevoel in een school te wonen", zegt Tonnie. "We krijgen ook niet veel reacties van mensen die hun oude school willen bekijken", zegt Riny. "Dat zou ook gek zijn, want het is gewoon ons woonhuis. Laatst fietsten wel een paar mensen langs. Ik hoorde hen zeggen 'Oh, dus hier heeft opa op school gezeten'."

In 1984 woonden ze nog aan de Wichinksweg in Lettele. Tonnie: "We zijn allebei buitenaf opgegroeid, dus we wilden graag wat meer ruimte om het huis. We wisten dat de school opgeheven zou worden.

In maart '84 heb ik de gemeente een brief geschreven met de vraag of we in aanmerking konden komen om het te kopen. In juni kwam er antwoord; we waren één van de vijf gegadigden. We hadden niemand iets verteld, om geen mogelijke kapers op de kust wakker te maken. De gemeente hield eigenlijk ook stil dat de school te koop kwam."

De Diepenveense raad wilde liever een andere gegadigde, Poppentheater TamTam, naar Oude Molen halen. Zo kon één klaslokaal in oude staat blijven en als theater dienen. Schutte bood 91.000 gulden; 16.000 gulden méér dan TamTam en de raad was snel om. "Iets eerder was er een kijkmiddag in de school. We konden een adviseur meenemen. Maar Riny en ik gingen bewust met ons tweeën, zodat we niet al te serieus geïnteresseerd leken. We waren blij dat we uiteindelijk het hoogste bod hadden uitgebracht."

Binnen in het gebouw is niets meer herkenbaar als school. Ze deelden zelf de ruimtes opnieuw in. Tonnie: "Alles is eruit gegaan. Alleen de deuren hebben we allemaal opnieuw gebruikt. Verder was er ook niks waardevols meer binnen. Op de kijkmiddag zag het er nog uit als een school, bij de overdracht was alles weg." Riny: "Ook de oude schoolbel was meegenomen. Erg jammer, want dat leek ons een leuk detail om in ons huis te verwerken."

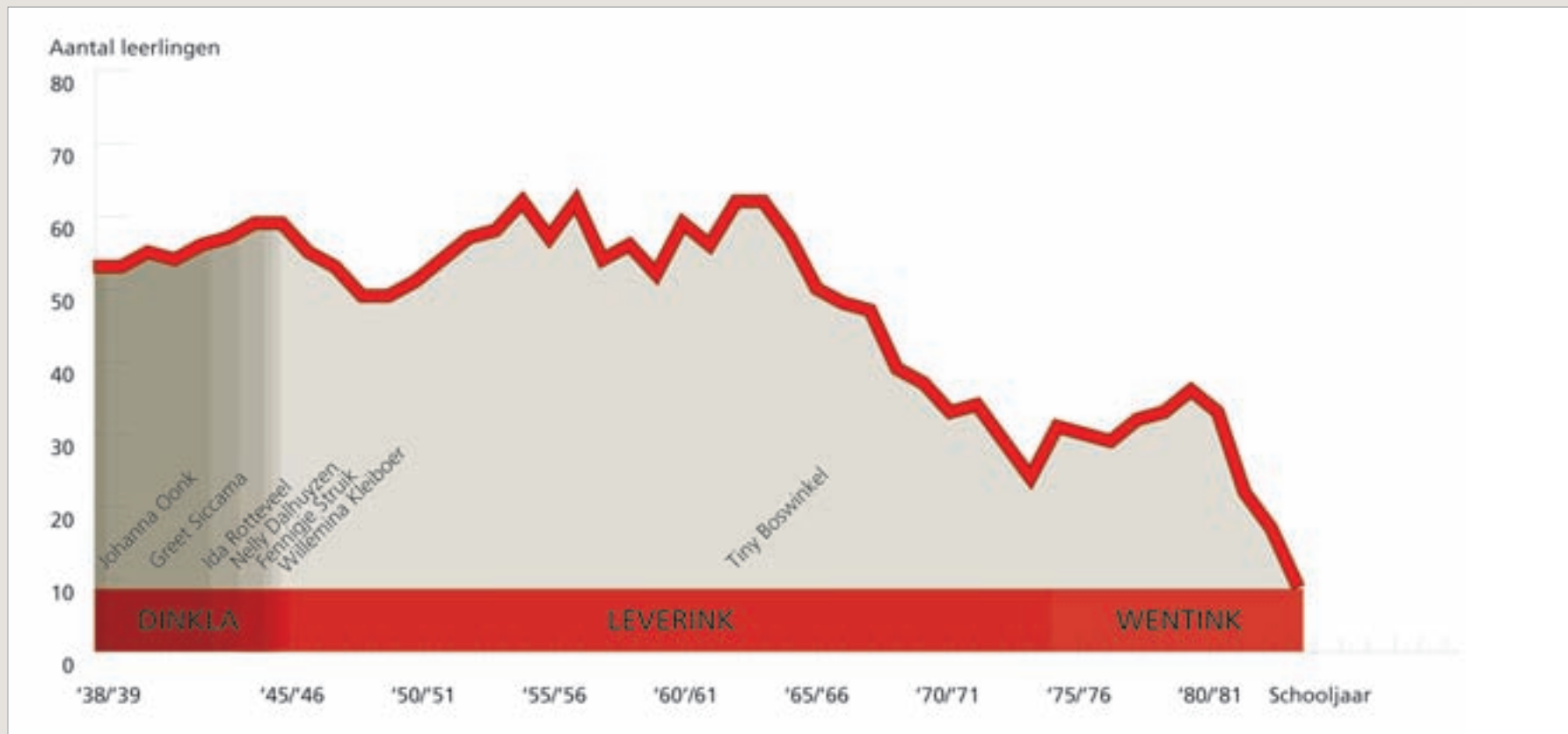
Alleen een porseleinen wasbak uit een klaslokaal bleef bewaard en is opnieuw gebruikt.

In februari 1985 begon de verbouwing. Na een paar maanden trokken ze in de half verbouwde voormalige school. Riny: "Ons huis was verkocht en we gingen hier op zolder wonen, in het oude handwerklokaal, totdat alles klaar was." Ook het schoolplein werd onder handen genomen. Een kleine vijftig jaar eerder ging dat terrein blijkbaar ook al flink op de schop. Tonnie: "We kwamen overal keien tegen, als een soort drainage. Overal zaten van die oude kloosterstenen in de grond. Die hebben we nog in ons terras verwerkt."

Tonnie Schutte werd een paar honderd meter verderop aan de Bathmenseweg geboren, maar ging in Lettele naar school. "Ik wilde eigenlijk ook wel

Alleen een porseleinen wasbak uit een klaslokaal bleef bewaard en is opnieuw gebruikt

naar de Heideschool, zoals andere kinderen uit de buurt. Maar we waren katholiek en dus werd het de school in Lettele. Later reden we hier wel eens met de pony's, gingen we het schoolplein over en de heide op. Het moet prachtig zijn geweest om hier op school te zitten en buiten te spelen." Riny: "Maar het is ook geweldig om hier te wonen."

Tussen 1954 en 1963 bereikte De Heideschool vier schooljaren het recordaantal van 62 leerlingen. Ongeveer vierhonderd leerlingen volgden in 46 jaar daar lager onderwijs.

PERSONEELSBESTAND:

Hoofd van de school:

Harbert Dinkla: 16 september 1938 - 16 september 1946
 Jan Willem Leverink: 16 november 1946 - 4 januari 1975
 Henk Wentink: 4 januari 1975 - 1 augustus 1984

Onderwijzeressen:

Johanna Oonk: 16 september 1938 - 1 januari 1939
 Greet Siccama: 1 januari 1939 - 1 februari 1943
 Ida Rotteveel: 1 februari 1943 - 16 augustus 1943
 Nelly Dalhuijsen: 16 augustus 1943 - 1 februari 1945
 Fennigje Struik: 1 februari 1945 - 30 maart 1945
 Willemmina Kleiboer: 1 april 1945 - 30 juli 1945
 Tiny Boswinkel: 4 augustus 1945 - 1 augustus 1982

TIJDLIJN

De Heideschool

1933

Verharding Bathmenseweg met grind

1938

Bouw en opening openbare lagere
school

1961

Aansluiting op drinkwaternet

1963

Aanduiding Lettele met huisnummer
vervalt, Bathmenseweg wordt nu
officieel en er volgt een hernummering

1976

Oprichting schoolelftal Heideboys

1979

Aanleg fietspad langs Bathmenseweg

1980

Einde schoolelftal Heideboys

1984

Sluiting Heideschool

De buurtvereniging

Het omvallen van de Oranjecommissie leidde op 16 oktober 1969 de oprichting van de buurtvereniging in. De leden van de Oranjecommissie, jaren verantwoordelijk voor de organisatie van het school- en volksfeest op 31 augustus en de kermis met Pinksteren, hadden een maand eerder een vergadering uitgeschreven. Er stond maar één punt op de agenda: terugtrekking van het hele bestuur en aldus opheffing van de Oranjecommissie.

Activiteiten werden steeds minder bezocht en om een en ander te financieren diende er steeds gecollecteerd te worden. Wat is er na het opheffen van een commissie wegens gebrek aan betrokkenheid logischer dan het oprichten van een nieuwe vereniging en zorgen dat mensen wél betrokken worden?

In Oude Molen was een vereniging met leden dé oplossing. De betrokkenheid van leden bij een vereniging was groter en er kon jaarlijks contributie worden geheven. Meester Leverink leidde de oprichtingsvergadering die 16e oktober in café 'De Oude Molen' en constateerde meteen dat met een opkomst van 32 potentiële leden sprake was van voldoende betrokkenheid bij het

initiatief. Leverink, hoofd van de school, werd benoemd tot adviserend bestuurslid. Het vijfkoppige bestuur werd democratisch door de aanwezigen bij openbare stemming aangewezen: Jan Bos met negentien stemmen als eerste, gevolgd door Joop Oolbekkink (17 stemmen), Siem van Diepen (13), Jan Heuvelman (12) en Henk Zwiers (11). Het bestuur van de buurtvereniging was in die eerste jaren een mannenbolwerk. Pas in 1981 trad de eerste vrouw toe tot het bestuur: Diny Bruil. Jan Bos had tot 1986 een zetel in het bestuur en was daarmee veruit het langst zittende bestuurslid. Later werd het lidmaatschap van het bestuur op zes jaar gesteld.

Jan Heuvelman werd de eerste voorzitter van de vereniging, die een maand later meteen uitpakte met een feestavond in zaal Boode. De toneelvereniging uit Schalkhaar voerde het blijspel 'De ooievaar vergist zich' op. Heuvelman gaf daarbij de aansporing mee dat de leden van de buurtvereniging voortaan zelf maar eens wat moesten klaarspelen op het gebied van zang of toneel. Tot midden jaren vijftig had de buurtschap ook een eigen toneelgezelschap, dat geregeld op de verhoging van café 'De Oude Molen' een blijspel opvoerde. Op 20 november 1971 werd die traditie nieuw leven ingeblazen en gaf buurtvereniging Oude Molen haar eerste uitvoering. Gekozen werd voor het toneelstuk 'De sukkel'.

Van toneeluitvoeringen tot puzzelritten en van fietstochten tot busreizen: de buurtvereniging Oude Molen hield de jaren daarna tal van activiteiten. Alleen met de jaarlijkse ledenvergadering viel de opkomst wat tegen. Secretaris Bos maakte er in zijn notulen melding van, met de ledenvergadering van 22 februari 1974 als dieptepunt, toen zich maar tien leden in café 'De Oude Molen' hadden verzameld. Daarbij waren het vijfkoppige bestuur, adviserend bestuurslid meester Leverink en cafébaas Geert Löhr nog meegeteld.

Scherpe pen

De buurtvereniging verkeerde vijf jaar na oprichting al in crisis. De opzet van de oprichting, om met leden de betrokkenheid te vergroten, was (nog) niet geslaagd.

Secretaris Bos deed met een scherpe pen zijn beklag in de notulen en vroeg zich af of het wel zin had een jaarvergadering te organiseren. Ook verschillende activiteiten trokken geen volle zalen. De toneeluitvoering 'Toetsie, Froetsie' was een uitzondering.

De woorden van secretaris Bos misten hun uitwerking niet. In 1975 kwamen 21 leden naar de jaarvergadering, een record. Ook bij activiteiten als een wandeltocht op Het Oostermat en de puzzelrit lieten de leden zich goed zien. En voor de toneeluitvoering, ditmaal getiteld 'Gevaarlijk snoepgoed', trok half Oude Molen naar Braakhekke.

De toneeluitvoeringen waren de jaren daarna een zekerheidje. Ook wat belangstelling betrof. Er werd zelfs 's middags opgetreden om de ouderen mee te laten genieten. Onder regie van Joop Oolbekkink, Gerrit Bolink, Jan Brand en Theo Harleman vermaakten bekende spelers als Jan-Willem Klein Wolt, Willy Hekkert, Hermien Heuvelman, Henk Meijer en Jaap Borren vele keren volle zalen met sappig getitelde stukken als 'Hartjes aan het spit', 'Toffe Tony' of 'Het drommelse matje'. Het toneelgezelschap maakte ook naam buiten Oude Molen en trad onder andere op in Harfsen. Aan het succes van de toneelavond kwam in 1998 een eind. Toen werd het laatste stuk 'Levering onder rem-bours' voor een publiek van 160 bezoekers gespeeld. De toneelgroep had te veel moeite om spelers te vinden onder de leden en hief zichzelf op.

De busreis en de fietstochten werden tot in lengte van jaren met succes geprolonged. Bij die activiteiten kwamen ook veel niet-leden, vooral uit Bathmen.

De toneelgroep van de buurtvereniging in 1976 na de uitvoering van het stuk 'Dolle Mina's'. Boven vlnr Siem van Diepen, Gerrit Bolink, Fré Bolink, Wim Meuleman, Henk Meijer, Joop Oolbekkink. Onder vlnr Willy Hekkert, Hermien Heuvelman, Alie Braakhekke, Jan Willem Klein Wolt, Jan Brand, Riekje Kromdijk.

De organisatoren van de busreizen, geregeld het werk van Willie Timmerman, Diny Bruil, Dinie Borren of Henny Denneboom, slaagden er elk jaar in een nieuwe bestemming te vinden: van de Deltawerken in Zeeland tot Hilversum voor een bezoek aan een tv-programma met Ted de Braak en van het Zeehondencentrum in Pieterburen tot het Safaripark in Hilvarenbeek.

De populariteit van de fietstocht was vooral het werk van de eerste voorzitter van de vereniging, Jan Heuvelman. Hij zette tot eind jaren negentig de tochten uit, waarbij ook veel niet-leden aanhaakten.

Financiële zorgen hield de buurtvereniging verre van zich, ondanks dat de contributie tot 1993 maar 2,50 gulden per persoon bedroeg. Vooral door de inzameling van oud papier, vanaf begin jaren tachtig, werd de kas flink gespekt. Elke eerste zaterdag van de maand en later de eerste zaterdag van het kwartaal werd en wordt dankzij het nijvere werk van vrijwilligers de volle papiercontainer een fraaie inkomstenbron.

Eind jaren negentig werd er in de jaarvergadering geopperd om een eigen buurthuis te openen.

Opmerkelijk genoeg was in 1984 een afvaardiging van het bestuur betrokken bij het vinden van een nieuwe bestemming voor de Heideschool. Van de verschillende belangstellende verenigingen en instellingen liet buurtvereniging Oude Molen het gemeentebestuur toen als eerste weten geen belangstelling te hebben om de school gedeeltelijk als buurthuis in gebruik te nemen.

Op een buitengewone ledenvergadering in 1997 werd het aanbod besproken om de oude kantine van manege 't Ruiterkamp in gebruik te nemen als buurthuis. De geschatte kosten van 10.000 tot 13.000 gulden leken zonder problemen uit het batig kassaldo betaald te kunnen worden. Er werden op de ledenvergadering geen knopen doorgehakt.

Politieke kwesties

De buurtvereniging was al die jaren vooral een gezelligheidsvereniging. Rond de eeuwwisseling kwam daar langzaam verandering in. De buurtvereniging had zich toen al officieel laten registreren als vereniging bij de notaris en vertegenwoordigde de bevolking dan soms ook bij gemeentepolitieke kwesties.

Zo roerde de buurtvereniging zich in 1996 rond de hoorzittingen over de herindeling. Twee jaar later organiseerde het bestuur van de vereniging een enquête over de herindeling tot waardering van de gemeente Bathmen. De gemeente Diepenveen liet na de uitslag van de enquête niet van zich horen, maar dat kon ook aan de uitslag liggen omdat Oude Molen zich voor een grenscorrectie richting Bathmen uitsprak.

Na de herindeling was het bestuur van de buurtvereniging ook gesprekspartner voor de Wijkaanpak en werden er werkgroepen geformeerd voor veiligheid en herinrichting van het Molenplein.

Anno 2011 is de buurtvereniging Oude Molen met 173 leden nog altijd springlevend. De succesnummers van weleer (busreis en fietstochten) hebben alles overleefd en staan nog steeds op het jaarprogramma, ook al wordt de laatste jaren tijdens de jaarvergaderingen opgemerkt dat het een probleem is om leden bij alle activiteiten te betrekken. Eigenlijk is er wat dat betreft sinds 1969 niet heel veel veranderd rond Oude Molen.

In ruim veertig jaar kwamen heel wat bestuursleden voorbij.

De wisselingen worden nauwkeurig bijgehouden voorin het notulenboek van de buurtvereniging.

Rooster van aftreding		
1971 aftredend	J. Heuvelman en J. Vollebink	✓
1972	S. v. Diepen en H. Zwiers	✓
1973	J. Bos	✓
1975	J. Heuvelman en J. Vollebink	✓
1976	S. v. Diepen en H. Zwiers	✓
1977	J. Bos	✓
1978	J. Heuvelman, J. Vollebink, G. Bult	W
1979	S. v. Diepen en H. Zwiers	✓
1980	J. Bos	✓
1981	G. Bult en W. Palk	man mond ✓
1982	S. v. Diepen en H. Zwiers	✓ Groot Slag
1983	J. Bos	✓
1984	W. Palk, man Bruil	B. Winkels ✓
1985	man Timmerman en G. Stigter	
1986	J. Bos - Teervoorst	
1987	B. Winkels en W. J. van Ruiten	
1988	man Timmerman en G. Stigter	
1989	Te v. Voorst	
1990	B. Winkels en W. J. van Ruiten	
1992	Te v. Voorst	
1991	J. Bruil en D. Borren	
1993	G. Nijkels en W. Nyland	
1994	J. Bruil	
1995	G. Tuitert D. Borren	
1996	W. Nyland	
1997	G. Nijkels en D. Bruil	her
1998	G. Tuitert en P. te Riele	
1999	W. Dommerho	
2000	D. Bruil en B. v. Swigche	
2001	P. te Riele en m	
2002	W. Dommerho en P. te Riele	Wilma
2003	W. Dommerho en B. v. Swigche	
2004	m. Kloosterboer en John Har	
2005	Piet	Piet Jansen
2006	aftred. Reineke Yspeert en Ruud Trui	
2007	aftred. John Harleman en R. J. Looyman	
2008	aftred. Piet Jansen	

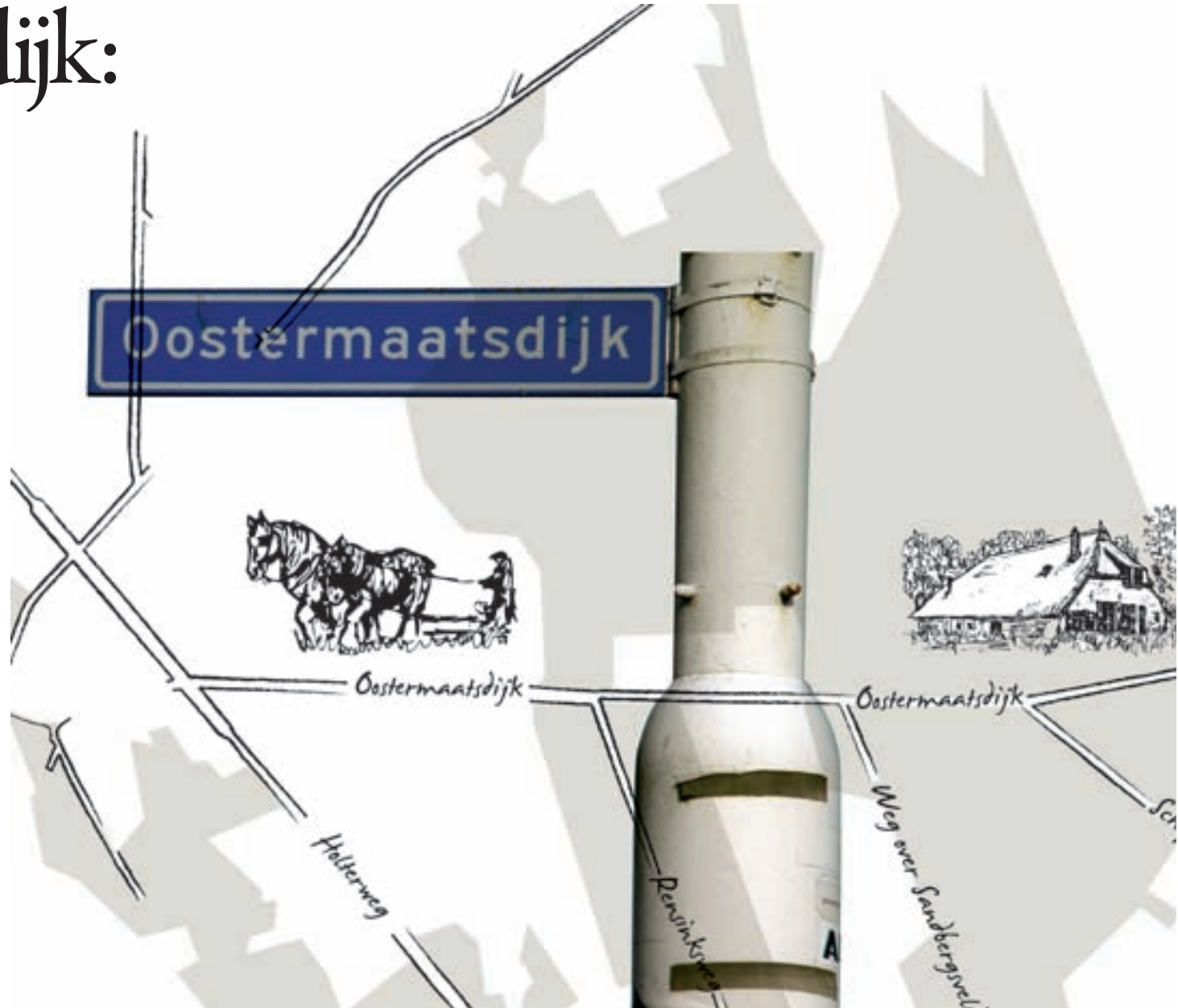
Oostermaatsdijk - Zomer 2010

Jonge naam voor een oude weg

Als dijk (als weg over een hoger gelegen zandrug) bestaat de Oostermaatsdijk al eeuwen. De naam Oostermaatsdijk wordt pas ruim honderd jaar gebruikt. Daarvoor heette de dijk de 'Bathmense Molen- en Kerkweg'. Ook werd wel kortweg 'Molendijk' gebruikt. De toevoeging 'Bathmense' was wel nodig omdat toentertijd enkele tientallen meters ten noorden van de Bathmense molen een weg aansloot naar de Dijkerhoeker molen, de 'Dijkerhoeker Molenweg'. Deze niet meer bestaande zijweg van de Oostermaatsdijk liep vrijwel parallel aan de huidige Holterweg.

Oostermaatsdijk: van hooivork tot balenpers

Begin 1900 stonden er aan de Oostermaatsdijk vijf boerderijen. Vijftig jaar later was dat aantal bijna verdubbeld. Alle boeren hadden in die tijd een aantal koeien, een paar varkens en één of twee paarden. Anno 2011 is er nog maar één boer die koeien melkt over en nog wel op een boerderij (erve Zomerdijk) die honderd jaar geleden nog niet eens bestond. In zijn eentje melkt Klijn Velderman meer koeien dan vroeger alle boeren samen en zijn koeien produceren per koe ook nog eens een dubbele hoeveelheid. Werd de melk toen afgeleverd in bussen van 30 liter bij de in 1905 opgerichte coöperatieve zuivelfabriek in Bathmen, nu komen tankauto's met een capaciteit van 34000 liter die ophalen voor de fabriek in Lochem. Boeren zijn de afgelopen eeuw agrarische ondernemers geworden. Deze ontwikkeling is ook aan de buurtschap Oude Molen niet voorbij gegaan.

Op deze topografische kaart van rond 1900 zijn grote delen van het gebied rond de Oostermaatsdijk, nog heide. Echter ook de

ontwikkeling van het in cultuur brengen van de zogenaamde onlanden naar bos en landbouwgrond is duidelijk herkenbaar.

LANDBOUW IN HET MOERAS

Wie in 2010 door de buurtschap de Oude Molen wandelt, kan zich maar moeilijk voorstellen dat deze streek tot een paar honderd jaar geleden niet véél meer was dan een nat en moerassig gebied met heide en wat hoger gelegen zandgronden. Op de vruchtbare essen en weidegebieden stonden de boerderijen van de marken- genoten (eigenaren en pachters van de Gooiermarke, waartoe ook Oude Molen behoorde). In de zeventiende en achttiende eeuw streek hier ook menig avonturier met gezin neer, die zich met of zonder toestemming vestigde aan de randen van de woeste gronden. Deze armoedzaaiers probeerden in de minimale levensbehoeften te voorzien door kleine stukken woeste grond ('onland' genoemd) te ontginnen, heideplaggen te steken en schapen te weiden.

Pas na de Franse Revolutie in de eerste helft van de 19e eeuw, is deze Gooiermarke verdeeld over de marken- boeren met hun families en de keuterboeren, land- arbeiders en dagloners.

De laatsten werden in staat gesteld kleine percelen grond te kopen of te pachten om hun activiteiten voort te zetten. En dat was niet eenvoudig.

De schrale zandgrond, waaruit alle humus door de jaren heen was weggesijpeld, moest weer vruchtbaar worden gemaakt. Om bruikbare gewassen te kunnen verbouwen, werd jaar in jaar uit een mengsel van heideplaggen en schapenmest op deze grond gebracht. Door de slechte waterhuishouding overstromden de lagere delen geregeld, waardoor deze moeilijk in cultuur konden worden gebracht. Daarom kregen de lagere delen een bestemming als hooiland en verbouwden de boeren op de hogere gebieden akkerbouwproducten of ze lieten hier koeien grazen.

Dit laatmiddeleeuwse landschap, gekenmerkt door essen, akkers en veldjes temidden van heide en moeras-sige gebieden met houtopslag, verdween pas aan het eind van de negentiende eeuw. De lokale overheid, maar later ook de provinciale en de landelijke, stimuleerden de verdere ontginning van de zogenaamde 'onlanden' door in het kader van werkgelegenheidsprojecten delen te bebossen en 'waterleidingen' te graven om de afwatering te verbeteren.

VIA JACHTGEBIEDEN NAAR CULTUURGRONDEN

Dat gebeurde ook in de omgeving van Oude Molen. In 1839 had de Deventer koopman Ten Hove al zo'n 150 hectare Gooiermarke beplant met bomen. Aan het eind van die eeuw werd dat voortgezet door de Haagse industrieel Abraham Capadose. Hij richtte ten behoeve van de jacht het landgoed Oostermaat in (1900) en breidde het later uit tot 250 ha. Een deel beplante hij met naaldbomen en rododendrons, het overige bleef woest gebied met hier en daar wat hooiland. De bebos-sing was interessant, omdat de vraag naar hout groot was. Mensen stookten hout om hun huis te verwarmen en om te koken. Daarnaast was er behoefte aan hout voor de bouw van boerderijen. Maar de belangrijkste financiële impuls voor bosbouw kwam in die tijd door het gebruik van hout in de Limburgse mijnen: de mijn-gangen werden met hout gestut. Het grenenhout kraakt voordat het breekt en dat was in de mijnen een voordeel.

Vanaf de eeuwwisseling zien we op de boerderijen in deze omgeving vooral het gemengde bedrijf, zowel bij boeren die zelf eigenaar waren als bij degenen die land pachtten (in Het Oostermaat bijvoorbeeld van Capadose, vanaf 1923 van Birnie en later van de Verenigde Gestichten). Ze hielden een aantal koeien, kippen en fok- en mestvarkens.

Daarnaast probeerden zij akkerbouwgewassen te ver-bouwen, zowel voor eigen consumptie als voor veevoer. Maar helaas bleek de grond veelal ongeschikt te zijn en waren de opbrengsten matig.

— Bij de 2e groote winterhoutverkoop bij J. W. Boode in „t Wapen van Deventer" en bij H. M. te Winkel aan de „Oude Molen", werden onderstaande prijzen besteed:
1e bij J. W. Boode: snoeirijzen van f 3—6,50, berkenhout van f 2,50—3,75, brandhout van f 2—5, loshout van f 2—5, dennenrijzen van f 1—1,50, peppels van f 3—4,
2e bij de „Oude Molen": dennen voor rikkin-gen, sleeten enz. van f 2—8, dennentakken van f 2,50—5, 230 bos afgezette rijzen golden f 14, los eiken- en berkenhout van f 3—8.

Vraag naar allerlei hout was groot. Boeren werkten in het najaar en winter als extra verdienste in de bossen. Het hout werd verkocht op koopdagen die in de krant werden aangekondigd, zoals hier in het Deventer Dagblad van 17 februari 1913.

TEN HOVE, KOOPLIEDEN IN DEVENTER

Bij de verdeling van de Gooiermarke rond 1830 kwam een waarde toe aan Hendrik Willem ten Hove, een vooraanstaand koopman te Deventer en eigenaar van 'Erve De Brander'.

Oorspronkelijk heette deze boerderij Oertbalting, een verwijzing naar de oergrond (in die tijd ook wel oert of oerd genoemd) die rond dit gebied aan de oppervlakte kwam. In 1860 kwam er een tweede boerderij bij en werd 'De kleine Brander' genoemd. In die tijd werd er al 150 hectare bos aangelegd. Na het overlijden in 1893 van Berend ten Hove, de zoon van Hendrik Willem, worden deze bezittingen verkocht.

Het is niet helemaal duidelijk of de boerderijen direct aan de Abraham Capadose werden ver-kocht, maar in ieder geval is hij rond 1900 wel de eigenaar en completeert hij het landgoed Het Oostermaat in de jaren daarna.

Hendrik Willem ten Hove kocht in 1854 ook de Hazenkamp, een perceel van 15 ha met daarop een nieuw huis met 'landsheerkamer', een soort uitbouw aan de boerderij. Na een periode van wisselende eigenaren woonde daar lang de familie Klein Wolt (nu Martin en Ciska Haverslag).

TEGEN WIL EN DANK BOEREN OP SCHRALLE GROND

De arme boeren rond de Oostermaatsdijk hadden te maken met oergrond en zandgrond. De oergrond, die een te natte bodem opleverde en hooguit geschikt was voor grasland. En de zandgronden, die weliswaar wat hoger lagen, hielden het water maar mondjesmaat vast. Bovendien waren de zandgronden arm aan mineralen.

Hierin kwam verandering door ontwikkelingen, die deels specifiek voor dit gebied door de overheid werden geïnitieerd of het gevolg waren van algemene ontwikkelingen in de landbouw.

Al aan het eind van de negentiende eeuw was de overheid zich bewust van de abominabele situatie van de waterhuishouding op de zandgronden. Daarom is er in de loop van de jaren gewerkt aan verbreding van de waterleidingen, zoals de Letteler Leide en de Soestwetering, en zijn er stuwen in deze afwateringen geplaatst. Hierdoor kon vanaf 1960 de grondwaterstand pas echt goed worden beheerst.

Rond 1900 kwam kunstmest beschikbaar, maar het zou nog jaren duren voordat die op grote schaal op de Sallandse zandgronden zou worden gebruikt.

Ondanks het inzetten van deze extra mineralen, bleef de opbrengst van de Oostermaatse landbouwbedrijven lager dan gemiddeld in Nederland. In ieder geval konden er wel rogge, haver, aardappels en bonen verbouwd worden. Hier en daar werden ook boekweit en voederbieten aangeplant. Gerst was al moeilijker en voor tarwe was de grond gewoon niet vruchtbaar genoeg.

"Als eenden merken dat de leg is mislukt, leggen ze gewoon nieuwe"

Willem Krijt blikt terug op zijn jeugd aan de Oostermaatsdijk, die beperkt is gebleven tot zijn jongste jaren. Daarna gooide oorlogen danig roet in het eten.

"Wij zijn in 1931 aan de Oostermaatsdijk 2 komen wonen. Ik was

toen zes jaar. We hadden een boerderijtje met een paar koeien, een varken en wat kippen. Maar dat leverde lang niet genoeg op. Vader werkte daarom eerst bij de Heidemij en later bij een textielfabriek in Almelo. Als jongetje had je weinig speelgoed, dus deed je allerlei dingen buitenshuis wat ze nu vreselijk verkeerd zouden vinden. Zo ging ik vaak (met mijn kameraden Van Ark en Heuvelman) naar de eendenvijver in de Oostermaat. In de herfst probeerden we eenden te schieten. In het voorjaar haalden we eieren uit. Door die in het water te leggen, kon je zien of ze goed waren. Bleven ze drijven dan gooide je ze weg. En de eieren die zonken, die kookte je. Best lekker. Dat uithalen was helemaal niet zo erg, want als eenden merken dat de leg is mislukt, leggen ze gewoon nieuwe eieren.

Ook maakten we katapulten en gingen we achter eekhoorns aan. Of we gingen kersen plukken bij Oom Frits (Te Winkel) in de boomgaard achter de molen. Hier aan de overkant stonden toen alleen maar dennenbomen met een schietbaan. Als er dan geoefend was, ging je als jongetje lege hulzen zoeken. Ja, dat deed je.

"Ook maakten we katapulten en gingen we achter eekhoorns aan"

Verder heb ik niet zoveel aan mijn jeugd gehad. Op mijn vijftiende brak de oorlog immers uit en na de vrede in 1945, moest ik in 1946 al naar Indonesië. Moet je nagaan: met 6000 man vier weken op een boot. Je sliep drie hoog: één in de hangmat, één op de tafel en één onder de tafel. Na de politionele actie in 1949 ben ik teruggekomen, maar ik was toen al 25 jaar en moest gewoon aan het werk. Ik ga nog wel, zolang ik kan, elk jaar naar Holten, naar de veteranendag."

"Een winterjurkje werd in de zomer tot zomerjurk vermaakt door de lange mouwen er af te knippen"

**Willemien Twellaar
(Oostermaatsdijk 10)
vertelt over haar herin-
neringen, het kind-zijn en
het huishouden op de
boerderij van voor de
Tweede Wereldoorlog. De
verschillen waren enorm
tussen het toen en nu,
armoede toen en welvaart
nu.**

"Als kinderen hadden we niet zoveel speelgoed. Wat we wel deden? We hadden een bal en knikkers en verder was je met van alles mee bezig. Vooral op het land. Je was bijna altijd buiten. In het voorjaar haalden we vogelnestjes uit. Je zocht ze met een stel op en de kleinste hand moest dan de eitjes eruit halen. Ook deden we 'meikevers schudden'. Voor verschillende kevers had je verschillende namen. Zo had je bijvoorbeeld een 'bakker', 'mulder' en 'de olieslager'. Je deed ze in een doosje met een blaadje groen erbij.

Ook met de kleren was het anders. Wij moesten alles tot op de draad verslijten. Alle kleren werden in die tijd zelf gemaakt uit lappen stof. Een winterjurkje werd in de zomer tot zomerjurk vermaakt door gewoon de lange mouwen eraf te knippen. Dat naaien en verstellen leerde je op school.

De mannen hadden nog minder kleren, meestal maar één enkele manchesterbroek. Die hadden ze zowel 's zomers als in de winter aan. En pas als ie versleten was, kochten ze een nieuwe.

En dacht je dat we een siertuin hadden of zo- iets? Hooguit een paar bloemetjes in de tuin. De moestuin was veel belangrijker. Voordat de echte weckflessen er waren, bewaarden we bepaald fruit en gedroogde groentes in de kelder. Vooral stooferen waren lang te bewaren. Verder waren er Keulse potten voor de zuurkool, rode kool in 't zuur en snijbonen in 't zout.

**"Verder waren er Keulse potten voor
de zuurkool, rode kool in 't zuur
en snijbonen in 't zout"**

Omdat we zelf varkens en koeien hadden, slacht- ten we er zo nu en dan een. Dan maakte je worsten die samen met het spek aan de zolder werden gehangen om te drogen. Dat spek en die worsten lekten wel vet. Daarom hadden we ook geen vloerbedekking. Er moest dan geboend worden en de vloer moest daar tegen kunnen. Een stenen vloer dus."

OER

In de bodem rond de Oostermaatsdijk en Letteler Leide komt veel oer voor. Het ontstaat doordat regenwater infiltreert op de hogere gebieden, zoals de Sallandse Heuvelrug (Holterberg). IJzerverbindingen uit de bodem lossen in dat water op. Vervolgens stroomt dat grond- water langzaam naar lager gelegen gebieden.

Tientallen jaren later komt het rond de Oostermaat aan het oppervlak doordat een wel aanwezig is. Het ijzer oxideert aan de lucht en kan als gelaagde brokstukken achterblijven op de weidegronden of in aardlagen, zoals zichtbaar is aan de oever van de Letteler Leide.

Ijzeroer bevat ongeveer 35 procent ijzeroxide en werd als grondstof voor ijzer gebruikt. Het oer werd via de Oerdijk afgevoerd naar Deventer naar de ijzeroven van Nehring Bögel. De winning en verwerking van ijzeroer op grote schaal is begonnen rond 1750 en is doorge- gaan tot rond 1930.

Aanvankelijk gebeurde dit in de ijzerovens die lokaal beschikbaar waren, maar na de verbetering van de infrastructuur (spoorwegen en stoomschepen) werd het ijzeroer veel effectiever verwerkt in hoogovens, zoals in IJmuiden. Nehring Bögel was tot 1932 als gieterij in Deventer gevestigd.

Drie broers Meijer (vlnr Mans, Jan Albert, Hendrik) voor hun ouderlijk huis 'Erve Gooierveld' aan de Oostermaatsdijk 3. De zwart-wit foto is genomen rond 1930, de kleurenfoto ruim 50 jaar later.

De rogge was vooral voor menselijke consumptie bestemd en de haver voor het vee. Al het graan uit de omgeving werd verwerkt bij windkorenmolen De Leeuw van de familie Te Winkel.

De werkelijke inkomsten moesten komen uit de verkoop van producten (melk, eieren, vlees) die niet nodig waren voor eigen consumptie. Voor het eigen gezin en de arbeiders maakte de boerin brood en pap van roggemeel, pannenkoeken van boekweitmeel en boter en kaas van de melk. Van delen van het varken werden hammen en gerookte en/of gedroogde worsten gemaakt maar ook de ouderwetse hoofdkaas, bloedbrood en balkenbrij.

Wat overbleef werd verkocht. Zo ging de melk bijvoorbeeld naar de in 1905 opgerichte coöperatieve zuivel-fabriek in Bathmen. De melkrijders kwamen dagelijks de melkbussen met paard en wagen ophalen en terugbrengen. Ze betaalden de boeren ook uit Ze hadden het melkgeld gewoon op zak en lieten het achter in een lege melkbus. Niemand dacht toen nog aan het risico van geldroof.

Geen van de kleine boeren in deze omgeving had hiermee voor de Tweede Wereldoorlog voldoende inkomsten om rond te komen. Er waren extra verdiensten nodig. De boeren aan de Oostermaatsdijk werkten, vooral in de winter, in het bos. Hout werd gekapt, verzameld en door de eigenaar van het bos verkocht.

Een enkele ondernemende boer richtte zich op andere bijverdiensten. Zo begon Gait Heuvelman te handelen in aardappelen en kolen.

In het gebied wemelde het van het kleine wild. Vooral konijnen, hazen en eenden waren goed vertegenwoordigd. Dat wild was schadelijk voor de gewassen, maar dat werd redelijk gecompenseerd door het (illegaal) stropen. In Deventer betaalde men immers goed voor een konijn. Jan Heuvink, jachtopziener van Het Oostersmaat, en politiemann Gerri Oolbekkink deelden dan wel bekeuringen uit, maar die nam men voor lief. De overlast van het kleinwild nam soms grote vormen aan. Zo gaat het verhaal dat er op een perceel van Wassink zoveel konijnenholten waren, dat het ploegen onmogelijk was omdat het paard de benen zou kunnen breken.

MET HARD WERKEN KOM JE EEN HEEL EIND

Het werk op de boerderijen was zwaar. Alle leden van de meestal grote gezinnen en eventuele inwonende meiden en knechten waren dag in dag uit in touw op het bedrijf. Op het akkerland waren zij bezig met ploegen, bemesten, wieden, harken, schoffelen en oogsten, op het grasland met maaien, schudden en hooien en op de boerderij met koeien melken, dierenverzorging en de stal schoonhouden.

Ook moest de boer op tijd met de koe naar de stier en met de zeug naar de beer. In Apenhuizen was tot ongeveer 1960 de gemeenschappelijke stier gestald bij Willemink. En voor de beer konden de boeren terecht in Oude Molen (Willemink- Willeminksweg) of in Lettele (Cents). De boerin speelde het klaar om, naast het werk op de boerderij, ook nog het huishouden te runnen en de kinderen op te voeden.

WOLFSEIND

Een wolfseind, het schuine deel aan voor- en achterkant van de boerderijen, is in feite een slimme manier om de bouwkosten van een boerderij te beperken. Als boerderijen werden gebouwd zette men, als de gebinten stonden, eerst een muurtje van steen. Stenen waren duur en dus werden de muurtjes laag gehouden. Dan kwam het dak erop. Voor- en achteraan gekomen, was het moeilijk om de kap goed af te sluiten. Daarom werd er een wolfseind (een schuin gedeelte aan de voor- en achterzijde) gemaakt, zodat de rietdekker 'om de hoek' kon doordekken.

Wolfseind, een typisch kenmerk van een hallentype-boerderij.

De boerderijen waren helemaal gebouwd op deze bedrijfsvoering. De standaardboerderijen waren van het zogenoemde rietgedekte hallentype, later ook wel Saksische boerderijen genoemd: een geraamte met drie of vier gebinten met dak en wolfseind. De boerderij had een zolder met halve stammetjes grove den voor het stro en boven de koeien waren de hildes voor het hooi. Er was ruimte voor koeien, een paar varkens, een paard, een koelbak voor de melk. Verschillende boerderijen hadden ook nog een kelder voor aardappels. Als de ruimte het toestond, scheidde men een woongedeelte af. In de 19-e eeuw was dat nog in de boerderij zelf, later werd een extra ruimte aan de stal gebouwd. Daar waar de kachel brandde, meestal in het woongedeelte, werden de vleesproducten te drogen gehangen.

Holterweg 119 - Prachtig voorbeeld van hallentype-boerderij met dwars op de deel bijgebouwd woongedeelte waardoor een T-vorm ontstaat. Ook een kookhuisje is nog aanwezig.

GAIT HEUVELMAN, EEN GEZIEN MAN

Oude Molen had geen burgemeester, maar als er ooit een eerste burger zou zijn geweest, dan was dat ongetwijfeld Gait (doopnaam Gerrit) Heuvelman (1888-1974). Hij werd geboren aan de Bathmenseweg, trouwde met Dika Rensink en werd boer op Zeldenrust aan de Oostermaatsdijk (nummer 6). Heuvelman bewerkte het land, teelde aardappelen en verzorgde de dieren, maar er ging geen dag voorbij zonder dat deze betrokken duizendpoot initiatieven nam.

Zo was Gait Heuvelman met zijn zwager Jan Willem Broekmaat in 1932 betrokken bij de oprichting van Plaatselijk Belang. Van groter belang was zijn bijdrage aan de oprichting van de Heideschool in 1938. Samen met Berend Rattink nam hij het voortouw om ouders in de wijde omgeving warm te maken voor de nieuw op te richten school. De kinderen van Heuvelman zaten in Bathmen op school, maar zijn jongste dochter Gerrie ging naar de Heideschool.

In de jaren dertig maakte Heuvelman zich ook al verdienstelijk als organisator van uitstapjes voor Bathmense bejaarden. In de gemeente Diepenveen had hij later zitting in de commissie Noodwet-Drees, die bepaalde welke inwoners in aanmerking kwamen voor een ouderdomspensioen. Heuvelman begaf zich, met alleen lagere schoolals opleiding, even gemakkelijk tussen arbeiders als tussen notabelen.

Direct na de oorlog stond hij met Gerrit Nijland aan de basis van de Oranjecommissie, die in de herfst van 1945 in Oude Molen de eerste Oranjefeesten organiseerde. Later gingen deze over in de school- en volksfeesten. Zijn kompaan Nijland componeerde bij een gelegenheid de volgende lofzang op Heuvelman:

*Gait Heuvelman
wat deed je,
ja en geen klein beetje
voor de buurtschap Lettele hier,
maar fietsen en maar bellen,
te veel om op te tellen,
maar je deed het met plezier!*

Gait Heuvelman was ook een echte handelaar. Hij deed de handelsgeest op toen hij als tiener in de molen van Te Winkel werkte. Hij kocht en verkocht aardappels en stro en handelde later ook in brandstoffen. In 1934 bouwde hij voor de kolen, briketten en turf een opslagloods naast het station in Bathmen. Ondertussen professionaliseerde hij de aardappelhandel. Met een eigen vrachtwagen werden consumptie-aardappelen naar Arnhem en Amsterdam gebracht en daar verkocht. In 1953 werd het bedrijf gesplitst; zoon Jan nam de boerderij en aardappelhandel over, en de andere zoon Ep dreef de brandstoffenhandel.

Gait Heuvelman bleef tot zijn overlijden in 1974 op Zeldenrust wonen en genoot nog meer dan voorheen van zijn vele contacten. Heuvelman was een gezien man, al nam hij dat soms in het verkeer wat letterlijk toen hij niet langer met de fiets de hort op ging. Het rijwiel was ingeruild voor een Solex, waarmee hij zonder op het andere verkeer te letten de Oostermaatsdijk opreed. 'Zie zeet mie weh', was dan zijn commentaar.

Gait Heuvelman, hier gefotografeerd enkele jaren voor zijn overlijden in 1974, heeft veel betekend voor Oude Molen.

KLEERMAKER

Naast de boerenbedrijven was vanaf 1935 aan de Oostermaatsdijk (nummer Ok 37, nu Rensinksweg 1) een heuse kleermaker gevestigd.

Deze in 1881 geboren Frederik Jan van der Meij had op achtjarige leeftijd een ongeluk gehad op de boerderij van zijn vader in Gorssel. Doordat een been moest worden geamputeerd, ging hij het leven daarna noodgedwongen door met een houten been dat met een riem om zijn middel was bevestigd. Boer worden was niet meer mogelijk en, gedwongen tot een zittend bestaan, werd hij kleermaker.

Hij trouwde in 1907 met Jenneken Kolkman en vestigde zich met haar in Bathmen. Naast vier dochters kregen zij twee zoons. Voor de oudste zoon Hendrik Willem kochten zij aan de Oostermaatsdijk een perceel grond waarop deze kon gaan boeren. In 1918 werd er een huisje bijgebouwd.

Zittend in de kleermakershouding maakte hij, tot zijn overlijden in 1959, kleding voor de klanten in Oude Molen en Bathmen

Maar omdat Hendrik Willem vervolgens trouwde met een dochter uit een boerengezin waar geen opvolger aanwezig was, trok hij bij zijn schoonfamilie in.

De tweede zoon Frits werd daardoor min of meer gedwongen het bedrijfje van zijn broer aan de Oostermaatsdijk voort te zetten. Niet lang daarna trok kleermaker Frederik Jan bij zoonlief in en vanaf circa 1935 had hij daar zijn atelier. Zittend in de kleermakershouding op de tafel maakte hij tot zijn overlijden in 1959, kleding voor de klanten in Oude Molen en Bathmen: van nieuwe manchesterbroeken voor de boeren tot kostuums voor de gegoede burgers uit het dorp.

De jonge kleermaker Frederik Jan van der Meij in kleermakershouding, met houten been.

In 1950 wordt nog volop gebruikt gemaakt van het paard. Links Ab Lensink aan het werk. In 1980 wordt er veel gebruikt gemaakt van de tractor. Midden Ep Twellaar aan het werk. In 2010 wordt het hooi volledig automatisch in balen geperst. Rechts loonwerkbbedrijf Tuller aan het werk.

Na de crisis van de jaren dertig van de vorige eeuw volgden de ontwikkelingen op de boerenbedrijven in Oude Molen elkaar in rap tempo op. De elektrificatie deed haar intrede en afhankelijk van de plaats waar je woonde, kon je daar vroeger of later gebruik van maken. Was er aan de Oostermaatsdijk al voor 1950 elektriciteit tot Heuvelman (Oostermaatsdijk 6) en Van der Meij (Rensinksweg 1), de andere boerderijen kregen pas aansluiting in het begin van de jaren zestig. Gebruik van elektrische apparatuur, gevolgd door machinaal melken was de daaruit voortvloeiende vooruitgang. De gemeente voerde in die tijd ook nog andere verbeteringen door in de infrastructuur. Zo kwam er telefoon en werden de belangrijkste zandwegen verhard (de Oostermaatsdijk bijvoorbeeld in 1953).

Ook de landbouwmechanisatie kwam in diezelfde tijd op gang. Vanaf de Tweede Wereldoorlog kwamen er tractoren beschikbaar. In 1950 waren er 1231 tractoren in Overijssel, maar nog niet in Oude Molen. De meest welvarende en vooruitstrevende boeren schaften pas aan het eind van de jaren vijftig een tractor aan. Bij anderen duurde dat nog wat langer. Dat er meer werk kon worden gedaan door één persoon, betekende meer opbrengst en minder kosten. Ook het veevoer kon gemakkelijker worden verkregen. De opkomst van gehakselde mais was niet te stuiten en de gebruikelijke voedergranen en voederaardappels verloren veel van hun waarde.

Na de crisistijd van de jaren dertig volgden de bedrijfsontwikkelingen elkaar snel op

Banketbakker beproefde geluk met nertsenfarm aan de Oostermaatsdijk

In 1953 kocht een voormalig banketbakker, de heer Van der Wolf, een stukje grond van de familie Te Winkel aan het begin van de Oostermaatsdijk. Nadat de bomen waren gerooid, werd op die plek een nertsenfarm opgebouwd. De ruim duizend dieren voedde hij met eendagskuikens van verschillende kuikenfokbedrijven en met slachtafval. De geur van deze vleesproducten was onaangenaam en omdat Van der Wolf er nogal onzorg-vuldig mee omsprong klaagde de buurt menigmaal over stankoverlast.

Rond 1972 verpachtte hij de farm aan de familie Schoeber. Vader, moeder en drie kinderen Schoeber kwamen vanuit Limburg aan de Oostermaatsdijk wonen; eerst in een caravan en later in een huisje dat erbij werd gebouwd (nummer 1a).

Nadat de farm een voederkeuken en diepvries kreeg, nam de stankoverlast drastisch af. Door onenigheid tussen Van der Wolf en Schoeber, verdween de farm na enkele jaren van deze plek. Schoeber runde daarna een nertsenfarm in Dijkerhoek en later tot halverwege de jaren tachtig zijn eigen nertsen- en vossenfarm aan de Marsweg. Sinds 1978 woont de familie Deuzeman in het huis aan de Oostermaatsdijk. De schuren van de farm staan er nog, maar de nertsen zijn vertrokken.

VAN BOER NAAR AGRARISCH ONDERNEMER

De boeren moesten kiezen en dat was het begin van de ontmenging van het gemengd bedrijf. Een aantal boeren koos voor varkens en enkelen voor kippen, maar de meesten voor koeien. Het aantal koeien per bedrijf nam geleidelijk toe. Eerst tot tien, later tot vijftien en weer later werden het er nog meer. Door de verbeterde opleidingen en voorlichting én de beschikbaarheid van de juiste voeders, nam ook de hoeveelheid liters melk per koe toe. Daar kwam nog een schepje bovenop door de verbetering van de kunstmatige inseminatie, waardoor sperma van goede en gezonde stieren via het KI-station voor alle boeren beschikbaar kwam. Gaven koeien honderd jaar geleden gemiddeld 3000 liter per jaar, in 2010 is dat opgelopen tot 7000 à 8000 liter.

De noodzaak om meer grond ter beschikking te krijgen diende zich aan. De door de overheid geïnitieerde ruilverkaveling in de jaren zestig maakte, ondanks alle problemen, dat de percelen van een boer meer aaneen kwamen te liggen. Dat was mooi, maar niet genoeg. Telkens als een boer besloot te stoppen met zijn bedrijf, waren er buurtgenoten die hun land door overname konden uitbreiden. Om het hoofd boven water te houden moesten boeren continu blijven investeren. Toen in 1980 de melkbus werd verdrongen door de koeltank, haakten vele kleinere boeren af omdat zij te weinig koeien hadden om tank te bekostigen. Ep (Egbert Albertus) Twellaar (Oostermaatsdijk 10) verwoordde dat in zijn reactie in de Coberco-post van 28 januari 1981 heel duidelijk: "Ik ben te oud om nog een andere richting in te slaan, we houden het maar bij wat jongvee."

'En als ik dan naar de melkmachine kuier, denk ik, ben ik nou een koe of alleen een uier'

(vrij naar
Bette Westera-2000).

Het machinaal melken stelde de melkveehouder voor de keuze: melkleiding of ligboxenstal met melkput. Moeilijke keuzes, niet zozeer voor de jonge boeren die uitbreidingsmogelijkheden zagen, maar wel voor de ouderen, al of niet met opvolgingsproblemen. In 1978 komt de eerste ligboxenstal in Oude Molen.

Een volgend probleem voor de melkveehouder diende zich aan in de jaren tachtig. Een overschot aan zuivelproducten leidde ertoe dat de Europese Gemeenschap per land melkquota ging voorschrijven. Wilde je groeien, dan moest je volume bijkopen. Zomaar meer produceren werd bestraft. Vooral in de eerste jaren werden hoge bedragen gevraagd en betaald. Weer een reden voor een aantal boeren om met het bedrijf, of in ieder geval met de melkveehouderij, te stoppen.

EEN BRUG TE VER

David Stephenson was in 1976 geluidsman bij de film 'Een brug te ver' (geregisseerd door Richard Attenborough), die werd opgenomen in Deventer. De crew werd in Deventer en omgeving ondergebracht. David Stephenson met zijn gezin bewoonden maandenlang het huis aan de Oostermaatsdijk 1a. Zij hadden heel goede contacten met hun overburen. Fré van Voorst herinnert zich de familie als uitermate vriendelijk. Was David Stephenson bij deze film nog slechts geluidsman, later was hij bij vele speel- en tv-films de eindverantwoordelijke soundmixer. Na enkele jaren alleen nominaties, won hij in 1992 met 'The Young Indiana Jones Chronicles' de Emmy Award voor de beste soundmix van tv-films.

Voormalige melkveehouder E.T. Twellaar uit Bathmen:

"Het slimste is dat we nu het melkgeld missen"

Coberco-Post wordt erg kritisch gelezen. Sommige zinnen worden zelfs gespeld, zoals de uitlating in CP van 3 december dat bij de meeste melkveehouders die de laatste jaren afgehaakt hebben, de liefde voor het vak niet groot zou zijn. Daarop ontvingen wij een bitse reactie van een veehouder uit Bathmen, die ons het volgende bewogen schrijven stuurde:

"De bewering dat boeren die niet gaan melken geen liefde hebben heeft mij diep getroffen. Met tranen in de ogen heb ik de melkkoeien verkocht. Doch op 63-jarige leeftijd is het niet meer rendabel om nog te investeren voor een tank."

E.T. Twellaar, Bathmen

Liefhebberij

Echtpaar Twellaar: "... en daarom hebben wij dadelijk gereageerd".

Coberco-post nr 115, 28 januari 1981. Toen in 1980 de koeltank de melkbus verdrong haakten vele boeren af. Te weinig koeien om in een melktank te kunnen investeren. Twellaar was één van hen.

En zo volgen er in de loop van de jaren nog meer ontwikkelingen: zoals de milieumaatregelen in het kader van de ammoniakuitstoot en mineralenboekhouding, de rol van de wereldhandel, en de vorming van de Europese Unie.

SCHAALVERGROTING HEEFT EEN KEERZIJDE

In dit hoofdstuk wordt vooral ingegaan op de melkveehouderij, omdat de focus is gericht op de bewoners van de Oostermaatsdijk. Maar er deden zich gelijksoortige ontwikkelingen van schaalvergroting voor in vrijwel elk type veehouderij, zoals in de pluimveesector en de varkenshouderij. Optimalisatie van de opbrengst door schaalvergroting was de enige manier om het hoofd boven water te houden.

Klijn Velderman (op nr 14) is anno 2011 nog de enige boer die koeien melkt. De andere boerderijen aan deze weg kregen een andere bestemming.

Nieuwe ontwikkelingen, zoals de opgelaaide discussies over de 'menselijke' maat, gezondheid, klimaat, dierenwelzijn en de intensieve veehouderij, dwingen de boer tot keuzes.

Kansen dienen zich aan voor initiatiefrijke en creatieve boeren. Zo zijn aan de Oostermaatsdijk ook enkele nieuwe specialisaties ontstaan, zoals de geitenmelkerij van Kuiper op 'Erve de Kleine Brander' (Oostermaatsdijk 7) en de aspergeteelt van Koks (Oostermaatsdijk 10). Verder beperken een aantal boerderijen zich tot kleinvee of krijgen een woonfunctie. Een bijzonder voorbeeld van dat laatste is het in 2010 gebouwde eerste huis aan de Weg over Sandbergsveld, dat mede mogelijk werd gemaakt door de overheidsregeling 'Rood voor rood' (vervanging van de varkensschuur van Gerrit Twellaar en later Paul Groot Koerkamp door woonhuis). De boerderij 'Erve Oostermaat' kreeg in 2010 een bestemming als zorgboerderij voor mensen met verstandelijke beperking. De nieuwe gebouwen bij de zorgboerderij zijn gebouwd met hout van lariksen die op het landgoed De Oostermaat zijn gerooid.

In de andere delen van de buurtschap Oude Molen zijn er gelijksoortige ontwikkelingen: een sterke afname van het aantal melkveehouders, maar opkomst van andere activiteiten, zoals (al sinds 1980) het kuikenfokbedrijf van Vierhouten (Ikkinksweg), de biologische teelt (van Olden aan de Holterweg), een zorgboerderij (Willemink aan de Willeminksweg), ijsbereiding (Krukkeland aan de Cröddendijk) en meer.

Erve Oostermaat krijgt een nieuwe bestemming als zorgboerderij voor mensen met een verstandelijke beperking.

OUDE MOLEN LANDELIJK NIEUWS MET ONZALIGE DODENAKKER

Bijna was Oude Molen de buurtschap van 'die bos-begraafplaats' geworden. De Friese ondernemer Balling Tilma en directeur Jaap Starkenburg van de Stichting IJssellandschap (eigenares van het landgoed) hadden begin 2005 het plan om in het zuidelijke deel van het landgoed de grootste bosbegraafplaats van Nederland aan te leggen. Dankzij de inzet van omwonenden van de Bathmenseweg en de Oostermaatsdijk werd dat plan twee jaar later ingetrokken. Een paar jaar eerder was een plan van dezelfde heren voor een bosbegraafplaats in Okkenbroek eveneens door de bevolking getorpedeerd.

Tilma en Starkenburg wilden een begraafplaats met 1200 graven laten aanleggen in een stiltegebied van het landgoed. Voor de aanleg van een parkeerplaats in het bos en een toegangsweg aan de Oostermaatsdijk tegenover de Rensinksweg moesten tientallen bomen worden gekapt. Met de opbrengst van de graven, te koop voor 6000 tot 8000 euro per stuk, wilden Tilma en Starkenburg nieuwe natuur ontwikkelen. De begraafplaats zou volgens hen niet alleen goed zijn voor de natuur, maar ook voorzien in een grote behoefte. Daarnaast zou het Oude Molen en Lettele economisch erg goed doen; er kwam immers werk voor een doodgraver en er zouden wekelijks verschillende koffietafels worden gehouden. Plaatselijk Belang zag op dat moment alleen maar voordelen in de bosbegraafplaats en was voorstander van de komst er van midden in één van de mooiste en stilste gebieden in Het Oostersmaat.

Toen IJssellandschap beloofde dat er een fietspad langs de Oostermaatsdijk zou worden aangelegd, stond Plaatselijk Belang opvallend genoeg niet achter de eigen bevolking.

Omwonenden vreesden namelijk overlast en aantasting van de waardevolle natuur en hadden geen enkel vertrouwen in de goede bedoelingen.

Via stukken in dagbladen als de Stentor, De Telegraaf en Trouw en een item in het SBS-nieuws was Oude Molen landelijk in het nieuws. De omwonenden richtten een heuse actiegroep op, die ze noemden naar het gebied waar de toegangsweg moest komen: 't Zwatte Kwoad. De actiegroep hield in de zomer van 2005 een enquête onder alle inwoners van Lettele en Oude Molen, waaruit bleek dat maar tien procent van de bevolking het een goed plan vond.

Desondanks zetten Starkenburg en Tilma door. Zij hadden de activiteiten onderbracht in een stichting met de misleidende naam Oerbosch en dienden een eerste plan in bij de gemeente. Op 24 januari 2007 was er een politieke markt in het gemeentehuis van Deventer met leden van de gemeenteraad. De actiegroep werd daar gesteund door vele tientallen inwoners van Oude Molen, allen getooid met een zwart petje van de actiegroep. Het werd een gedenkwaardige avond. Initiatiefnemer Tilma kreeg het behoorlijk warm nadat hij zag dat héél Oude Molen was uitgelopen. Na een kritische vraag van raads-lid en ecooloog Brendan Oonk bleek ook nog dat Tilma en Starkenburg niet 1200, maar zelfs 2000 bijzettingen hadden gepland. De raadsleden waren kritisch en eisten dat Tilma meer onderzoek zou doen naar de gevolgen voor de natuur.

Zoeken van de publiciteit, bijvoorbeeld door protestborden en actiepetjes, was één van de speerpunten van de actiegroep 't Zwatte Kwoad tegen de plannen voor een bosbegraafplaats.

Zover kwam het al niet meer. Een paar maanden na de politieke markt stopte Tilma ermee. Hij erkende dat er teveel weerstand was en zag geen heil meer in een begraafplaats in een natuurgebied. Na twee jaar actievoeren wist Actiegroep 't Zwatte Kwoad het zwarte kwaad te keren.

CULTUURGROND TERUG IN OORSPRONKELIJK ECOLOGISCH SYSTEEM

En wat gebeurt er met de landbouwgrond? Alle nog actieve boeren hebben grotere percelen gekregen. De herverdeling heeft plaatsgevonden op basis van aan- en verkoop van grond of heruitgifte van nieuwe pachtovereenkomsten, grotendeels door de Stichting IJssellandschap. Maar deze stichting ziet ook in dat de natuur mogelijk gevaar loopt wanneer de ontwikkelingen zoals die zich in de laatste vijftig jaar hebben voorgedaan worden voortgezet. Daarom geeft de Stichting IJssellandschap cultuurgrond terug aan de natuur door weidegronden minder of in het geheel niet meer te maaien en te laten begrazen.

Daarnaast wordt in samenwerking met het waterschap Groot Salland ruimte gecreëerd voor het extra water dat de klimaatverandering mogelijk met zich brengt. Ook worden nieuwe methodes van spontane aanplant bevorderd om stukken natuur in de oorspronkelijke staat terug te brengen. Of anders gezegd: om de rijkdom aan wilde planten, insecten en vogels te herstellen. Zo helpt het als de Amerikaanse eik weer wordt vervangen door de inheemse eik. Oorspronkelijke soorten passen nu eenmaal beter bij de inheemse ecologische woonomgeving van vogels, kleinwild en insecten.

En als dat lukt, is de cirkel rond. Ten behoeve van de welvaart in Oude Molen begonnen de eerste bewoners honderden jaren geleden het moeras en de heidegebied in cultuur te brengen. Die welvaart is er uiteindelijk gekomen. Het teveel wordt nu teruggegeven aan de natuur.

Stichting IJssellandschap maakt in samenwerking met het Waterschap Groot Salland, dat er meer ruimte komt voor afwatering van

water door de Lettelerleide in de Oostermaat meer ruimte te geven. Tegelijkertijd wordt daarvoor geprobeerd weer een

stukje van de oorspronkelijke inheemse ecologische woonomgeving voor dieren terug te krijgen.'

"Er is bijvoorbeeld een heel stuk heidegrond van 't Gooierveld rond 1930 als werklozenproject in cultuur gebracht"

Henk Meijer (Oostermaatsdijk 3) vertelt over de landbouwontwikkeling aan de Oostermaatsdijk:

"Aan de Oostermaatsdijk stonden in mijn jonge jaren zeven boerderijen, waarvan er drie tot Het Oostermaat behoorden. De onze heet 'Erve Gooierveld',

die oorspronkelijk stamt uit 1837. Op dat toen kleine boerderijtje zijn mijn voorouders in 1874 neergestreken. We konden groeien door vrijkomende cultuurgrond bij te pachten. Zo is er rond 1930 als werklozenproject bijvoorbeeld een heel stuk heidegrond van 't Gooierveld in cultuur gebracht.

Wij pachten het nu van Stichting IJssellandschap, voorheen de Vereenigde Gestichten. Daartoe behoorden meerdere gestichten en gasthuizen, die eigenaar waren van allerlei stukken land. Die verkregen zij doordat mensen zieken- of ouderdagszorg inkochten en met geld of bezit betaalden. Met het geld kochten de gestichten dan weer boerderijen en landerijen op, waaruit zij door verpachting inkomsten genereerden.

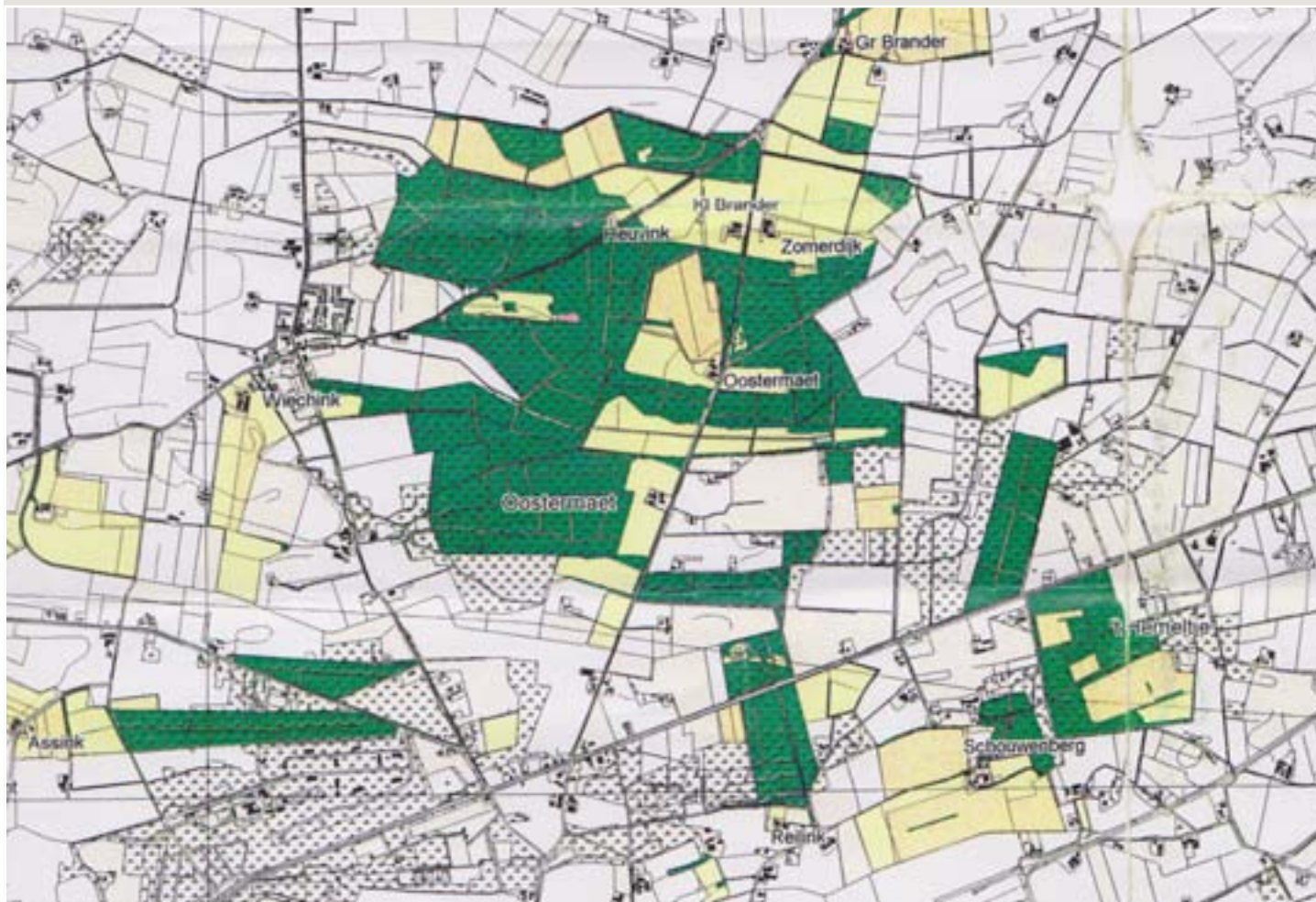
Normaal hebben de boerderijen van Het Oostermaat rood/wit/groene luiken. Die hebben we nu ook. Maar tot de renovatie van onze boerderij in 1975, was dat nog blauw bruin met een geel randje, de Gasthuiskleuren.

Door alle ontwikkelingen in de landbouw hebben we wel de opbrengsten van onze percelen kunnen vergroten, maar die blijven toch altijd achter bij opbrengsten in andere delen van het land. Dat

"Nu nog kan je op sommige percelen niet te diep ploegen omdat er anders grote klompen oer, soms wel zo groot als een tafelblad, naar boven komen."

heeft aan de ene kant te maken met de hogere schrale zandruggen die je goed moet bemesten, en aan de andere kant met de van oudsher lagere nattere gebieden die ook veel oer kunnen bevatten. Nu nog kun je op sommige percelen niet te diep ploegen, omdat er anders grote klompen oer naar boven komen, soms wel zo groot als een tafelblad."

Alle gekleurde delen van deze kaart van 2007 geven de bezittingen van de Stichting IJssellandschap aan. Groen de diverse bostypen en geel de landbouwgebieden.

Opmerkelijk is dat de Stichting IJssellandschap de naam 'Oostermaat' met 'ae' is gaan schrijven.

Historisch is daar geen reden voor. Oude documenten vermelden Oostermaat altijd met 'aa'.

STICHTING IJSSELLANDSCHAP

De buurtschap Oude Molen is gelijk aan de vroegere schoolkring van de 'Heideschool'. Op grond daarvan is het gebied ongeveer 900 hectare groot. Hiervan is de helft bebost; de andere helft bestaat uit landbouwgronden, bebouwing en wegen. De heide is compleet verdwenen.

Stichting IJssellandschap is de grootste grondbezitter. Zij bezit bijna de helft van het gebied, waarvan ongeveer 190 hectare bos en 175 hectare bouw- en weiland. Het grootste deel is het landgoed Het Oostermaat dat ten zuiden van de Oerdijk ligt. Verder bezit de de stichting delen van de landgoederen Hemelzicht en 't Hemeltje en diverse percelen aan de Holterweg, Cröddendijk, Kiekenbeltsweg en Assinksteeg plus in het Elferinksbos. IJssellandschap verwierf deze gronden in de loop der eeuwen doordat eigenaren deze als onderpand afstonden. Zij verzekerden zich hierdoor van zorg bij ziekte en ouderdom. De toenmalige Deventer gasthuizen waren verenigd in de 'Vereenigde Gestichten'.

Nadat na de Tweede Wereldoorlog de verzorgingsstaat ontstond, hadden de gasthuizen deze inkomstenbron niet meer nodig. Daarom werd in 1986 de Stichting IJssellandschap als aparte landerijenstichting losgekoppeld van de zorg.

Het wei- en bouwland wordt verpacht en de bossen worden in eigen beheer onderhouden.

In het bosbeheerplan van IJssellandschap spreekt men over 'geïntegreerd bosbeheer'. Dit houdt in dat de bosgebieden naar specifieke doelen zijn ingedeeld: recreatie, behoud van landschappelijke waarden, historisch belang en als inkomstenbron. Zo zijn er delen als natuur-, recreatie-, productie- en landschapsbos aangewezen. Voor elk van die typen is vervolgens een beheerplan ontwikkeld.

Zo is het landgoed Het Oostermaat van noord naar zuid verdeeld in productie-, natuur- en recreatiebos met de watergang Letteler Leide ertussen als specifiek natuurontwikkelingsproject. Andere voorbeelden zijn Hemelzicht dat is voorbestemd als productiebos en 't Hemeltje dat een recreatief bos zal blijven.

TIJDLIJN

Anno 2010 grazen er nog steeds koeien langs de Oostermaatsdijk.

1500

Vestiging van keuterboeren in
Gooiermarke

1840

Uitgebreide mogelijkheden voor
keuterboeren om gronden te kopen of
te pachten. Gebied van Oostermaat in
bezit van Hendrik ten Hove

1849

Molendijk wordt Bathmense Molen- en
Kerkweg

1889

Eerste vermelding naam
Oostermaatsdijk.

1900

Capadose richt het landgoed
Oostermaat in ten behoeve van de jacht

1922

Verkoop Oostermaat aan familie Birnie

1953

Verharding Oostermaatsdijk

1965

Afronding elektrificatie en aanleg van
waterleiding

1967

Stichting IJssellandschap eigenares
landgoed Het Oostermaat

1978

Eerste ligboxenstal in omgeving Oude
Molen

V.A. 2005

Landbouwgronden onttrokken in
verband met ecologische projecten

2009

Weidegronden rond Letteler Leide
in Het Oostermaat herbestemd voor
verbeterd water- en natuurbeheer

Straatnamen

Wie weet de Dijkerhoeker Molenweg, de Apenhuizerdijk of de weg van Orteler buurtschap naar Okkenbroek? En zijn de Traasterbosweg en de Klein Traasterweg er eigenlijk nog?

De weginfrastructuur van de buurtschap Oude Molen heeft in de loop der tijd nogal wat veranderingen ondergaan. Voor de herkomst van de namen van de wegen waaraan een hoofdstuk is gekoppeld, wordt op die plek een toelichting gegeven.

Voor andere wegen, die van oudsher geen doorgaande route waren maar naar boerderijen leidden, werden aanduidingen gebruikt met de boerderij- en/of familienaam. Spikvoorderweg, Assinksteeg, Aarninksweg, Willeminksweg, Ikkinksweg, Weertshofweg, Rensinkweg, KleinTraasterweg (de weg van manege 'De Ruiterkamp' naar de Traasterdijk), Schiphorsterweg en de Te Winkelsweg (Te Winkel: familie eeuwenlang eigenares van de molen in buurtschap Oude Molen) zijn daar voorbeelden van. Deze wegen bestaan nog steeds, al zijn ze in de loop der tijd hier en daar wel aangepast. Daarnaast waren er lokale doorgaande wegen die over de wat hogere dekzandruggen de dorpen met elkaar verbonden. Omdat er geen formeel straatnamenregister was kregen deze wegen een voor iedereen duidelijke aanduiding, zoals de 'weg van Bathmen naar Linde'.

Ook het Letteler voetpad en de meerdere keren voor verschillende wegen voorkomende 'weg van Deventer naar Holten' zijn daar voorbeelden van. De 'weg van Orteler buurtschap naar Okkenbroek' was dat ook, maar deze weg is verdwenen en heeft dus geen nieuwe naam gekregen. De makers van kaarten noteerden aardrijkskundige aanduidingen naar beste weten en niet eenduidig. Zo komen Gooiermarke en Gooijermarke naast elkaar voor en evolueert de naam 'Raasterbosch' via 't Raasterbosch' naar 'Traasterbos', nu de officiële naam en schrijfwijze van het bos. De weg door dit bos, ooit onderdeel van de hessenweg, heette de Traasterbosweg, maar is nu nog slechts een toegang tot een weiland.

Een belangrijk aspect van de veranderende infrastructuur vanaf 1800 is de aanleg van de Holterweg. De kaarsrechte nieuwe weg doorsneed immers een aantal bestaande wegen. Dat maakte dat een aantal wegen verdween en er nieuwe aansluitingen kwamen. De Dijkerhoeker Molenweg, die min of meer parallel aan de Holterweg vanaf de kruising Oostermaatsdijk-Holterweg rechtstreeks naar Dijkerhoek liep, is daarvan een voorbeeld. Dat geldt ook voor de Apenhuizerdijk, die ooit van Apenhuizen, via Oude Molen, noordwaarts helemaal naar de 'weg van Wesepe naar Holten' ging, ongeveer via de huidige Oude Postweg – noordelijke richting, Marsweg via de weg naast het Reilinksmarspad naar de Plompmarsweg en verder.

Marsweg is een algemene oudere benaming voor een weg door een moerassig gebied, een mars. De Reilinkmarsweg is het fietspad dat in 1985 is aangelegd en is vernoemd naar het aangrenzende veld, de Reilinkmars. Een gemeentelijke adviescommissie heeft in de jaren zestig, deels op historische gronden, een aantal namen toegevoegd aan het register maar er ook enkele laten vervallen. De 'weg over Sandbergsveld' trof dat lot, maar is inmiddels weer in ere hersteld. Toegevoegd werd onder andere de Apenhuizerweg, een aansluiting van de Bathmense Apenhuizerweg met de Holterweg.

Overigens is de herkomst en betekenis van de naam Apenhuizen niet zonneklaar. Op basis van historisch onderzoek door leden van de Oudheidkundige Kring Bathmen werden recent nog verschillende betekenissen gepubliceerd, van 'versterkte huizen' tot 'huizen aan het water'. Andere infrastructurele aanpassingen zoals ruilverkaveling of wegenverharding hebben ertoe geleid dat nieuwe wegnamen zijn gegeven aan op zich oudere wegen. De eerder genoemde Apenhuizerdijk is daar een voorbeeld van, maar ook meer recent de aan de uiterste westgrens van de buurtschap gelegen 'Brandkoeleweg'. Deze naam, ontleend aan het aangrenzende bos, werd in 1980 toegekend aan een stukje Schooldijk. Bij asfalteringswerkzaamheden van een deel van de Schooldijk is de aansluiting met de Oerdijk verlegd. De rechte weg was doorbroken en er was dus een nieuwe naam nodig: Brandkoeleweg.

Hemeltjesweg - Zomer 2010

Hemeltjesweg doorsneden

De Hemeltjesweg dankt zijn naam aan het landgoed 't Hemeltje' dat op de weg aansluit. Het eerste deel van de Ikkinksweg (vanaf de Holterweg), genoemd naar Erve Ikkink, was oorspronkelijk één geheel met de Hemeltjesweg. Door de aanleg van de Holterweg werd de weg in tweeën gesneden en kregen de twee delen aparte namen. Het tweede deel van de Ikkinksweg, daar waar de weg naar het oosten draait, behoorde tot de 'Dijkerhoeker Molenweg'.

Onland wordt hemels jachtveld

Veel bos op het grondgebied van Oude Molen is te danken aan de jacht. De landgoederen Oostermaat en Hemelzicht zijn grotendeels aangelegd om er goed te kunnen jagen. Rijke families kwamen hier hun fazanten, patrijzen en hazen schieten tijdens speciaal georganiseerde drijfjachten. De jacht is veel kleinschaliger geworden maar de natuur bleef. Die bossen en oude namen zoals Pispot, Java en Hemel geven de geschiedenis van Oude Molen nog steeds door.

'Onland' werd het gebied genoemd waar nu de landgoederen Hemelzicht en Het Oostermaat liggen. Het was restgebied tussen Espelo en Lettele dat voor boeren te nat en te arm was om er iets op te kunnen verbouwen. De koffiebrandersfamilie Ten Have uit Deventer gebruikte Hemelzicht in eerste instantie om er afval van koffiebonen te dumpen. Bij latere aanplant van bomen stonk het soms nog naar koffie.

Het hek bij de ingang van Hemelzicht aan de Marsweg noemen ingewijden 'de koffiefab'. Dit verwijst naar koffieafval dat hier gestort is door koffiebrander Ten Have die tot in de jaren zestig eigenaar was van Hemelzicht.

RODODENDRONS SPECIAAL VOOR FAZANTEN

Gegoede heren vatten het plan op om van de onbruikbare heidevelden jachtterrein te maken. De oud-president commissaris van het latere Shell, Abraham Capadose, kocht de gronden aan de Oostermaatsdijk omstreeks 1900 puur voor de jacht. Hemelzicht werd door de Ten Haves in cultuur gebracht. Zij plantten Oostenrijkse dennen op het koffieafval. Grote delen van Hemelzicht en Het Oostermaat werden geschikt gemaakt voor het wild door het af te wateren met greppels. Met de vrijgekomen aarde legden ze stroken grond van enkele meters breed aan.

Op deze zogenoemde rabatten plantten de eigenaren grove dennen die wel goed gedijen op arme grond en andere vegetatie mogelijk maken. Later plantten ze er douglassparren, fijnsparren en rododendrons bij. De rododendrons gaven fazanten, die op Het Oostermaat speciaal gekweekt werden voor de jacht, een broedplaats en schuilgelegenheid. De door Capadose veelvuldig aangeplante rododendrons zijn in de bloeitijd nog steeds een trekpleister.

Op het oudste deel van landgoed Hemelzicht staan Oostenrijkse dennen die circa zeventig jaar geleden werden aangeplant.

Het Deventer Dagblad bericht op 19 september 1907 over een grondaankoop van Abraham Capadose die aan de Oostermaatsdijk een groot jachtterrein aanlegde.

*BATHMEN, 19 Sept. Zoals men misschien weet, kocht voor eenigen tijd de heer A. Capadose uit Den Haag, van het Gr. en Voorster Gaathuis te Deventer, het uitgestrekte bosrester „Het Oostermaat“, gelegen op 'n half uur afstand van hier. De heer C. maakte er een kweekplaats van wild van en liet daar een keurig jachthuis bouwen. Thans heeft Z.K. er de gronden van den heer G. Rakhoret uit Helvoert bij aangekocht. Deze gronden grenzen onmiddellijk aan die van den heer Capadose en beslaan een oppervlakte van plm. 100 Hectaren. Er staan drie woningen op: het boeren-erf „Brands“, het dagloosereplaatje „Zomerdyk“ en de woning van zijn jachttopalmer, en bestaat verder uit beide met dennen en weilanden. Het wild dat hier reeds in grooten getale aanwezig is, kan zich thans nog ruimehoofs vermenigvuldigen.

"Netjes een hand geven en 'dag meneer' zeggen"

Gerrie van der Waarde-Nikkels woonde als kind rond 1950 op boerderij 't Hemeltje waar vandaan grote jachtpartijen werden georganiseerd.

"Weken van tevoren kondigden de jagers aan dat ze een drijfjacht gingen houden in de bossen van 't Hemeltje. De grote k kken was op zo'n dag het domein van de jagers. Moeder en opoe waren de dag ervoor druk met stoffen en poetsen, zodat alles er blinkend uitzag. Het beste servies stond klaar. De jagers in hun groene jachtkleding kwamen met glanzende auto's het erf oprijden. Soms wel vijf of zes auto's. Ze hadden altijd een hoed op. De drijvers droegen petten die ze bij de begroeting even afzetten. Uit de kofferbakken kwamen honden die uitgelaten in het rond sprongen. Soms werd er een geheimzinnig kistje megedragen. Er zat een fret in die de konijnen uit de holen moest halen.

"Alle gedode dieren legden ze op een rijtje op de stoep en vol trots bekeken ze de buit"

Ik kreeg van te voren instructies. Ik moest de heren netjes een hand geven en 'dag meneer' zeggen. Het was een opluchting als dat achter de rug was.

De jagers brachten een grote pan mee, gevuld met jachtschotel of erwtensoep. Die moest opoe opwarmen tegen etenstijd. Er was ook oude klare, weet ik nog. Als de soep stond te dampen op het fornuis, rook het heerlijk maar de pan verdween met opoe in de grote k kken.

De drijvers gingen naar huis voor hun warme maaltijd en wij, de bewoners van 't Hemeltje, aten in het bakhuus.

Tegen een uur of twee zetten ze de jacht voort. Aan het eind van de middag werd ons huis weer bezet door jagers en drijvers.

Zo'n dag gaf me altijd een gevoel van onvrijheid. Overal liepen vreemde mensen. Er werd nagepraat bij de borrel, zowel op de grote k kken als in het bakhuus. Na een poosje ging de tussendeur open en kwamen ook de jagers in het bakhuus om de drijvers op te halen. Alle gedode dieren legden ze op een rijtje op de stoep en vol trots bekeken ze de buit terwijl er opgewonden jachtverhalen klonken. Meestal kregen de drijvers daarna een zilveren rijksdaalder en een konijn waarbij ze netjes 'dankuwel meneer' zeiden en de pet oplichtten."

DRIJFJACHT GELIEFD TIJDVERDRIJF

Zowel op Hemelzicht, Het Oostermaat als rondom boerderij 't Hemeltje werd begin twintigste eeuw volop gejaagd op ree n, vossen, fazanten, patrijzen, eenden, houtduiven, hazen en konijnen. Naast de individuele jacht om de wildstand op peil te houden en zieke dieren te elimineren, werden er in de herfst en winter grote drijfjachten georganiseerd.

Jagen was van oudsher een geliefd tijdverdrijf van industri len, notabelen en rijke boeren. Het gaf een goede gelegenheid om zaken te doen. De jagers waren vaak eigenaren van landerijen en boerderijen bewoond door pachters. Bij een jachtpartij namen ze bezit van hun jachthuizen en boerderijen, en de pachtersvrouwen moesten zorgen voor de jachtschotels en drankjes.

*— Zeldzame en mooie jachtuitskomsten. — Door den heer A. H. J. C. Telders, die deel uitmaakte van 't jachtgezelschap van den heer A. Capadose, werd op diens gronden een zuiver zwart wild konijn geschoten. 't Was een nog jeugdig exemplaar en zal als curiositeit worden opgezet.
Door jhr. Sandberg op den Bannink werd een zuiver witte fazant geschoten. Deze zijn zeldzaam en komen slechts weinig voor.
De heer H. M. te Winkel schoot op zijn eigen terrein achter den Ouden Molen gistermorgen een prachtige reebok. 't Dier was donkergrijs bij zwart af; 't had drie takjes aan zijn horens en woog bijna 60 pond.

*— Op de jachtpartij van den heer Capadose werd door de drijvers een ree gegrepen. Toen men er mee buiten het bosch was, bleek het een vrouwelijk exemplaar te zijn en werd het op bevel van den heer C. weder in vrijheid gesteld.

Jachtverslagen van de jacht op Het Oostermaat in het Deventer Dagblad uit 1906 en 1908.

Abraham Capadose voor een van zijn twee jachthuizen die hij liet bouwen op Het Oostermaat.

De gepassioneerde jager verkocht het landgoed in 1922 aan Piet Birnie, directeur van exploitatiemaatschappij Davo te Deventer.

De Stichting IJssellandschap is momenteel eigenares van het vierhonderd hectare tellende landgoed.

Ze kregen een kleine vergoeding voor het kloppen op bomen om zo het wild in de richting van de geweren te jagen

De drijfjachten stonden onder leiding van jachtopzieners die door de grootgrondbezitters waren aangesteld. Als de heren wilden jagen op andermans grond waren ze verplicht het zogenoemde Genot van de Jacht te huren. De boeren van wie de grond was, traden vaak op als drijvers bij de jachtpartijen. Dit drijverschap ging over van vader op zoon of dochter. Ze kregen een kleine vergoeding voor het kloppen op bomen om zo het wild in de richting van de geweren te jagen. Op Het Oostermaat waren de drijvers de boswerkers die zo een centje bijverdienden. Van de buit kregen ze meestal niets. Door het standsverschil werden drijvers en jachtopziener ook geacht hun natje en droogje tijdens pauzes apart te nuttigen, in een koud 'bakhuus'. Ook moesten ze hun pet afnemen in gezelschap van de herenjagers.

GENOT VAN DE JACHT

Het zogenaamde Genot van de Jacht huren de jagers van grondeigenaren. Ze betalen hiervoor enkele euro's per hectare. Een keer per jaar gaat de jachtopziener, wat tegenwoordig toezichthouder of natuurbeheerder heet, met een envelop langs bij de grondeigenaren om het bedrag te voldoen.

Het Genot van de Jacht op het gebied rond Hemelzicht is sinds drie generaties in handen van de familie Sluiter. Ze verhuurt het aan de eigenaar van Hemelzicht, de familie Dura uit Rotterdam. De eerste jachtopziener was Jans Sluiter. Hij werd opgevolgd door Henk Sluiter. Momenteel is Henk Rietman, die trouwde met Jenny Sluiter, de natuurbeheerder van het gebied.

Op Het Oostermaat is sinds circa vijftien jaar Jeroen Kleine Koerkamp uit Lettele de toezichthouder. Hij volgde Jan de Wilde op. De jachtcombinatie Het Oostermaat, bestaande uit vier jagers, huurt hier het Genot van de Jacht.

“Dennentak met bloed besmeuren”

Als er in de herfst grote drijfjachten waren op Het Oostermaat, schonk Gerritje Braakhekke-Heuvink samen met haar moeder koffie in het jachthuis van het landgoed. Het gezin woonde in een huis met de naam ‘Molenzicht’.

Doordat de bomen van Het Oostermaat toen nog niet zo hoog waren keek de woning, met het huidige adres Oerdijk 121, nog uit op de molen. Vader Jan Heuvink was jachtopziener onder de eigenaar Piet Birnie. Heuvink verving de vorige jachtopziener die volgens de overlevering het leven liet toen bij zich verslikte in een konijnenbotje.

"Zo'n tien tot twaalf herenjagers met hun honden deden mee aan zo'n drijfjacht. De jacht werd geopend met een signaal van het jachthoortje. De drijvers waren de boswerkers van Het Oostermaat. Er was ook een boer bij met een zogenoemde jachtwagen om het wild te vervoeren. De drijvers moesten de koffie in de koude garage drinken en in gezelschap van de heren hielden ze de pet onder de arm. Sommige heren lieten zich wel gelden.

Mijn vader moest een net geschoten reebok uit het bos slepen en dan een dennentak met bloed besmeren en op de hoed van de jager zetten, als trofee. En daar moest natuurlijk een borrel op gedronken worden.

Vaak gingen de bokken ook op de foto met stokjes onder hun kop om ze er goed op te krijgen. Mijn vader moest de reebok slachten. Hij hing ze met een spijker aan de balk in de schuur. De Birnies haalden de bok dan op. We kregen ook wel eens een stukje maar ik vond er niks aan. Op zondag moest mijn vader ook nog wel eens op pad om aangeschoten wild na te zoeken. Hij had een hekel aan slechte jagers omdat er dan veel aangeschoten wild lag."

Jan Heuvink schikt een ree voor de foto. Hij was ruim veertig jaar jachtopziener van Het Oostermaat.

Bij de jacht van tegenwoordig hoeft de pet niet meer te worden gelicht. Toch gelden sommige oude gebruiken nog steeds. Aan het einde van een drijfjacht op Het Hemelzicht bedankt de jagermeester de jachtopziener officieel en krijgt hij als leider van de jacht fooien. De buit is voor de jagers, nadat er een tableau is gemaakt van het geschoten wild.

De drijvers van tegenwoordig zijn nog steeds vaak de grondeigenaren die het Genot van de Jacht verhuren aan de jagers. Belangrijker dan de verdienste die ze krijgen is de beleving van de natuur en het onderlinge contact in weer en wind. Want ook als het hard regent gaat de drijfjacht door.

Hedendaags jachttafereel op Het Oostermaat.

RIJKEN GENIETEN VAN JACHT IN OUDE MOLEN

Rijke industriëlen, notabelen en adellijken uit het hele land hebben genoten van de jacht in Oude Molen. Abraham Capadose uit Den Haag, die Het Oostermaat aanlegde, was topman bij het latere Shell.

Hij nodigde geregeld gasten uit om te jagen onder wie Shell-directeur Sir Henri Deterding die kantoor hield in Londen. De trein van Hoek van Holland naar Duitsland stopte op Deterdings verzoek in Bathmen zodat hij kon uitstappen voor een jachtdag op Het Oostermaat.

's Avonds stopte de trein weer speciaal voor Deterding om hem naar de nachtboot naar Londen te brengen.

De volgende eigenaar van Het Oostermaat, Piet Birnie, is een telg uit de tabaksplantersfamilie uit Deventer. De familie had op Oost-Java ook belangen in koffie, suiker en rubber. Grondvester is Deventenaar George Birnie die omstreeks 1860 een tabaksplantage opzette. Als hij op 73-jarige leeftijd sterft, spreekt het Deventer Dagblad op 21 mei 1904 van een 'zeer zwaar verlies voor Deventer' wegens zijn maatschappelijke bijdragen.

Zoon Piet Birnie jaagde vaak met zijn neef Jan Coldewey, ook wel Jan Koek genoemd omdat hij de directeur was van de Deventer koekfabriek Bussink. De grootvader van Coldewey was al jachtcompagnon van Capadose. Jan Coldewey was ook medefirmant van luciferfabriek 'De Ooievaar' te Deventer.

Voormalig eigenaar van Het Oostermaat, Piet Birnie, was een fervent jager die vaak zei: "Ik zie liever reeën dan mensen."

Verder rekende Piet Birnie onder zijn jachtvrienden de Graaf van Limburg Stirum uit Olst, de houthandelaren Stoffel en advocaat Delden. Tegenwoordig gunt de eigenares van Het Oostermaat, de Stichting IJssellandschap, de jacht liever aan jagers uit de buurt die zich bij het landgoed betrokken voelen. De huidige jachtcombinatie bestaat uit de heren Aberson en Scheeffers uit Schalkhaar, Bleecke uit Olst en Jannink uit Almelo.

Het Hemelzicht is aangelegd door Deventer koffiebrander Ten Have. De familie Dura van het huidige bouwconcern Dura Vermeer uit Rotterdam kocht het landgoed omstreeks 1954 voor de jacht. Het bouwbedrijf Dura, in 1855 opgericht door Job Dura, fuseerde in 1998 met het concurrerende bedrijf Vermeer. De familie houdt nog af en toe drijfjachten op Hemelzicht.

Op het landgoed van 't Hemeltje jaagden onder anderen notaris Buddingh uit Apeldoorn, rentmeester te Vaassen N. ten Cate jr. en de Apeldoornse advocaat H.L. Sytkens. Nog steeds jaagt Eduard Ruijs van smeerkaasfabriek Eru op het landgoed. Zijn familie was enige tijd eigenaar van 't Hemeltje.

HOEEVEELHEID WILD DAALDE DRASTISCH

In de hoogtijdagen hielden de jagers in Oude Molen vele malen meer drijfjachten dan nu. Ze schoten per drijfjacht vaak wel het tienvoudige. De hoeveelheid wild in Nederland is dan ook drastisch afgenomen. Een van de oorzaken is de toename van het roofwild. Vossen, bunzings, steenmarters, hermelijnen, wezels, dassen, wasberen, nertsen, haviken en buizerds mogen van de overheid niet bejaagd worden en doen zich te goed aan klein wild. In de bossen rondom Oude Molen zaten in de jaren tachtig relatief veel nertsen. Het waren verwilderde exemplaren die ontsnapten uit de nertsenfarm aan de Oostermaatsdijk. Een groot aantal werd teruggevangen of afgeschoten, wat toen wel mocht omdat de nerts werd aangemerkt als 'schadelijk wild'.

Ook ziektes zijn van invloed op de wildstand. De wilde konijnenpopulatie in Nederland stierf in de jaren zestig bijna uit door de ziekte myxomatose. Een Franse bacterioloog introduceerde het virus vanuit Australië naar Frankrijk om van de konijnen op zijn privéterrein af te komen. Binnen enkele jaren verspreidde het virus zich over heel Europa.

De buit na een jachtpartij bij 't Hemeltje op 10 oktober 1934. Staand van links naar rechts: W. Ruysch, B.J. Reevoort, Ter Kuile, mr. L.H. Sypkens, Onbekend, pachter van 't Hemeltje G. Veneklaas. Op de voorgrond van links naar rechts: G. Klein Hegeman, Buddingh, L. Niemeijer en Ten Cate.

BOSSEN STONDEN VOL KONIJNENSTRIKKEN

Ook voor stropers is er minder wild te halen. Vooral in de jaren zestig waren de jachtopzieners van Oude Molen druk met het vangen van stropers. Twee tot drie dagen per week stonden de bossen vol met konijnenstrikken. De illegale jagers kwamen vaak met de bus uit Rijssen als het heldere maan was. Ze zetten de strikken en zochten ergens in een hooiberg een slaappleats. Als het weer licht werd, haalden ze de vangst op.

De stroperij is minder en anders geworden. Stropers komen nu veelal met de auto. Ze schieten het wild vanuit hun voertuig met een geweer en twee uur later komt er een ander die de buit ophaalt. Rond de Kerst is het nog steeds vaak raak. De jachtopziener houdt dan extra toezicht.

K. 23 j. landb. te Heeten, gem. Raalte, verzet gekomen van een vronnis van den schier te Deventer, waarbij hij wegens het jagende houding op jachtgrond van den spadoose was veroordeeld tot 1 25 boete.

— G. K. Kl. H. had onder Diep toedehoort.

KANTONGERECHT.
Strafzitting van Maandag 27 November.

— G. K. I. H. en zijn jonge broeder J. K. I. H. hadden zich den 17en Oct. te Okkenbroek onder Diipenvoer op verboden terrein bevonden, toebehoorende aan den heer mr. Capadose te 's-Gravenhage en zich daar schuldig gemaakt aan een jachtverdring. Beide bekl. waren onschuldig, zooals steeds in dergelijke gevallen. De geschoten fazant zou niet op verboden grond zijn geschoten. De verhallende jachtopziener T. ten Velde hield zijn proces-verbaal staande en deelde mee, dat hij beklaagde ook van strikte verdacht. Doch G. K. I. H. verklaarde, dat ten V. „maar zoo wat ben“ vertelde en d'r niks van „eneene“ had. „Hee lög d'r maar zoo op an“, verklaarde bekl. met verheffing van stem. Daar te V. het schieten niet gezien, wel gehoord had, vroeg de ambt. vrijpraak wegens gebrek aan

JACHTDAG OP HEMELZICHT

Jagers en drijvers verzamelen zich traditioneel voor het begin van de jacht rondom Hemelzicht, bij café Het Bonte Paard in Dijkerhoek. De jagers gaan eerst langs de eendenputten om wilde eenden te schieten. Hiervoor zijn geen drijvers nodig. Die blijven achter met een kop koffie in het café. Daarna trekken jagers en drijvers gezamenlijk de bossen in. Hemelzicht doen ze traditioneel altijd aan omdat het geldt als het mooiste stuk jachtgebied.

Op Hemelzicht zijn elf percelen bos aangelegd die uitkomen op een weide. Drijvers jagen het wild met stokken op uit zo'n bosperceel in de richting van de jagers die in de wei het wild opwachten. Tegenwoordig richt de jachtopziener de drijfjacht zo in dat het wild de mogelijkheid heeft naar opzij te ontsnappen zodat er niet al te veel wild per keer wordt afgeschoten.

Op een jachtdag zijn er vier of vijf driftten. Tussendoor drinken de deelnemers uit de wind in een oude schuur, welgeteld één borreltje. De jachtopziener hanteert de fles want hij is verantwoordelijk voor de veiligheid. De buit is in principe voor de jagers. Na het maken van het tableau, waarbij ze al het geschoten wild bij elkaar leggen, deelt de jagermeester, de leider van de jagers, het wild uit aan gasten, chauffeurs en de begeleiders van de honden die het gebied nazoeken op aangeschoten wild. Wat overblijft is voor de jachtopziener die aan het einde van de jachtpartij officieel wordt bedankt en fooien krijgt. Jaarlijks houden ze ongeveer vijf drijfjachten en schieten ze in totaal honderd stuks wild op het gebied rond Hemelzicht.

Tijdens de jacht staan de jagers in het weiland van Hemelzicht het wild op te wachten dat mannen met stokken uit één van de percelen drijven.

BEHEERSJACHT

Drijfjachten als vorm van wildbeheer hebben grotendeels plaats gemaakt voor beheersjacht. Reeën en ander grofwild mogen in Nederland sinds 2002 alleen nog maar geschoten worden als het nodig is voor de regulatie van de populatie of als bijvoorbeeld de verkeersveiligheid in het geding is.

In en rond Oude Molen lopen circa honderd reeën rond. De Holterweg, met aan weerskanten bossen, kost jaarlijks een tiental reeën het leven. De reeën steken de weg over doordat zij gestoord worden in het bos of doordat ze, vlak na de oogst, op zoek gaan naar maïs en bieten. Is er weinig wild dat door het verkeer wordt aangereden, zogenaamd 'valwild', dan is het beheer goed te noemen.

JACHT IN NEDERLAND

Drijfjacht op grofwild, zoals herten, reeën en zwijnen, is sinds de invoering van de Flora- en Faunawet op 1 april 2002 niet meer toegestaan in Nederland. Als drijvers het wild opjagen is het veel moeilijker een gericht schot uit te brengen dan bij individuele jacht vanuit een hoogzit. Volgens de regering is er bij drijfjacht ook geen tijd om goed te beoordelen welk dier moet worden afgeschoten en een zorgvuldige selectie te maken. Drijfjacht op kleinwild mag nog wel. Geschoten mogen worden: haas, fazant, wilde eend, konijn en houtduif.

In tegenstelling tot omringende landen is jagen op zondag in Nederland op grond van de Zondagswet verboden.

Drijfjachten als vorm van wildbeheer hebben grotendeels plaats gemaakt voor beheersjacht.

Vanuit een hoogzit schiet de jager zieke en oude beesten om de populatie gezond te houden.

NATUURRESERVAAT

Speciaal voor het wild werden vroeger de rododendrons aangeplant. Tegenwoordig doen beheerders eveneens het nodige om wild overlevingskansen te bieden. Het Oostermaat is recent helemaal uitgedund om nieuw groen een kans te geven en het voor wild aantrekkelijker te maken. Houtwallen zijn aangelegd om een schuilplaats te bieden tegen roofwild. Het landgoed Hemelzicht is zelfs helemaal niet toegankelijk voor publiek om de rust voor de dieren te bewaren.

Om diezelfde reden wordt het landgoed met de hand onderhouden. De bosbouwploeg die naar Hemelzicht komt, gebruikt twee à drie motorzagen en is een dag bezig met een hectare. Dit is veel duurder dan het inhuren van een kapmachine die vijf hectare per dag doet maar het wild opjaagt. De Stichting IJssellandschap zet wel zo'n Harvester in op Het Oostermaat. Door deze rigoureuze methode oogt het landgoed veel rommeliger dan de mensen vroeger gewend waren.

De rust op Hemelzicht komt de wildpopulatie van Oude Molen ten goede omdat de natuur daar helemaal haar gang kan gaan. Het landgoed is in de loop der tijd aangegroeid tot 39 hectare. Recent kocht de huidige eigenaar, de familie Dura, nog twee hectare landbouwgrond aan de Marsweg aan om er natuur van te maken. Op termijn wil de familie een landhuis bouwen op het nieuwe stuk.

'LOSLOPENDE HONDEN WORDEN DOODGESCHOTEN'

Loslopende honden in een bos kunnen een biotoop kapot maken en wild op de vlucht doen slaan. Op Het Oostermaat moeten honden aangelijnd zijn. Op Hemelzicht zijn wandelaars helemaal niet welkom. Op een wandelkaart uit 1953 die uitgegeven werd door landgoed Het Oostermaat is een van de prangende regels zelfs: 'Loslopende honden worden doodgeschoten'. Overigens is dit onder jachtopziener Heuvink nooit gebeurd.

Landgoed Het Oostermaat gaf vanaf 1953 speciale wandelkaarten uit. Door de openstelling hoefde de toenmalige eigenaar Piet Birnie minder belasting te betalen. Een jaarkaart kostte een kwartje.

1. Deze kaart is strikt persoonlijk.
2. Houder deze kaart is mede aansprakelijk voor de hem vergezellende personen.
3. Des zomers en in het algemeen bij grote droogte is roken verboden.
4. Men wordt dringend verzocht geen papieren, dozen, schillen of enigerlei voorwerpen achter te laten.
5. Het plukken van bloemen of het meenemen van planten is verboden.
6. Loslopende honden worden doodgeschoten.
7. Men wordt verzocht zich niet buiten de paden te begeven.
8. De eigenaar of de daartoe gemachtigden behouden zich het recht voor deze kaart in te trekken, indien blijkt dat de houder of de hem vergezellende personen zich niet houden aan deze voorschriften of zich op enigerlei wijze onordelijk gedragen.

HEMEL IN OUDE MOLEN

In het gebied waar onland transformeerde tot een genot voor jachtliefhebbers klinkt het verheven woord 'hemel' veelvuldig. Naast landgoed Hemelzicht vind je er Hemelhoek, het gebied ingeklemd in de punt Holterweg en de oostkant van de Oostermaatsdijk, de Hemeltjesweg en landgoed 't Hemeltje. Deze eeuwenoude naam vindt zijn oorsprong in boerderij 't Hemeltje. Bekend is dat Jan ten Hemelkensbelt de eerste pachter van 't Hemeltje was. De boerderij bestond al rond 1600 en werd Hemeltjesbelt genoemd. 'Belt' verwijst hier naar een heuveltje. De boerderij ligt op de grens van een lichte glooiing in het landschap.

De intrigerende naam hemel of hemmel zou kunnen verwijzen naar 'heempje' dat huis of erf betekent. Een andere verklaring is dat het relateert aan heimwee en het Duitse Heimat. Dit kan vertaald worden met 'plaats waar je je thuisvoelt, je eigen plaats'.

't Hemeltje fungeerde tot 1823 als een van de vele herbergen langs de route naar Hamburg. Waarschijnlijk was de boerderij een van de grotere pleisterplaatsen omdat er twee vuurplaatsen waren en boerderijen er doorgaans maar een één hadden. Aan de oude handelsroute naar Duitsland lagen vele boerderijen die een speciale gelagkamer hadden voor reizigers. Er stonden in de keuken een extra tafel, stoelen en een kast met drankjes en etenswaren voor de langstreckende voetgangers, ruiters, ossenkarren en postkoetsen.

BOERDERIJ 'T HEMELTJE

De karakteristieke boerderij 't Hemeltje aan de Paalmansweg 9 bevindt zich precies op de grens van de voormalige gemeenten Bathmen en Diepenveen. De schuur stond op grondgebied van de gemeente Diepenveen en het huis in Bathmen.

Het huidige Hemeltje is niet de oorspronkelijke boerderij. In 1824 brandde de boerderij af. Tot net voor die tijd was het één van de herbergen langs de handelsroute naar Hamburg. Daar kwam rond 1823 een einde aan door de aanleg van de straatweg Deventer-De Bannink-Oude Molen-Dijkerhoek-Holten. De eerste eigenaar die genoemd wordt in archieven is Christina Pots uit een Deventer regentengeslacht.

Ook de dochter van de Deventer burgemeester Weerts, Johanna Weerts, is eigenares van 't Hemeltje geweest. Zij trouwde met een lid van een invloedrijk regentengeslacht, Coenraad Willem Sloet, baron Lindenhorst.

Deze man die ook burgemeester van Deventer en postmeester is geweest, beboste grote stukken woeste grond rondom 't Hemeltje. Hij bouwde waarschijnlijk ook de graanopslagplaats bij de boerderij. In 1811 werd de boerderij 'Het oude Hemeltje' en de graanopslagplaats 'Het nieuwe Hemeltje' genoemd.

Rond 1991 komt er een einde aan de boerenbedrijfsvoering van 't Hemeltje. Het laatste boerenechtpaar is Egbertdina Veneklaas en Hendrik Jan Ruijsch. Via de lijn Veneklaas – Niemeijer boerde de familie zo'n negentig jaar op 't Hemeltje.

't Hemeltje fungeerde ooit als herberg en boerderij. Het is nu woonhuis.

Ook de boerderij met de plastische naam De Pispot aan de Oude Postweg dankt zijn naam aan een herberg. Een uithangbord op de herberg aan de overkant wees voorbijgangers op de mogelijkheid er een sanitaire stop te maken. De herberg is inmiddels vervangen door de boerderij aan de Oude Postweg 3 die nog steeds De Pispot heet.

'JANNA VAN DE PISPOT, JA DAT BEN IK'

"Janna, van de Pispot, ja dat ben ik", antwoordt Janna Wilmerink-ten Dam nog steeds als iemand haar dat vraagt. Haar familie woont sinds 1886 op de katerstede. De Pispot aan de Oude Postweg 3 kreeg zijn naam van de herberg aan de overkant. De Pispot wordt voor het eerst genoemd in 1832.

Een andere tot de verbeelding sprekende naam draagt de boerderij Het Java aan de Holterweg. Het gebied rondom de boerderij heeft dezelfde naam. Waarschijnlijk is dit te danken aan een lid van de familie Criellaert. In de omgeving bezat die in de negentiende eeuw meerdere landerijen en boerderijen. Een van hen, een gepensioneerde Indiëganger, zou steevast gezegd hebben als hij het landgoed bezocht: 'Ik ga naar Java'. Ook de bushalte ter hoogte van de boerderij aan de Holterweg kreeg decennia later deze naam en geeft de geschiedenis weer door.

HET JAVA

De boerderij Het Java aan de Holterweg 137 wordt in de archieven voor het eerst genoemd in 1860. Het gebied tussen de Ikkinksweg en de Holterweg draagt dezelfde naam. De boerderij en de omliggende gronden zijn in de negentiende eeuw lange tijd in eigendom geweest van de familie Criellaert. Zij was ook eigenares van het 't Hemeltje, De Pakkerij, boerderij Roeterdink/Olden en de landerijen die daarbij hoorden.

De laatste pachter van Het Java was Johan Oplaat. Hij huwde in 1941 met Aaltje Klein Hegeman die in 1918 werd geboren op de boerderij. Zij was de dochter van Gerrit Hendrik Klein Hegeman en Johanna Blankena wier familie in 1912 op Het Java kwam wonen. In totaal boerde de familie bijna tachtig jaar op Het Java.

Na het overlijden van Johan Oplaat in 1991 verkochten de erven Criellaert de boerderij aan de familie Albers. Zoals veel boerderijen in de omgeving was het een klein, gemengd bedrijf met twaalf melkkoeien, kippen en varkens.

Op 30 maart 1945 schoten de geallieerden de boerderij in brand. Op de gevel prijkt nu 1948, het jaar waarin de boerderij is herbouwd.

Boerderij Het Java in 1930. De katerstede dankt haar uitheemse naam aan een lid van de familie Criellaert die eigenares was van het landgoed en connecties had met Nederlands-Indië.

TIJDLIJN

Rododendrons werden aangelegd voor de jacht

1625

't Hemeltje voor het eerst vermeld

1823

't Hemeltje geen herberg meer na

aanleg Holterweg omstreeks 1820

1860

Boerderij Het Java voor eerst vermeld

1900

Aankoop Het Oostermaat voor jacht

1922

Het Oostermaat verkocht aan de familie

Birnie

1948

Herbouw boerderij Het Java

1953

Het Oostermaat opengesteld voor

publiek

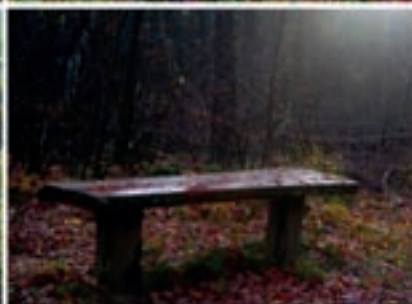
1954

Landgoed Hemelzicht gekocht door

familie Dura

2002

Verbod op drijfjacht op grofwild

Oude Postweg - Zomer 2010

Weg handels- en postverkeer

Hoewel de Oude Postweg niet in zijn geheel uitmaakte van de oude handels- en postverbinding tussen Deventer en Duitsland, geeft de naam precies aan wat het geweest is. Een heel oude verbinding waarvan eeuwenlang hessenkarren, marskramers, boeren en buitenlui gebruik hebben gemaakt. Het huidige geasfalteerde deel, dat aansluit op de Holterweg, behoorde niet tot de handelsroute.

Oude Postweg: besturen van land en koets

Op 4 januari 1999 lieten de bewoners rond de Oude Postweg een welgemeend maar ludiek protest horen tegen de inlijving van Diepenveen bij Deventer. Het was overigens niet alleen een actie tegen de annexatie, maar ook een aanklacht tegen de onmacht van niet serieus genomen burgers.

Deventer was er door de eeuwen heen al op gebrand de macht uit te breiden. Evenzovele malen protesteerden de meest belanghebbenden. Vanaf 1500 waren dat grootgrondbezitters, de adel of de kerk, en sinds het midden van de negentiende eeuw ook de gewone burgers. De inrichting van het bestuur, ook dat van Oude Molen, ontwikkelde zich in de loop van de eeuwen tot het huidige complex aan regels dat door gemeente, provincie en/of rijksoverheid is uitgevaardigd.

WEINIG MENSEN, WEINIG REGELS: MEER MENSEN, MEER REGELS

Vóór de middeleeuwen waren op het grondgebied van de Oude Molen slechts een paar bij elkaar gelegen boerderijen. De boerderijen vormden buurschappen (boerschappen) die elkaar als naobers met raad en daad bijstonden. De bewoners waren zeer op zichzelf aangewezen en hadden nog niet veel van doen met overheden die wetten en regels voorschreven. De onderling gemaakte afspraken gaven zij van generatie op generatie mondeling door en dat was voldoende.

Door de toename van de bevolking werd de behoefte aan bestuur groter. Immers gemeenschappelijke wegen, sloten en landbouwgronden moesten wel beheerd worden. Organisaties van eigenaren en pachters van stukken van gemeenschappelijke grond maakten afspraken en zagen toe op de naleving daarvan. Daartoe benoemden zij een bestuur.

De gemeenschappelijke grond werd 'de marke' genoemd, het bestuur het 'markebestuur'.

De 'Gooiermarke' of 'Gooijermarke', was de grootste marke in de gemeente Diepenveen.

Oude Molen behoorde tot de Gooiermarke. Deze was enkele duizenden hectaren groot en veruit de grootste in het Schoutambt Colmschate, de latere gemeente Diepenveen. Rond 1400 stonden op deze marke slechts 84 gewaarde boerderijen. Dat waren bezittingen van rechthebbenden op een stuk van de marke, de 'ware'. Het gebied van de Gooiermarke omvatte verschillende buurschappen, waaronder Riele (het huidige Schalkhaar), Wechele, Hoge en Lage Weteringen (het huidige Colmschate), Ortele (nu een stuk Oude Molen), Essen, Lettele, Linde en Okkenbroek.

De markegenootschappen, ook die van de Gooiermarke, waren eeuwenlang de belangrijkste bestuurseenheden op het platteland.

Een duidelijke scheiding tussen het bestuur op het platteland en het bestuur in de steden bleef eeuwenlang gebruikelijk.

MACHT ALS WISSELGELD VOOR OORLOGEN

Anders dan andere steden kreeg Deventer in de zestiende eeuw al invloed op het platteland. In ruil voor het bestuur in het Schoutambt Colmschate pachtte Deventer dit schoutambt van Philips II, de zoon van Karel V. Philips II had dit pachtgeld hard nodig om oorlog te kunnen blijven voeren. Immers, hij en zijn vader Karel V streefden naar macht en invloed. De bisschop van Munster droeg de wereldlijke macht over dit landsdeel over aan Karel V, als dank voor de bewezen diensten in zijn strijd tegen de hertog van Gelre.

KORTE METTEN MET BEDRIEGERS

In het boek 'Oud Achterhoeksch Boerenleven', uitgave Kluwer 1926, beschrijft de schrijver H.W. Heuvel de volgende overlevering over de herberg De Olde Mölle langs de Oude Postweg achter Bathmen. "Langse De Olde Mölle ging de hessenweg op Hamburg. De postwagens hielden er stil en alle volk landde er aan. Men zegt, dat de Romeinen dien weg hebben aangelegd en dat Prins Maurits er over kwam met zijn krijgsvolk. Bij den Molen was van ouds een afspanning. Daar zaten des avonds allerlei nachtslapers om 't vuur: vrachtboeren, marskramers, pöttkekerels, berenleiders, wonderdokters die geneeskruiden verkochten, volk uit alle oorden van de wereld. Daar komt op een late avond nog een schooierswif binnen, die ook om nachtverblijf vraagt, een leger in de hilde. Ze zit mee in den kring

om den wijden haard. De knecht vertrouwt dat mensch niet. 't Is een verkleede manskerel, denkt hij, en zal een proef nemen. Hij haalt een mandje vol appels uit de "motholle" in 't hooi en werpt op de rij af elk der omzittenden één toe. En kijk – 't komt uit! Die vrouw trekt naar manswijze de knieën bijeen, om den appel op te vangen. Een echte vrouw spreidt ze uiteen en maakt een schoot. Beddegaaanstijd klimt het gewaande vrommes in de hilde, om in 't hooi te slapen. De knecht blijft op en staat met geladen geweer achter in den koestal op post. Als alles duister en diep in de rust is, komt dat wijf stilletjes de ladder af en doet zachtjes de achterdeur open. Net wilde ze op de vingers een gefluit laten hooren tot een signaal voor de andere roovers, die zich daarbuiten verscholen hebben, als de knecht het geweer aftrekt en haar 't licht uitblaast."

En zo kon het gebeuren dat er een overeenkomst kon worden gesloten tussen Philips II en Deventer rond delen van het buitengebied van die stad. In ruil voor geld kreeg Deventer invloed in het Schoutambt Colmschate.

HET GOOIERMARKEBESTUUR

De Gooiermarkebesturen werden in de loop van de tijd machtige lokale organisaties waarin vooral vooraanstaande Deventenaren en de adel zitting hadden.

Boeren met eigen land, hoewel zij markegenoot waren, kwamen in de markebesturen nauwelijks voor.

De taken van het markebestuur waren het beheer van de woeste gronden, het toezicht op het in cultuur brengen van woeste grond en het omzetten van markegronden in particulier bezit. Ook de taken met betrekking tot onderhoud en aanleg van wegen en waterwegen, en die rond het toezicht en onderwijs, waren zeer belangrijk.

Ook was er in de zeventiende en achttiende eeuw naast de markerichter (het dagelijks bestuur) en het markebestuur zelf, een vertegenwoordiging van de ingezetenen van de Gooiermarke. Deze 'gezworenen' moesten erop toezien dat de regels die het markebestuur had uitgevaardigd, werden nageleefd. Omdat er in het gebied steeds meer mensen kwamen wonen, konden de gezworenen het op een gegeven moment niet meer bolwerken en werden opsporingsambtenaren aangesteld: de schutters. In eerste instantie twee, maar in 1813 werd er zelfs een derde schutter benoemd.

Een schutter moest vooral toezien dat alleen vee van de gewaarden op de markegronden werd toegelaten. Werd er vreemd vee aangetroffen dan werd dit "geschut", d.w.z. opgesloten. De eigenaar kon zijn vee weer terugkrijgen tegen betaling van een boete.

EEN TOSCAANSE PRINS OP DOORREIS

Toen, in februari 1668, de Prins Cosimo de Medici, prins van Toscane, een reis door de Nederlanden maakte, liet hij door zijn secretaris zijn belevenissen in een verslag vastleggen. Komend vanuit Apeldoorn was hij op 15 februari in Deventer aangekomen en reisde de dag daarop via Oude Molen naar Holten en Goor. Een citaat uit dit verslag:

"De volgende dag, 16 februari, blijkt de regen een buitengewone drassigheid veroorzaakt te hebben. Desalniettemin begeeft Zijne Hoogheid zich op weg, na de mis gehoord te hebben, per karos richting Goor (...). De weg vervolgens wordt het land woester, zo zeer dat hij niets anders ziet op het land behalve wilde heide en wat kruiden, die dienen als veevoer. Vee ziet men hier in redelijke aantallen verspreid. Grote hoeveelheden stilstaand water bedekken de grond, die de weg slecht begaanbaar en hier en daar zelfs gevaarlijk maakten. Tegen het middaguur komen we in Holten aan, een triest dorp met armoedige bewoners en vervallen hutten, die gebruikt worden als huis en als stal voor de koeien. In dezelfde ruimte merkwaardig genoeg".

TE WINKEL, MOLENAAR OP DE 'BATHEMER' MOLEN IN GEMEENTERAAD VAN DIEPENVEEN

Vanaf 1825 was er in de gemeente Diepenveen sprake van een heuse gemeenteraad, een rechtstreeks door het volk gekozen vertegenwoordiging. Maar niet alle burgers waren verkiesbaar. De kandidaten moesten behoren tot de 'vroedste en gegoedste ingezetenen'.

Zij moesten Nederlander, minimaal 23 jaar, en van het mannelijk geslacht zijn. Bovendien moesten zij een zekere hoogte aan belastinggelden binnenbrengen. In heel Diepenveen kwamen daar in die tijd nog maar hooguit zestig personen voor in aanmerking, onder wie Hendrikus te Winkel, molenaar op de 'Bathemer' Molen te Oude Molen. Hij werd in 1846 in de raad benoemd.

Het bestuur in de vorm van zelfstandige gemeenten en gemeenteraad, was het gevolg van de Franse Revolutie. De Fransen hadden al in 1798 de municipaliteit, de gemeente, in de Nederlanden willen invoeren, maar dit stuitte op veel verzet van vooral de zittende markebestuurders. Zij frustreerden het hele plan jarenlang. In de tussentijd ging de formele invoering door, ook op het platteland. Het schoutambt Colmschate werd een zelfstandige gemeente die in 1811 werd omgedoopt in gemeente Diepenveen. De andere naamgeving werd doorgevoerd in navolging van de Franse gewoonte om nieuwe gemeenten te noemen naar het belangrijkste kerkdorp in de gemeente. Hoewel menig historicus betwijfelt of dat in het Schoutambt Colmschate wel Diepenveen was, is de gemeente toch genoemd naar het middeleeuwse vrouwenklooster met de daaraan verbonden hervormde kerk.

Van buurtnummering naar straatnummering - in dit geval Oude Postweg. Voorbereiding Gemeenteraadsbesluit Diepenveen 1962.

OUDE POSTWEG.		
<u>Ind. nr.</u>	<u>Naam bewoners</u>	<u>Bladz. n.</u>
OK 12	J. Braakhokke + G. Braakhokke	1
OK 10	J.W. van Schooten	2
OK 13	H.J. Wilmerink + J.A. ten Dam	3

Halverwege de twintigste eeuw had nog geen kwart van de adressen in Oude Molen een telefoonaansluiting, zo blijkt uit het telefoonboek van 1950. De aansluitingen in Oude Molen, Okkenbroek en Lettele werden allemaal vermeld onder Bathmen. Driecijferige nummers waren ook nog voldoende. Sinds 1930 hadden de Bathmense aansluitingen het netnummer 6704. In de jaren zestig kwamen er nieuwe netnummers. Bathmen kreeg netnummer 0574 en de aansluitingen een viercijferig abonneenummer. Lettele en Okkenbroek 0575 en een driecijferig nummer bleek daar meer dan voldoende. Oude Molen bleef half Bathmens en half Lettels, zoals wel meer gebeurde. In 1995 kreeg heel Nederland een tiencijferig nummer. Aan de '4' of de '5' in het nummer is in Oude Molen nog steeds te herkennen of de aansluiting eerst Bathmens of Lettels was.

BATHMEN—BEDUM	
BATHMEN K 6704	
ZIE BLADZIJDE 3	DISTRICT DEVENTER
267 Spoorwegen, Ned. Station.	
310 Stogink, E. Exped., Dorp 82.	
244 Stoevenbelt, J. W. Koopman en slager, Okkenbroek.	
321 Stralen, W. E. v. Hfd O.L. Dorpschool, Dorp 47.	
271 Uilenroef, J. H. Ambt. ter Secr., Stationsw. 60a.	
278 Valk, G. Br.- en banketb., kruiden., Duventerw. 82b.	
343 Vegt, G. J. v. d. Landb. smederij, Okkenbroek 65.	
334 Vegt, H. v. d. Assur., vert., Dorp 154.	
276 Velds, G. J. Arta, D 56.	
205 Idem (b.g.g.).	
261 Veldwachter, E. J. Smed., rijw. en landb. werkt.h., Koekendijk 37a.	
297 Visser, J. Winkel. en bakker, 69, Okkenbroek, (post Bathmen).	
328 Volkers, F. H. Schildersbedr., Dorp 18.	
313 Wagner, Mr. A. Ph. N.H. Pred., D 46.	
206 Wal, H. J. v. d. Café de Oude Molen, Lettele 26.	
339 Wassink, B. J. 54, Zuidloo.	
295 Waterschap de Schipbeek Stuwwachter Temminkstuw, Zuidloo 8.	
327 Wegstapel, E. Varkensh., D 112a.	
306 Welbergen, H. v. Kruiden., D. 114, Colmashata.	
345 Welgraven, J. Expeditie, 80, Okkenbroek.	
205 Westra, Dr. A. H. Dorp 37.	
276 Idem (b.g.g.).	
316 Wibelink, T. J. Stuwwachter, waterschap de Schipbeek, D 118.	
300 Wichink, J. Linde 11, Schaalkhaar.	
289 Willemink, W. F. Landb., Apenhuizen, B 173.	
200 Winkel, F. te Molenaar, bakker, winkelier, 29, Lettele.	
228 Winkel, H. te Stationsw. D 57.	
341 Winkel, J. H. te Dortherhoek 28.	
336 Worp, L. v. d. Kapper, Dorp 33.	
348 Wijnand, C. A. Dierenarts, D 134a.	
250 Zee, G. A. v. Rijw.- en motorh., rep.inr., autoverh., Dorp 128.	

VAN BUURT- NAAR STRAATNUMMERING

Aan een duidelijke wegenbenaming en huisnummering kwam meer behoefte naarmate er zich meer bewoners in het gebied vestigden. Een eerste administratief systeem is ingevoerd vanaf de eerste helft van de negentiende eeuw. Diepenveen koos in 1840 voor een buurtnummering. In de zestien buurtschappen die de gemeente rijk was, werd iedere bewoner verplicht het nummer ‘met blijvende olieverf en duidelijk voor den hoofdingang’ aan te geven. In totaal nummerde Diepenveen in dat jaar 500 woningen. Als er een pand werd afgebroken, werd dat nummer toegekend aan een nieuw te bouwen pand. Als er meerdere huizen bijkwamen zocht de gemeente haar toevlucht tot een eerder genoemd nummer waaraan letters gekoppeld werden. De scheiding tussen de buurtschappen Okkenbroek en Lettele liep over de as van de huidige Oostermaatsdijk - Oude Molenweg. Ten oosten begonnen de nummers met Ok en ten westen met Le. En zo kon het gebeuren dat Ok 1 en Le 29 tegenover elkaar liggende huizen aan dezelfde weg waren. Maar ook dat meester Leverink op Le 23 woonde en hij meester was op Le 23 C, zijnde de openbare lagere school of het Heideschooltje (Le 23 is nu Bathmenseweg 6, Le 23 A tot en met E nu Bathmenseweg 2 tot en met 9). De voorstellen om de buurtsgewijze nummering te wijzigen in een straatsgewijze nummering dateren van 1956. Invoering zou pas plaatsvinden nadat tot de formele wegnamen was besloten.

De laatste vaststelling van wegnamen in de voormalige gemeente Diepenveen voor de wegen bij de Oude Molen dateert uit 1961. In de commissie voor vaststelling van wegnamen voor Oude Molen, Lettele en Linde zaten ook lokale vertegenwoordigers. De commissie bestond uit burgemeester Crommelin, meester J.W. Leverink (Le 23), G.J. Gerritsen (Li 15), W.B. Hulman (Le 79) en H.J. Kloosterboer (Le 36). Na hun advies en vaststelling door de gemeenteraad werd de hernieuwde adressering op 1 januari 1963 ingevoerd. Nu was daarmee wel de huisnummering duidelijk. Maar voor de adressering van post nog onvoldoende en moest de buurtschap tot de postcodes in 1978 werden ingevoerd, extra informatie meegeven. Zo heeft Andries Stoevenbeld -zonder te verhuizen- de volgende adressen gehad: eerst Ok 2 (Okkenbroek 2) te Diepenveen, vanaf 1963 de Holterweg 129 te Oude Molen (post Bathmen) en na 1978, Holterweg 129 7434 PA te Lettele. Overigens was een groot deel van de buurtschap aangesloten op de telefooncentrale van Bathmen. Lettele had netnummer 05705 en Bathmen 05704. Na de invoering van het 10-cijferig telefoonnummer is 0570 voor de gehele streek het netnummer geworden. Die aansluitingen bij de centrale in Bathmen zijn nu nog herkenbaar aan de begincijfers 54.

De nieuwe gemeente bestond nog voor ongeveer vijftig procent uit woeste grond, het zogenoemde onland. Die gronden moesten wel beheerd blijven.

Voor het onderhoud aan schoolgebouwen, wegen, dijken en sloten bleven de markegenootschappen voorlopig dan ook nog verantwoordelijk. Nog voor de tweede helft van de negentiende eeuw zijn die taken successievelijk overgenomen door de gemeente, provincie of het rijk.

EINDE MARKEGENOOTSCHAPPEN

De rol van de markegenootschappen kwam formeel te vervallen in 1837. In de Gooiermarke was men al in 1818 begonnen met het onland toe te wijzen aan de erfgenamen van de gewaarde boerderijen en aan keuterboeren die in de gelegenheid werden gesteld tegen gunstige prijzen een stuk markegrond te kopen. Om te voorkomen dat boeren vals speelden door stiekem extra land te ontginnen om vervolgens daar aanspraak op te maken, verbood het markegenootschap vanaf 1818 alle aangravingen. Het toezicht op naleving moest intensiever worden en het aantal van drie schutters werd dan ook uitgebreid tot zes, opdat er 'elke dag, de zondagen niet uitgezonderd, altijd drie van hen van 's morgens vroeg tot 's avonds laat in het veld zouden zijn.'

De erfgenamen behielden de percelen en boerderijen zelf, of verkochten ze in delen of in het geheel aan derden. De oude en nieuwe grondbezitters mochten met die grond doen wat ze wilden. Menige rijke derde zocht een buitenplaats, kocht hier land en vestigde een landgoed. De Bannink, Elmerinck, Spikvoorde, Traasterbos, 't Hemeltje en de Achterhoek zijn allemaal in die tijd ontstaan.

Een groot deel van het grondgebied van de Oude Molen kwam in 1797 in bezit van Samuel Johannes baron van Sandberg tot Essenberg.

Deze baron was, door vererving uit de bekende Deventer patriciersfamilie Jordens, eigenaar geworden van de Bannink.

Bij de herverdeling van de Gooiermarke kwamen maar liefst acht van de inmiddels honderd gewaarde erven aan deze familie toe. De naam van deze Sandbergfamilie vinden we nog terug in de Weg over Sandbergsveld, een zijweg van de Oostermaatsdijk.

Menige rijke derde zocht een buitenplaats, kocht hier land en vestigde een landgoed. Hier het toegangshek van het Landgoed Traasterbos aan de Holterweg in de winter van 2009/2010.

SANDBERG

De familie Sandberg tot Essenburg is een mooi voorbeeld van een adellijke patriciërsfamilie die in de negentiende en een deel van de twintigste eeuw een belangrijke, in dit geval bestuurlijke rol heeft gespeeld. De eerste Sandberg op de Bannink was Samuel Johannes, getrouwd met Aleyda Johanna van Westervelt, de erfgename van kasteel de Essenburg te Hierden (Veluwe).

Hij werd in 1816 in de adelstand verheven en kreeg in 1841 de titel van baron. Bij die gelegenheid werd de naam Essenburg toegevoegd aan de naam Sandberg. Naast grote landerijen op de Veluwe bezat hij ook de Bannink met landgoed en vrij veel erven in de buurtschappen Essen, Elmerink en Ortele (het hele gebied tussen de Deventerweg in Bathmen en de Croddendijk in Lettele - Oude Molen).

Zijn zoon R.A.P. Sandberg tot Essenburg kwam in de gemeenteraad van Diepenveen en werd er wethouder. Diens zoon C.J. Sandberg tot Essenburg werd in 1916 benoemd tot burgemeester van Diepenveen (tot 1922). Zij inhuldiging was er één die er wezen mocht: herauten voorop, gevolgd door ruiters en een rijtuig van het intochtcomité. Daarna kwamen de rijtuigen van de families Sandberg en De Beaufort, (de familie van zijn vrouw Ernestine) en die van de gemeenteraad. Vervolgens: muziek, een colonne militairen, de overige rijtuigen, een militaire colonne wielrijders en weer muziek. De stoet werd afgesloten met nog een groep infanteristen op legerfietsen.

Zo mooi als zijn intocht was geweest, zo tragisch kwam hij om het leven. Op 20 maart 1945, vlak voor het einde van de Tweede Wereldoorlog, stierf hij in het concentratiekamp Neuengamme bij Hamburg. Hij en enkele andere familieleden waren opgepakt wegens hulp aan het verzet en werden onder erbarmelijke omstandigheden per trein naar Duitsland getransporteerd. Deze reis was te veel voor hem en hij stierf dan ook vlak na aankomst.

Op de begraafplaats te Colmschate bevindt zich een grafkelder van de familie Sandberg tot Essenburg.

De grafkelder van de familie Sandberg tot Essenburg op de begraafplaats te Colmschate.

TOENEMENDE INVLOED GEWONE BURGERS

In de loop van de negentiende eeuw werd de rol van regentenfamilies en adel geringer en de invloed van de gewone burgers op het bestuur nam toe. De nieuwe Gemeentewet van 1851 maakte de gemeenteraad het belangrijkste bestuursorgaan in de gemeente.

Raadsleden moesten gekozen worden door stemgerechtigde burgers. Niet meer voor het leven, maar voor perioden van zes jaar. Elke twee jaar werd een derde van de raadsleden vervangen door nieuw gekozenen. Ook de benoeming van de burgemeester was niet meer aan de stad. Deze rol werd toevertrouwd aan de provinciale overheid.

Vanaf die tijd heeft het bestuursstelsel, zoals dat in 2010 nog bestaat, zich ontwikkeld. Rechterlijke macht en wetgevende macht werden gescheiden. De belastingwetgeving veranderde. De waterschapszorg werd ondergebracht bij waterschappen. De verantwoordelijkheid voor onderwijs, nutsvoorzieningen, post-, spoor- en gewone wegen werd bij de overheden ondergebracht. Burgers emancipeerden en werden mondiger, met als resultaat: schoolplicht, vrouwenkiesrecht en het oprichten van allerlei belangengroeperingen (verzuijing vanaf 1900 op basis van sociale klasse en/of godsdienst). In de beruchte jaren zestig van de vorige eeuw werden vrijwel alle nog bestaande feodale trekjes in de samenleving hervormd.

VAN DER MOST, DE ENIGE BURGEMEESTER DIE IN OUDE MOLEN GEWOOND HEEFT

De enige burgemeester van Diepenveen die in de buurt Oude Molen heeft gewoond, was burgemeester Philippe van der Most. De voormalige politie-inspecteur uit Amsterdam, geboren te Schiedam op 7 augustus 1895, volgde in 1946 de waarnemend burgemeester Baerends op. Baerends was na de bevrijding aangesteld omdat de 'foute' M.H. Batjes de benen had genomen.

Na de benoeming van Van der Most verhuisde hij, volgens het bevolkingsregister van Amsterdam met zijn gezin op 26 april 1946 naar Borgele 28, zijnde Hotel 'Het Wapen van Diepenveen'. Daarna woonden zij op de 'Ortelershof' (Holterweg 117), waar Henny Denneboom jarenlang als 'meisje' bij de burgemeester diende.

In 1957 werd Van der Most opgevolgd door Crommelin. Die dacht er niet aan in Oude Molen te gaan wonen, althans volgens mevrouw Crommelin. In een gesprek met de historische vereniging Diepenveen in 2005 herinnerde zij zich: "de voorganger van mijn man, burgemeester Van der Most, woonde ergens in een uithoek van de gemeente, bij Oude Molen. Wij wilden liever in één van de vijf kerkdorpen van de gemeente wonen, namelijk in het dorp Diepenveen, waar we goed toegankelijk voor alle burgers zouden zijn."

Burgemeester Philippe van der Most is de enige burgemeester van Diepenveen die in de buurt Oude Molen heeft gewoond. Hij woonde op de 'Ortelershof', nu Holterweg 117.

DE HANDELS- EN POSTWEG VIA OUDE MOLEN CRUCIAAL VOOR DEVENTER

Een mooi voorbeeld van de toenemende invloed van overheden op vrije beroepen is het regelen van het vrachtverkeer en de postbezorging in de vorige eeuwen. Deze maatregelen hebben veel invloed gehad op de ontwikkelingen van de buurtschap Oude Molen.

In 1820 is, op een oudere kaart, de in aanleg zijnde 'Weg der eerste klasse van Deventer naar de Hannoversche grenzen' rood ingetekend. Op deze kaart is vooral de oude handelsroute van Deventer naar Duitsland, aan de noordkant van de Bathmense Enk goed te volgen. Ook zijn de plaatsen aangegeven waar tol geheven moest gaan worden om het onderhoud van de weg te

kunnen betalen. Daarnaast zijn nog aangegeven de (pleister) plaatsen als Bathmense Molen, 't Heemeltje en de Rinkeler (Rinkelaar). Duidelijk is dat ten noorden van de weg nog grote moerassige heidevlaktes waren (Bathemer Heide, OkkenBroek: Broek = moerasland) met over de hoger gelegen zandruggen enkele wegen zoals de huidige Oostermaatsdijk, Bathmenseweg (weg van

Bathmen naar Linde). Het zal ook opvallen dat over de schrijfwijze van de verschillende plaatsen er nog geen afspraken waren. Meest opvallende in dit verband is het vermelden van Aschenhouse (nu Apenhuizen).

Deventer was immers al vanaf de middeleeuwen een belangrijke handelsstad: een Hanzestad aan de IJssel met belangrijke jaarmarkten en handelshuizen. Goede aan- en afvoer van goederen waren daarvoor van groot belang. Talloze kooplieden uit Duitsland lieten hun handelswaar met zwaarbeladen hessenwagens, grote open wagens met dekkleden, getrokken door soms wel zes of zeven paarden, richting Amsterdam brengen via Deventer, Amersfoort en Utrecht.

De verbindingsweg tussen Deventer en het Duitse achterland liep door de buurtschap Oude Molen. Vanaf Deventer eerst naar de Bannink om vervolgens kronkelend de noordkant van de 'Bathemer' Enk te volgen richting Apenhuizen, door het Traasterbos, en langs de oorspronkelijke 'Bathemer Molen' waar deze aansloot op de kruising Willeminksweg/Apenhuizerweg. En, zoals de naam van de weg al doet vermoeden, vervolgde de oorspronkelijke handelsweg zich via de Oude Postweg, Postweg naar de Oude Holterdijk in Loo-Bathmen (daar waar nu de spoorlijn loopt) en ging in Dijkerhoek over in de Hessenweg en via Holten, Markelo, Goor verder naar de Duitse grens.

Naast het handelsverkeer gebruikten ook reizigers, passanten en het interlokale en internationale postverkeer deze doorgaande verbindingen. Vóór 1799 was postbezorging een min of meer vrij beroep en hielden allerlei organisaties zich bezig met het vervoer van post. Dit veranderde na 1799, toen de Fransen de nieuwe bestuursorganisatie invoerden. De distributie van de post kwam volledig bij de staat nadat in 1806 de Postwet in Nederland werd aangenomen. Postbezorging en personenvervoer werden gecombineerd. Met een postkar konden twee en met een postkoets wel zes passagiers meereizen.

VESTINGWET

Deventer kwam in de loop van de 19de eeuw steeds kraker in zijn jasje te zitten door de toenemende industrialisatie. Bovendien nam zowel de bevolking als het verkeer toe. Doordat de stad niet buiten de bestaande vestingwerken mocht uitbreiden, werd dit een steeds nijpender probleem. Vanwege de oude Vestingwet van 1814 en de kringenwetten van 1814 en 1853 mocht er namelijk vlakbij de vestingwerken alleen maar in hout gebouwd worden. Buiten de stad moest een schootsveld van zeshonderd meter vrij blijven. Groot was de opluchting toen Deventer vanaf 1874 ingevolge de nieuwe Vestingwet desgewenst zijn vestingen mocht slechten en zijn grachten dempen. Vanaf 1879 verdwenen poorten en de vestingwerken. Op de plaats van de voormalige vestingwerken verrezen openbare voorzieningen (scholen, een ziekenhuis, handelsterreinen) en woningen. En het voor Deventers ontwikkeling 'landje veroveren' van naburige gemeenten kon beginnen.

ONDERWEG MET PAARD EN WAGEN

De Duitse hessenwagens waren grote zware wagens met een breder wielspoor dan gebruikelijk. De lokale wegen waren daar niet op berekend en het was hessenwagens dan ook niet toegestaan dóór de dorpen te rijden. Zij moesten erlangs. De voerlieden waren grote sterke kerels omdat zij én wagens moesten lossen en laden, én de paarden in het gareel moesten houden én de wagens uit de modder moesten zien te krijgen als de paden drassig of deels onbegaanbaar waren geworden. Lukte dat niet, dan moesten zij zich nieuwe paden banen.

De afstanden die kooplieden met hun waar per dag konden afleggen, waren niet groot. Vooral in de wintertijd, als de wegen slecht begaanbaar waren, was tien tot twintig kilometer bij daglicht al een heel eind.

De marskramers, die te voet gingen, legden soortgelijke afstanden af. Zij gingen wel, anders dan de hessenkarren, de dorpen in om hun handelswaar te slijten.

Logisch dat langs deze routes ook allerlei faciliteiten ontstonden voor zowel de voerlieden, de passagiers en andere handelaren als voor de postafgifte. Ook voor de verzorging en verversing van de paarden moesten er voorzieningen zijn. Logementen lagen dan ook maximaal twee uur 'gaans' van elkaar. Langs deze oude post- en handelsweg in de Gooiermarke waren meerdere pleisterplaatsen te vinden. Zo was er één bij de 'Battumer Windmool'. Hier werd de post voor Bathmen afgeleverd, was paardenverversing mogelijk en diende 'Erve Oude Molen' als herberg.

Maar er waren er méér. Verschillende daarvan bestaan nog, weliswaar niet als herberg, maar wel als boerderij of huis. Wat te denken van de 'Ossenkop' aan de Holterweg, 't Hemeltje' aan de Paalmansweg of de 'Pispot' aan de Oude Postweg.

Andere zijn verdwenen zoals de eerder genoemde 'Erve Oude Molen' en de 'Rinkelaar' bij Dijkerhoek.

Dit alles veranderde in het begin van de negentiende eeuw. De onder Napoleon ontworpen en in de jaren daarna aangelegde 'Steenweg der eerste klasse van Deventer naar de Hannoversche Grenzen' was in 1823 klaar. De bestaande horeca verplaatste zich naar deze met klinkers bestrate weg.

VERKORTING VAN DE HANDELSWEG

Voordat de 'steenweg der eerste klasse van Deventer naar de Hannoversche grenzen' in 1823 gereed kwam was er twaalf jaar aan voorwerk aan vooraf gegaan.

Het hele bestek was nog 'onder Napoleon' gemaakt en was niet alleen bedoeld als een verbetering van de weg tussen Deventer en de Duitse grens, maar ook als onderdeel van de 'Heirweg van Parijs naar Berlijn'.

(Van Dale: een heirweg of heerbaan is een bij de wet aangewezen weg waarlangs in- of uitvoer van goederen over de rijksgrenzen mag plaats hebben).

Uit het bestek blijkt dat door het rechte trekken van de verbinding naar Holten de afstand tussen Deventer en Holten van 22.018 verkort werd tot 20.723 meter, gemeten van gemeentegrens naar gemeentegrens. Dat Deventer na de aanleg in 1823 nog ruim twintig kilometer van de gemeente Holten lag en in 2010 de gemeenten aan elkaar grenzen, is het gevolg van een serie gemeentelijke herindelingen van de laatste vijftig jaren.

Het belang van de 'Bathemer Molen' als postcentrum voor Bathmen verplaatste zich ook. Toen de straatweg er was, werd de diligence verplicht deze verbindingsweg te volgen. De post voor Bathmen mocht in eerste instantie alleen maar afgegeven worden bij de tolhuizen aan de gemeentegrens, dus bij de Paalmansweg of bij de splitting Straatweg/Spitdijk nabij de Bannink. Dat vond de burgemeester van Bathmen te ver weg en hij heeft het voor elkaar gekregen dat de herberg annex taplokaal van Te Winkel, die inmiddels aan de straatweg was geopend, dienst mocht doen als postkantoor.

Hessenwagens waren breedsporige wagens met drie tot zes paarden ervoor. De goederen waren opgestapeld en met dekkleden afgedekt. Niet te verwarren met huifkarren. Een hessenwagen bezat geen huif.

In de winter tien tot twintig kilometer afleggen, bij daglicht, was al een heel eind

TARIEF VAN TOLREGTEN

intevorderen op den grooten weg der 1^e klasse n° 1.

a. van Deventer naar Oldenzaal.

b. van Deventer naar Zwolle.

Voor elk paard, runderbeest, mallezel of ezel, gespannen voor een rijtuig met vier wielen, beladen boven de 1000 Ned. ponden	f	« 30 G.
Voor als boven van 500 tot 1000 Ned. ponden	-	« 15
Idem als boven met minder dan 500 Ned. ponden	-	« 07*
Idem als boven, gespannen voor een kar beladen met vracht en koopmansgoederen, te samen meer dan 1000 Ned. ponden wegrade	-	« 30
Voor als boven van 500 tot 1000 Ned. ponden	-	« 15
Idem als boven minder dan 500 Ned. ponden	-	« 05
Idem als boven gespannen voor een chais of cabriolet	-	« 07*
Idem als boven, gespannen voor een atre, lak, of vrachtafede	-	« 05
Voor een reiskoeis met ses paarden, voor ieder paard	-	« 10
Voor een rijpaard of mallezel, geandeld- of leupaard, of voor ieder paard van een koppel paarden	-	« 05
Voor elk paard, runderbeest, mallezel of ezel, gespannen voor een zoogenaamd mallejan met hout geladen	-	« 15
Wanneer de mallejan ledig is, voor ieder paard, runderbeest, mallezel of ezel	-	« 07*
Voor een zwaar geladen boerenwagen met hout, per paard, runderbeest, mallezel of ezel	-	« 15
Voor elken <i>bed, geit of hond</i> , gespannen voor een rij- of voertuig met twee wielen	-	« 01*
Voor elken <i>bed, geit of hond</i> , gespannen voor een rij- of voertuig met vier wielen	-	« 03
In alle de hier bovengenoemde gevallen zal het dubbeld van het regt moeten worden betaald, wanneer er twee rij- of voertuigen achter elkander zijn gespannen welke door dezelfde paarden enz. worden getrokken. —		
Voor een runderbeest of ezel	-	« 01*
Voor een kalf, schaap of varken	-	« 01
Wanneer de kudde schapen of varken sterker is dan 50 stuks in eens	-	« 50
Zoo de kudde schapen behoort aan een der aangelegene boeren aan den tol, die dezelfde paarden moet, om zijne schapen van en naar zijne woning, of schapehoed te drijven, zal daarvoor niets betaald worden; gelijk dit mede zoo bepaald wordt, voor de runderbeesten, paarden en ander vee. —		
Voor ieder paard voor eenen postwagen gespannen zal betaald worden	-	« 10
Voor ieder paard voor een heusekar met 4 of 2 wielen	-	« 30

De boeren die naar de markt gaan, of van dezelfde terug komen zullen aan de tollers het halve regt betalen en geheel vrij zijn wanneer zij lieden met mestpecien ter bemestiging van hun land zich dierwaarts begeven, of met voortbrengselen van hetzelfde, naar hunne woning terug komen, gelijk ook, wanneer zij vee verweiden, alles heen en weder. — Hiervan zijn uitgesloten de voertuigen beladen met mestpecien die elders worden gekocht en daarna vervoerd. —

Goedgekeurd bij Koninklijke besluiten van 10 October 1836 n° 27 en 5 Mei 1837 n° 83.

Ondanks dat de nieuwe straatweg een rijksweg was, werd er wel aan beide zijden van de gemeentegrens tol geheven. De toltarieven werden bepaald bij Koninklijk Besluit.

De twee tolhuizen aan de Rijksstraatweg die dwars door Oude Molen liep, waren in de gemeente Diepenveen bekend als Gabel 2 (bij de Bannink – zie foto) en Gabel 3 (bij kruising met Paalmansweg).

TOLHUIZEN

Vanaf het moment dat de nieuwe straatweg in 1823 was aangelegd is aan de beide gemeentegrenzen in de buurtschap Oude Molen tol geheven om het onderhoud van de weg te kunnen bekostigen. Gabel 2 en Gabel 3 waren de aanduidingen van Diepenveen voor deze tolhuizen. Gabel 2 was het tolhuis bij de Bannink, Gabel 3 het Tolhuis bij Bathmen Loo (nabij hoek Holterweg/ Paalmansweg).

Gabel is een ouderwets Nederlands woord voor tolhuis, dat is afgeleid van het Franse ‘gabelle’, waarmee oorspronkelijk de tol op zout bedoeld werd, maar in de negentiende eeuw ook een verplichte belasting op vrachtverkeer (de tol) werd aangeduid. Omdat dit een Rijksweg betrof werd de tol geheven volgens tarieven die bij Koninklijk Besluit werden bepaald. Een tolgaarder of tolgaarster inde de tol en droeg die af. Om de hoogte te bepalen keek de ambtenaar of je doorgaand of lokaal verkeer was, of je vee vervoerde dan wel tot een bijzondere groep behoorde.

Het Rijk schafte de tollers op Rijkswegen in 1900 af. De gemeenten, die ook tol hieven op aangelegde grint- en puinwegen, volgden later. In 1914 besloot Diepenveen als een van de eerste gemeenten ook de gemeentelijke tol bij Gabel 1, aan de Boxbergerweg op de grens van Diepenveen en Olst, op te heffen. Dat ging met veel feestelijk gedoe gepaard. In De Kampioen van juli 1914 rapporteerde men de opgetogenheid van de bewoners en citeerde rijmpjes als “De weg is vrij, verheugd en blij, Is boer en burgerij, feest vieren wij”. Formeel zijn in Nederland pas op 1 april 1953 alle gemeentelijke tollers bij wet opgeheven.

VERGETEN GROEP IN DIEPENVEEN

Het was gedaan met het verkeer over de zandwegen. Voor een deel bleef de Hessenweg van belang voor het lokale verkeer, zoals bij de Willeminksweg en de Oude Postweg. Voor een ander deel zijn de wegen onderdeel geworden van het Traasterbos en de Bannink.

Het doorsnijden van de buurtschap Oude Molen met een verkeersader als de huidige Holterweg heeft aan de bewoners van de Willeminksweg/Oude Postweg en daarbij gelegen Hemeltjesweg het gevoel gegeven nog minder zichtbaar te zijn voor het bestuur van Diepenveen dan daarvoor. En toen in het kader van de gemeentelijke herindeling dit deel van Oude Molen ook niet meer de gemeentelijke informatie ontving om goed met de discussie te kunnen mee doen, leidde dit tot misnoegen, vrees voor de toekomst en enorme voorkeur voor een vereniging van Oude Molen met Bathmen.

Dit misnoegen hebben de bewoners op 4 januari 1999 duidelijk laten blijken door op ludieke wijze te protesteren met het uitroepen van de vrijstaat 'Nieuw Diepenveen'.

DEVENTER ZOEKT EN CLAIMT RUIMTE

De Vestingwet is er de oorzaak van dat Deventer – als belangrijke stad aan de IJssel – relatief laat ruimte rond de stad kon gaan zoeken. Deze wet verplichtte de stad een vestingwerk te blijven waarbij buiten de muren niet gebouwd mocht worden. Toen met de vernieuwde Vestingwet van 1874 deze blokkade voor uitbreiding verdween, groeide de stad buiten de muren snel. Met alle gevolgen van dien.

Continu zijn er voorstellen geweest om (delen van) de gemeente Diepenveen bij Deventer te voegen. Sommige daarvan zijn verwezenlijkt, andere in eerste instantie verworpen.

In diezelfde voorstellen voor herindeling van de gemeente zijn er plannen geweest om de buurtschap Oude Molen bij Bathmen te voegen. Maar geen van de ideeën vond genade in Den Haag. Uiteindelijk kwam de samenvoeging van Diepenveen, en dus van Oude Molen met Deventer op 1 januari 1999 tot stand.

Als ludiek protest tegen de inlijving van de buurtschap Oude Molen bij Diepenveen riep op 4 januari 1999 het deel van de buurt rond de Oude Postweg de vrijstaat 'Nieuw Diepenveen' uit. Op de foto van links naar

rechts : Bas van Swigchem, Wout Bokseveld met paard), Ingrid Bokseveld (met geit), Dinie Willemink, Jannie Nikkels, Henk Wilmerink, Wim Willemink (met koe), Gerrit Nikkels, en Hanneke Willemink met zontje Bram.

DEVENTER WIJKAANPAK PAKT GOED UIT VOOR OUDE MOLEN

Het bestuur van Deventer, onder leiding van burgemeester Van Lidth de Jeude, begreep maar al te goed dat stedelijke en landelijke woonomgevingen naast elkaar moeten kunnen blijven bestaan. Deventer probeerde de inwoners van Diepenveen, en ook enkele jaren later die van Bathmen, ervan te overtuigen dat de karakteristieken van dorpskernen en hun bewoners het best gediend zijn met samenwerking. Het beleid met betrekking tot de plattelandsontwikkeling, zoals aangegeven in het ontwerp- bestemmingsplan buitengebied Deventer 2009, en de voor bewoners in de dorpen belangrijke Wijkaanpak zijn goede voorbeelden daarvan.

Sinds de samenvoeging bestaat in het kader van de genoemde Wijkaanpak een dorpenplatform, waarin bewoners van alle dorpen vertegenwoordigd zijn. Het platform vergadert samen met vertegenwoordigers van het gemeentebestuur en enkele andere gemeentelijke instellingen. Het heeft verantwoordelijkheid voor dorppontwikkelingsprogramma's en de daarbij horende verdeling van de wijkbudgetten. Ook brengt het platform signalen vanuit de dorpen over naar de gemeente. Deze wijkaanpak heeft in ieder geval bij veel bewoners de scepsis ten opzichte van Deventer sterk doen verminderen.

Ook in de buurtschap Oude Molen zijn projectvoorbeelden te noemen die via deze aanpak met succes zijn gerealiseerd, zoals het vernieuwde Molenplein in 2008, enkele contactbijeenkomsten voor buurtbewoners, bijdragen in kosten voor de installatie van een defibrillator bij Te Riele, Molen 'De Leeuw' fotocollectie en enkele verkeersverbeteringsmaatregelen. En ten slotte: de uitgave van dit boek.

"Ze weten in ieder geval dat in deze hoek van hun gemeente ook nog mensen wonen"

De buurt aan de zuidoost kant van Oude Molen, rond Postweg en Hemeltjesweg, kreeg op 5 januari 1999 veel publiciteit vanwege een dag eerder gehouden ludieke actie rond de annexatie van Oude Molen bij Deventer. Paginabrede foto's in regionale en

landelijke dagbladen. Gerrit Nikkels, wonend op de Oude Postweg 1a, vertelt het hoe en waarom.

"Tijdens de hele discussie over de aansluiting van Diepenveen bij Deventer waren wij eigenlijk meer voorstanders van een gemeente, gevormd uit Holten, Bathmen, Okkenbroek en Oude Molen. Dat bleek politiek geen haalbare kaart en dus werd op 1 januari 1999 héél Diepenveen bij Deventer gevoegd. Daar kwam nog bij dat een deel van Oude Molen totaal geen informatie had ontvangen van Deventer, dit in tegenstelling tot de rest van Diepenveen. Op de één of ander manier bleef het zuid-oostgedeelte van Oude Molen verstoken van informatie.

Het zal wel aan de bezorging gelegen hebben, maar ook na meerdere telefoontjes naar de gemeente Deventer veranderde de informatievoorziening op dat moment niet.

Toen wij op oudejaarsavond met de burens bij elkaar waren om het nieuwe jaar in te luiden, kwamen we op het idee om met een ludieke actie ons ongenoegen alsnog te laten blijken. We haalden ergens twee gemeentepalen van Diepenveen uit de grond en zetten die aan het begin van de Oude Postweg. We spanden een touw over de weg, zodat er geen auto in of uit kon zonder onze toestemming. We noemden onze vrijstaat 'Nieuw Diepenveen'.

Ik had van tevoren de pers ingelicht. Ik kende namelijk een paar fotografen. Martin Hollering kwam de foto maken en vond het mooier als er ook wat vee op de foto kwam. Dus kwam er van Willemink een koe en van Boksebeld een paard en een geit. Vervolgens wij met zijn allen op de foto. Het was 4 januari 1999. De volgende ochtend stond de plaat pontificaal op de voorpagina van het Deventer Dagblad. Ook de Telegraaf schonk er aandacht aan en zo kwam een heel mediacircus op gang.

"..van Willemink een koe en van Boksebeld een paard en geit"

Wat we er uiteindelijk aan hebben over gehouden is een sinds die tijd prima informatievoorziening vanuit de gemeente Deventer. De gemeente weet nu in ieder geval dat in deze hoek van hun gemeente ook nog mensen wonen."

TIJDLIJN

Oude Postweg, 2010

17E 18E EEUW

Markebesturen, ook dat van
Schoutambt Colmschate, oppermachtig

TOT 1800

Hessen- en Postweg: Breed zandpad
aan de lage kant van de Bathmense
Enk, als belangrijkste verbinding tussen
Deventer en Duitsland

CA 1800

Opsporingsambtenaren Gooiermarke,
schutters genaamd. Wijkagenten avant
la lettre

1811

Schoutambt Colmschate wordt
Gemeente Diepenveen

1811

Ontwerpplannen voor vervanging van
Post-Handel-zandweg door rechte
klinkerweg Deventer-Holten en verder

1823

'Steenweg der 1e klasse' gerealiseerd.
Rijkstollen aan gemeentegrenzen

1825

Installatie eerste gemeenteraad in
Diepenveen

1837

Rol van markegenootschappen
vervalt. Begin van verdeling van de
Gooiermarke over de rechthebbenden,
de waardegenoten.

1900

Rijkstollen afgeschaft aan grenzen Oude
Molen (gemeente Diepenveen)

1940

Plan Duitsers voor inlijving Diepenveen
bij Bathmen

1956

Voorstellen voor wijziging van
wijksgewijze- in straatsgewijze-
nummering

1962

Wegennamen voor Linde, Lettele en
Oude Molen vastgesteld

1972

Diepenveen weet Eerste Kamer te
overtuigen en tegen inlijving bij
Deventer te stemmen

1999

Diepenveen (inclusief Oude Molen)
ingelijfd bij Deventer

Geraadpleegde bronnen

Boeren in Nederland: Geschiedenis van de landbouw 1500-2000, J. Bieleman. Uitgeverij Boom Amsterdam, 2008

Achter leilinden en kastanjabomen, T. Mulder. Eigen uitgave, Schalkhaar, 2005

De leeuw brult weer II, J.S. Bakker, Uit de Molenaar 18, mei 1990, p. 553-558

Stichting Windkorenmolen De Leeuw, Nieuwsbrief nr 2, december 1991

Landgoed Oostermaet - Natuurontwikkeling en Waterberging langs de Lettelerleide, Stichting IJssellandschap, 2009

Van keuterboer tot ondernemer - Over Salland en de Sallanders, red. F.F. Barends, L. van Raaij. Uitgeverij Waanders, Zwolle/ Rotaryclub Raalte 1994, p. 78-87

Oorlogsgids, Nationaal archief

In de schaduw van de stad - de geschiedenis van de Gemeente Diepenveen, J. ten Hove, W. Coster. Twee delen. Uitgave IJsselacademie Kampen, 2000

Midwinterwandeling 2001, T.A. Kloosterboer, Oudheidkundige kring Bathmen, december 2001, p. 8-24

Midwinterwandeling 2002, J.B. Bleijenberg, Oudheidkundige kring Bathmen, december 2002, p. 5-23

Midwinterwandeling 2007, J.B. Bleijenberg, Oudheidkundige kring Bathmen, december 2007, p. 3-15

Boerderijnamen-kaart Gemeente Diepenveen, T.A. Kloosterboer, A.J. Mulder. Deventer, 1998

Het werk is gedaan, H. Obdeijn. Uitgave Stichting Promotie Deventer Buitengebied, 2003

Molens van Bathmen en molengeschiedenissen, R. Boonstra, Kwartaalblad Oud Bathmen, Oudheidkundige Kring Bathmen, 12e jaargang, nummer 2, juni 1992, p. 11-16

WEBSITES:

Nederlandse Molendatabase, www.molendatabase.nl, nr 789.

Stads- en Athenaeumbibliotheek en Gemeentearchief Deventer, www.sabinfo.nl

Deventer in Beeld, www.deventerinbeeld.nl

Wikipedia, www.wikipedia.nl

Wat was waar, www.watwaswaar.nl

Beeldverantwoording

Alle foto's zijn gemaakt door en/of afkomstig uit de collectie van:

Nel Barendregt, pagina 133
Familie Birnie, pagina 134
Willy Bolderink, pagina's 13, 13, 14, 14, 23, 73
Diny Borren-Nijland, pagina 13
Rikie Bos-Bouwman, pagina's 17, 17, 102
Gerritje Braakhekke-Heuvink, pagina's 133, 138
Gerrit Broekmaat, pagina 23
Harbert Dinkla, pagina's 82, 85, 90
Dinie Dikkeboer-Nijland, pagina's 19, 19, 21
Familie Van Es, pagina's 114, 121
Soet de Graaf-Dinkla, pagina 90 (klassefoto 1944 45)
Harry Hekkert, pagina's 11, 121
Wim Hekkert, pagina 91
Elmy Krukkeland, pagina 70
Familie Lensink, pagina 116 links
Fré van der Meij, pagina 115
Henk Meijer, pagina 68, 112
Wim Meuleman, pagina 99
Willy Nijland-Hekkert pagina 104
Familie Nikkels, pagina 135
Familie Oplaat, pagina's 58, 61
Familie Te Riele, pagina 22
Familie Struijs, pagina's 51, 69, 69, 116 rechts, 149

Willie Timmerman-Jurriëns, pagina's 84, 84, 87, 97, 97
Gerrit Tuitert, pagina 98
Willemien Twellaar-Dijkerman, pagina 116 midden
Willem Marten de Vries, pagina's 40, 49
Cor van der Wal, pagina 15, 15
Arien Wentink, pagina's 88, 89, 91
Dries Zwienenberg, pagina's 21, 25
Uit: In de schaduw van de stad, pagina 146
Oudheidkundige Kring Bathmen, pagina's 32, 32, 33
Rijk Verhoeven/Jac. Gazenbeek Stichting, pagina 153
Stads- of Athemaeumbibliotheek/Gemeentearchief
Deventer: pagina's 71 (014761), 72 (LFDI1996_4961 en LFDI1996_4960), 140 (014670), 151 (DIB 018489), 152 (OIK_000175, Blaeu 1652), 154 (SAB 014125)
Stichting IJssellandschap, pagina 124
Topografische dienst Kadaster, pagina 108
Uitgeverij Europese Bibliotheek Zaltbommel, pagina's 38, 132

Illustraties op de kaarten: Thea Moes
Overige kaarten en infografieken: Laura Drewes
Overige foto's: Erna Lammers

